

แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES
IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

คู่มือนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

คุณูปนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Development Guidelines of Creative Communities
in Chanthaburi Provincial Areas

Mrs. Nantanit Somkid

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Social Development)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E.2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับคุณวุฒิปริญญาตรีเรื่อง
"แนวทางการพัฒนาชุมชนสว่างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

(พ.ร.ม.หาสมบูรณ์ วุฒินโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบคุณวุฒิปริญญาตรี

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.วราวุฒิ ไรมีทนพันธ์)

กรรมการ

(รศ.ดร.จaturon ชำเพชร)

กรรมการ

(ผศ.ดร.เสิมศักดิ์ ทองอินทร์)

กรรมการ

(รศ.ดร.โกนิกฤษ์ ศรีทอง)

กรรมการ

(พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.)

คณะกรรมการควบคุมคุณวุฒิปริญญาตรี

รศ.ดร.โกนิกฤษ์ ศรีทอง
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

ประธานกรรมการ
กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นางนันทนัชฎ์ สมคิด)

ชื่อคุณนิพนธ์ : แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
ผู้วิจัย : นางนันทนิษฐ์ สมคิด
ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การพัฒนาสังคม)
คณะกรรมการควบคุมคุณนิพนธ์ : รศ. ดร. โคนิษฐ์ ศรีทอง, พธ.บ. (การศึกษานอกโรงเรียน)
M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)
: พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร., รบ. (รัฐศาสตร์), พช.ม. (การพัฒนาชุมชน)
พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา : ๑๙ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (In-depth interview) จำนวน ๑๗ รูป/คน เลือกแบบเจาะจงจากพระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

๑. ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย พบว่า มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ยกย่องคุณภาพชีวิตของชุมชน มีวัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง ทำให้เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาและต่อยอด เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ และมีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

๒. กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา มีการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน มีจิตอาสา ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามร่วมกัน ๓) การพัฒนาความร่วมมือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านพื้นที่สีเขียว มีการจัดสรรแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม และมีการปลูกจิตสำนึกให้หวงแหน

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน

๓. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) สาราณียธรรม มีการบูรณาการหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์และความพร้อมเพรียงกัน ๒) การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) เทคโนโลยี มีการประสานการทำงานกับ พหุภาคี โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยเหลือในการผลิตและการตลาด ๔) เศรษฐกิจ มีการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ๕) การมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะและ ร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และ ๖) จิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตอาสา

Dissertation Title : Development Guidelines of Creative Communities
in Chanthaburi Provincial Areas

Researcher : Mrs.Nantanit Somkid

Degree : Doctor of Philosophy (Social Development)

Dissertation Supervisory Committee

: Assoc. Prof. Dr. Konit Srithong, B.A. (Non-Formal Education),
M.A. (Sociology), Ph.D. (Sociology)

: Phrasuthirattanapandit, Assoc. Prof. Dr., B.A. (Pol.Sc.)
M.A. (Community Development), Ph.D. (Buddhism)

Date of Graduation : March 19, 2019

Abstract

The objectives of this research are 1) to study the creative community of Thailand. 2) to analyze the development process in the Creative Banbangkaja Community, Mueang District, Chantaburi Province and 3) to propose the guideline to develop the creative community in Banbangkaja, Mueang District, Chantaburi Province. This research is the qualitative research. The tool used for data collection is the structured in-depth interview in 17 participants (monks/ layperson. The participants were specifically selected by the monk who was the expert in the community development, in the whole life education, and in the art and culture, and by the creative entrepreneur. The one-by-one interview was used to collect data. The data analysis used was the descriptive analysis.

The findings of the research are as follows:

1. The creative community of Thailand. It was found that: The development was set to focus on the economic system which integrated the local wisdom and culture with the technology, innovation as well as the creative idea, to produce the outstanding products and services which increased the value and improved the quality of life in the community. The local culture was the thing which connected people in the community and made the self origin awareness. The people in the community would be proud of their culture and determined to conserve and to apply their culture for the benefits of their own community. Moreover, the community learned to take responsibility to the society and applied the sufficient economy. Always work on the middle way, no violence and no benefits expectation

than the sustainable level. The community economics is holistic and related to way of life of local people.

2 . The development process in the creative community Banbangkaja, Mueang District, Chantaburi Province. It was found that: 1) the study support-to work in the field to study the problems and requirements in the community. 2) the volunteer support-to listen to each other opinion and follow the same way of goodness. 3) To make participation – take responsibility, fundamental of participation and mutual awareness of the community. 4) The natural resource management – equal benefits sharing and make the awareness of environment conservation. 5) The information technology – apply technology to develop the community for reducing the cost of products and services in the community.

3. The guideline for community development Banbangkaja, Mueang District, Chantaburi Province. It was found that 1) Virtues for fraternal living–the integration of the dhamma for assistance and harmony. 2) Learning–Support learning by activities enhancing the awareness and the understanding the different culture and way of life. Create the study group in the community to develop and to solve the problems in the frame of self-help. 3) Technology–Cooperate with multilateral by using local wisdom and the proper technology for manufacturing and marketing. 4) Economics – Increase economic value by giving the opportunity for work and more income including better life quality and happiness than increasing GDP. 5) Participation–It is the condition which motivates the awareness and the participation in making decision as well as in cooperation. 6) Volunteer Mind–The awareness of public benefits, morality, and democracy. The understanding about the rights, freedom, and the limitation. The young generation was taught to be disciplined, honest, sufficient and volunteer mind.

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์เรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ฉบับนี้จัดทำขึ้นตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาและการช่วยเหลือแนะนำกระบวนการค้นหาความรู้ ความจริงที่เชื่อถือได้ โดยใช้วิธีการที่มีระบบระเบียบจากอาจารย์ที่ปรึกษาดุष्ฎินิพนธ์ คือ รศ. ดร. โคนิฎฐ์ ศรีทอง และพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ตลอดจนช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหาสาระ ความครบถ้วนถูกต้องตามหลักการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และวิธีการเขียนงานวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณ รศ. ดร.สิริกร กาญจนสุนทร, รศ. ดร.วิวัฒน์ หามนตรี, ผศ. ดร.ภัทรพล ใจเย็น ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล และ ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ช่วยแนะนำและจุดประกายแนวความคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ ในการศึกษาระดับดุष्ฎินิพนธ์ิตในครั้งนี้

ขอกราบนมัสการขอขอบคุณ พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ดร., ประธานกรรมการสอบดุष्ฎินิพนธ์ิต และพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ขอขอบคุณ ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล และ รศ.ดร. วิวัฒน์ หามนตรี คณะกรรมการสอบดุष्ฎินิพนธ์ิต ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำดุष्ฎินิพนธ์ิตให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณ รศ.ดร. วรุฒิ โรมรัตนพันธ์ รศ. ดร.จากรุวรรณ ข้าเพชร ผศ.ดร.เติมศักดิ์ ทองอินทร์ รศ. ดร. โคนิฎฐ์ ศรีทอง และขอกราบนมัสการขอขอบคุณ พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ. ดร. คณะกรรมการตรวจสอบดุष्ฎินิพนธ์ิต ที่ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับกระบวนการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคณาจารย์ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ในการเรียนการสอน เพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม และขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทุกรูป ทุกท่าน ที่กรุณาให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การประชุมสัมมนา วิชาการและการอำนวยความสะดวกติดต่อภายในสำนักงาน ตลอดจนกัลยาณมิตรร่วมรุ่น และกัลยาณมิตรต่างรุ่นผู้เป็นแบบอย่างด้านการทำดุष्ฎินิพนธ์ิตและเป็นมิตรที่เต็มใจในการค้นคว้า เรียบเรียงดุष्ฎินิพนธ์ิต

หวังได้โดยมั่นใจว่า ดุष्ฎินิพนธ์ิตฉบับนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่ผู้สนใจใฝ่ศึกษาค้นคว้าในงานวิจัยได้เป็นอย่างดี คุณประโยชน์อันใดที่จะพึงบังเกิดมี จากการทำดุष्ฎินิพนธ์ิตฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา และน้อมบูชาทเวทิตาคณแต่บิดามารดา บุพการี และบูรพาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้เกิดสติปัญญา และเป็นแรงบันดาลใจให้หมักกำลังใจในการศึกษา ด้วยความรักและเมตตาตั้งแต่ต้นจนถึงสำเร็จการศึกษาในปัจจุบัน สมดังมโนรถเจตนา มุ่งหมายทุกประการ

นางนันทนิษฎุ สมคิด

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ณ)
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ญ)
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๕
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์	๙
๒.๒ แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์	๒๖
๒.๓ หลักธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน	๔๖
๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี	๕๖
๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๙
๒.๕.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับชุมชน	๕๙
๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับสร้างสรรค์	๖๙
๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม	๗๓
๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๗๕
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก	๗๖
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๗๘
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๘๐
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๘๑
๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย	๘๒

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ ๔	เรื่อง	หน้า
	ผลการวิจัย	
๔.๑	ผลการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย	๘๓
๔.๒	ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๑๖
๔.๓	ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๓๘
๔.๔	องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๔๘
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๑๕๒
๕.๒	อภิปรายผลการวิจัย	๑๕๔
๕.๓	ข้อเสนอแนะ	๑๖๐
บรรณานุกรม		๑๖๒
ภาคผนวก ก.	รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย	๑๗๑
ภาคผนวก ข.	หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือการวิจัย	๑๗๓
ภาคผนวก ค.	แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๗๙
ภาคผนวก ง.	หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๑๘๕
ภาคผนวก จ.	รูปภาพประกอบการสัมภาษณ์	๒๐๓
ภาคผนวก ฉ.	ชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี	๒๑๔
ประวัติผู้วิจัย		๒๒๐

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๓.๑	แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก	๗๗
๔.๑	การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) สภาพปัจจุบัน	๑๓๕

สารบัญแนภาพ

แผนภาพที่	หน้า	
๒.๑	กรอบแนวคิดในการวิจัย	๗๔
๔.๑	องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital)	๙๕
๔.๒	ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย	๑๑๕
๔.๓	กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์	๑๒๗
๔.๔	การบูรณาการหลักสราณียธรรม ๖ เพื่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์	๑๓๔
๔.๕	แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๔๗
๔.๖	องค์ความรู้ของการวิจัย	๑๔๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

ดัชนีนิพนธ์ฉบับนี้ใช้พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิง โดยจะระบุที่ เล่ม/ข้อ/หน้า หลัง คำย่อ ชื่อคัมภีร์ ตัวอย่าง เช่น ที.สี.(บาลี) ๙/๓/๓๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขนวคค พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๓ หน้า ๓๖, ที.สี.(ไทย) ๙/๑๗๐/๕๖ หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ ๙ ข้อที่ ๑๗๐ หน้า ๕๖

การอ้างอิงพระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ใช้ระบุชื่อคัมภีร์และระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.สี. (ไทย) ๙/๑๙๘/๑๖๑ หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคปาลี (บาลี) เล่มที่ ๙ ข้อ ๑๙๘ หน้า ๑๖๑ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๑๐๘/๑๓๙. หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๑๐๘ หน้า ๑๓๙ และ ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๒๕-๓๖๓/๒๒๕-๒๘๖.หมายถึง สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีวรรค ภาษาไทย เล่มที่ ๑๑ ข้อ ๒๒๕-๓๖๓ หน้า ๒๒๕-๒๘๖ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๓๙.

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(บาลี)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังคปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎีวรรค	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย อุปริปันณาสก	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย จตุกกนิปาต	(ภาษาไทย)
อง.ปญจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเมืองในปัจจุบันเกิดจากประชากรที่อยู่อาศัยภายในเมืองและการเติบโตทางเศรษฐกิจ ยิ่งเมืองมีการเติบโตทางเศรษฐกิจมากเท่าใดก็จะทำให้เมืองนั้นมีการพัฒนาเมืองมากขึ้นเท่านั้น ทั้งในด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ประเทศไทยได้มีแผนนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่กล่าวถึงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยให้ความสำคัญกับคุณภาพของคนที่อยู่อาศัยจะเป็นตัวขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของเมืองได้เป็นอย่างดี การเติบโตของเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำเป็นต้องมีสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเป็นเมืองสร้างสรรค์ด้วย อันเป็นการเชื่อมต่อระหว่างคน สถานที่ และอัตลักษณ์เข้าด้วยกัน^๑ นอกจากนี้แล้ว ปัจจัยทางด้านประชากร อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ และกิจกรรมทางด้านศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดเมืองสร้างสรรค์ พื้นที่ของเมืองจะถูกขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่มีความสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสินทรัพย์ของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการที่มีความคิดสร้างสรรค์จากบุคคลรุ่นใหม่ที่เพิ่มขึ้น ตลอดจนความสัมพันธ์ของการเติบโตทางเศรษฐกิจกับระดับของความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นตัวแปรหนึ่งที่ทำให้เกิดเมืองสร้างสรรค์

ในปัจจุบันกระแสการอนุรักษ์ความเป็นท้องถิ่นและกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกสามารถเป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกันด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งมีความเป็นเจ้าของพื้นที่และสะท้อนลักษณะของท้องถิ่นออกมา รวมถึงความเป็นตัวตนของสังคมนั้นได้ จนกลายเป็นเมืองที่มีอัตลักษณ์ชัดเจนมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์ คือ คน สถานที่และอัตลักษณ์ โดยปัจจัยที่สัมพันธ์กับเมืองสร้างสรรค์นำไปสู่การพัฒนาแนวคิดชุมชนเมืองสร้างสรรค์ การสร้างสภาพแวดล้อมและกิจกรรมสาธารณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ๆ อาศัยองค์ประกอบสำคัญอย่าง “ความคิดที่สร้างสรรค์” ให้เป็นปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมอุตสาหกรรมต่างๆ ของเมืองให้เป็นหนึ่งเดียวและมีพลังเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมืองให้ทะยานไปข้างหน้าได้อย่างต่อเนื่องเป็นมิตรต่อผู้อยู่อาศัย พร้อมกับต้อนรับผู้มาใหม่ให้สามารถสัมผัสได้ถึงพลวัตของความคิดสร้างสรรค์ ที่ผลักดันความเป็นไปของเมือง โดยอาศัยปัจจัยหลายประการที่จะประกอบให้เมืองเติบโตไปได้อย่างยั่งยืน ภายใต้นิยามของเมืองสร้างสรรค์ตามที่ “อังค์ถัด” หรือ “การประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและพัฒนา” (UNCTAD UNITED NATIONS CONFERENCE ON TRADE AND DEVELOPMENT) ให้ไว้ใน CREATIVE ECONOMY REPORT (2008) หมายถึง เมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมืองนั้นๆ และต้องประกอบไปด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม มีการ

^๑ A.Borchardt, the Creative City: Place, Creativity & People, Glasgow and Portland. (Research Term), Glasgow of the Mackintosh School of Architecture, the Glasgow School of Art. Retrieved January 18, 2017, [Online], Source: www.issuu.com/thecreativecity, 2013, p.11. [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

รวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคณาจารย์สร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม เพราะคนและวัฒนธรรมท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้เมืองเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคมเมือง^๒ จึงเห็นได้ว่า ปัจจัยในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์นั้นประกอบขึ้นจากความร่วมมือในหลากหลายภาคส่วน ทั้งรัฐบาลหน่วยงานเอกชน สถาบันการศึกษา ตลอดจนบุคคลทั่วไปสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงปัจจัยบางส่วนเท่านั้นที่จะช่วยประกอบเมืองสร้างสรรค์ให้เป็นรูปธรรม ในการดำเนินงานจริงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนนั้นต้องอาศัยความสม่ำเสมอ ทักษะการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาความสัมพันธ์กับคนในชุมชน ตลอดจนความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการพัฒนาดำเนินไปอย่างสอดคล้องกัน ทั้งเชิงกายภาพระบบพร้อมๆ กับรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ให้คงอยู่ แนวคิดเรื่องเมืองสร้างสรรค์จึงเป็นแนวทางสำคัญสำหรับคนทุกคนในชุมชนได้สามารถนำไปปรับใช้เริ่มต้นจากขอบเขตที่ตัวเองรับผิดชอบ

ศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอดีตเกิดขึ้นจากการมองหาสินทรัพย์ในดิน การหาศักยภาพของท้องถิ่น การพัฒนาระบบชลประทาน และการเปลี่ยนพื้นที่รกร้างให้เป็นพื้นที่เพาะปลูกที่เชื่อมโยงกับตลาดโลก การพัฒนาศักยภาพของประเทศด้วยจุดแข็งทางภูมิศาสตร์และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติทำให้เศรษฐกิจการเกษตรของประเทศไทยมีความเข้มแข็งและยั่งยืนในเวลาต่อมาความพยายามของประเทศในการเปลี่ยนแปลงจากเศรษฐกิจบนฐานของการเกษตรไปสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มความมั่นคงแบบก้าวกระโดดด้วยความหวังที่จะแก้ปัญหาค่าความยากจนทำให้ประเทศไทยเป็นฐานการผลิตของอุตสาหกรรมของชาวต่างชาติที่สำคัญของโลกทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมรับจ้างผลิตที่พึ่งพาเทคโนโลยีและนวัตกรรมของต่างประเทศเป็นหลัก ข้อได้เปรียบด้านราคาแรงงานในอดีตกลับกลายเป็นความเสี่ยงเมื่อประเทศเพื่อนบ้านสามารถผลิตสินค้าได้ในราคาที่ต่ำกว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นทำให้ประเทศไทยสูญเสียศักยภาพในการแข่งขันการปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อความอยู่รอดจึงเป็นสิ่งที่ประเทศหลีกเลี่ยงไม่ได้ ระบบเศรษฐกิจแบบอุตสาหกรรมในประเทศไทยมีผลโดยตรงต่อการสร้างสภาพแวดล้อมเมืองไปในทิศทางเดียวกัน สะท้อนออกมาในแนวคิดการวางผังเมือง การวางผังโครงการ และการสร้างสถาปัตยกรรมที่ให้ความสำคัญกับการขนส่งสินค้า และการเคลื่อนย้ายแรงงาน ทำให้เกิดโครงข่ายถนนขนาดใหญ่รูกล้ำเข้าไปในพื้นที่การเกษตร มีการแยกพื้นที่ย่านธุรกิจและที่อยู่อาศัยออกจากกัน ทำให้คนทำงานในเมืองต้องเดินทางไกลเพื่อเข้าถึงพื้นที่ย่านศูนย์กลางธุรกิจก่อให้เกิดปัญหาจราจรอย่างต่อเนื่อง ตรรกะการคิดวางแผนและพัฒนากายภาพเมืองตั้งแต่การออกแบบวางผังจนถึงแนวทางการแก้ปัญหาเมืองจึงเป็นการให้ความสำคัญกับการขนส่งและรถยนต์ที่สัญจรไปมาในพื้นที่เมืองมากกว่าคุณภาพชีวิตประชากรเมือง

รัฐบาลทุกยุคสมัยต่างก็พัฒนามาหลายโมเดล นับตั้งแต่โมเดล “ประเทศไทย ๑.๐” ที่เน้นภาคเกษตรกรรมเป็นหลักก้าวสู่โมเดล “ประเทศไทย ๒.๐” ที่เน้นภาคอุตสาหกรรมเบาและ “ประเทศไทย ๓.๐” ภาคอุตสาหกรรมหนัก จนถึงปัจจุบันที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี และ

^๒ กมลกานต์ โกศลกาญจน์, หนังสือสรุปโครงการส่งเสริมพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ด้วยพลังเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟูลพอยท์ จำกัด, ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC), ๒๕๕๘), หน้า ๙.

หัวหน้ารักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้แถลงนโยบายเพื่อนำพาพี่น้องประชาชนก้าวเข้าสู่โมเดล “ประเทศไทย ๔.๐” เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม ในอีก ๓ - ๕ ปีข้างหน้า บทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการขับเคลื่อนโมเดลประเทศไทย ๔.๐ เป็นการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้นั้น ชุมชนท้องถิ่นเองจะต้องมีแนวคิดโดยเฉพาะความเชื่อพื้นฐานในปรัชญาการพัฒนาชุมชนว่ามนุษย์มีความสามารถและมีพลังอันซ่อนเร้น (Potential Ability) แฝงอยู่ทั้งพลังความคิด ทักษะ แรงงานที่มีความสามารถพัฒนาตนเองได้ตามขีดความสามารถทางคุณภาพและคุณธรรม หากโอกาสอำนวยและผู้ให้การสนับสนุน ซึ่งการอยู่กันในชุมชน สังคมมนุษย์ต้องการอยู่ด้วยความสุขกายสบายใจและมีความสุขเป็นธรรมโดยชุมชนมีความสุขในการพัฒนา ดังนั้น การที่ชุมชนท้องถิ่นจะสามารถจัดการตนเองได้นั้น ชุมชนต้องมีความเชื่อมั่นในศักยภาพของคน และชุมชนว่าสามารถจัดการตนเองได้ด้วยการยึดหลักการพึ่งตนเองเป็นที่ตั้ง^๓

ทิศทางการพัฒนาเมืองและการพัฒนาท้องถิ่นในศตวรรษที่ ๒๑ เป็นการพัฒนาเมืองที่ให้ความสำคัญกับมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดและเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองและท้องถิ่น ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้ยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ที่เห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ชุมชนและต้นตอต่อสิ่งที่มีในแต่ละชุมชนและมีแนวคิดว่าจะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนา ชุมชนของตน โดยใช้ความหลากหลายความคิดสร้างสรรค์และพลังของทุกคนในชุมชนสำหรับประเทศไทยได้กำหนดเป้าหมาย ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาประเทศในระยะ ๕ ปี ซึ่งจะเป็นแผนที่มีความสำคัญในการวางรากฐานการพัฒนาประเทศไปสู่สังคมที่มีความสุขอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน สอดคล้องตามยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี ที่เป็นกรอบการพัฒนาประเทศในระยะยาว รัฐบาลมีนโยบายในการสร้างความมั่นคงและเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเร่งสร้างสังคมที่มีคุณภาพ โดยการขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ครอบคลุมถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์โดยมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยการพัฒนาในมิติหนึ่งต้องไม่ส่งผลกระทบต่อมิติอื่นๆ รวมทั้งต้องมุ่งเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” สร้างความมั่นคงของชาติ พัฒนาคนทุกวัยให้เป็น คนดี คนเก่ง มีศักยภาพ และความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันทั้งในภาคการผลิตและภาคบริการเพื่อสร้างความเข้มแข็ง มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมนำไปสู่การสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมถึงมีจิตอาสา ฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้องและเหมาะสม อีกทั้งสามารถพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับ การพัฒนาประเทศและสังคมโลกซึ่งหากเป็นเช่นนี้ ประเทศไทยย่อมมีรากฐานที่แข็งแกร่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศและชุมชนท้องถิ่น สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาชุมชนได้ทุกขั้นตอน คือ การศึกษาชุมชน การวิเคราะห์ปัญหา และความต้องการของชุมชนการวางแผนและโครงการ การดำเนินงานพัฒนา การประเมินผลและการทบทวนเพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้การพัฒนาชุมชนท้องถิ่น มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ

^๓ โกวิท วัฒนงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร: บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๘๐.

ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ต้องการ^๔ ในช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๒ เกิดวิกฤติเศรษฐกิจโลกโดยเริ่มจากประเทศสหรัฐอเมริกาและลุกลามไปสู่ทวีปยุโรปซึ่งเป็นสิ่งเหนือความคาดหมายเพราะต่างก็เป็นประเทศที่เป็นผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้หลายประเทศมีแนวคิดเศรษฐกิจฐานความรู้ในแบบใหม่หันมาให้ความสำคัญกับชุมชนและคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสร้างสรรค์ของท้องถิ่นหรือของภูมิภาคเห็นความสำคัญของเอกลักษณ์ชุมชนและตื่นตัวต่อสิ่งที่มีในแต่ละชุมชนอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน และมีแนวคิดที่ชุมชนที่จะประสบความสำเร็จจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาชุมชนของตัวเอง โดยใช้ความหลากหลายความสร้างสรรค์และพลังของทุกคนในชุมชน^๕ อันเป็นแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์และเมืองสร้างสรรค์ในประเทศต่างๆ เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในแถบยุโรปซึ่งแนวคิดดังกล่าวได้ขยายไปยังประเทศต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งในทวีปเอเชีย

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีชุมชนมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นที่มีคุณค่ามากมาย เช่น เป็นแหล่งชูดักค้นพบพลอยและแร่ต่างๆ มากมาย ทั้งอาชีพชาวสวน การประมง และเป็นพื้นที่ติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมในชุมชนและทำลายทรัพยากร ธรรมชาติชุมชนจำนวนมาก อีกทั้งยังไม่สามารถทำให้สังคมเกิดการพึ่งพาตนเองยังคงเกิดปัญหาต่างๆ ในชุมชน ทั้งปัญหาความยากจน ยาเสพติด อาชญากรรมและสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงของโลกไม่เคยหยุดนิ่งและนับวันจะทวีความรวดเร็วและยากต่อการคาดเดามากขึ้นตลอดเวลาหากชุมชนต่างๆ ในประเทศไทยไม่เตรียมตัวพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว อาจไม่สามารถปรับตัวให้อยู่รอดได้และพบกับความล่มสลายจึงจำเป็นที่ชุมชนในประเทศไทยควรมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการสังคมเล็กๆ ของตนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างดีและมีความสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อีกทั้งยังสามารถพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและสังคมโลกซึ่งหากเป็นเช่นนี้ ประเทศไทยย่อมมีรากฐานที่แข็งแกร่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

จากแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์และเหตุผลความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจในการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ จากการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวกับแนวคิดและการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ซึ่งผลการคัดเลือกชุมชนสร้างสรรค์ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย จำนวน ๑๐ แห่ง มีทั้งท้องถิ่นในระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัด แต่ละแห่งมีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เห็นได้ชัดเจน^๖ ประกอบด้วย ๑) เชียงใหม่ เมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ๒) น่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น ๓) เชียงราย

^๔ สนธยา คุณศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕๐.

^๕ Harvey, LeRoy and John Victory, **The Creative Community Handbook: A Leap to Possibilities thinking**, a project of the Michigan State University Community and Economic Development Program (CEDP), 2004. p.5.

^๖ เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, (๒๕๕๔), **ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์**, Accessed 16 January 2012, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project>. [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรมล้านนา ๔) ลำปาง เมืองเซรามิก มี วัตถุประสงค์ คือ ดินขาวในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากชาวจีนโพ้นทะเล พัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ๕) อ่างทอง ชุมชนเอกราช หมู่บ้านทำกลอง แหล่งเรียนรู้วิธีการทำกลองอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุ ในท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ๖) เพชรบุรี เมืองตาลโตนด มีต้นตาลกว่า ๔,๐๐๐ สายพันธุ์อยู่คู่จังหวัดเพชรบุรีมานาน ๗) ชัยนาท แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ขึ้นชื่อของประเทศ ๘) มหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาชุมชน มุ่งสู่การเป็นตักศิลานคร ๙) ลพบุรี เมืองนวัตกรรมแห่งพลังงานทดแทนมุ่งสู่ความสำเร็จจากโครงการลพบุรีโซลาร์ โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก และ ๑๐) ยะลา เมืองนก เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจด้านนกเขาชวา เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาแห่งอาเซียน และมุ่งสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครบวงจร เพราะเหตุนี้ ชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทยตามที่กล่าวมา จึงเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

๒.๒ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๒.๓ เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๓. ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑ ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย เป็นอย่างไร

๓.๒ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีรูปแบบเป็นอย่างไร

๓.๓ แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ควรเป็นอย่างไร

๔. ขอบเขตการวิจัย

๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทยและแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

๑. องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ประกอบด้วย

๑) ความรู้ความสามารถ

๒) วิถีวัฒนธรรม

๓) เทคโนโลยี

๔) สินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม

๒. ดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านจิตใจและสังคม และ ๓) ด้านเศรษฐกิจ

๓. กระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา ๓) การพัฒนาความร่วมมือ ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สีเขียว และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

๔. แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีดังนี้

ด้านหลักสาราณียธรรม ๖ ประกอบด้วย ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่างเป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตาทายกรรม การแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เมตตาวจีกรรม การกล่าววาจาสุภาพ ช่วยเหลือบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๓) เมตตา มโนกรรม การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่กัน ๔) สาธารณโภคี การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม ๕) สีลสามัญญตา การมีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ ๖) ทิฎฐิสามัญญตา การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน

๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑. การวิจัยเอกสาร เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์มีขอบเขต ดังนี้

๑.๑ แหล่งที่มาของเอกสารที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์จากแหล่งที่มา ดังต่อไปนี้

๑.๑.๑ เอกสารจากห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา สภาวิจัยแห่งชาติ และห้องสมุดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) กรมการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

๑.๑.๒ เอกสารจากระบบสืบค้นจากฐานข้อมูลในอินเทอร์เน็ต โดยใช้คำสำคัญ ดังนี้ ชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Community) เมืองสร้างสรรค์ (Creative Society) สังคมสร้างสรรค์ (Creative City) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนสังคม (Social Capital) ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) และทุนทรัพยากร (Resource Capital)

๒. การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗ คน บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาจากชุมชนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นหมู่บ้านหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP Village Champion: OVC) ของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย และหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนและประเทศ โดยผู้วิจัยจะได้ศึกษาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๓ หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑, ๘, ๙ จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่า มีคุณลักษณะสอดคล้องกับองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ที่ได้

จากการวิจัยเอกสาร ดังนี้ หมู่ที่ ๑ บ้านบางกะจะ หมู่ ๘ บ้านดอนทราย และหมู่ที่ ๙ บ้านเขาน้อย ผู้ให้ข้อมูลหลักของแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย

๑. ผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน

๒. ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำกลุ่มผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำองค์กรทางอาชีพในชุมชน

๓. ประชาชนชุมชนหรือผู้อาวุโสที่คนในชุมชนเคารพนับถือ

๔. สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน

๕. สมาชิกในชุมชน เช่น หัวหน้าครอบครัว

๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๑๐ เดือน

๕. นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยกำหนดความหมายต่างๆ ของการใช้คำในการวิจัย ดังนี้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน เป็นหมู่บ้านหรือตำบล มีวิถีชีวิตเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย ๓ หมู่บ้านที่มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น ประกอบด้วย หมู่ที่ ๑ บ้านบางกะจะ หมู่ ๘ บ้านดอนทราย และหมู่ที่ ๙ บ้านเขาน้อย

ชุมชนสร้างสรรค์ หมายถึง ชุมชนบ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่มีสมาชิกส่วนหนึ่งมีความรู้ ความสามารถ บริหารจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ ของชุมชนได้อย่างสร้างสรรค์ โดยมีสมาชิกส่วนใหญ่เปิดรับและเรียนรู้ต่อการเปลี่ยนแปลง และความแตกต่างที่เกิดขึ้น สามารถปรับเปลี่ยนตนเองเพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์ วิฤตการณ์ หรืออุปสรรคต่างๆ ได้ด้วยวิธีการ ที่สร้างสรรค์

องค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ หมายถึง ชุมชนที่มีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ ความสามารถและความสร้างสรรค์ของกลุ่มคนต่างๆ ภายในชุมชน ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ความสามารถ ๒) วิถีวัฒนธรรม ๓) เทคโนโลยี ๔) สินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม

ดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ เกิดความสมดุล มีภูมิคุ้มกัน ประกอบด้วย ๑) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านจิตใจและสังคม และ ๓) ด้านเศรษฐกิจ

กระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ หมายถึง สภาพและปัจจัยต่างๆ ที่มีส่วนส่งเสริมและเอื้ออำนวยให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒) การเสริมสร้าง

จิตอาสา ๓) การพัฒนาความร่วมมือ ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ หมายถึง วิธีทางต่างๆ ที่สมาชิกในชุมชนทั้งที่เป็นปัจเจกชน กลุ่มและองค์กรต่างๆ ได้นำมาประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนกระบวนการชุมชนสร้างสรรค์ กล่าวคือ หลักสาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเพื่อนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนสร้างสรรค์

๖. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๖.๑ ได้ทราบองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ในประเทศไทย

๖.๒ ได้ทราบกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่สามารถนำไปเผยแพร่แก่สาธารณชน

๖.๓ ได้ทราบแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปใช้วางแผนในเชิงปฏิบัติการ และสร้างเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์

๖.๔ ได้ทราบรูปแบบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่นๆ ในสังคมไทย และสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีความสร้างสรรค์และมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเพื่อใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดและทิศทางในการวิจัยโดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์
- ๒.๒ แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์
- ๒.๓ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน
- ๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี
- ๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - ๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชน
 - ๒.๕.๒ งานวิจัยเกี่ยวกับสร้างสรรค์
 - ๒.๕.๓ งานวิจัยเกี่ยวกับหลักพุทธธรรม
- ๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิดเมืองสร้างสรรค์

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) เป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของรัฐบาลในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็นการดำเนินนโยบายเพื่อดึงดูดผู้ประกอบการและผู้มีความคิดสร้างสรรค์จากที่ต่างๆ ให้เข้ามาอยู่ในเมืองโดยมีแนวความคิดว่าการสร้างบรรยากาศของเมืองให้มีเสน่ห์และเปี่ยมล้นด้วยความบันเทิงจะเป็นการดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์เข้ามาอยู่ในเมือง ปัจจุบันร้อยละ ๖๔ ของประชากรวัยทำงานมีแนวคิดในการเลือกเมืองก่อนเลือกงาน ในขณะที่เมื่อ ๑๕ ปีก่อนร้อยละ ๘๐ ของคนทำงานเลือกบริษัทหรืองานก่อนเลือกเมือง^๑

ดังนั้น ในการพัฒนาจึงต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมและองค์ประกอบของเมืองให้เอื้อต่อการทำงานในเชิงสร้างสรรค์ ส่งเสริมกระบวนการสร้างนักคิดและบ่มเพาะให้กลายเป็นผู้ประกอบการสร้างสรรค์อันหมายถึงผู้ประกอบการที่สามารถรวบรวมองค์ความรู้ ทักษะ เทคโนโลยี และสุนทรียภาพจากวัฒนธรรมและงานศิลปะนำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าและความแตกต่าง ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่มได้ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์และมีพื้นที่ แสดงออกของกลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์และผู้ประกอบการสร้างสรรค์ตลอดจนส่งเสริมสภาพแวดล้อมและกิจกรรมเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและการเรียนรู้ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในระบบการศึกษาปกติ เพื่อ

^๑ ฐนิธ กิตติอำพน, “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”, เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์, (ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓), หน้า ๑.

บรรลุเป้าหมายสู่การเป็นเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๒.๑.๑ ความหมายของเมืองสร้างสรรค์

สร้างสรรค์ หมายถึง ศักยภาพของมนุษย์ในการสร้าง สิ่งแปลกใหม่ที่มีประโยชน์และใช้การได้จริงเป็นผู้คลุกคลีอยู่ในแวดวงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ระดับโลก^๒ ผู้เสนอแนวคิดทุนสร้างสรรค์ให้ความหมายว่าสร้างสรรค์ คือการหลอมรวมเนื้อหาสาระการรับรู้ และทรัพยากรให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีประโยชน์ นอกจากนี้ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์^๓ กล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ ประกอบด้วย การได้สิ่งใหม่ใช้การได้ และเหมาะสมจากความหมายต่างๆ ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าความสร้างสรรค์มีคุณลักษณะสำคัญ ๓ ประการ คือเป็นของใหม่ใช้การได้และมีประโยชน์ ดังนั้นความสร้างสรรค์จึงเป็นรากฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ๆ ที่มีคุณค่าทั้งที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ ทฤษฎี หรือวิธีการแก้ปัญหาต่างๆ รวมไปถึงการสร้างงานศิลปะ

สร้างสรรค์เกิดจากการคิดอย่างสร้างสรรค์ วิธีการคิดอย่างสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะทั้งสามประการดังกล่าว โดยประการแรก ในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้สิ่งใหม่ ต้องอาศัยจินตนาการและการคิดนอกกรอบไม่เอากฎกติกา ประการที่สองเมื่อต้องการให้สิ่งนั้นใช้การได้ จินตนาการดังกล่าวต้องเป็นไปได้จริง ไม่เป็นการเพ้อฝัน และประการที่สามเมื่อต้องการให้สิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาเป็นประโยชน์ จำเป็นต้องกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่อยากเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ ความสร้างสรรค์ยังต้องการความมั่นใจในตนเองและความกล้าเสี่ยงของผู้สร้างสรรค์ บุคคลที่สร้างสรรค์จึงต้องมีแรงปรารถนาและการเคารพตนเองในการสร้างสรรค์ และพร้อมที่จะรับผลจากความผิดพลาด หรือการวิพากษ์วิจารณ์ของผู้อื่นบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวเรียกได้ว่าเป็นผู้มีจิตสร้างสรรค์ (Creative Mind)

UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) ในที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาหรือเรียกย่อว่า องค์กรัด ให้ความหมายของ “เมืองสร้างสรรค์” ไว้ในรายงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประจำปี 2008 ว่าหมายถึงเมืองที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมือง และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรมมีการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคณาทำงานสร้างสรรค์และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืนของสถานที่ในเชิงวัฒนธรรม^๔

กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เป็นกลไกสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ต้องการคนที่มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สามารถบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ ที่มีอยู่ในตัวเพื่อแก้ปัญหาที่มีลักษณะ เฉพาะแตกต่างกันไป ดังนั้นเมืองต่างๆ จึงต้องแข่งขันกันเพื่อดึงดูดรักษาและสร้างกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ด้วยการ

^๒ Florida, Richard, *The Rise of the Creative Class and how it transforming work,leisure, community, &everyday life*, (New York: Basic Book. 2004), p.31.

^๓ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, *การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking*, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทซัคเซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑-๘.

^๔ UNCTAD, *The Creative Economy Report 2021*, United Nations, [Online], Accessed 31 October. Available from <http://www.unctad.org/creative-economy>, p.12.

พัฒนาสภาพแวดล้อมเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและกลไกทางธุรกิจ ที่เอื้อต่อการลงทุนและ
พัฒนาธุรกิจสร้างสรรค์ โดยส่วนสำคัญที่สุดคือการรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นและวางแนวทางการพัฒนา
ที่ยั่งยืนเพื่อให้เมืองมีความพร้อมในเชิงเอกลักษณ์และบรรยากาศทางวัฒนธรรมที่มีความหลากหลาย
ควบคู่ไปกับการพัฒนาเมืองด้านกายภาพ เมืองที่มีแรงดึงดูดนั้นต้องเป็นเมืองที่เปิดรับคนต่างถิ่นให้เข้า
มาอาศัยได้อย่างกลมกลืนมีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมแต่เปิดรับซึ่งกันและกันมีความสั่นไหวทาง
วัฒนธรรมไม่เป็นเมืองอนุรักษ์นิยม มีความมั่นคงทางสังคมมากพอที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่องและม
ีความหลากหลายมากพอที่จะก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆ^๕ งานวิจัยของริชาร์ด
ฟลอริดาอ้างพบว่า กลุ่มคนทำงานสร้างสรรค์ต้องการให้เมืองมีลักษณะผสมผสานระหว่าง
ประวัติศาสตร์และความทันสมัยมีระบบขนส่งสาธารณะที่ดี มีร้านอาหาร ดนตรีและแหล่งบันเทิงมี
พื้นที่สำหรับประกอบกิจกรรมต่างๆ มีรูปแบบอาคารที่ กระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ หรืออาจ
กล่าวได้ว่า การพุ่มพักเมืองเพื่อดึงดูดให้คนที่มีความคิดสร้างสรรค์มาลงทุนทำธุรกิจนั้น ลำพังเพียง
วัฒนธรรมชุมชน หนึ่งอย่างเดียวไม่เพียงพอ ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการประกอบธุรกิจ
โดย เฉพาะอย่างยิ่งแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีเพื่อรองรับการเติบโตของธุรกิจด้วย

องค์การศึกษาศาสตร์และวัฒนธรรมหรือยูเนสโก (UNESCO) ได้ดำเนินการจัดตั้ง
เครือข่ายเมืองสร้างสรรค์และเปิดตัวเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๔๗ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสังคม
เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของเมืองต่างๆ ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนา โดยให้
ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ว่าเป็น “เมืองที่มีการร่วมมือระหว่างชุมชนท้องถิ่นและภาครัฐในการ
สร้างสรรค์เมืองผ่านการพัฒนาสภาพแวดล้อม โครงสร้างทางสังคม ระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและ
การนำวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ขนบธรรมเนียมตลอดจนจารีตประเพณีของท้องถิ่นมาผสมผสานกับ
เทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อนำไปสู่การเป็นเมืองแห่งความศิวิไลซ์ที่ไม่ล้มรากฐานวัฒนธรรมของตัวเอง
และคัดเลือกเมืองสร้างสรรค์ในสาขาต่างๆ จากทั่วโลก ตัวอย่างเช่น เมืองแห่งการออกแบบ (City of
Design) ได้แก่ เมืองเบอร์ลิน บัวโนสไอเรส มอนทรีอัล โกเบ นาโกยา เส้นเจิ้น เซี่ยงไฮ้ และกรุงโซล
เมืองแห่งศิลปะ (City of Media Arts) ได้แก่ เมืองลียง ในประเทศฝรั่งเศส เมืองแห่งวรรณกรรม
(City of Literature) ได้แก่ เอดินเบิร์กในสกอตแลนด์ ไอโอวาซิตีในสหรัฐอเมริกา เมลเบิร์นใน
ออสเตรเลีย และดับลินในไอร์แลนด์ เมืองแห่งภาพยนตร์ (City of Film) ได้แก่ เมืองแบรดฟอร์ด
ในอังกฤษ และซินีเยในออสเตรเลีย เมืองแห่งอาหาร (City of Gastronomy) ได้แก่ ปลายทางใน
โคลัมเบีย เฉิงตูในสาธารณรัฐประชาชนจีน และออสเตอร์ซุนด์ในสวีเดน เมืองแห่งดนตรี ได้แก่ โบ
โลญญาในอิตาลี เกนท์ในเบลเยียม เซบิยาในสเปน และกลาสโกว์ในสกอตแลนด์เมืองแห่งหัตถกรรม
และศิลปะพื้นบ้าน (City of Crafts and Folk Arts) ได้แก่ อัสวานในอียิปต์ คานาซาวา ในญี่ปุ่น
ซานตาเฟในสหรัฐอเมริกา และอินซอนในเกาหลีใต้ เป็นต้น

๒.๑.๒ องค์ประกอบของเมืองสร้างสรรค์

ยูเนสโกกำหนดองค์ประกอบเมืองสร้างสรรค์ ที่สอดคล้องกับนิยามและแนวคิดตามที่ กล่าว
มา ดังนี้

^๕ Florida, Richard, *The Rise of the Creative Class and how it transforming work, leisure, community, & everyday life*, (New York: Basic Book. 2004), pp. 68-69.

๑) ผู้ประกอบการสร้างสรรค์หรือนักคิดที่เปรียบเหมือนสินทรัพย์สำคัญของเมืองที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วโลกเพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๒) สถานที่สร้างสรรค์ ได้แก่ สถานที่ที่เปิดโอกาสให้การเรียนรู้รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดกระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการประกอบธุรกิจทั่วสถานที่ในเมืองและผ่านเครือข่ายเชื่อมโยงทั่วโลก

๓) บรรยากาศ สร้างสรรค์ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการคิดและพัฒนาผลงานรวมทั้งอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๔) วิสัยทัศน์ผู้นำของเมืองและประเทศที่เข้าใจกระบวนการสร้างเมืองให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์การประกอบธุรกิจและการอยู่อาศัย

๕) การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์จากองค์ประกอบดังกล่าว ยูเนสโกได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกเมืองที่ เสนอตัวเข้าร่วมในเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ ดังนี้

๑. สิ่งแวดล้อมของเมืองและภูมิทัศน์ด้านวัฒนธรรม (Cultural Landscape) กระตุ้นให้เกิดความสร้างสรรค์

๒. มีโครงสร้างพื้นฐานรองรับอุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยผลิตภัณฑ์ร่วมสมัยและความสามารถในการกระจายสินค้า

๓. เป็นชุมชนของกลุ่มผู้ปฏิบัติและผู้ที่มีอาชีพด้านความสร้างสรรค์

๔. อารมณ์ความรู้สึกถึงคุณค่าของสาธารณะผ่านพื้นที่และช่องทางที่สามารถ เข้าถึงกลุ่มคนที่หลากหลายในวงกว้าง

๕. มีประสบการณ์ในการเป็นเจ้าของภาพ หรือจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความสร้างสรรค์

๖. มีการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความสร้างสรรค์ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

๗. เอาใจใส่ต่อทรัพยากรท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมของเมือง

แนวทางการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก^๖

ดังนี้

๑. สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่เมือง

๒. ส่งเสริมความหลากหลายและการเป็นสังคมที่เปิดกว้าง

๓. เป็นที่รวมของผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์และนักคิด

๔. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและพื้นที่ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ

๕. มีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกันในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ผ่านนโยบาย กลไกต่างๆ และธรรมาภิบาลที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์

สำหรับประเทศไทยมีการระบุแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙) โดยการพัฒนาปัจจัย

^๖ ฐนิจ กิตติอำพน, “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์, เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์”, (ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓), หน้า ๓.

แวดล้อมด้านต่างๆ ของพื้นที่หรือเมืองทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ ทรัพยากรมนุษย์กฎระเบียบและการบริหารจัดการ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจของธุรกิจสร้างสรรค์ที่สร้างสรรค์สินค้าและบริการใหม่ๆ ที่มีเอกลักษณ์และสะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่หรือเมืองสามารถดึงดูดการลงทุนของธุรกิจที่เกี่ยวข้องเข้ามาในพื้นที่ หรือเมืองรวมทั้งส่งเสริมการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศและสภาวะที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ และการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆ การจัดกิจกรรม และงานแสดงสินค้าและบริการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นช่องทางหรือเวทีในการพัฒนาและแสดงออกของนักคิดและนักสร้างสรรค์สาขาต่างๆ^๗

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังขนานรับแนวคิดเมืองสร้างสรรค์ของยูเนสโก โดยมอบหมายให้กรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ดำเนินโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative City) โดยให้ความหมายของเมืองสร้างสรรค์ หมายถึงเมืองที่มีความชัดเจนในทิศทางในการนำเอาความคิดสร้างสรรค์มาพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจอันมีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเองมีการกำหนดแนวทางดำเนินการในองคาพยพที่เหมาะสมสอดคล้องกันสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าหรือบริการได้อย่างยั่งยืน โดยมีสภาพสังคม สิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดี^๘

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อให้เกิดเมืองต้นแบบที่ประชาชน ในภูมิภาคและท้องถิ่นต่างๆ สามารถใช้เป็นตัวอย่างและแนวทางในการสร้างศักยภาพของสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ภายในพื้นที่ โดยการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและบริการของเมือง เกิดเป็นเอกลักษณ์ของเมืองที่จะสร้างงานสร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่นและประเทศชาติได้รวมทั้งสร้างความตื่นตัวและกระตุ้นให้ทุกภาค ส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและให้ความสำคัญกับการนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้นและสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนและจังหวัดได้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการเพื่อเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม

กรอบการพิจารณาคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทยมีองค์ประกอบดังนี้

๑. ศักยภาพด้านทุนทางปัญญา หมายถึง ความรู้จริงความชำนาญหรือภูมิปัญญาเฉพาะทางการประยุกต์ประสบการณ์ เทคโนโลยีขององค์กรซึ่งทำให้สามารถพัฒนาศักยภาพและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า หรือบริการ แบ่งเป็น ๓ ด้าน ดังนี้

๑.๑ ทุนทางกายภาพ เช่น แหล่งธรรมชาติ ภูมิศาสตร์ หรือประวัติศาสตร์ของเมือง

๑.๒ ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นมรดกสืบทอดทางวัฒนธรรม ความรู้ที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษรวมไปถึงขนบธรรมเนียมประเพณีในเทศกาลต่างๆ

๑.๓ องค์ความรู้ หมายถึง เมืองเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านใดเป็นพิเศษตัวอย่างของต่างประเทศ เช่น เมืองมิลานและมหานครปารีสเป็นแหล่งที่มีองค์ความรู้ด้านแฟชั่น เป็นต้น

^๗ ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๑๕๒ ง., (๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๙.

^๘ กรมทรัพย์สินทางปัญญา, คู่มือประกอบโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, กรุงเทพมหานคร : (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๓), หน้า ๒.

๒. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder) ได้แก่ ผู้ประกอบการรายย่อย ผู้ผลิตโรงงานเจ้าของธุรกิจ

หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการผลักดันและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของแต่ละท้องถิ่น ภาคประชาชน หน่วยงานหรือองค์กรอิสระ และกลุ่มคนในพื้นที่นั้นๆ ที่สามารถผลักดันและพัฒนาศักยภาพสินค้าและบริการให้มีมูลค่าเพิ่มได้เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ต่างๆ เป็นต้น และภาคการศึกษา ได้แก่ สถาบันการศึกษาในระดับต่างๆ นักเรียน นักศึกษา อาจารย์ มหาวิทยาลัยหรือคนรุ่นใหม่ที่เป็นกลไกสำคัญในการผลักดันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศ

๓. กลุ่มสินค้าและบริการ แบ่งเป็น ๕ กลุ่ม ดังนี้

๑) กลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ได้แก่ งานฝีมือหัตถกรรม อาหารไทย การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

๒) กลุ่มศิลปะ ได้แก่ ศิลปะการแสดงและทัศนศิลป์

๓) กลุ่มสื่อ ได้แก่ ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ การพิมพ์ การแพร่ภาพ กระจายเสียง และดนตรี

๔) กลุ่มงานสร้างสรรค์ตามหน้าที่ ได้แก่ การออกแบบ แฟชั่นสถาปัตยกรรม การโฆษณา และซอฟต์แวร์

๕) กลุ่มสินค้าและบริการอื่นๆ ที่เป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์

๔. ระบบการบริหารจัดการและการวางแผน เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ควรมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนมีจุดมุ่งหมายในการเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีการจัดระบบบริหารมีเครือข่ายและแผน ปฏิบัติงานเพื่อให้มีการนำศักยภาพด้านทุนทางปัญญามาใช้ได้อย่างเหมาะสม มีความร่วมมือที่ดีระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มีกลุ่มสินค้าหรือบริการที่น่าสนใจ และมีโอกาสในการพัฒนาต่อยอดมีเครือข่ายหรือองค์กรที่จะขับเคลื่อนงานเศรษฐกิจสร้างสรรค์ได้อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ

ผลการคัดเลือกเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย จำนวน ๑๐ แห่ง มีทั้งท้องถิ่นในระดับตำบล ระดับอำเภอ และจังหวัดแต่ละแห่งมีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เห็นได้ชัดเจน ดังรายชื่อต่อไปนี้^๔

๑. เชียงใหม่ เมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ได้แก่ เครื่องเงินไม้แกะสลัก ผ้าจก ผ้าไหม เครื่องปั้นเซรามิค ศิลาดล กระจาดสา ซึ่งสามารถยกระดับสู่ตลาดโลกได้

๒. น่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น มีตราสัญลักษณ์ของเมือง (Brand Logo) คือ ภาพเขียนวัดภูมินทร์

๓. เชียงราย โครงการพัฒนาต่อยอดที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรม ล้านนาและสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๔. ลำปาง เมืองเซรามิค มีวัดภูติบ คือ ดินขาวในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากชาวจีนโพ้นทะเลและพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาสู่สากลมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ได้แก่ สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง และศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิค

^๔ เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, (๒๕๕๔), ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Accessed 16 January 2012, Available from <http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project>.

๕. อ่างทอง ชุมชนเอกราช หมู่บ้านทำกลอง แหล่งเรียนรู้วิถีการทำกลองอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นแหล่งผลิตกลองที่ดีที่สุดในประเทศไทยและส่งไปขายต่างประเทศ

๖. เพชรบุรี เมืองตาลโตนด มีต้นตาลกว่า ๔,๐๐๐ สายพันธุ์อยู่คู่จังหวัดเพชรบุรีมานาน ผลิตผลจากต้นตาลที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ น้ำตาลโตนด และขนมหวานเมืองเพชร

๗. ชัยนาท แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ขึ้นชื่อของประเทศ ที่ตำบลนางลือ และตำบลท่าชัย มีกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแห่งเดียวในประเทศไทย

๘. มหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้ ศูนย์การพัฒนาชุมชน มุ่งสู่การเป็นตักศิลา นคร มีทำเลตั้งอยู่กึ่งกลางพื้นที่ภาคอีสานของไทย เป็นเมืองที่มีความสงบ มีสถาบันการศึกษาระดับสูงหลายแห่ง

๙. ลพบุรี เมืองนวัตกรรมแห่งพลังงานทดแทน มุ่งสู่ความสำเร็จจากโครงการลพบุรีโซลาร์ โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก กำลังผลิต ๗๓ เมกะวัตต์และโครงการ สร้างศูนย์นวัตกรรมพลังงานทดแทนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นจากการท่องเที่ยว

๑๐. ยะลา เมืองนก เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจด้านนกเขาชวา เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาแห่งอาเซียน และมุ่งสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครบวงจร ได้แก่ การเพาะเลี้ยงนก การผลิตวัสดุเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารนก กรงนก สินค้าพื้นเมืองเกี่ยวกับ นก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันนกเขาชวา อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ

๒.๑.๓ ดัชนีความสร้างสรรค์

การเติบโตของระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในแต่ละพื้นที่ เกิดจากองค์ประกอบสำคัญ ๓ ด้าน (3Ts Model) ได้แก่ คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เทคโนโลยี (Technology) และ การอดทนรับความแตกต่าง (Tolerance) และเน้นความสำคัญของกลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (creative class) ว่ามีผลให้เศรษฐกิจของชุมชนเติบโตได้ จากนั้นได้พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์เพื่อประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา และนำกรอบความคิดนี้ไปพัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ของกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป ซึ่งยังคงมีองค์ประกอบที่สำคัญ ๓ ด้านเช่นเดียวกัน หลังจากนั้นแต่ละประเทศและเมืองต่างๆ ได้นำกรอบแนวคิดของริชาร์ด ฟลอริดาไปเป็นแนวทางในการพัฒนา และต่อยอดระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของตนแตกต่างกันไป ดังตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกงและเมืองซิลิกอน วัลเลย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมเป็นอย่างสูง ตัวอย่างดัชนีสร้างสรรค์ของเมืองและประเทศต่างๆ มีดังนี้

๒.๑.๓.๑ ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ริชาร์ด ฟลอริดา พัฒนาดัชนีความสร้างสรรค์ (Creativity Index) ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ ๑) คนที่มีความชาญฉลาด ๒) เทคโนโลยี ๓) การอดทนรับความแตกต่างหลากหลาย โดยมีรายละเอียดของตัวบ่งชี้ ดังต่อไปนี้^{๑๐}

^{๑๐} Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, (2005) .A Study on Creativity Index. 2005, pp.29-30.

๑. คนที่มีความชาญฉลาด (Talent) เป็นดัชนีด้านทุนมนุษย์วัดจากจำนวน ร้อยละของผู้ที่ จบการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปและจำนวนชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ซึ่งหมายถึงผู้ที่ประกอบ อาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และถือว่าการทำงานด้วยพลังสร้างสรรค์ของ คนเหล่านี้ ล่งผลที่ดีต่อ เศรษฐกิจและสังคมและมีบทบาทต่อเศรษฐกิจวัฒนธรรม

๒. เทคโนโลยี (Technology) มีดัชนี ๒ ตัว ได้แก่

๒.๑ ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อ จำนวนประชากร ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านการพัฒนานวัตกรรมของประชาชน

๒.๒ ดัชนีบ่งชี้ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Index) วัดจากขนาดและจำนวนกลุ่ม อุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และ บริการด้านวิศวกรรม

๓. การอดทนต่อความความคิดและวัฒนธรรมที่แตกต่าง (Tolerance) วัดจาก องค์ประกอบของความหลากหลาย (Composite Diversity Index) มีดัชนี ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ ดัชนีเกย์ (Gay Index) หรือคนรักเพศเดียวกัน ดูจากจำนวนการใช้ ชีวิตคู่ของ คนเพศเดียวกัน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมต่อการเปิดรับ (openness) และการอดทนรับความแตกต่าง หลาก หลาย (Tolerance) ของสังคม

๓.๒ ดัชนีโบฮีเมียน (Bohemian Index) การไม่ยึดติดขนบธรรมเนียมดูจากจำนวน คน ทำงานด้านศิลปะที่ไม่ยึดติดขนบธรรมเนียม ซึ่งจัดว่าเป็นคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People) มีรูปแบบชีวิตที่หลากหลายและมีกิจกรรมในชีวิตอย่างสร้างสรรค์ เป็นตัวบ่งชี้ทางอ้อมถึง การมีเสรีภาพในการแสดงออกของประชาชน

๓.๓ ดัชนีการเป็นเบ้าหลอม (Melting Pot Index) วัดจากจำนวนร้อยละของ ประชากรที่มีถิ่นกำเนิดในต่างประเทศ แสดงให้เห็นว่าสังคมเปิดกว้างให้คนต่างถิ่นที่เข้ามาอยู่ อาศัยซึ่ง อาจกลายเป็นผู้ที่ช่วยขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเติบโตได้โดยสังคมเป็นเสมือนเบ้าหลอมวัฒนธรรมของ ผู้คนที่มาจากหลากหลายให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกันได้

จากองค์ประกอบดัชนีสร้างสรรค์ทั้ง ๓ ด้าน จะเห็นได้ว่าสิ่งที่พลอริดาให้ ความสำคัญคือ คน เทคโนโลยี และสังคมที่มีการอดทนรับต่อความหลากหลายทางความคิดการ แสดงออกและวัฒนธรรมของคนต่างถิ่น ซึ่งในมุมมองของพลอริดาสิ่งเหล่านี้จะเป็นแรงดึงดูดให้ คนที่ มีความชาญฉลาดในด้านต่างๆ จากนอกพื้นที่เข้ามาในพื้นที่มากยิ่งขึ้น และบรรยากาศเช่นนี้เองที่จะ ก่อให้เกิดนวัตกรรมและความคิดใหม่ๆ อย่างไม่หยุดยั้ง

๒.๑.๓.๒ ดัชนีสร้างสรรค์ของสหภาพยุโรป ในปี ค.ศ.2004 ความสร้างสรรค์ ของยุโรป (Euro-Creativity Index : ECI) โดยนำกรอบการพัฒนาดัชนีความ สร้างสรรค์ของประเทศ สหรัฐอเมริกา (3Ts Model) มาพัฒนาดัชนีย่อยให้เหมาะสมกับบริบทของ ประเทศในแถบยุโรป และ ใช้ประเมินความสร้างสรรค์ของประเทศในกลุ่มยุโรป สแกนดิเนเวียและนอร์ดิก ซึ่งผลการศึกษายังคง ชี้ว่าความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความสามารถใน การดึงดูด การรักษาไว้และ การพัฒนาคนที่มีความสร้างสรรค์ (Creative People)

ดัชนีสร้างสรรค์ของยุโรป ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ด้าน (3Ts) เช่นเดียวกับของ อเมริกา ได้แก่ ๑) ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) ๒) ดัชนีด้าน เทคโนโลยี

ของยุโรป (Euro-Technology Index) และ ๓) ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่าง หลากหลายของยุโรป (Euro-Tolerance Index) โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ ดังนี้

๑. ดัชนีด้านความชาญฉลาดของคน (Euro-Talent Index) มีตัวบ่งชี้ ๓ ตัว คือ

๑.๑ กลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) วัดจากจำนวนผู้ที่มีอาชีพในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้ข้อมูลจากองค์การแรงงานระหว่างชาติของประเทศในยุโรป

๑.๒ ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) วัดจากร้อยละของประชากรอายุระหว่าง ๒๔-๖๔ ปี ที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไป

๑.๓ ดัชนีด้านความสามารถทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Talent Index) วัดจากจำนวนนักวิทยาศาสตร์และวิศวกรต่อจำนวนแรงงาน ๑,๐๐๐ คน

๒. ดัชนีด้านเทคโนโลยีของยุโรป (Euro-Technology Index) มีตัวบ่งชี้ ๓ ตัว ได้แก่

๒.๑ ดัชนีด้านนวัตกรรม (Innovation Index) วัดจากจำนวนการจดสิทธิบัตรต่อสัดส่วนประชากร

๒.๒ ดัชนีด้านนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (Hi-Tech Innovation Index) ดูจากขนาดและจำนวนกลุ่มอุตสาหกรรมที่ต้องใช้เทคโนโลยี เช่น ซอฟต์แวร์ อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ผลิตภัณฑ์ทางการแพทย์และบริการด้านวิศวกรรม หรือจำนวนสิทธิบัตรที่เป็นเทคโนโลยี ชั้นสูงต่อสัดส่วนประชากร

๒.๓ ดัชนีด้านการวิจัยและพัฒนา (R&D Index) วัดจากงบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาคิดเป็นร้อยละของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (GDP) หรืองบประมาณที่ใช้ในการศึกษา

๓. ดัชนีด้านการอดทนรับความแตกต่างหลากหลายของยุโรป (Euro Tolerance Index) ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ ดัชนีด้านทัศนคติ (Attitude Index) วัดจากทัศนคติต่อชนกลุ่มน้อย โดยใช้ข้อมูลจากการสำรวจความเห็นของประชาชน (The Euro barometer Survey)

๓.๒ ดัชนีด้านค่านิยม (Value Index) วัดจากค่านิยมและทัศนคติที่แตกต่างกันของประชาชนในประเด็นต่างๆ เช่น ศาสนา ชาตินิยม อำนาจ ครอบครัว สิทธิสตรี การหย่าร้างและการทำแท้ง เป็นต้น

๓.๓ ดัชนีด้านการแสดงตัวตน (Self-Expression Index) วัดจากทัศนคติ ต่อการแสดงความเป็นตัวตน คุณภาพชีวิต ความเป็นประชาธิปไตย ความเชื่อใจ งานอดิเรก ความบันเทิงและวัฒนธรรม

๒.๑.๓.๓ ดัชนีความสร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ฮ่องกงเป็นอีกหนึ่งเขตที่ประกาศนโยบายพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ตั้งแต่ปี 2000 เป็นต้นมา และในปี 2004 รัฐบาลฮ่องกงได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยนโยบายด้านวัฒนธรรม (The Centre for Cultural Policy Research) ของมหาวิทยาลัยฮ่องกง (The University of Hong Kong) จัดทำดัชนีความสร้างสรรค์ (Creativity Index : CI) ขึ้นเพื่อเป็นระบบข้อมูลทางสถิติแบบใหม่ในการวัดสถานะและการเติบโตของความคิดสร้างสรรค์ลักษณะของกิจกรรมทางความคิดสร้างสรรค์และจุดแข็งขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ ฮ่องกง โดยจากการสำรวจ

พบว่าในช่วงปี 1999 – 2004 ดัชนีค่าความคิดสร้างสรรค์ของฮ่องกงมีตัวเลขเพิ่มขึ้นจาก ๗๕.๙๖ ในปี 1999 เป็น ๑๐๐ ในปี 2004^{๑๑}

ดัชนีความคิดสร้างสรรค์ของเขตปกครองพิเศษฮ่องกง (Creativity Index: CI) พิจารณาความคิดสร้างสรรค์เป็น ๕ ด้าน (5Cs) โดยด้านแรกเป็นผลผลิตรวมของความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งประกอบด้วยดัชนีทุนอีก ๔ ด้าน ได้แก่ ๑) ดัชนีทุนทางโครงสร้างและสถาบัน ๒) ดัชนีด้านทุนมนุษย์ ๓) ดัชนีด้านทุนทางสังคม และ ๔) ดัชนีด้านทุนทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดตัวบ่งชี้ดังนี้^{๑๒}

๑. ผลผลิตของความคิดสร้างสรรค์ (Outcomes of Creativity) เป็นการมองความคิดสร้างสรรค์ในภาพรวม โดยพิจารณาทั้งผลผลิตทางเศรษฐกิจ ผลลัพธ์ด้านความมีชีวิตชีวาและ การเคลื่อนไหวของความคิดสร้างสรรค์ในชุมชน มีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๑.๑ การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เช่น จำนวนแรงงานในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ มูลค่าของอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

๑.๒ กิจกรรมที่เป็นนวัตกรรมด้านเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมการค้าทาง อิเล็กทรอนิกส์ (e-commerce) นวัตกรรมด้านธุรกิจ การจดสิทธิบัตร

๑.๓ กิจกรรมสร้างสรรค์อื่นๆ เช่น ศิลปะและวัฒนธรรม หนังสือ เพลง ดนตรี ภาพยนตร์รวมถึงพื้นที่สร้างสรรค์ เช่น อาคารสวยๆ สวน ลานแสดง เป็นต้น

๒. ดัชนีทุนทางโครงสร้างและสถาบัน (Structural/Institutional Capital Index : SICI) เป็นองค์ประกอบแรกของผลผลิตความคิดสร้างสรรค์ หมายถึงสภาพหรือบริบทของ ชุมชนที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ มีตัวชี้วัด ๘ ตัว ได้แก่

๒.๑ การมีกฎหมาย ระเบียบ (Legal System) เพื่อการคัดค้านและการปกป้องสิทธิ

๒.๒ การไม่ยอมรับต่อการคอร์รัปชัน (Corruption) ในรูปแบบต่างๆ

๒.๓ การมีเสรีภาพในการแสดงออก (Freedom of Expression) ทั้งในด้านการเขียนและการพูด

๒.๔ โครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร (ICT Infrastructure) เช่น จำนวนคอมพิวเตอร์ ระบบอินเทอร์เน็ต โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นต้น

๒.๕ ความเข้มแข็งของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural Infrastructure) เช่น องค์กรเอกชน ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์อนุสาวรีย์ และการแสดงทางวัฒนธรรมต่างๆ เป็นต้น

๒.๖ การเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน (Community Facilities) เช่น ศูนย์ชุมชน ศาลาประชาคม เป็นต้น

๒.๗ โครงสร้างพื้นฐานทางการเงิน (Financial Infrastructure) เช่น จำนวนสถาบันการเงิน ปริมาณทุน ช่องทางเข้าถึงทุน เป็นต้น

๒.๘ ความเข้มแข็งของผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) เช่น จำนวน ผู้ประกอบการ รายย่อย จำนวนแรงงาน เป็นต้น

^{๑๑} Home Affairs Bureau, The Hong Kong Special Administrative Region Government, (2005), A Study on Creativity Index. p.7.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน หน้า ๘-๑๐.

๓. ดัชนีด้านทุนมนุษย์ (Human Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สองของ ผลผลิตความสร้างสรรค์ เป็นการมองการเคลื่อนย้ายของผู้คนว่าทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม เกิดการถ่ายทอดทักษะและความรู้ รวมถึงเกิดแนวคิดใหม่ๆ ในสังคมมีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๓.๑ งบประมาณที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนา(R&D) ทั้งของภาคธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษาและภาครัฐ รวมทั้งจำนวนงบประมาณของรัฐในด้านการศึกษา ซึ่งแสดงถึงบริบทในการพัฒนาองค์ความรู้

๓.๒ จำนวนประชากรวัยแรงงานที่ได้รับการพัฒนาทักษะความรู้ทั้งที่ไม่ได้รับวุฒิการศึกษา ได้รับวุฒิการศึกษาและประชากรวัยแรงงานที่มีวุฒิปริญญาตรีหรือมีความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนา

๓.๓ การเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของทุนมนุษย์ ได้แก่ จำนวนผู้เดินทางเข้า- ออกประเทศ จำนวนผู้ขอวีซ่าเพื่อการทำงาน หรือผู้เคลื่อนย้ายถิ่นฐานออกนอกประเทศ

๔. ดัชนีด้านทุนทางสังคม (Social Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สามของผลผลิตของความสร้างสรรค์ทุนทางสังคม ได้แก่ ความไว้วางใจ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การแสดงความคิดเห็นต่อสังคม และเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง ซึ่งจะมีส่วนช่วยเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตและทำให้ความสร้างสรรค์ของคนในสังคมแบ่งบาน มีตัวชี้วัด ดังนี้

๔.๑ ความไว้วางใจในเรื่องทั่วไป

๔.๒ ความไว้วางใจในสถาบันของสังคม

๔.๓ การแลกเปลี่ยนตอบแทนซึ่งกันและกัน

๔.๔ ความรู้สึกเชื่อมั่น (Sense of Efficacy)

๔.๕ ความร่วมมือกัน

๔.๖ การยอมรับความหลากหลายและการรวมเข้าด้วยกัน

๔.๗ ทศนคติต่อสิทธิมนุษยชน

๔.๘ ทศนคติต่อผู้อพยพชาวต่างชาติ

๔.๙ การยอมรับค่านิยมใหม่ๆ

๔.๑๐ การแสดงตัวตน

๔.๑๑ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

๔.๑๒ การมีส่วนร่วมทางสังคม เช่น งานอาสาสมัคร การเป็นสมาชิก ชมรมและองค์กรทางสังคม ความสนใจในกิจกรรมสาธารณะและการเข้าร่วมกับชุมชน

๔.๑๓ การพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งอาจดูจากจำนวนเงินบริจาคเพื่อการกุศลที่ได้รับการลดหย่อนภาษีรายได้จากเงินเดือนหรือผลกำไร งบประมาณในกิจการเพื่อความผาสุกของสังคม

๕. ดัชนีด้านทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่สี่ของผลผลิตความสร้างสรรค์ทุนทางวัฒนธรรมในที่นี้ หมายถึง กิจกรรมอันหลากหลายที่จัดขึ้นอย่างพิถีพิถันที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ศิลปะ ความสร้างสรรค์และวิถีชีวิตโดยเชื่อว่าสภาวะแวดล้อมของสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดความคิดและการแสดงออกใหม่ๆอันเป็นการส่งเสริมความสร้างสรรค์มีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๕.๑ การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม

๕.๒ ทักษะและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีต่อความสร้างสรรค์ ศิลปะและการปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาโดยดูจากทัศนคติและค่านิยมต่อศิลปะวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน

๕.๓ ขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งดูจากจำนวนการใช้ห้องสมุดและอินเทอร์เน็ตของประชาชน จำนวนผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์หรือการแสดงด้านวัฒนธรรมอื่นๆ ผู้เข้าร่วมเทศกาลแสดงภาพยนตร์หรือวีดิทัศน์ หรือจำนวนเงินค่าลิขสิทธิ์การที่ผู้นำให้ความสำคัญและสนับสนุนการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรมสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรมรวมถึงการส่งเสริมบริโภค วัฒนธรรมและค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ

จะเห็นได้ว่า ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศสหรัฐอเมริกา กลุ่มประเทศในแถบยุโรปและเขตปกครองพิเศษฮ่องกง ต่างมีแนวคิดที่คล้ายกัน แต่มีรายละเอียดแตกต่างกันไปตามบริบทประเทศของตน ดังเช่น ของประเทศสหรัฐอเมริกาและกลุ่มยุโรป และที่เพิ่มความสำคัญในเรื่องอื่นๆ เช่น ดัชนีความสร้างสรรค์ของประเทศฮ่องกง เพิ่มความสำคัญของโครงสร้างและสถาบันในสังคมและวัฒนธรรมและมองถึงสิ่งที่มีอยู่ในสังคมในรูปของทุน คือ ทุนทางโครงสร้าง และสถาบัน ทุนมนุษย์ทุนสังคม และทุนวัฒนธรรม ซึ่งทุนทุกประเภทต่างก็มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน มุมมองเรื่องทุนในชุมชนได้รับการตอบรับจากประเทศต่างๆ ในเวลาต่อมา รวมถึงประเทศไทยด้วย ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีการกล่าวถึงทุนในความหมายที่ไม่ใช่เฉพาะด้านเศรษฐศาสตร์มากขึ้น โดยเฉพาะในการพัฒนาชุมชน ได้กล่าวกันถึงการส่งเสริมให้ใช้ทุนในชุมชนด้านต่างๆ เพื่อการพัฒนา

๒.๑.๔ การพัฒนาความสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรม

ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนและรุนแรงของผู้คนในต้นศตวรรษที่ ๒๑ ความไม่เท่าเทียมกันในสังคม การที่โลกถูกแบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มประเทศรวยที่พัฒนาอย่างก้าวกระโดดและกลุ่มประเทศยาก จนที่ไม่สามารถพัฒนาตามกระแสโลกได้ทันหรือแม้แต่ในประเทศที่เจริญแล้วช่องว่างระหว่างสังคมเมืองที่รวยและสังคมชนบทที่ยากจนก็มีให้เห็นอย่างเด่นชัด ทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ ๒๑ จึงหันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุลระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ส่งสมมาแบบหยั่งรากลึก ปัจจุบันหลายประเทศใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือเมืองและประสบความสำเร็จ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

๒.๑.๔.๑ ซิลิคอนวัลเลย์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ซิลิคอนวัลเลย์ (Silicon Valley) เป็นตัวอย่างของชุมชนที่กล่าวได้ว่า มีความทันสมัยด้านเทคโนโลยีและมีแนวคิดในการพัฒนาความสร้างสรรค์ของตนเองโดยเน้นด้านวัฒนธรรม จัดเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงระดับโลกในการเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีและการสร้างสรรค์นวัตกรรม ทั้งในระดับบุคคลและระดับสถาบันชุมชนนี้ตั้งอยู่ในเมืองซานฟรานซิสโกอันเป็นเมืองที่ริชาร์ด ฟลอริดา จัดอันดับความเป็นเมืองสร้างสรรค์ไว้ในลำดับต้นๆ บุคคลที่มีชื่อเสียงในชุมชน เช่น วิลเลียม ฮิวเลตต์ (William Hewlett) และเดวิด แพ็คการ์ด (David Packard) เจ้าของผลิตภัณฑ์ Hewlett Packard ส่วนสถาบันที่มีชื่อเสียงในชุมชน เช่น ศูนย์วิจัย เอเมสขององค์การนาซา (NASA Ames Research Center) และมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford

University) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเอกชนที่มีชื่อเสียงติดอันดับโลก ซิลิกอนวัลเลย์เป็นชุมชนที่ให้ความสำคัญต่อศิลปะและวัฒนธรรม ภายใต้แนวคิดที่ว่าวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดต่อระบบเศรษฐกิจสังคมและชุมชนและเนื่องจากซิลิกอนวัลเลย์เป็นชุมชนที่มีความหลากหลายของประชากรเชื้อชาติและวัฒนธรรมในการส่งเสริมให้ชุมชนสร้างเอกลักษณ์และความเข้มแข็งของชุมชนจึงใช้วิธีการส่งเสริมให้มีการเรียนศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งกันและกันและร่วมกันสร้างวัฒนธรรมของชุมชนซิลิกอนวัลเลย์ขึ้น ในการประเมินความสร้างสรรค์ของชุมชนได้มีการพัฒนาดัชนีชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Community Index) ของซิลิกอนวัลเลย์ ซึ่งมีองค์ประกอบทางวัฒนธรรม ๓ ด้าน ที่ชุมชนต้องมีดังนี้

๑. การรู้วัฒนธรรม (Cultural Literacy) หมายถึง คนในชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ธรรมเนียมปฏิบัติ กิริยามารยาท วัฒนธรรมการแต่งกาย การกินอยู่ ภาษา และศิลปะรวมถึงความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ของคนในชุมชน ซึ่งต้องอาศัยการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมทั้งในโรงเรียน ชุมชน สถาบันทางศาสนา แหล่งเรียนรู้ตามอัธยาศัยหรือ แม้แต่ในครอบครัว

๒. ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม (Participatory Cultural Practice) คือการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนทั้งระดับบุคคลหรือกลุ่ม อันเป็น กิจกรรมที่แตกต่างไปจากอาชีพการงานของตน เช่น การวาดภาพ การเขียนบทกวี การแต่งหน้า การร้องเพลงประสานเสียงในชุมชน การเต้นรำในงานสังคม การแสดงดนตรีกลางแจ้ง อาจเรียกได้ว่าเป็นศิลปะสมัครเล่นในด้านต่างๆ

๓. สินค้าและบริการวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเชี่ยวชาญ (Professional Cultural Goods and Services) ทั้งในระดับองค์กรผู้ผลิตและระดับบุคคล อาจเป็นองค์กรธุรกิจหรือ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร เช่น ผู้ผลิตละครเวที ผู้ผลิตวิดีโอเกมส์ ผู้สร้างคอมพิวเตอร์กราฟฟิก ตัวแทนจำหน่าย ผู้ผลิตงานศิลปะตามสถานที่สาธารณะซึ่งแสดงและจำหน่ายไปด้วย ศิลปินในชุมชน เป็นต้น องค์กรประกอบพื้นฐานทั้ง ๓ ด้าน ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ ดังกล่าวอาจเรียกได้ว่าเป็นนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของชุมชนสร้างสรรค์ ที่ต้องมีการดำเนินการเป็นลำดับขั้นแบบปิรามิด ดังนี้

ปิรามิดขั้นแรกคือการรู้วัฒนธรรม ของคนในชุมชน เช่น มีความเข้าใจในพื้นฐานของดนตรี รู้จักงานทัศนศิลป์ บทกวี งานออกแบบ งานคอมพิวเตอร์กราฟฟิก แพชั่นเครื่องแต่งกายมีความสามารถในการดูงานด้านศิลปะ หรือจำแนก คุณภาพของงานได้ เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องมีการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ตลอดจนใน ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ปิรามิดขั้นที่สองคือการปฏิบัติทางวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม คือการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบสมัครเล่นของคนในชุมชน ตัวอย่างเช่นการเข้าร่วมกิจกรรม การทำผ้าคลุมเตียงด้วยศิลปะการตัดต่อผ้า ซึ่งจำเป็นต้องการทักษะความชำนาญด้านการเย็บผ้าและ สุนทรียภาพทางศิลปะ เป็นต้น ปิรามิดขั้นสุดท้าย คือ ชุมชนมีสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมที่บ่งบอกถึงความเชี่ยวชาญ ซึ่งความเชี่ยวชาญดังกล่าวพัฒนาขึ้นจากปิรามิด ๒ ขั้นแรก คือการรู้วัฒนธรรมและการปฏิบัติทางวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วม

จากการรู้วัฒนธรรม ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมและการเกิดสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญตามลำดับขั้นดังกล่าว มีข้อสังเกต ดังนี้

๑. ผู้ที่มีทักษะความชำนาญทั้งหลาย ต่างก็เริ่มจากการทำแบบสมัครเล่น
๒. ผู้ที่เข้าร่วมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่ ต่างก็เคยเป็นลูกค้าหรือรับบริการสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมที่ใช้ความเชี่ยวชาญ
๓. นวัตกรรมใหม่ๆ ของสินค้าและบริการด้านวัฒนธรรมมักมีที่มาจากศิลปินสมัครเล่นเหล่านี้ ตัวอย่างเช่น แนวเพลงและแฟชั่นใหม่ๆ

จากตัวอย่างการพัฒนาของซิลิกอนวัลเลย์ จะเห็นได้ว่า ความสร้างสรรค์ไม่เพียงก่อให้เกิดชุมชนที่มีความเป็นเลิศด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านศิลปะ วัฒนธรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในชุมชน การส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ของซิลิกอนวัลเลย์ประกอบด้วย การส่งเสริมการพัฒนา ๓ ขั้นตอน คือ การส่งเสริมให้รู้วัฒนธรรมส่งเสริมการเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือการบริโภควัฒนธรรม การเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการทางวัฒนธรรมที่มีเมืองเป็นเลิศ

๒.๑.๔.๒ โตรอนโต ประเทศแคนาดา โตรอนโตเป็นมหานครที่มีผู้อยู่อาศัยอยู่มากแห่งหนึ่งในทวีปอเมริกาเหนือ ใกล้เคียงกับกรุงนิวยอร์กของประเทศสหรัฐอเมริกา ในรายงาน “แผนการพัฒนาเมืองโตรอนโต^{๑๓} วิเคราะห์ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของโลก กล่าวว่าเมื่อ ๑๕๐ ปีที่ผ่านมาโลกมีลักษณะการบริหารรัฐเป็นแบบจักรวรรดินิยม ระบบเศรษฐกิจเป็นแบบเกษตรกรรม ประชากรโลกอาศัยอยู่ในชนบทเทียบกับในเมืองเป็นสัดส่วน ๘๐ ต่อ ๒๐ เมื่อเวลาผ่านไป ๑๐๐ ปี พบว่าลักษณะการบริหารรัฐเปลี่ยนเป็นแบบรัฐชาติ ระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนเป็นแบบอุตสาหกรรม และการกระจายตัวของประชากรในชนบทเทียบกับในเมืองเป็นสัดส่วน ๔๐ ต่อ ๖๐ จนถึงปัจจุบัน ลักษณะการบริหารรัฐเป็นแบบเมืองและภูมิภาคเศรษฐกิจเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่พึ่งพาวัฒนธรรมและเทคโนโลยี และสัดส่วนของประชากรในชนบทและในเมืองกลายเป็น ๒๐ ต่อ ๘๐ จากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในลักษณะดังกล่าว ผู้บริหารและชาวเมืองโตรอนโตจึงให้ความสนใจต่อประเด็น “การพัฒนาเมืองใหญ่อย่างสร้างสรรค์” โดยมีเป้าหมายสูงสุดร่วมกันคือความเป็นอยู่ที่ดีของชาวเมืองในระยะยาว และได้จัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการขึ้นภายใต้กรอบแนวคิดหลัก ๓ ประการ ได้แก่ ความมั่งคั่ง (Prosperity) ความน่าอยู่ (Liveability) และโอกาส (Opportunity) โดยผู้บริหารเมืองได้ กำหนดให้ใช้ “ความคิดสร้างสรรค์” (Creativity) เป็นหัวใจในการวางแผนกลยุทธ์ต่างๆ ทั้งหมด และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบแนวคิดหลัก จึงมีการดำเนินการต่างๆ สรุปได้ดังนี้

๑. ยกฐานะเมืองโตรอนโตเป็น “เมืองของโลก” (Internationalization-Global Toronto) เพื่อดึงดูดการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว รวมทั้งเสริมสร้างชื่อเสียงของเมือง ในด้านเอกลักษณ์เฉพาะและความหลากหลายในเชิงเศรษฐกิจ ทำให้เป็นเมืองแห่งวัฒนธรรมของโลก (World Cultural Capital) โดยการสนับสนุนเทศกาลและกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนระบบโครงสร้างภายในเชิงวัฒนธรรมรวมถึงการสร้างพิพิธภัณฑ์และศูนย์ศิลปะวัฒนธรรม เพื่อแสดงความหลากหลายของเมืองโดยมุ่งให้โตรอนโตเป็นเมืองหลวงทางวัฒนธรรมของโลก

๒. ส่งเสริมบรรยากาศการประกอบธุรกิจของเมือง (Business Climate Proactive Toronto) โดยขยายกลุ่มอุตสาหกรรมสร้างศูนย์ปฏิบัติงานทั่วเมือง สนับสนุนให้เกิดการสร้างงาน

^{๑๓} Canadian Policy Research Networks : CPRN A legacy of Citizen Engagement The Society We Want Wraps Up Research, The Society We Want Newsletter, (No.6, February 2001).

ปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสร้างผลผลิตจากการออกแบบโดยส่งเสริมการออกแบบด้านวัฒนธรรม สถานที่และเมือง (Culture, Place, and Urban Design) ทั้งคณะกรรมการการควบคุมดูแลด้านการออกแบบ (Design Review Panel) เพื่อสนับสนุนและพัฒนาเครื่องมือและวิธีการในการวางแผนด้านวัฒนธรรมของเมือง เช่น การทำแผนที่แหล่งวัฒนธรรม การบริหารงานโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดเขตพื้นที่บูรณาการวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมกลุ่มธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมให้แข็งแกร่งและการขยายพื้นที่วัฒนธรรมไปรอบๆ เมืองเพื่อเผยแพร่ผลงานทางศิลปะและความคิดสร้างสรรค์

๓. จัดทำแผนเชิงนโยบายและแผนปฏิบัติการเพื่อดึงดูดการลงทุนและการสร้างงานโดยสนับสนุนให้มีการสร้างศูนย์ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์หลายแห่งและกำหนดกลยุทธ์ต่างๆ ที่ทำให้อุตสาหกรรมการออกแบบและอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ของเมืองเข้มแข็งขึ้น ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และระบบโครงสร้างภายในเชิงวัฒนธรรมเพื่อสร้างงานและความมั่งคั่ง พัฒนาเครื่องมือต่างๆ ที่จะช่วยดึงดูดและรักษาทรัพยากรวัฒนธรรมรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพเชิงพาณิชย์ของเมือง

๔. พัฒนาศักยภาพของบุคคล โดยให้คำแนะนำและให้โอกาสการทำงานแก่เยาวชนโดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมผ่านศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชน กระตุ้นให้เยาวชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น ลดราคาหรือไม่คิดเงินในการเข้าชมละคร ภาพยนตร์ พิพิธภัณฑสถานและกิจกรรมทางวัฒนธรรมอื่นๆ

นอกเหนือจากการขับเคลื่อนของภาครัฐ ประชาชนและภาคเอกชนของมหานครโตรอนโต เช่น วิทยาลัยศิลปะและการออกแบบ โรงเรียนสอนศิลปะการแสดง สถาบันสอนดนตรี หอศิลป์และพิพิธภัณฑสถานต่างๆ มีการดำเนินงานคู่ขนานกับภาครัฐ เพื่อสนับสนุนนโยบายการ พัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (Creative City) โดยการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การจัดเทศกาล ภาพยนตร์นานาชาติโตรอนโต ที่มีชื่อเสียงระดับโลก เป็นต้น

จากการดำเนินงานดังกล่าว เห็นได้ว่าการพัฒนาเมืองโตรอนโตเพื่อความมั่งคั่งและความอยู่ดีมีสุขของชาวเมืองนั้น ประเด็นเรื่องวัฒนธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจมาต่อยอดและส่งเสริมอย่างจริงจังด้วยกระบวนการต่างๆ ทำให้ปัจจุบันประเทศแคนาดาเป็นหนึ่งในประเทศผู้นำของโลกในการพัฒนาประเทศด้วยแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยใช้ วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานของการพัฒนา

๒.๑.๔.๓ ประเทศญี่ปุ่น เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ใช้วัฒนธรรมเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่สองประเทศกลับตัวจากภาวะสงครามอย่างรวดเร็วแต่สภาพบ้านเมืองเกิดความเหลื่อมล้ำอย่างรุนแรงจากการขยายตัวของเมืองใหญ่ๆ ทำให้คนวัยหนุ่มสาวละทิ้งถิ่นฐานบ้านเกิดในชนบทอพยพเข้าไปทำงานและใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ เหลือแต่คนชราและเด็กอยู่ในหมู่บ้าน แรงงานในภาคเกษตรลดลงเรื่อยๆ ผลผลิตและราคาตกต่ำทำให้ชนบททรุดโทรมลงอีกทั้งวัฒนธรรมตะวันตกที่แทรกตัวเข้าไปในหมู่บ้านทำให้หลายชุมชนเริ่มสูญเสียอัตลักษณ์ของตนเอง รัฐบาลจึงเปลี่ยนนโยบายการพัฒนาประเทศโดยหันมาใช้ชนบทเป็น ฐานในการพัฒนาส่งเสริมให้ท้องถิ่นแข่งขันกันค้นหาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น รื้อฟื้นภูมิปัญญาและสิ่งที่มีคุณค่าในอดีตนำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเพื่อใช้เป็นจุดขายของ

ชุมชนทำให้ชุมชนหลายแห่งได้พัฒนาสู่การเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวที่เกิดการพึ่งพาตนเองและเกื้อกูลซึ่งกันและกัน คนหนุ่มสาวมีงานที่ท้าทายให้ทำและมีอนาคตที่สดใสขึ้น

สำหรับการพัฒนาเมืองใหญ่โดยใช้เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ได้แก่ เมืองเกียวโต ซึ่งเป็นเมืองหลวงเก่า เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับกรุงโตเกียวเมืองหลวงในปัจจุบันตามดัชนีความสร้างสรรค์ของริชาร์ด ฟลอริดา ซึ่งมี ๓ ด้าน ได้แก่ ความรู้ความสามารถของคนในเมือง เทคโนโลยีของเมืองและการมีความอดทนรับของสังคม จะเห็นได้ว่า ทั้งสองเมืองมีลักษณะแตกต่างกัน กรุงโตเกียวเป็นเมืองที่ดึงดูดผู้คนทุกระดับชั้นจากที่ต่างๆ ทั่วโลกเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยจำนวนมากเป็นดัชนีด้านการมีความอดทนรับของสังคม และเป็นเมืองที่มีการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีรวมถึงการใช้เทคโนโลยีอยู่ในระดับก้าวหน้าหน้าประเทศต่างๆ ในโลก เป็นดัชนีด้านความรู้ความสามารถและเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม กรุงโตเกียวก็มีบรรยากาศของความสับสนวุ่นวาย ในขณะที่เมืองเกียวโต เป็นเมืองที่มีประชากรส่วนหนึ่งเป็นตระกูลเก่าแก่มีมหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงและมีนักศึกษาต่างชาติเป็นจำนวนมาก นักศึกษามีส่วนร่วมในการประชุมทางวิชาการในประเด็นทางสังคมต่างๆ มีผู้ประกอบการที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างเอกลักษณ์ของตนเองหลายแห่ง เช่น บริษัทเคียวเซรา (Kyocera) ที่ผลประกอบการมีกำไรมากกว่าสองเท่าของ บริษัทอื่นๆ ในญี่ปุ่น^{๑๔}

จะเห็นได้ว่า ในกรณีของกรุงโตเกียว ผู้คนจากทั่วโลกเลือกที่จะเข้ามาอาศัย และทำงาน เพราะเป็นเมืองที่มีสภาพแวดล้อมเหมาะสมกับลักษณะงาน และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ตนเองชอบ แต่ในกรณีของเมืองเกียวโตเป็นไปในทางกลับกัน ชาวเมืองเกียวโตได้ใช้เอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมที่โดดเด่นสร้างสรรค์รูปแบบการทำงานและการใช้ชีวิตของตนเองขึ้นให้สอดคล้องกับ บริบทของเมือง และสิ่งนี้เองที่ดึงดูดให้ผู้คนเก่งๆ เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเกียวโต ตัวอย่างเช่น ลาร์รี่ เอลิสัน (Larry Ellison) ซึ่งเคยเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมสารสนเทศได้เข้ามาใช้ชีวิตในเมืองเกียวโตจนมีความพยายามที่จะหาซื้อบ้านในทำเลใกล้ๆ วัดนันเซนจิ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่ที่มีชื่อเสียงของเมืองเกียวโต การมีคนเก่งหรือคนมีชื่อเสียงเข้ามาอยู่อาศัย จะยิ่งสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่อิงอยู่กับวัฒนธรรมของเมืองเกียวโตยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่นธุรกิจเล็กๆ แห่งหนึ่ง ชื่อเอซีที (ACT) ซึ่งเชี่ยวชาญในการเคลือบซิกิคอนคาร์ไบด์บนผิวเซมิคอนดักเตอร์ที่ใช้เป็นฉนวนกันความร้อนในยานยนต์พลังงานไฟฟ้าแต่ขาดความเชี่ยวชาญด้านสารเคมี ได้จ้างให้มหาวิทยาลัยเกียวโตที่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสารเคมีและการทำงานผ่านกล้องจุลทรรศน์ในระดับอะตอมเป็นผู้ทำให้วัตถุดิบในการเคลือบมีความบริสุทธิ์โดยการตรวจสอบในระดับอะตอมของโมเลกุล นับเป็นความร่วมมือในการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ จากภาคส่วนต่างๆ ในชุมชนซึ่งปรากฏให้เห็นเสมอในเมืองเกียวโต สำหรับตัวอย่างของนวัตกรรมที่สะท้อนวัฒนธรรมของญี่ปุ่น เช่น โครงการก่อสร้างบ้านหรือแบบญี่ปุ่นผนวกเข้ากับศิลปะการออกแบบการควบคุมภายในบ้านด้วยคอมพิวเตอร์ รายการโทรทัศน์ที่มีลักษณะสร้างสรรค์และสะท้อนถึงวัฒนธรรมทั้งของญี่ปุ่นเองและของต่างชาติที่สามารถแสดงออกอย่างเสรีไม่มีการปิดกั้น เป็นต้น

ความเป็นตัวตนและความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของประเทศญี่ปุ่นที่ประกอบกันเป็นความสร้างสรรค์สะท้อนให้เห็นได้ในสินค้าต่างๆ ที่ญี่ปุ่นผลิตขึ้นและจำหน่ายไปทั่วโลก องค์การส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (JETRO) ได้ทำการศึกษาลักษณะของสินค้าญี่ปุ่น ในช่วง ๔๐๐ ปีที่ผ่านมา

^{๑๔} Ohmae, Kenichi, “Leading the World with Unique - New Kyoto Model Recognition of Creativity in Everyday Life”, GLOCOM PLATFORM, (March 29, 2004).

มาตั้งแต่สมัยเอโดะในศตวรรษที่ ๑๗ จนเข้าสู่ศตวรรษที่ ๒๑ และนำผลการศึกษามาจัดแสดงเป็นนิทรรศการ เรื่อง “ถอดรหัสญี่ปุ่น (DNA of Japan Design)” เคยมาจัดแสดงในประเทศไทย ณ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) ในปี พ.ศ.๒๕๕๙ โดยสรุปกระบวนการคิดสร้างสรรค์ผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ๑๕ ประการสำคัญที่เป็นตัวร่วมของสินค้าญี่ปุ่นทุกประเภทดังนี้

๑. ทำให้เล็กบางและเบาขึ้น (Making it smaller, thinner, and lighter)
๒. ทำหน้าที่ได้หลากหลาย (Combining function)
๓. พกพาได้แบบบูรณาการ (Mobility integration)
๔. ขยายขอบเขตของพื้นที่และเวลา (Expanding space and time)
๕. ตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นทิ้ง (Doing away with frills)
๖. สื่อสารแบบซับซ้อน (Interfacing communication)
๗. อัตโนมัติและประหยัดแรงงาน (Automation and labor-saving)
๘. ให้สาธารณชนเข้าถึงความเชี่ยวชาญ (Making expertise accessible by the public)
๙. สร้างตัวแปรใหม่ๆ (Making new variations)
๑๐. ทำให้ใครก็ใช้ได้ (Enabling anyone to use it)
๑๑. สะท้อนธรรมชาติ (Mirroring nature)
๑๒. จัดให้อยู่ในระบบหนึ่งระบบใด (Organizing into a system)
๑๓. ใช้วัสดุอย่างเต็มที่ (Exploiting materials)
๑๔. บุกเบิกการใช้วัสดุต่างๆ (Pioneering materials)
๑๕. บรรจุหีบห่ออย่างงดงาม (Beautiful wrapping)^{๑๕}

จากกระบวนการคิดสร้างสรรค์สินค้าผ่านคุณค่าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่น ทั้ง ๑๕ ประการข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศญี่ปุ่นมีแนวคิดในการรักษาความสมดุลใน ๓ ลักษณะ ได้แก่ ความสมดุลระหว่างของเดิมกับของใหม่ (tradition and innovation) ระหว่างการสัมผัสถึงคุณค่าสูงและการใช้เทคโนโลยีขั้นสูง (high touch and high tech) และระหว่างเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมจากตัวอย่างการพัฒนาทั้งในชนบทและในเมือง จะเห็นได้ว่าสังคมหรือชุมชนสร้างสรรค์ของญี่ปุ่นมีความเป็นชุมชนที่ทำให้เกิดงานและวิถีชีวิตที่คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นตัวของตัวเองเห็นได้จากสามารถใช้ชีวิตอย่างที่ตนเองชอบ ประเทศญี่ปุ่นใช้วัฒนธรรมเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อสร้างชุมชนสร้างสรรค์ และใช้ยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมเป็นตัวผลักดันให้เป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจเติบโตด้วยวัฒนธรรม เป็นเมืองที่ผู้คนจากทั่วโลกต้องการมาอาศัยและทำงาน เป็นที่รวมของนักคิดชั้นนำที่คิดค้นความเป็นตัวตนของญี่ปุ่นนำมาสร้างคุณค่าสู่สากล โดยมีกระบวนการและโครงการตลอดจนสินค้าและบริการสร้างสรรค์ต่างๆ สนองตอบแนวคิดดังกล่าวอย่างหลากหลายแตกต่างกันไป เป็นความสำเร็จของประเทศญี่ปุ่นที่ผนึกกำลังประชาชนฝ่าวิกฤตจนสามารถพลิกฟื้นกลับมายืนในแถวหน้าของโลกได้อย่างภาคภูมิใจ

๒.๒ แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์

^{๑๕} นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์, Global Village มหัทศจรย์แห่งหมู่บ้านหลังเขาพอเพียงและยั่งยืน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ตั้งเซ็นเตอร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

๒.๒.๑ ชุมชนและการพัฒนาชุมชน#

๑. ชุมชน ลักษณะสำคัญที่ทำให้เฝ้าพันธุมนุษย์ดำรงสืบมาเนิ่นนานคือการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ในรูปแบบที่สลับซับซ้อนมากขึ้นเป็นลำดับจากเผ่าเป็นหมู่บ้าน เมือง ประเทศและเชื่อมต่อกันทวีปเป็นสังคมโลก แต่พื้นฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของมนุษย์ทุกรูปแบบและทุกยุคสมัยคือความเป็นชุมชน มีผู้นิยามความหมายของชุมชนตามกรอบแนวคิดต่างๆ กัน พอกล่าวได้ดังนี้

ชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มมารวมกันในบริเวณเดียวกัน ภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับเดียวกันมีการสังสรรค์กันมีความสนใจร่วมกันมีวัฒนธรรมเดียวกันและมีพฤติกรรมเหมือนกัน^{๑๖}

ชุมชน หมายถึง กลุ่มที่มีการร่วมมือกัน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน มีการสมาคมแบบเผชิญหน้ากันมีความสนิทสนมรู้จักกันเป็นอย่างดี^{๑๗}

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อธิบายว่า ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคยและการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากการเป็นเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะทาง เศรษฐกิจแบบเลี้ยงตนเองที่จำกัดกว่าสังคมแต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นมีการปะทะสังสรรค์ใกล้ชิดกว่าและความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่าอาจมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันกันไว้^{๑๘}

ชุมชน หมายถึง การอยู่ร่วมกันของ กลุ่มคนในพื้นที่หรือขอบเขตที่แน่นอนมีความผูกพันซึ่งกันและกัน อันเป็นผลมาจากมีกิจกรรมการผลิตมีวิถีชีวิตที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันหรือเกื้อกูลกันมีกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดจากความ สัมพันธ์ระหว่างคนภายในกลุ่มและเกิดจากกลุ่มชาติพันธุ์ ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อเดียวกัน หรือใกล้เคียงกันและรวมถึงความคิดทางการเมืองหรือมีกระบวนการ ในการตัดสินใจร่วมกัน^{๑๙}

ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวน หนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำซึ่งรวมถึงการติดต่อสื่อสารกันความเป็นชุมชนอยู่ที่ความร่วมมือกัน^{๒๐}

ความเป็นชุมชนอาจเกิดขึ้นในสถานที่และสถานการณ์ต่างๆ กัน เช่นความเป็นชุมชนในครอบครัว ชุมชนในที่ทำงาน ชุมชนวิชาการ (academic community) ชุมชนสงฆ์ ชุมชนทางอากาศ (การรวมตัวกันโดยใช้วิทยุติดต่อสื่อสารกัน) และชุมชนทางอินเทอร์เน็ต (Internet) เป็นต้น ความเป็น

^{๑๖} Sanders, T. Irwin, "Theories of Community Development" Rural Sociology no. 23 (1958 : ๑-๑๒), **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์).

^{๑๗} Poplin, E. Dennis, *Communities A Survey of Theories and Methods of Research*, (New York: Mcmillan. 1972), p.8.

^{๑๘} ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ -ไทย**, ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒), หน้า ๗๒-๗๓.

^{๑๙} วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ, **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑), หน้า ๔-๕.

^{๒๐} ประเวศ วะสี, **ประชาคมตำบล**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๑๓.

กลุ่มก้อนหรือความเป็นชุมชนทำให้กลุ่มมีศักยภาพสูงมาก เพราะเป็นกลุ่มก้อนที่มี วัตถุประสงค์ร่วม มีความรัก มีการกระทำร่วมกัน และมีการเรียนรู้ร่วมกัน

แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ เกิดขึ้นหลังจากหลายประเทศที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจ โลกประสบ ปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจฐานความรู้ หันมาใช้แนวทาง เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ดังที่ ริชาร์ด ฟลอริดา(Richard Florida, 2004 a: xix)^{๒๑} ศาสตราจารย์แห่ง มหาวิทยาลัยจอร์จ เมลัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เสนอว่า นวัตกรรม (Innovation) อันเกิดจาก ความคิดสร้างสรรค์นั้นจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการนำความเจริญมาสู่ประเทศ และ ความสำคัญ นั้นเกิดจากคนมากที่สุด และเป็นผู้ให้นิยามคำว่า ชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ว่าเป็นบุคคล ในอาชีพที่ต้องใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบสินค้าและบริการ ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร สถาปนิก นักกฎหมาย โปรแกรมเมอร์ ศิลปิน และนักออกแบบ เป็นต้น และกล่าวว่าการกลุ่มชน ชั้นสร้างสรรค์เหล่านี้เองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ ของประเทศ

อย่างไรก็ตาม เมื่อหลายประเทศใช้แนวทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์มาได้ประมาณนี้ ทศวรรษ เริ่มเกิดคำถามตามมาเกี่ยวกับความเท่าเทียมของโอกาสในการเข้าถึง “ข้อมูล” หรือ “องค์ความรู้” ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังมีประเด็นการตีความที่ว่า ความสร้างสรรค์ เริ่มต้นจากภูมิปัญญาในระดับปัจเจกชน ซึ่งทำให้ละเลยประเด็นด้านความสัมพันธ์ไป อีกทั้งการปรับ หรือเปลี่ยนวิถีชีวิตของชุมชนอย่างไม่รอบคอบในบางครั้งได้สร้างปัญหาตามมา เช่น การเวนคืนที่ดิน เพื่อจัดทำผังเมืองใหม่ ทำให้มีคนบางกลุ่มบางชุมชนเดือดร้อน เป็นต้น จึงเริ่มมีแนวคิด ของการพัฒนา เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชน (Neighborhood-based creative economy) อันเป็นหนทาง การพัฒนาที่อาจนำไปสู่การเกิดขึ้นของชุมชนสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ ๒๑ โดยการ เชื่อมโยงแนวคิด เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายสังคม และกลุ่มทางวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน เพื่อเพิ่ม ศักยภาพในการสร้างสรรค์ชุมชนเล็กๆ ให้มีคุณภาพและดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

จากแนวคิดของริชาร์ด ฟลอริดาและแนวคิดของคนอื่นๆ ที่ตามมาในทำนอง เดียวกัน เช่น แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ของจอห์น เอ็ม เอเจอร์ (John M. Eger, 2003 : 4) ทำให้ ประเด็นการ พัฒนาคุณภาพชีวิตและความสร้างสรรค์ในระดับชุมชน กลายเป็นเรื่องสำคัญในระบบเศรษฐกิจ ฐานความรู้ของโลก ความตระหนักในการสร้างเอกลักษณ์ของชุมชน และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรของชุมชนกลายเป็นเรื่องสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม และเกิดความเห็นร่วมกันว่าชุมชน จำเป็นต้องเตรียมพร้อมรับความเปลี่ยนแปลง โดยเรียนรู้วิธีการใหม่ๆที่จะหลอมรวมความ หลากหลาย ความสร้างสรรค์และความสามารถของพลเมืองนั้นหมดในชุมชน

จะเห็นได้ว่า นักวิชาการได้ให้ความหมายของชุมชนแตกต่างกันออกไป โดยอาจแบ่งออกได้ เป็น ๓ แนวทาง คือ

๑. ชุมชน หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันตามบรรทัดฐานทางสังคมมีความ ผูกพันกันและมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับความหมายโดยรูปศัพท์และอาจ หมายถึงกลุ่มบุคคลที่มีสายสัมพันธ์เดียวกัน เช่น ครอบครัว ชนเผ่าต่างๆ ด้วย

^{๒๑} Florida, Richard, “ The Rise of the Creative Class: Why cities without gays and rock bands are losing the economic development raceMay, 2002. Accessed 31 December 2009, Available from <http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0205.florida.html>.

๒. ชุมชน หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคน เช่น ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด เป็นต้น

๓. ชุมชน หมายถึงองค์การทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์แนชัดและรวมกัน ในระยะเวลาที่นานพอสมควรจนเกิดระบบความสัมพันธ์และความผูกพันกันขึ้น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล พรรคการเมือง กลุ่มอาชีพต่างๆ เป็นต้น

จากความหมายต่างๆ ข้างต้น จึงกล่าวได้ว่าชุมชนมีความหมายมากกว่าการที่คนแต่ละคนมาอยู่ร่วมกันแต่ได้มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกันมีความผูกพันเอื้ออาทรกันภายใต้บรรทัดฐานและวัฒนธรรมเดียวกัน ร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ชุมชนจึงมีลักษณะเป็นองค์การทางสังคมที่สามารถตอบสนองความต้องการในชีวิตประจำวันของสมาชิกและสามารถช่วยให้สมาชิกจัดการกับปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ร่วมกันได้

๒.๒.๒ การพัฒนาชุมชน มีผู้ให้ความหมายไว้แตกต่างกัน ดังเช่น

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมือง ที่ตั้งใจกระทำขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อวัตถุประสงค์ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น จากสภาพก่อนการพัฒนา มีการกินดีอยู่ดี มีการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ มีการปรับปรุงตัดแปลงหรือควบคุมทรัพยากรและสภาพแวดล้อม มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองกับสังคมภายนอก ชุมชนของตน ตลอดจนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของชุมชนเป็นสำคัญ^{๒๒}

การพัฒนาชุมชน คือ การทำให้คนซึ่งอยู่ในพื้นที่บริเวณที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ความเป็นอยู่การศึกษาศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและอื่นๆ สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นมีความสุขรู้จักสามัคคีและร่วมมือกันทำงานได้^{๒๓}

การพัฒนาชุมชน คือ กระบวนการพึ่งตนเองของประชาชนในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน ด้วยกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการกลุ่มและกระบวนการกระตุ้นความคิดสร้างจิตสำนึก^{๒๔}

การพัฒนาชุมชน อาจเกี่ยวข้องกับคนนอกชุมชน หมายถึง นักพัฒนาชุมชนหรือองค์กรหน่วย งานภายนอกแต่เป้าหมายในการพัฒนาเป็นเรื่องของคนในชุมชน ดังนั้น คนในชุมชนต้องเป็นผู้ลงมือพัฒนาชุมชนตนเอง โดยคำนึงถึงประโยชน์ของชุมชนเป็นสำคัญและร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อชุมชน คนนอกชุมชนเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วมส่งเสริมสนับสนุนสิ่งสำคัญที่สุด คือ คนในชุมชนพึ่งตนเองได้จัดการกับชุมชนของตนเองได้

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การสร้างสรรค์การปรับปรุงอย่างเป็นกระบวนการ มีการกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่แน่นอนชัดเจนโดยคำนึงถึงประโยชน์และการยกระดับคุณภาพ

^{๒๒} อภิชัย พันธเสน, แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙), หน้า ๑๓๕.

^{๒๓} เฉลียว บุรีภักดี และคณะ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน, (นนทบุรี: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักสภาสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๕.

^{๒๔} นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ลักษณ์, (กรุงเทพมหานคร : กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐), หน้า ๔๔.

ชีวิตของคนในชุมชนเป็นสำคัญ เน้นให้เกิดความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชนเพื่อให้สามารถจัดการกับชุมชนของตนเอง คนนอกชุมชนเป็นเพียงผู้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุน

จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน สิ่งที่ทำให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ คือ คนในชุมชน การพัฒนาชุมชนจึงควรเป็นไปเพื่อให้คนในชุมชนได้รับการพัฒนาในเรื่องต่อไปนี้

๑. เพื่อให้คนในชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข
๒. เพื่อให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานเพื่อชุมชน
๓. เพื่อให้คนในชุมชนมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจากการทำงานเพื่อชุมชนสามารถพัฒนาตนเองทั้งความคิดและจิตใจพึ่งตนเองได้

แนวคิดการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางจากจุดมุ่งหมายในการพัฒนาชุมชนทั้งสามข้อข้างต้น อาจกล่าวได้ว่าการพัฒนาชุมชนควรเป็นกระบวนการพัฒนาที่เป็นของประชาชนเพื่อประชาชนและโดยประชาชน การพัฒนาของประชาชนเป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชนโดยมีการเรียนรู้อย่างมีระบบการพัฒนาเพื่อประชาชน หมายถึงการพัฒนาของหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ดำเนินการให้ประชาชน โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในชุมชนเป็นประการสำคัญและการพัฒนาโดยประชาชนหมายถึง การพัฒนาที่ส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือกระทำการพัฒนาชุมชนของตนเอง หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือเป็นการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนานั้นเอง

ในการพัฒนาที่ดำเนินการโดยประชาชนเองนั้นเริ่มจากประชาชนร่วมกันดำเนินการเก็บวิเคราะห์ข้อมูลค้นหาปัญหาของชุมชนกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจเลือกลงมือดำเนินการและประเมินผลสรุปโดยประชาชนเองซึ่งควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. ร่วมมือกันอย่างพันธมิตรที่มีความเท่าเทียมกันในวิสัยทัศน์ร่วม นับถือและยอมรับในกันและกัน และพยายามกระทำด้วยดีกัน
๒. กระตุ้นและดำเนินการในการเสริมพลังความพยายามในการพัฒนาของประชาชนทุกหนทุกแห่ง
๓. มาตรการกำหนดมาจากเบื้องบนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้ทำ งานอย่างต่อเนื่องโดยการสร้างพื้นฐานความสามารถในหลายๆด้านเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
๔. รูปแบบเทคนิค วิธีการที่ถ่ายทอดลงมาให้ประชาชนต้องเปลี่ยนแปลงเป็นการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลและแหล่งทรัพยากรตามสะดวก ผู้เชี่ยวชาญเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสประสบการณ์และความรู้
๕. การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการพัฒนาการวางแผน โครงการพัฒนาต้องการความอดทนและทักษะการปฏิบัติในการสนับสนุนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ดังนั้นจึงควรเสริมพลังความพยายามของประชาชนให้มีความสามารถในส่วนนี้ให้ได้
๖. การจัดการให้มีการปฏิบัติได้จนเป็นนิสัยต้องเปลี่ยนจากการควบคุมสั่งการไปเป็นการมีส่วนร่วมและสร้างความสามารถในการพัฒนาให้กับประชาชนหรือคนในชุมชนนั้นๆ แทน

การพัฒนาที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางว่าเป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่สำคัญประการหนึ่งโดยกล่าวว่าหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) หมายถึงกระบวนการที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอน คือร่วมคิดรวมทำร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน

ร่วมในการแก้ไขปัญหา ร่วมประเมิณผล ร่วมรับผิดชอบ และร่วมในการรับผลของการพัฒนาทั้งในรูปของปัจเจกบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กร^{๒๕}

ดังนั้น จุดมุ่งหมายของการพัฒนาชุมชน อาจสรุปได้ว่า เป้าหมายสำคัญ คือ ให้ชุมชนอยู่ดีมีสุขโดยส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้วิธีการพัฒนาชุมชนของตนเองด้วยตนเอง และเน้นให้คนในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาเพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

๓.๑.๓ องค์ประกอบของชุมชน

นอกจากนี้ มีนักวิชาการผู้ปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนในภาคสนามจำแนกองค์ประกอบชุมชนโดยเฉพาะชุมชนในระดับหมู่บ้านว่า มีองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ คน สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ โดยมี คำอธิบายประกอบดังนี้^{๒๖}

๑. คน เป็นองค์ประกอบสำคัญของชุมชนและเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเราสามารถพัฒนาคนในชุมชนได้แล้ว การพัฒนาด้านอื่นๆจะเกิดผลสำเร็จตามมา ในทางกลับกันถ้าเราไม่สามารถพัฒนาคนได้ การพัฒนาด้านอื่นๆ จะประสบกับความล้มเหลวโดยสิ้นเชิง จึงเป็นที่มาของหลักการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นสำคัญ กลุ่มคนที่ควรได้รับการพัฒนาในชุมชนมีหลายกลุ่ม เช่น เด็กเล็ก เยาวชน สตรี ผู้นำท้องถิ่นและกลุ่มผู้นำกลุ่มต่างๆรวมทั้งประชาชนทุกเพศทุกวัยที่มีปัญหาในการดำรงชีวิตด้านต่างๆ

๒. สิ่งแวดล้อม หมายถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบๆตัวคนซึ่งมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวันเป็นสิ่งที่มิได้อยู่ตามธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสมบัติร่วมกันของชุมชน เช่น ถนน สะพาน ป่าไม้ แหล่งน้ำ วัด โรงเรียน ศูนย์พัฒนาหมู่บ้าน สถานีอนามัย ที่สาธารณะตลอดจนสิ่งที่เป็นโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน สิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์กับตัวคนมากเพราะถ้าสิ่งแวดล้อมไม่ดีความเป็นอยู่ของคนในชุมชนก็จะลำบากตามไปด้วย

๓. สถานการณ์ หมายถึงเหตุการณ์หรือความเคลื่อนไหวต่างๆในชุมชน อันเป็นผลมาจากการติดต่อพบปะสังสรรค์กันระหว่างคนในชุมชน ทั้งแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าการติดต่อปะทะสังสรรค์กันระหว่างคนเป็นไปในแนวทางที่ดี สถานการณ์ก็จะดีแต่ถ้าการติดต่อปะทะกันระหว่างคนเป็นไปในทางลบ เช่น การชิงดีชิงเด่นการแก่งแย่งผลประโยชน์ ขาดความร่วมมือสามัคคี สถานการณ์ก็จะเลวร้ายลงไปด้วย

ดังนั้น ชุมชนที่มีคนดี สิ่งแวดล้อมดีสถานการณ์ก็จะดีตามไปด้วย เป็นผลทำให้ชุมชนน่าอยู่มีความสุข ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุดในที่สุด

๓.๑.๔ ทุนชุมชน (Community Capital) “ทุน” (Capital) เป็นคำที่ใช้กันมานานในอดีตมักเป็นคำที่มีทฤษฎีแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์มารองรับ และเชื่อมโยงกับปัจจัยการผลิตที่ใช้ประกอบกับแรงงานและวัตถุดิบในการผลิต เงินทุนที่ใช้เป็นเงินหมุนเวียนในการผลิตหรือตั้งต้นประกอบกิจการ แต่ในปัจจุบันคำว่า “ทุน” ยังมีความหมายตามนัยอื่น ๆ มีการกล่าวถึง “ทุนมนุษย์” “ทุนสิ่งแวดล้อม”

^{๒๕} สนธยา พลศรี, “เครือข่ายพื้นฐานและความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชน”, (ดวงแก้ว, ๑๒, ๑ (มกราคม-มิถุนายน) : ๒๕๕๐), หน้า ๖๒.

^{๒๖} ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ ๓, **หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน**, (อุบลราชธานี : ฝ่ายฝึกอบรม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓, ๒๕๓๕), หน้า ๔.

“ทุนสังคม” และ “ทุนวัฒนธรรม” ขึ้นในวงวิชาการสาขาต่างๆ แสดงให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับ “ทุน” ที่เปลี่ยนไปจากเดิม

ทุนชุมชน (Community Capital) เป็นคำที่ยืมคำว่า “ทุน” มาจากเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ ที่มีลักษณะเป็นสหวิทยาการ เพื่อบอกถึงทั้งสิ่งที่เป็นมูลค่าหรือมีคุณค่าที่มีใช้เงินตราเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงสิ่งอื่นๆที่มีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เช่น ทรัพยากรที่ก่อให้เกิด ผลผลิตรวมถึงเงินและสินทรัพย์อื่นๆ ที่เป็นความรู้ ภูมิปัญญา ประสบการณ์ของคน ทุนทางสังคม วัฒนธรรมประเพณี และปัจจัยบริการทางโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งในแต่ละชุมชนประกอบด้วยทุนต่างๆ รวมกันอยู่มากมาย^{๒๗}

ทุนชุมชน หมายถึง ทุนธรรมชาติทุนทรัพยากร ทุนที่เป็นผลผลิต ทุนที่มีการสะสมทุนความรู้ ภูมิปัญญา ทุนทางสังคม หรือความไว้วางใจ และความเป็นพี่น้องของผู้คนในชุมชน^{๒๘}

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย แบ่งประเภทของทุนชุมชนเป็น ๕ ประเภท สอดคล้องกับกระทรวงเพื่อการพัฒนาและสวัสดิการระหว่างประเทศ (The Department for International Development: DFID) ของสหราชอาณาจักร ที่กล่าวว่าทรัพยากรในการดำรงชีวิต (Livelihood Assets) มี ๔ ประเภท^{๒๙} ดังนี้

๑. ทุนมนุษย์ (human capital) หมายถึง คุณภาพของคนในชุมชนทั้งด้านความรู้ สุขภาพ และอาชีพ เช่น ความรู้ขีดความสามารถในการทำงาน ภาวะผู้นำ สุขภาพ

๒. ทุนธรรมชาติ (natural capital) หมายถึงทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของคนในชุมชน และการใช้ ประโยชน์ จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ ดิน น้ำ ภูเขา ทะเล เกาะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ธัญญาหาร

๓. ทุนทางการเงิน (financial capital) หมายถึง ทรัพยากรที่เป็นตัวเงินรวมถึงโอกาสทางการเงินที่คนในชุมชนใช้เพื่อการดำรงชีพ เช่น เงินเดือน เงินบำนาญ เงินฝาก เงินกองทุนในชุมชน เครื่องมือทำกิน

๔. ทุนกายภาพ (physical capital) หมายถึง โครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิต เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา และสาธารณูปโภคต่างๆ ตลอดจนโครงข่ายโทรคมนาคม โครงข่ายสถานี หรือสิ่งปลูกสร้าง ทุนชุมชนแบ่งออกเป็น ๗ ประเภท^{๓๐} ดังนี้

๑. ทุนพื้นฐาน (Basic Capital) เช่น ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ ซึ่งถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐาน ในการดำเนินชีวิตและเป็นตัวส่งเสริมการดำเนินงานของชุมชนให้สำเร็จ

^{๒๗} กรมพัฒนาชุมชน, แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทุนชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน, ๒๕๕๕), หน้า ๓-๕.

^{๒๘} เสรี พงศ์พิศและวิจิต นันทสุวรรณ, แผนแม่บทชุมชนประชาธิปไตยและพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๑๒.

^{๒๙} เรื่องเดียวกัน หน้า ๓-๕.

^{๓๐} โกวิทย์ พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙๒-๓๙๖.

๒. ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) เช่น ดิน น้ำ ป่า ซึ่งเป็นปัจจัยรองรับการผลิตของมนุษย์

๓. ทุนแห่งชีวิตหรือทุนสร้างสรรค์ ได้แก่ พืชและสัตว์ทุกชนิดที่เป็นทั้งทุนและตัวการผลิต เช่น การเติบโตของลูกหมูที่สามารถผลิตลูกหมูได้ เป็นต้น

๔. ทุนมนุษย์ (Human Capital) โดยคำนึงถึงทั้งปริมาณและคุณภาพของ มนุษย์ทั้งในแง่ของการเจริญเติบโต การแพร่พันธุ์ การรู้คิด การมีจิตสำนึก การให้ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นทุนที่สำคัญที่สุดที่ควรได้รับการพัฒนาศักยภาพ

๕. ทุนความรู้ ภูมิปัญญา (Knowledge Wisdom Capital) เช่น ความรู้ด้าน อาชีพ ความรู้เฉพาะด้าน รวมถึงสิ่งที่เกิดจากกระบวนการคิดของชาวบ้านในการแก้ปัญหาชุมชน

๖. ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

๗. ทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นระบบความสัมพันธ์ และกฎเกณฑ์ในสังคม

อีกประการหนึ่ง ทุนชุมชนออกเป็น ๔ ประเภท^{๓๑} คือ

๑) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital)

๒) ทุนกายภาพ (Physical Capital)

๓) ทุนมนุษย์ (Human Capital)

๔) ทุนสังคม (Social Capital)

ทุนชุมชนทุกประเภทถือเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) ในกระบวนการสร้างสรรค์ ชุมชนเป็นการทำให้คุณค่าและมูลค่าของทุนต่างๆ ออกมาเป็นผลผลิต/ผลลัพธ์ (Output/Outcome) ถือเป็นต้นทุนหลักของกระบวนการพัฒนาแม้ไม่ต้องมีทุนจากภายนอกชุมชนก็สามารถพัฒนาได้เพราะทุนจากภายนอกชุมชนถือเป็นทุนที่มาสมทบเท่านั้น ที่ผ่านมามีมุมมองข้ามทุนของชุมชนและคิดว่าชุมชนไม่มีทุนต้องขอจากผู้อื่นทำให้ต้องพึ่งพาทุนจากภายนอกในแนวคิดใหม่สิ่งที่มีภายในชุมชนทั้งหลายถือเป็นทุนหลักที่มีความสำคัญในการจัดการตนเองของชุมชน จำเป็นต้องสงวน รักษาและพัฒนาทุนเหล่านี้ไปพร้อมๆกันอย่างสมดุล โดยไม่ทำลายซึ่งกันและกันด้วย การจัดการ ทุนชุมชนจึงเปรียบเสมือนศูนย์รวมของการจัดการในชุมชนทั้งหมด เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินกิจการพัฒนาของตนเองไปได้อย่างเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตัวตนของชุมชนเอง

ทุนมนุษย์ (Human Capital) ชุมชนหรือสังคมที่มีทุนมนุษย์สูง หมายถึงมีคนจำนวนหนึ่งที่มีคุณภาพเป็นคนเก่ง คนดี คนเสียสละ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัยมีความรับผิดชอบและมีทัศนคติที่ดีในการทำงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อทำงานให้ส่วนรวมเป็นผู้นำให้กับสังคมประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทุนมนุษย์มาเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แนวทางการพัฒนามนุษย์ของประเทศทั่วโลกเน้นการพัฒนาในด้านจิตใจ ค่านิยมของการใส่ใจ และการแบ่งปัน ได้รับการกล่าวถึงว่ามีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน หากชุมชนใดมีทุนมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพดังกล่าวอย่างเพียงพอและเหมาะสม จะเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชน

^{๓๑} สุวิทย์ เมษินทรีย์, โลกพลิกโฉมความมั่งคั่งในนิยามใหม่, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยาม เค็ม แอนด์ พลัสซิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๓๔.

ทุนสังคม หมายถึง ลักษณะความมีชีวิตทางสังคม (Social Life) ซึ่งประกอบด้วยเครือข่าย (Network) บรรทัดฐาน (Norms) และความไว้วางใจ (Trust) ที่ทำให้สมาชิกของสังคมกระทำร่วมกัน เพื่อให้สังคมบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ มากขึ้น^{๓๒}

เครือข่ายของสังคมว่าเป็นส่วนหนึ่งของทุนสังคมที่เสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้ชุมชน การสร้างเครือข่ายการดำรงรักษาและพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็งยั่งยืนจะทำให้ชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน และกล่าวถึงความสำคัญของเครือข่ายต่อการพัฒนาชุมชนหลายประการ^{๓๓} ดังนี้

๑. ทำให้สมาชิกมีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ทรัพยากรและเทคโนโลยีอันเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีต่อกลุ่มชุมชนของสมาชิก

๒. ทำให้สมาชิกเกิดความสามัคคีร่วมมือกันแก้ไขปัญหาและพัฒนากลุ่ม ชุมชนของตนจนประสบความสำเร็จ

๓. ทำให้เกิดการประสานงานในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนในระหว่างสมาชิกจึงไม่เกิดความซ้ำซ้อนไม่แข่งขันหรือขัดแย้งกันเอง

๔. ทำให้เกิดองค์กรใหม่ในชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของสมาชิกที่มีพลังและศักยภาพเพียงพอต่อการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ

๕. ชุมชนมีองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนซึ่งเป็นความรู้ที่แท้จริงของชุมชน สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๖. เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนของสมาชิกให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่สามารถร่วมกันเรียนรู้ป้องกันแก้ไขปัญหาและดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง

๗. สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่สมาชิกจากการดำเนินงานแบบไม่ทอดทิ้งกัน เอื้ออาทรกันด้วยการร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจ รวมพลัง ช่วยเหลือกันระหว่างสมาชิก

๘. ช่วยกันดำรงรักษาหรือนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน จากการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือวัฒนธรรมของชุมชน และเป็นมรดกของชุมชนที่สืบทอดไปสู่คนรุ่นหลัง

๙. สนับสนุนส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย จากการดำเนินงานที่ใช้หลักประชาธิปไตยสมาชิกมีสิทธิเสรีภาพ เสมอภาพและภราดรภาพกันเป็นหลักการสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

๑๐. เสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน มุ่งเน้นการพัฒนาคนกลุ่มและองค์กรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้

จากความสำคัญทั้ง ๑๐ ประการข้างต้น เครือข่ายจึงเป็นที่รวมพลังของคนในชุมชนซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จนอกจากนี้ เครือข่ายที่ดีควรเป็นวงจรที่มีชีวิต คือ มีจุดกำเนิดมีการเจริญเติบโตและประสบความสำเร็จไม่เป็นเครือข่ายที่หยุดนิ่งหรือล้าหลัง

^{๓๒} Putnam, D. Robert, *Making Democracy Work*, (New Jersey: Princeton University Press, 1997), p.31.

^{๓๓} สนธยา พลศรี, “เครือข่าย: พื้นฐานและความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชน” (ดวงแก้ว, ๑๒, ๑ (มกราคม-มิถุนายน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๕-๔๐.

สำหรับประเทศไทย คำว่า ทูทางสังคม เริ่มปรากฏขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๔๐ ภายหลังจากที่ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) โดยมีความพยายามให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ที่เป็นทุนเดิมแต่อาจมองข้ามไปรวมทั้งสิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคล เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูลรวมไปถึงสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพชน เช่น ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน รวมทั้งศักยภาพในการพัฒนาของชุมชน เช่น ผู้นำกลุ่ม องค์กรประชาชน เครือข่าย เป็นต้น ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวได้เกิดการฟื้นฟูทุนทางสังคมที่มีอยู่และเริ่มสูญหายให้มีการนำกลับมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาในระดับชุมชน และหลังจากนั้นคำว่าทุนทางสังคมในประเทศไทย ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องซึ่งนักวิชาการหลายท่าน อธิบายไว้ ดังนี้

ทุนทางสังคม คือ ความเป็นกลุ่มก้อนทางสังคมการมีการศึกษาดี การมีวัฒนธรรม การมีความซื่อสัตย์สุจริต การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การมีประสิทธิภาพในการทำงาน การมีการเมืองและระบบราชการที่ดี เมื่อนำเอามารวมกันก็เรียกได้ว่าเป็นการเกิดทุนทางสังคมซึ่งนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ^{๓๔}

ทุนทางสังคม หมายถึง ความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ความสามัคคี รวมพลัง มีหน่วยที่จะจัดการ จัดระบบของชุมชน มีศิลปวัฒนธรรม มีจิตรวมใจ มีศีลธรรม มีจิตวิญญาณความสมัครสมานสามัคคีรักใคร่กลมเกลียวกันซึ่งเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ในชุมชนมีการพัฒนาที่เข้มแข็งและยั่งยืน^{๓๕}

ทุนทางสังคม หมายถึง สถาบันทางสังคมและรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีอยู่ในแต่ละชุมชนชนบทที่ทำหน้าที่จัดระเบียบความสัมพันธ์ ให้ความชอบธรรมแก่แบบแผนของการจัดสรรแลกเปลี่ยนทรัพยากร^{๓๖}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้สังเคราะห์ความรู้และความคิดเรื่องทุนทางสังคมจากแหล่งความรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศประกอบกับการระดมข้อคิดเห็นจากเวทีต่างๆ และประมวลสรุปความหมายและองค์ประกอบของ ทุนทางสังคมให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย โดยกล่าวว่า “ทุนทางสังคม” เกิดจากการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำบนฐานของความไว้วางใจสายใยความผูกพัน และวัฒนธรรมที่ดีงาม ของคนในสังคมไทยผ่านระบบความสัมพันธ์ในองค์ประกอบหลัก ได้แก่ คน สถาบัน วัฒนธรรม และองค์ความรู้ ซึ่งจะทำให้เกิดพลังในชุมชนและสังคม^{๓๗}

องค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ด้านที่มีบทบาทยึดโยงให้เกิดทุนทางสังคม มีดังนี้

^{๓๔} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕.

^{๓๕} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมของไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๓๖} สุพรรณิ ไชยอำพร และคมพล สุวรรณภักดิ์, “กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังทางสังคม”, (สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๐), หน้า ๑๕-๑๗.

^{๓๗} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙). [Online], Accessed 4 January 2013, Available from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=๓๙๕,๒๕๕๔>, หน้า ๒.

๑. คน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เพื่อให้แข็งแรงดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจเพื่อให้มีจิตใจดี มีน้ำใจเอื้ออาทร เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์เสียสละมีจิตสำนึกสาธารณะและรักชาติและด้านสติปัญญาเพื่อให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิตและพร้อมปรับตัวให้รู้เท่ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

๒. สถาบัน มีบทบาทในการสนับสนุนและผลักดันให้เกิดพลังร่วมของคน ในชุมชน สถาบันหลักในสังคม ได้แก่สถาบันครอบครัว เป็นสถาบันพื้นฐานในสังคมที่หล่อหลอม คนตั้งแต่แรกเกิด บ่มเพาะและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงปรารถนาทั้งจิตสำนึกรู้จักผิดชอบชั่วดี รู้จักทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมสถาบันศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม และกล่อมเกล่าจิตใจให้ทั้งมันอยู่ในความดี สถาบันการเมืองการปกครอง ทำหน้าที่กำกับดูแลให้สังคมอยู่ในระเบียบแบบแผน และให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดร่วมกัน สถาบัน การศึกษา เป็นแหล่งสร้างความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม แต่คนในสังคมโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนภาคธุรกิจเอกชนซึ่งมีความพร้อมทางการบริหารจัดการ บุคลากร ทรัพยากรและเครือข่าย หากใช้หลักบรรษัทภิบาลในการดำเนินธุรกิจที่มีกิจกรรม สร้างสรรค์สังคมแล้วจะเป็นทุนทางสังคมในการพัฒนาประเทศได้อย่างมหาศาลและสถาบัน สุดท้าย คือสื่อเป็นสถาบันที่สามารถชี้แนะและมีอิทธิพลสูงต่อพฤติกรรม และค่านิยมของคนใน สังคมอย่างกว้างขวาง

๓. วัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ทั้งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ความเชื่อ ความศรัทธา จารีตประเพณีที่พึงปรารถนา ค่านิยม ความเป็นไทยและที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ฯลฯ วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเองเกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ฟื้นฟูพัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

๔. องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่าและจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคนและธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกันความรู้ที่เกิดใหม่ สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้มีความหลากหลายปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม เป็นต้น

จากการประมวลแนวคิดดังกล่าว จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักทั้ง ๔ ด้าน ต่างก็มีความสำคัญต่อสังคมไทยมีความเชื่อมโยงกันและต้องใช้อย่างบูรณาการกันทุนทางสังคมเกิดจากการสั่งสม ปรับ เปลี่ยน ต่อยอด พัฒนาและสร้างขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา ขณะเดียวกันก็สามารถลดน้อยลงหรือหมดไปได้หากไม่มีการรวมตัว ร่วมคิด และร่วมทำอย่างต่อเนื่อง

ทุนสังคมเป็นระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นในชุมชน หรือกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง ครอบครัว และชุมชน เป็นความสัมพันธ์ อันดีต่อกันในลักษณะ

ต่างตอบแทนกัน (Reciprocity) คือ มีน้ำใจ เอื้ออาทรพึ่งพาอาศัยกัน ไว้วางใจซึ่งกันและกันการมีคุณธรรมจิตสำนึกสาธารณะตลอดจนการมีจิตสำนึกร่วมมือกันประกอบด้วยความรักความผูกพันที่คนในชุมชนมีต่อกัน ความสามัคคีปรองดองและการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม

ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ชุมชนแต่ละชุมชนดำรงอยู่มาได้ยาวนาน ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับทุนวัฒนธรรมมีผู้กล่าวไว้ในหลายมุมมอง ดังนี้

ชุมชนหรือเมืองที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาจำนวนมากล้วนเป็นชุมชนหรือเมืองที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงวัฒนธรรมของชุมชนอันเป็นอัตลักษณ์ของตนเองที่แตกต่างจากที่อื่นได้อย่างเด่นชัดและเข้มแข็ง ชุมชนแต่ละแห่งจึงต้องหาอัตลักษณ์ของตนเองและทำให้เติบโตมีชีวิต^{๓๘}

ทุนวัฒนธรรมแบ่งออกเป็น ๒ รูปแบบ คือ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ คุณลักษณะของ ความเป็นมนุษย์ของคนในแต่ละชุมชน และวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น งานหัตถกรรม เครื่องมือเครื่องใช้ ผลผลิตในรูปแบบต่างๆ^{๓๙}

ทุนทางวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ความรู้ภูมิปัญญาและงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการค้นคว้าและค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่นรวมทั้งค่านิยม และความเชื่อที่ผูกพันสังคมทำให้เกิดการจัดระเบียบของสังคมหรือสร้างกฎ กติกา ที่เป็นคุณต่อสังคมโดยส่วนรวม รวมถึงกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้จากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง^{๔๐}

ทุนวัฒนธรรม คือ สิ่งสะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่างๆ ที่คนในชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบทอดมาด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามสิ่งที่คนทั่วไปมองเห็นได้ง่ายก็คือรูปธรรมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนมีอยู่ เช่น การทำนา การทำไร่ การทอผ้าไหม การจักสาน การทำยาสมุนไพร การให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชน^{๔๑} เป็นต้น

สังคมต้องตระหนักว่าทุกสังคมมีฐานหรือต้นทุนทางวัฒนธรรมอยู่ก่อนแล้วในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศิลธรรม ศิลปะและภูมิปัญญา เป็นต้น การสูญเสียต้นทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นไปจะทำให้สังคมนั้นอ่อนแอทางด้านศีลธรรมและด้านอื่นๆ ตามมาด้วยการพัฒนาชุมชนและสังคมบนมิติวัฒนธรรมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาในหลายประเทศในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะ

^{๓๘} Bill Bulick at al, Cultural Development in Creative Communities, “Monograph” E-journal, November 2003. Americans for the Arts. www.bolzcenter.org/doc/creative_communities, 2003, p.1.

^{๓๙} โกวิททย์ พวงงาม, การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๕๓), หน้า ๓๙๕.

^{๔๐} ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่, (มหาวิทยาลัยนเรศวร, รวบรวมบทความจากการประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๔๓), หน้า ๔๐.

^{๔๑} นภারণ์ หะวานนท์ และพิสมัย รัตนโรจน์สกุล, การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพมหานคร : ๒๕๔๘), หน้า ๑๓๕.

ประเทศที่มีแนวคิดในการพัฒนาประเทศด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเสนอกระบวนการในการพัฒนาด้วย มิติทางวัฒนธรรม ๔ ประการ^{๕๒} ดังนี้

๑. การเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) ให้ชุมชนสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นภูมิปัญญา ความรู้อุดมการณ์ ศิลธรรมและคุณค่าทางทรัพยากรอื่นๆ โดยการสร้างสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของและพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนของตนเอง

๒. การเสริมสร้างประชาสังคม (Civil Society) โดยการตั้งมวลชน หรือการผลักดันให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบตรวจสอบ และได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ซึ่งจะช่วยให้การพัฒนาในด้านอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านเศรษฐกิจ และการเมืองก้าวหน้าไปพร้อมๆ กัน เพราะทุกคนจะรู้สึกได้ว่าได้รับความเป็นธรรมเสมอกัน ชุมชนก็จะสามารถปกป้องสิทธิพื้นฐานของตนได้และโดยที่ไม่ถูกเอารัด เอาเปรียบ

๓. การเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่องค์กรชุมชนเป็นความต่อเนื่องจากการเสริมสร้างประชาสังคม การที่ประชาสังคมจะเข้มแข็งได้นั้นเงื่อนไขที่สำคัญคือองค์กรชุมชนต้องมีความเข้มแข็งเพื่อจะได้ทำหน้าที่ในการตรวจสอบและปกป้องสิทธิของชุมชนได้อย่างเต็มที่ ความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนจะมีส่วนช่วยเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพมากขึ้น ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและการแสวงหาทางเลือกในการพัฒนาตลอดจนเป็นกำลังพื้นฐานในระบอบ ประชาธิปไตยแบบประชาสังคมในระดับรากหญ้าต่อไป

๔. การเคารพสิทธิในความแตกต่างหลากหลายทางพหุสังคม (Plural Society) พหุสังคมหมายถึงสิ่งที่ผู้คนในสังคมมีแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านชาติพันธุ์ วิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อระบบการผลิต หรือฐานะทางเศรษฐกิจ เงื่อนไขที่สำคัญของการพัฒนาในสังคมที่มีลักษณะเป็นพหุสังคมคือการเคารพสิทธิของความคงอยู่และมีอยู่ในความเป็นมนุษย์เท่า เทียมกัน (สิทธิมนุษยชน) ยิ่งสังคมมีความแตกต่างหลากหลายมากเท่าใดยิ่งต้องเน้นในระบบคุณค่าของความเป็นคนโดยการเคารพสิทธิของกันและกันให้มากขึ้น

การพัฒนาชุมชนบนมิติทางวัฒนธรรมควรมีกรอบความคิด (Conceptual Framework) ในการพิจารณาจากมิติทางวัฒนธรรม^{๕๓} ดังนี้

๑. ชนบทเป็นรากฐานของการพัฒนา เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท และปัญหาด้านการพัฒนามักเกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อประชาชนเหล่านั้น ในบางกรณีชุมชนสามารถเป็นแบบอย่างในการพัฒนาที่ดีให้แก่สังคมเมืองได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณค่าของชีวิตและจิตใจที่ดีงาม

๒. การดำเนินงานการพัฒนานั้นต้องคำนึงถึงการพัฒนาในเชิงวัตถุ ที่สอดคล้องควบคู่ไปกับการพัฒนาทางด้านความรู้สึกนึกคิดของประชาชนให้เป็นไปอย่างเหมาะสม

^{๕๒} อานันท์ กาญจนพันธ์, มิติชุมชน : วิถีคิดของท้องถิ่นด้วยสิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๔), หน้า ๒๐๐-๒๐๗.

^{๕๓} เฉลียว บุรีภักดี และคณะ, ชุมชนวิชาการวิจัยชุมชน, (นนทบุรี: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักสภาสถาบันราชภัฏกระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕), หน้า ๖๒.

๓. ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเพราะประชาชนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีความสำคัญที่สุดในปัจจัยของการพัฒนาทั้งหลาย ทั้งนี้เพราะประชาชนสามารถดำเนินการพัฒนาและวางแผนเป้าหมายเพื่อชุมชนของตนเองและประเทศชาติต่อไปในอนาคต

๔. สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านการเกษตรควรจะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาชนบทด้านอื่นๆ การพัฒนาจะมั่นคงและต่อเนื่องได้ จะต้องมีการสร้างและ ระบบการเมืองที่มั่นคงและเป็นอิสระจากการครอบงำของประเทศอื่นๆ

ในการนำคุณค่าของวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ จำเป็นต้องคำนึงถึงองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ ความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ความสามารถในการรับรู้ความต้องการเบื้องต้นของผู้บริโภคและความสามารถในการเชื่อมคุณค่าของความดั้งเดิม ความเป็นตัวตนเข้ากับความทันสมัยอย่างกลมกลืน^{๔๔}

ในระดับนานาชาติ ยูเนสโก (UNESCO) ประกาศให้ปี พ.ศ.๒๕๓๑-๒๕๔๐ เป็นทศวรรษโลกเพื่อการพัฒนาเชิงวัฒนธรรม (World Decade for Cultural Development) โดยให้ประเทศสมาชิกเน้นความสำคัญของมิติทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเนื่องจากการพัฒนาที่ผ่านมามุ่งไปที่ความเจริญทางวัตถุทำให้เกิดการขยายตัวด้านปริมาณใช้ตัวเลขเป็นเครื่องวัดเศรษฐกิจและเน้นวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นหลักขาดองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการ พัฒนาคือวัฒนธรรม จึงให้เลือกเอาวัฒนธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนาคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นหัวข้อสำคัญของการพัฒนารวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เพื่อเป้าหมายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน^{๔๕}

ชุมชนสร้างสรรค์

แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ เกิดขึ้นหลังจากหลายประเทศที่เป็นผู้นำทางเศรษฐกิจโลกประสบปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาประเทศโดยเน้นเศรษฐกิจฐานความรู้หันมาใช้แนวทางเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ นวัตกรรม (Innovation) อันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์นั้นจะกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการนำความเจริญมาสู่ประเทศ และความสำคัญนั้นเกิดจากคนมากที่สุด และเป็นผู้ให้นิยามคำว่า ชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ว่าเป็นบุคคลในอาชีพที่ต้องใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบสินค้าและบริการ ซึ่งได้แก่นักวิทยาศาสตร์ วิศวกร สถาปนิก นักกฎหมาย โปรแกรมเมอร์ ศิลปินและนักออกแบบ เป็นต้น และกล่าวว่ากลุ่มชนชั้นสร้างสรรค์เหล่านี้เองเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ

ความหมายของชุมชนสร้างสรรค์

องค์กรภาครัฐ เอกชน และนักคิดจากประเทศต่างให้ความหมายของชุมชนสร้างสรรค์ตลอดจนมีมุมมองต่อชุมชนสร้างสรรค์ ดังนี้

^{๔๔} ศุภวุฒิ สายเชื้อ และคณะ, *ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์รวมบทความกระตุกอะดรีนาลิน* โดย ๖ นักคิด, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, ๒๕๕๒), หน้า ๗๗.

^{๔๕} พระธรรมปิฎก, *Sustainable Development การพัฒนาที่ยั่งยืน*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๙), หน้า ๕๗-๕๘.

ชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Community) ได้แก่ ชุมชนที่เห็นความสำคัญของการเชื่อมโยง ศิลปะ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน และมีภานนำมาใช้อย่างชาญฉลาดในการพัฒนาทุนมนุษย์ และทรัพยากรด้านอื่นๆ เพื่อเตรียมประชาชนของตนให้พร้อมรับความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคม เศรษฐกิจฐานความรู้ ยุคหลังอุตสาหกรรม^{๔๖}

สุดยอดของหมู่บ้าน คือ การที่คนในหมู่บ้านมีทักษะมีความรู้ ความสามารถ (productive people) ผสมผสานกับสถานที่ซึ่งน่าอยู่น่าเที่ยว (attractive place) และสามารถนำเอาภูมิปัญญา ท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่โดดเด่นและแข่งขันในตลาดได้ (competitive product)” โดยมีแนวคิดหมู่บ้านเป็นส่วนผสมที่ลงตัวของ 3P คือ คน (people) ถิ่นลำเนา (place) และผลิตภัณฑ์ (product) ในน้ำหนักที่มากน้อยแตกต่างกันในแต่ละชุมชน^{๔๗}

จากการให้ความหมายและมุมมองต่อชุมชนสร้างสรรค์ทั้งของต่างประเทศและประเทศไทย ดังกล่าวมาแล้ว พอสรุปได้ว่าชุมชนสร้างสรรค์ คือ ชุมชนที่พร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นคนในชุมชนชอบเรียนรู้และคิดสิ่งใหม่ๆ สามารถหาวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขแม้จะมีรูปแบบชีวิตและ วัฒนธรรมหลากหลายมีการเชื่อมโยง ศิลปะวัฒนธรรม เทคโนโลยีและอาชีพมีเอกลักษณ์ของ ชุมชนและรู้จักนำสิ่งที่มีในชุมชนมาสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาชุมชน

การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

การสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ (creative climate) ในการส่งเสริมความเป็นชุมชน สร้างสรรค์ มีปัจจัยต่างๆ ที่เป็นสิ่งกระตุ้นหรือลดทอนความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน เช่น การมี กระบวนการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ของคนในชุมชน หรือการมีพื้นที่สำหรับกิจกรรม สร้างสรรค์ต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศสร้างสรรค์ ดังที่เลอรอย ฮาร์วีย์และจอห์น วิคทอรี (LeRoy Harvey and John Victory) กล่าวว่า สิ่งสำคัญต่อการ เกิดความคิดสร้างสรรค์ คือ บรรยากาศสร้างสรรค์ ชุมชนสามารถกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในชุมชนได้ โดยเสริมสร้าง บรรยากาศของความหลากหลายทางความคิดประสบการณ์ ความสามารถและรูปแบบของความคิด สร้างสรรค์และเสนอยุทธวิธีที่จะช่วยให้ชุมชนมีบรรยากาศ สร้างสรรค์ ๖ ประการ^{๔๘} ดังนี้

๑. ชุมชนต้องมีความเข้าใจในบริบทของตนเองพร้อมทั้งมีการเปิดรับและเชื่อเชิญให้ผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ ที่เป็นไปได้โดยปราศจากคำวิพากษ์วิจารณ์และการ ตำหนิซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการพัฒนาและไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชน วิธีการทำ ความเข้าใจในบริบทของตนเอง การเปิดรับและเชื่อเชิญ มีดังนี้

^{๔๖} Eger, M. John, The Creative Community Forging The Links between Art Culture Commerce & Community, The California Institute for Smart Communities, San Diego State University, (U.S.A. 2003), p.4.

^{๔๗} นฤตม์ เทตสถิตคักดิ์, Global Village มหัตถุรย์แห่งหมู่บ้านหลังเขา พอเพียงและยั่งยืน ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ พริ้นท์ติ้ง เซ็นเตอร์, ๒๕๕๐), หน้า ๒๒.

^{๔๘} Harvey, LeRoy and John Victory, The Creative Community Handbook A Leap to Possibilities Thinking, A project of the Michigan State University Community and Economic Development Program (CEDP), (2004), pp. 4-9.

๑.๑ จินตนาการถึงบริบทใหม่ในอนาคต โดยสร้างชุดความคิดใหม่ที่เป็นไปได้ทั้งหมดซึ่งไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนการคิดในกรอบเดิมหรือในบริบทเดิมไม่สามารถสร้างแรงกระตุ้นใหม่ที่จะเปลี่ยน แปลงชุมชนได้

๑.๒ คิดหาความเป็นไปได้ทั้งหมดด้วยคำถามปลายเปิด เช่น อะไรเป็นเป้าหมายที่เป็นไปได้ของเรา อะไรที่อาจเป็นทางเลือกของเรา เราควรดำเนินการต่อไปอย่างไร

๑.๓ ให้ความสำคัญต่อพลังของอนาคตที่สร้างสรรค์ ไม่เริ่มต้นจากปัญหาเดิม หลีกเลี่ยงการตำหนิและเริ่มต้นจากมุมมองที่ดี เช่นชุมชนในอุดมคติของเราควรมองดูเป็นเช่นไร และให้ความรู้สึกเช่นไร ในอนาคตเราจะให้คำจำกัดความชุมชนของเราอย่างไร เป็นต้น

ในการพัฒนาชุมชนสู่ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์จึงต้องคิดถึงการปรับเปลี่ยนบริบท และเปิด รัับต่อวิธีการหรือยุทธศาสตร์การดำเนินงานต่างๆ ที่มีผู้เสนอโดยมุ่งสู่เป้าหมายให้ชุมชนอยู่ดีกินดีอย่างยั่งยืน

๒. สร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ขึ้นในชุมชน วัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ของชุมชนจะถักทอความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชน ชุมชนที่มีวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้จะไม่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นปัญหาแต่จะให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นความองกวมตามธรรมชาติของชุมชนและสมาชิกและตระหนักว่าความไร้ ระเบียบเป็นกระบวนการทางธรรมชาติที่ก่อเกิดขึ้นจากความซับซ้อน ชุมชนเป็นระบบที่มีชีวิตจากการรวมตัวกันของสมาชิกและกลุ่ม มีการเรียนรู้มีการเกิดการเติบโตและการเพิ่มพลังของชุมชน วิธีการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้ มีดังนี้

๒.๑ ตระหนักว่าความไร้ระเบียบเป็นส่วนสำคัญของความคิดสร้างสรรค์และความสร้างสรรค์เป็นสิ่งยุ่งเหยิง ซับซ้อน สับสน ไม่เป็นเส้นตรงและไม่สามารถทำนายได้

๒.๒ ตระหนักว่าคมของความไร้ระเบียบคือคมของการเรียนรู้และการเจริญเติบโต ชุมชนต้องเปิดกว้างต่อการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

๒.๓ แสวงหาความเจริญเติบโตในทางบวกและกระตือรือร้นในการเปิดรับและการแสดงความคิดเห็นที่เป็นบวก

๒.๔ หาแนวทางใหม่ๆ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่มีแนวโน้มยุ่งเหยิง และซับซ้อนขึ้นทั้งด้านประเด็นและรูปแบบโดยการพูดคุยกันอย่างเปิดเผยเพื่อหาแนวทางปฏิบัติให้ได้อย่างละเล็กละลวยเพียงเพื่อรักษาภาวะเยียบเดิมๆ ไว้

๒.๕ ใช้กระบวนการคิดที่เป็นการแลกเปลี่ยน เช่นการระดมสมองและการพูดคุยในการนำมาใช้กับการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ จึงต้องปลูกฝัง วัฒนธรรมองค์การแห่งการเรียนรู้แก่ชุมชนให้สมาชิกในชุมชนเรียนรู้และเข้าใจเรื่องราวของชุมชน ทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การเมือง จิตใจและผลกระทบอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับทางเลือกในการปฏิบัติของชุมชนไม่ปล่อยให้ความกลัวหรือผลที่เกิดจากความไร้ระเบียบมาเป็นอุปสรรคต่อความสร้างสรรค์ของสมาชิกในชุมชน

๓. ใช้สารสนเทศเป็นแรงกระตุ้นที่ให้ข้อมูลแก่ชุมชนและทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ เพื่อสร้างและเติมพลังการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของคนในชุมชน ให้เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่เชื่อมโยงคนในชุมชนให้มีการสื่อสารซึ่งกันและกัน มีการเลื่อนไหลของข้อมูลเป็นการปลดปล่อย พลังของชุมชน

ด้วยการคาดการณ์ล่วงหน้าและการแบ่งปันการพูดคุยบนฐานของข้อมูลที่แท้จริงจะทำให้เกิดความไว้วางใจและเสรีภาพในการมีส่วนร่วมไม่เกิดความขัดแย้ง และทันต่อเหตุการณ์โดยมีวิธีการปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ แบ่งปันข้อมูลกับทุกคนในทุกโอกาส

๓.๒ ใช้เครื่องมือสื่อสารอย่างหลากหลายทั้งด้านอิเล็กทรอนิกส์ เช่น อีเมล เว็บไซต์

เป็นต้น และด้านการพูด การเขียน โดยการผสมผสานความคิด (idea) และข้อมูล (information) เข้าด้วยกัน

๓.๓ อุดหนุนและใช้วิจารณ์งานในการแสดงความคิดเห็นและรับฟัง

๓.๔ ใช้การขอร้องแทนการเรียกร้อง

๓.๕ ตระหนักถึงคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบต่างๆและคุณค่าของสติปัญญา

มนุษย์

๔. ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้องและรวมกันได้ใน การสร้างวิสัยทัศน์และสร้างอนาคตร่วมกัน ส่งเสริมให้ชุมชนสร้างชุดความคิดที่เปิดกว้างและยอมรับความคิดที่เลื่อนไหล อย่างเป็นธรรมชาติ ด้วยวิธีการ ดังนี้

๔.๑ เชื่อเชิญตัวแทนของทุกภาคส่วนเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

๔.๒ ให้ทุกคนให้ความสำคัญต่ออนาคตและสร้างวิสัยทัศน์อุดมคติเพื่อปฏิบัติตาม

๔.๓ ให้สมาชิกทั้งหมดของชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างวิสัยทัศน์

๔.๔ เลือกทำในสิ่งที่สมาชิกของชุมชนสามารถเข้าร่วมได้จนสำเร็จ

๔.๕ เชื่อเชิญกลุ่มให้เข้ามามีส่วนร่วม และทำในสิ่งที่พวกเขาเลือก

๔.๖ ถอดบทเรียนเพื่อเป็นการประเมินการเรียนรู้และผลลัพธ์ขึ้นชมและเรียนรู้เมื่อประสบความสำเร็จ ไม่ตำหนิติเตียนเมื่อล้มเหลวให้ถือเป็นการเรียนรู้

๔.๗ สอบถามผู้มีส่วนร่วมว่าได้เรียนรู้อะไรบ้างจากประสบการณ์ และพวกเขา มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

๔.๘ สนับสนุนให้มีการทบทวนกระบวนการทำงานจัดความขัดแย้งและความผิดพลาด

๔.๙ เชื่อเชิญกลุ่มเพื่อตรวจสอบและพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องให้ความสำคัญต่อการคาดการณ์สิ่งที่เป็นไปได้ในอนาคต ซึ่งจำเป็นในการปรับวิสัยทัศน์และสร้างจุดสนใจใหม่ๆ

๔.๑๐ ส่งเสริมสัมพันธ์ภาพและความไว้วางใจอย่างต่อเนื่อง สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่เป็นมิตร เช่น สถานที่ประชุมเข้าถึงง่าย สะดวกสบาย เป็นต้น

ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนให้สร้างสรรค์จึงต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชน เพื่อให้สมาชิกทุกคนสามารถตัดสินใจอย่างมีความหมายในเรื่องที่มีผลต่อชีวิตของพวกเขา

๕. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อเสริมสร้างอัตลักษณ์และความไว้วางใจการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเป็นพลังที่ทำให้ชุมชนประสบความสำเร็จในกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ร่วมสมาชิกและชุมชนต้องเสริมสร้างความไว้วางใจและความรับผิดชอบของตน วิสัยทัศน์จะเป็นสิ่งดึงดูดและผูกพันสมาชิกที่มีอัตลักษณ์ร่วมกันในชุมชน และเป็นการเพิ่มพลังให้พวกเขาได้ลงมือปฏิบัติ วิธีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมมี ดังนี้

๕.๑ ตระหนักว่าทุกสิ่งมีความสัมพันธ์กันไม่มีสิ่งใดอยู่ได้โดยไม่เกี่ยวข้องกับ สิ่งอื่น ควรให้ความสำคัญต่อการสร้างสัมพันธ์ภาพและความไว้วางใจกับทุกภาคส่วนของชุมชน

๕.๒ รวบรวมความเห็นที่หลากหลายให้เป็นวิถีทางเดียวกัน แบบองค์รวม และมีวิสัยทัศน์ร่วมหาฐานร่วมและจุดเริ่มต้นใหม่ให้ได้

๕.๓ ขจัดอุปสรรคในการแบ่งปันของประชาชนและร่วมกันสร้างอัตลักษณ์และความไว้วางใจสร้างระบบที่ส่งเสริมอัตลักษณ์การแบ่งปันของชุมชนไม่ให้เกิดความแตกต่าง

๕.๔ ฉลองความสำเร็จในแง่ของอัตลักษณ์การแบ่งปันการมีสัมพันธภาพ ความคิดใหม่ๆ

๕.๖ สำรวจและเพิ่มพูนระดับความไว้วางใจและการมีสัมพันธภาพของคนในชุมชนอยู่เสมอในกระบวนการพัฒนาชุมชนให้สร้างสรรค์ จึงต้องมุ่งส่งเสริมการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อปลูกอัตลักษณ์ร่วมและความไว้วางใจ โดยการรวบรวมความสนใจและวัฒนธรรมที่หลากหลายของชุมชนและกำจัดความพยายามที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชุมชนหรือสมาชิกในชุมชน

๖. ปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ในตัวออกมาสมาชิกในชุมชนทุกคนเป็นผู้สร้างบรรยากาศแห่งความคิดสร้างสรรค์ได้ การบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนปฏิบัติได้ดังนี้

๖.๑ รักษาสิ่งที่ดีเหมือนว่าเป็นไปไม่ได้สิ่งใหม่และไม่สามารถคาดเดาหรือทำนายได้

๖.๒ อย่าใช้คำพูดที่อาจทำลายความคิดสร้างสรรค์ เช่น ใช่ แต่ไม่สำเร็จหรือก จริงหรือหรือเราพยายามแล้ว

๖.๓ หลีกเลี่ยงการตัดสินพฤติกรรมที่เห็นเพียงผิวเผิน ซึ่งจะบั่นทอนความคิดสร้างสรรค์ ควรสนับสนุนแม้จะเป็นความคิดพิลึกหรือความคิดของคนหัวรุนแรง เนื่องจากความคิดเหล่านั้นอาจนำมาประกอบเป็นภาพใหญ่ได้

๖.๔ ตั้งใจรับความผิดพลาดจากความยุ่งเหยิงไร้ระเบียบอันจะทำให้เกิดการ เรียนรู้ ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้ทดลองวิธีการใหม่ๆ และยอมรับผลที่เกิดขึ้นแม้จะล้มเหลวความคิดสร้างสรรค์ที่ประสบผลสำเร็จจำนวนมากเคยล้มเหลวมาแล้วหลายครั้ง

๖.๕ เข้าใจในการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์รูปแบบต่างๆในกระบวนการพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์ จึงควรส่งเสริมความสามารถในการเป็นผู้นำของสมาชิกในชุมชน ผู้นำชุมชนและกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ด้วยการยอมรับความคิดต่างๆที่เขานำเสนอออกมาและนำมาคิดร่วมกันทดลองใช้ร่วมกัน

จากยุทธศาสตร์ในการสร้างบรรยากาศสร้างสรรค์ทั้ง ๖ ประการดังกล่าว หากชุมชนเห็นความสำคัญและนำมาปรับใช้ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จะทำให้เกิดการบ่มเพาะความคิดสร้างสรรค์แก่สมาชิกในชุมชนและกระตุ้นให้สมาชิกเกิดวิธีคิดและวิธีปฏิบัติใหม่ๆไม่ติดอยู่กับข้อจำกัดเดิมๆ สามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนในรูปแบบใหม่ๆ ทำให้ชุมชน สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์จริงที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและสามารถสร้างสรรค์รูปแบบการดำรงอยู่ของชุมชนที่ตอบสนองการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ในอนาคตที่ยากต่อการคาดเดาได้ในที่สุด

แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย แนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ยังไม่เป็นที่กล่าวถึงและมีความเข้าใจตรงกันมากนักยังมีกรอบแนวคิดแตกต่างกันไปโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่มักมีกรอบแนวคิดตามบทบาทภารกิจของหน่วยงานซึ่งแท้ที่จริงเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนของแต่ละหน่วยงานและองค์การต่างๆก็

มุ่งไปที่ความอยู่ดี มีสุขของคนในชุมชน และหากมองอย่างเป็นองค์รวม จะพบว่ามีการพัฒนาชุมชนในมิติของความเป็นชุมชนสร้างสรรค์อยู่ในการดำเนินงานตามภารกิจและเป้าหมายของแต่ละหน่วยงาน เช่น ในการดำเนินงานเพื่อมุ่งสู่ความเป็นชุมชนน่าอยู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนเข้มแข็งหรือชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น ดังรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไป

๑. ชุมชนสร้างสรรค์ในมิติของชุมชนน่าอยู่ แนวคิดชุมชนน่าอยู่ มีผู้กล่าวไว้^{๔๙} ดังนี้ เฮอริเบิร์ต จิราเดต์ (พิภพ อุดมอิทธิพงศ์ แปล) กล่าวว่าชาวโลกทั้งมวลล้วนต้องการสถานที่ที่เปี่ยมด้วยชีวิตชีวา ส่งเสริมจินตนาการและมีความมั่นคงสำหรับการอยู่อาศัยทำงานและพักผ่อน เมืองที่แท้ต้องเกิดจากการสร้างสรรค์ด้วยมือของผู้อยู่อาศัยในนั่นเองไม่ใช่หน่วยราชการจากที่ไกลๆ และชุมชนที่แท้ก็เกิดจากน้ำมือของผู้อาศัยในนั้นเช่นกัน แนวคิดของเฮอริเบิร์ต สอดคล้องกับแนวคิดการทำชุมชนให้น่าอยู่ในประเทศไทยที่เน้นกระบวนการพัฒนาที่เป็นองค์รวม ยึดคนเป็นศูนย์กลางอาศัยความเข้มแข็งของชุมชนเป็นรากฐานในการพัฒนาโดยมุ่งให้เกิดความสงบ สะดวก สะอาด ปลอดภัย มีระเบียบวินัย เศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็งมีระบบบริหารจัดการที่ดีและประชาชนมีคุณภาพชีวิตดี วิถีชีวิตดีมี ความสุข แนวคิดการพัฒนาชุมชนน่าอยู่ในประเทศไทยเริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๗ ภายใต้มุมมองด้านสาธารณสุข (Healthy Cities) โดยกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข รับแนวคิดและได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก (WHO) ให้ดำเนินโครงการเมืองน่าอยู่ ใน ๕ เมืองนำร่อง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา พะเยา ยะลา และพนัสนิคม โดยมุ่งให้ ผู้บริหารสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการส่วนภูมิภาคเป็นผู้นำในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นนั้นๆและให้แต่ละเมืองหาวิธีการในการพัฒนาเมืองของตนเองอย่างยั่งยืนแตกต่างกันไป โดยมีหลักการพื้นฐานของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ ๒ ประการ ได้แก่

๑. เมืองน่าอยู่ชุมชนน่าอยู่แต่ละแห่งย่อมแตกต่างกันไปตามศักยภาพความพร้อมวัฒนธรรม ค่านิยมของแต่ละสังคม ชุมชน อีกทั้งเป็นความต้องการ ความพึงพอใจของชาวเมืองนั้นๆเป็นผู้ร่วมกันกำหนด

๒. เมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่มีลักษณะเป็นพลวัตจึงแปรเปลี่ยนและปรับปรุงให้ดีขึ้นได้เรื่อยๆ ด้วยกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบของเมืองน่าอยู่ ชุมชนน่าอยู่ จากแนวคิดข้างต้นองค์ประกอบของชุมชนน่าอยู่หรือเมืองน่าอยู่ มี ๔ องค์ประกอบ ดังนี้

๑. องค์ประกอบด้านความน่าอยู่ในด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมน่าอยู่ สังคมเข้มแข็ง คุณภาพชีวิต วิถีชีวิตดี มีความสุข ได้แก่

๑.๑ มีผังเมืองดี การคมนาคมสะดวกปลอดภัย

๑.๒ มีการจัดการสิ่งแวดล้อมดี ป้องกันและลดมลภาวะได้

๑.๓ มีความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สินได้รับการด้านการศึกษาสาธารณสุขและข้อมูลข่าวสารเพียงพอ

๑.๔ มีจิตวิญญาณ เอกลักษณ์ วัฒนธรรมของเมือง หรือชุมชน

^{๔๙} เฮอริเบิร์ต จิราเดต์, ทำเมืองให้น่าอยู่ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และความหวังสำหรับเมืองที่ยั่งยืน, แปลโดย พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, Creative Thailand, Creative City เมืองสร้างสรรค์, Accessed 11 January 2010, ๒๕๔๖), หน้า ๒๖.

๒. องค์ประกอบด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งจะช่วยเกื้อกูลให้ชุมชนเข้มแข็งนำไปปรับใช้และพัฒนาต่อยอดให้เกิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม เกิดนวัตกรรมกลับสู่ชุมชน ได้แก่

๒.๑ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นขององค์ความรู้ที่ชุมชนสั่งสมมานานหลากหลายด้าน เช่น เกษตรกรรม แพทย์พื้นบ้าน ศิลปหัตถกรรม การดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

๒.๒ ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาต่างๆและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

๓. องค์ประกอบด้านเศรษฐกิจ มีเศรษฐกิจฐานรากเข้มแข็ง สมดุลมีภูมิคุ้มกัน สามารถพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายในและต่างประเทศ ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ และสามารถพัฒนาเชื่อมโยงชนบทและเมือง ได้แก่

๓.๑ มีบรรยากาศที่ดีเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจค่าครองชีพไม่สูง

๓.๒ ประชาชนมีงานทำมีความมั่นคงในอาชีพและรายได้

๔. องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการ การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ โปร่งใสเป็นธรรม ตรวจสอบได้เปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคประชาสังคมมีส่วนร่วม ได้แก่

๔.๑ มีความรับผิดชอบ โปร่งใส ไร้ทุจริต

๔.๒ มีประสิทธิภาพ ยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก

๔.๓ ให้ประชาชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา

จากจุดเริ่มและการดำเนินโครงการเมืองนำอยู่ดังกล่าว หน่วยงานต่างๆได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิชุมชนไทย ร่วมกันดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ๒๕๔๕ จนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาเมืองที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของท้องถิ่น ให้เกิดรูปธรรมของการจัดการเมืองเกิดกลไกการประสานงาน การวางแผนร่วมกันตลอดจนเกิดองค์ความรู้ การจัดการ เมืองที่ยกระดับไปสู่การพัฒนาเมืองนำอยู่อย่างยั่งยืน ได้กำหนดแนวทางสำคัญในการสร้างเมืองนำอยู่ ชุมชนนำอยู่ ดังนี้

๑. ชุมชนและท้องถิ่นเป็นแกนหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนควรเป็นหลักในการพัฒนาพื้นที่ของตนเองด้วยการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒. ต้องเกิดจากพื้นฐานของข้อมูลและข้อเท็จจริงในพื้นที่ โดยสนับสนุนให้ชุมชนเป็นแกนหลักในการจัดทำและประสานแผน/งบประมาณของหน่วยงานต่างๆให้สนับสนุนการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ สามารถปรับระบบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่มีอยู่ให้เป็นเครื่องมือสนับสนุน การพัฒนา

๓. การประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับคนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงเกิดความสมดุลระหว่างผลเชิงเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนแก้ปัญหาความไม่ถูกต้องไม่ถูกกฎหมาย ไม่เป็นธรรม และการขาดประสิทธิภาพที่สั่งสมมาจากการพัฒนาที่ผ่านมาให้ถูกต้องสร้างสรรค์

๔. การพัฒนาจะต้องมีลักษณะเป็นองค์รวม มีความต่อเนื่องของการพัฒนาจากล่างสู่บนมีพลังแห่งการมีส่วนร่วมของชุมชน

ชุมชนสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง เกิดขึ้นเนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤต เศรษฐกิจในปลายปี พ.ศ.๒๕๓๙ ทำให้ประเด็นชุมชนเข้มแข็งถูกหยิบยกขึ้นมา กล่าวถึงและให้เป็นทางเลือกในการ

พัฒนาเพราะความเข้มแข็งของชุมชนจะเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทาง เศรษฐกิจและสังคม และจะเป็นการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต มีผู้ให้ความหมายของชุมชนเข้มแข็งไว้ตามแนวคิดต่างกันไป ดังนี้

ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของชุมชน เรียกว่า หมายถึง ชุมชนที่คิดพึ่งตนเองจัดการตนเองดูแลซึ่งกันและกันได้^{๕๐}

ความเข้มแข็งของชุมชน โดยใช้คำกล่าว ว่า ความเป็นชุมชน (civility) ซึ่งหมายถึง ลักษณะความเข้มแข็งของชุมชนประการหนึ่ง โดยกล่าวว่า ความเป็นชุมชนมิใช่สิ่งจำเป็นสำหรับชาวบ้านเท่านั้น หากแต่จำเป็นสำหรับองค์กรทุกชนิดถ้าประชาชนรวมตัวกันและมีการจัดการ จะเกิดทุนทางสังคมซึ่งเป็นทุนที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหาของชุมชน^{๕๑}

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายถึง การที่ชุมชนมีการรวมตัว กันเป็นปึกแผ่นและการเรียนรู้ในระดับสูงมีองค์กรในชุมชน กลุ่มผู้นำการเปลี่ยนแปลงและภาคีเครือข่ายการพัฒนาที่เข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งมีความสามัคคี เอื้ออาทร อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข และธำรงไว้ซึ่งคุณค่าของประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญา ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนหรือท้องถิ่น หรือเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างต่อเนื่อง^{๕๒}

จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมด พอสรุปได้ว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือการที่คนในชุมชนร่วมกันเรียนรู้มีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนร่วมกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงชุมชนไปในทางที่ดีขึ้น โดยการจัดการตนเองทำให้ชุมชนทั้งตนเองได้อีกทั้งเกิดพลังชุมชนเกิดความสามัคคีความเอื้ออาทรกลายเป็นทุนทางสังคมของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนายั่งยืน

๒.๓ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาชุมชน

จากการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงที่มาของหลักสาราณียธรรม ๖ ตามพระไตรปิฎก ดังนี้

หลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมนั้นโดยส่วนใหญ่จะนำหลักอปทานิยธรรม ๗ มาบูรณาการ แต่ด้วยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวิเคราะห์จากหลักธรรมแล้วนั้นกลับมีมุมมองอีกประการหนึ่งว่า หากนำหลักพุทธธรรมอื่นมาบูรณาการแล้วนั้นจะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างไร หลักธรรมที่ผู้วิจัยได้ศึกษามาแล้วนั้นเป็นหลักธรรมที่ความมั่นคงของการมีส่วนร่วมในระยะยาว อันเป็นหลักธรรมที่สามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมแล้วนั้นยังสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจให้ระลึกถึง หลักพุทธธรรมดังกล่าว คือ หลักสาราณียธรรม ๖ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

^{๕๐} ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม, “สรุปคำบรรยายในวันเริ่มต้นปีโรตารี ๒๕๔๙-๒๕๕๐”, จัดโดยสโมสรโรตารีบางรัก ณ โรงแรมตะวันนารามาตา สืบค้นวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒, เข้าถึงจาก <http://www.moralcer.or.th>.

^{๕๑} ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียง และประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

^{๕๒} ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และคณะ, สุขภาพคนไทย ๒๕๕๔ เอชไอเอ กลไกพัฒนานโยบายสาธารณะเพื่อชีวิตและสุขภาพ, (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๐), หน้า ๒๔.

พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวถึงหลัก
 สาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง

ดูก่อนอานนท์ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน^{๕๓}

๑) ดูก่อนอานนท์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ มีกายกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏในเพื่อน
 ร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้คือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก
 ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน ประการหนึ่ง

๒) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏใน
 เพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความ
 รัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็น
 อันหนึ่งอันเดียวกัน

๓) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา ปรากฏใน
 เพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์ ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความ
 รัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุมีลาภใดๆ เกิดโดยธรรม ได้โดยธรรมที่สุดแม้
 เพียงอาหารติดบาตร เป็นผู้ไม่แย่งกันเอาลาภ เห็นปานนั้น วับริโภคแต่เฉพาะผู้เดียวยอมเป็นผู้บริโภค
 เฉลี่ยทั่วไปกับเพื่อน ร่วมประพฤติพรหมจรรย์ผู้มีศีล นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความ
 รัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็น
 อันหนึ่งอันเดียวกัน

๕) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยศีล ในศีลทั้งหลาย
 ที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทูลฐิติไม่แตงต้อง เป็นไป
 พร้อมเพื่อสมาธิเห็นปานนั้น กับเพื่อนร่วมประพฤติพรหมจรรย์อยู่ ทั้งในที่แจ้งทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็น
 ที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน
 เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) ดูก่อนอานนท์ ประการอื่นยังมีอีก ภิกษุถึงความเป็นผู้เสมอกันโดยทิวฐิติ ในทิวฐิติที่เป็น
 ของพระอริยะอันนาออก ชักนำผู้กระทำตามเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบ เห็นปานนั้นกับเพื่อนร่วม
 ประพฤติพรหมจรรย์อยู่ทั้งในที่แจ้ง ทั้งในที่ลับ นี้ก็ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความ
 รัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่ง
 อันเดียวกัน

ดูก่อนอานนท์ นี้แล ธรรม ๖ อย่าง เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำความรัก ทำความ
 เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอัน
 เดียวกัน

^{๕๓} ม.อ.(ไทย) ๓/๑/๘๘.

ดูก่อนอานนท์ ถ้าพวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพฤติอยู่พวกเธอ จะยังเห็นทางว่ากล่าวพวกเราได้ น้อยก็ตาม มากก็ตาม ซึ่งจะอดกลั้นไว้ไม่ได้ละหรือท่านพระอานนท์ กราบทูลว่า ข้อนี้ห้ามได้เลย พระพุทธเจ้าข้า

พระพุทธเจ้า ดูก่อนอานนท์ เพราะฉะนั้นแล พวกเธอพึงสมาทานสาราณียธรรมทั้ง ๖ อย่างนี้ ประพฤติเถิด ข้อนั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่พวกเธอตลอดกาลนาน

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสสาธิตนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ชื่นชมยินดี พระสาธิตของพระผู้มีพระภาคเจ้าแล

สาราณียธรรม ๖ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรม ๖ คือ

๑) เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓) เมตตาโมกกรรม ตั้งเมตตาโมกกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔) สาธารณโภคี ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน ข้อนี้ใช้ อปปฏิวัตตโภคี ก็ได้

๕) สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามกฎ ระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖) ทิฏฐิสามัญญตา มีทิฏฐิงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

ธรรม ๖ ประการนี้ คือ เป็นสาราณียธรรมทำให้เป็นที่ระลึกถึง เป็นปิยกรรมทำให้เป็นที่รัก เป็นครุกรรมทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์ ความกลมกลืนเข้าหากัน เพื่อความไม่วิวาท เพื่อความสามัคคีและเอเกีภาพ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๔}

สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ส่วนหนึ่งในพระไตรปิฎกนั้นมีใจความที่เกี่ยวกับสาราณียธรรม ดังนี้

๑) ดูก่อนผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งทายกรรมประกอบด้วยเมตตา ในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

^{๕๔} ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๓๑๗/๒๕๗.

๒) อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งวัจจกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๓) อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้เข้าไปตั้งมโนกรรม ประกอบด้วยเมตตาในเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๔) อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ไม่หวงลาภอันประกอบด้วยธรรมได้มาแล้วโดยธรรม โดยที่สุตแม่เพียงอาหารในบาตรไว้บริโภคนั้น แบ่งปันกันฉันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ผู้มีศีลทั้งหลาย ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๕) อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถึงความเป็นผู้มีศีลเสมอกันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังในศีลที่ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท อันวิญญูชนสรรเสริญอันกิเลสไม่จับต้อง เป็นไปเพื่อสมาธิ ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกันเพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

๖) อีกประการหนึ่ง ผู้มีอายุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ถึงความเป็นผู้มีทิวฐิเสมอกันกับเพื่อนร่วมพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังในทิวฐิซึ่งประเสริฐ เป็นเครื่องนำสัตว์ออกจากทุกข์ นำไปเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามคำสอน ธรรมข้อนี้เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพเป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^{๕๕}

นอกจากนั้นหลักสาราณียธรรม ยังแปลได้อีกความหมายหนึ่ง กล่าวคือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้คนเราไม่เห็นแก่ตัว เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้อื่น เข้าใจคนอื่นมากขึ้น สาราณียธรรม มี ๖ คือ

๑) เมตตากายกรรม คือ ทำต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง ทำสิ่งใดก็ทำด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น แสดงไมตรีและหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน โดยช่วยเหลือ ธุระต่างๆ ด้วยความเต็มใจ แสดงอากัปภิกิริยาสุภาพ เคารพนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒) เมตตาวาจกรรม คือ พูดกันด้วยเมตตา หมายถึง จะพูดอะไรก็พูดด้วยความปรารถนาดีต่อกันเช่น แนะนำสั่งสอนตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ พูดจริงไม่พูดเพื่อผลประโยชน์ ที่จะเกิดขึ้นแก่ตนเองฝ่ายเดียว

๓) เมตตามโนกรรม คือ คิดต่อกันด้วยเมตตา หมายถึง จะคิดอะไรก็คิดด้วยความปรารถนาดีต่อกัน เช่น ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี

^{๕๕} ที.ปา (ไทย). ๑๑/๓๒๔/๓๓๐-๓๓๒.

๔) สาธารณโภคี คือ แบ่งปันสิ่งที่ได้มาโดยชอบธรรม หมายถึง แบ่งปันลาภที่ร่วมกันหา ร่วมกันทำโดยยุติธรรม แม้สิ่งของที่ได้มาจะน้อย แต่ก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วถึงกัน นั่นคือ การร่วมสุข ร่วมทุกข์กัน

๕) สีสสามัญญตา คือ มีความประพฤติเสมอภาคกัน หมายถึง ประพฤติสุจริตดีงามเหมือนกัน มีระเบียบวินัยเป็นแบบเดียวกัน ไม่ประพฤติให้เป็นที่ยังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖) ทิฐีสามัญญตา คือ มีความเสมอภาคกันทางความคิด หมายถึง ปรับความคิดความเห็นให้มีเหตุ มีผลถูกต้องเหมือนกัน นั่นคือ การเคารพเหตุผล ยึดหลักความดีงามเป็นอุดมคติอย่างเดียวกัน^{๕๖}

สาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกันนั้น ประกอบด้วย^{๕๗}

๑. เมตตากายกรรม (friendly action) ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม (friendly speech) พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยเหลือบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาเมโนกรรม (friendly thoughts) คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี (sharing of gains) ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. สีสสามัญญตา (moral harmony) ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ทิฐีสามัญญตา (harmony of views) ปรับความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงาม หรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

ขณะเดียวกันท่านได้กล่าวถึง สาราณียธรรม ในพจนานุกรม ฉบับประมวลธรรมไว้ว่า สาราณียธรรม ๖^{๕๘} ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน ธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี หลักการอยู่ร่วมกัน สาราณียธรรมก็ใช้

๑. เมตตากายกรรม ตั้งเมตตากายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

^{๕๖} ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, **ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสน์**, (กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙๔-๒๙๕.

^{๕๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๒๓-๒๔.

^{๕๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท เอส. อาร์. พรีนติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐๐ - ๒๐๑.

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตามโนกรรม ตั้งเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใส

๔. สาธารณโภคิตา ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือ เมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อย ก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่าย ให้ได้มีส่วนร่วมในการใช้สอยบริโภคด้วยกัน ข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตตโกศิ ก็ได้

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิตีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญอันจะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

ในอรรถกถา อังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ปฐมปณณาสก์ สาราณียาทิวรรคที่ ๒ สาราณียสูตรที่ ๑ สาราณียาทิวรรคที่ ๒ ได้ระบุเนื้อความเกี่ยวกับสาราณียธรรมไว้ดังนี้

อรรถกถาปฐมสาราณียสูตรที่ ๑

พึงทราบวินิจฉัยในปฐมสาราณียสูตรที่ ๑ แห่งสาราณียาทิวรรคที่ ๒ ดังต่อไปนี้

บทว่า สาราณียา ได้แก่ ธรรมที่ควรให้ระลึกถึงกัน

บทว่า เมตตํ กายกมมํ ได้แก่ กายกรรมที่พึงกระทำด้วยจิตประกอบด้วยเมตตา

แม้ในวจีกรรมและมโนกรรมทั้งหลาย ก็มีนัยนี้เหมือนกัน

ก็แลเมตตาทายกรรมเป็นต้นเหล่านี้ ตรัสไว้ด้วยสามารถแห่งภิกษุทั้งหลาย แม้คฤหัสถ์ทั้งหลายก็นำไปใช้ได้ อธิบายว่า สำหรับภิกษุทั้งหลายการบำเพ็ญธรรม คือ อภิสมาจาริกวัตรด้วยเมตตาจิต ชื่อว่า เมตตาทายกรรม สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย กรรมมีอาทิอย่างนี้ว่า การเดินทางไปเพื่อไหว้พระเจดีย์ เพื่อไหว้โพธิพฤกษ์ เพื่อนิมนต์พระสงฆ์ การเห็นภิกษุทั้งหลายผู้เข้าไปสู่บ้านเพื่อบิณฑบาตแล้วลุกขึ้นต้อนรับ การรับบาตร การปูลาดอาสนะและการตามส่ง ชื่อว่าเมตตาทายกรรม

สำหรับภิกษุทั้งหลาย การบอกสอนอาจารย์บุญญิตี การบอกกรรมฐาน การแสดงธรรม การบอกพระพุทธรูป คือพระไตรปิฎก (แก่ภิกษุ สามเณร) ด้วยเมตตาจิต ชื่อว่าเมตตาวจีกรรม

สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย ในเวลาที่กล่าวคำเป็นต้นว่า พวกเราจักไปเพื่อไหว้พระเจดีย์ พวกเราจักไปเพื่อไหว้โพธิพฤกษ์ พวกเราจักกระทำการฟังธรรม พวกเราจักกระทำการบูชาด้วยประทีป ระเบียบและดอกไม้ พวกเราจักสมาทานซึ่งสุจริต ๓ พวกเราจักถวายสลากภัตเป็นต้น พวกเราจักถวายผ้าจํานำพรราชา วันนี้พวกเราจักถวายปัจจัย ๔ แก่พระสงฆ์ ท่านทั้งหลายจงนิมนต์พระสงฆ์แล้วจัดแจงของขบฉันเป็นต้น พวกท่านจงปูลาดอาสนะ พวกท่านจงตั้งน้ำดื่ม พวกท่านจงต้อนรับนำพระสงฆ์มา พวกท่านจงให้พระสงฆ์นั่งบนอาสนะที่ปูลาดแล้ว เกิดอุตสาหะ กระทำไวยาวัจกิจ ดังนี้ ชื่อว่าเมตตาวจีกรรม

สำหรับภิกษุทั้งหลาย การลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ กระทำการปฏิบัติสรีระกัฏฐิ กระทำวัตรที่ลานพระเจดีย์ เป็นต้นกัฏฐิ นั่งบนอาสนะที่สงัดแล้วคิดว่า ภิกษุทั้งหลายในวิหารนี้ จงมีความสุข ไม่มีเวร ไม่มีทุกข์ ดังนี้ ชื่อว่า เมตตามโนกรรม สำหรับคฤหัสถ์ทั้งหลาย การคิดว่า ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าทั้งหลายจงอยู่เป็นสุข ไม่มีเวร ไม่มีทุกข์ ดังนี้ ชื่อว่าเมตตามโนกรรม

บทว่า อวิ เจว โรห จ ความว่า ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

ในสองอย่างนั้น การถึงความ เป็นสหาย (การช่วยเหลือ) ในจิวรกรรมเป็นต้นของภิกษุใหม่ทั้งหลาย ชื่อว่ากายกรรมต่อหน้า ส่วนวจีกรรมทุกอย่าง แม้ต่างโดยการถวายน้ำล้างเท้าแก่พระเถระ เป็นต้น ชื่อว่ากายกรรมต่อหน้า

การช่วยเก็บงำสิ่งของทั้งหลาย มีพื้น เป็นต้น ที่ภิกษุใหม่และพระเถระทั้งสองฝ่ายเก็บไว้ไม่เรียบร้อย ไม่ทำให้เสียหาย ในภณฑะเหล่านั้น ดุจเก็บงำของที่ตนเก็บไว้ไม่ดีให้เรียบร้อยฉะนั้น ชื่อว่าเมตตาทายกรรมลับหลัง

การกล่าวยกย่องอย่างนี้ว่า ท่านเทวเถระ ท่านติสสเถระ ดังนี้ ชื่อว่าเมตตาวจีกรรมต่อหน้า ก็และเมื่อจะสอบถามถึงพระเถระผู้ไม่อยู่ในวิหาร การกล่าวคำนารักอย่างนี้ว่า ท่านเทวเถระของเราไปไหน ท่านติสสเถระของเราไปไหน เมื่อไรจักมาหนอ ดังนี้ ชื่อว่าเมตตาวจีกรรมลับหลัง

ส่วนการลืมนตา อันสนิทสนมด้วยสิเนหา มองดูด้วยใบหน้าอันแจ่มใส ชื่อว่าเมตตามโนกรรมต่อหน้า การมุ่งดี (เอาใจช่วย) ว่าขอท่านเทวเถระ ท่านติสสเถระ จงไม่มีโรค ไม่มีอาพาธ ดังนี้ ชื่อว่าเมตตามโนกรรมลับหลัง

บทว่า ลากา ได้แก่ ปัจจัยที่ได้มา มีจิวรเป็นต้น บทว่า ธมมิกา ได้แก่ ลากที่เกิดขึ้นด้วยภิกขาจริยวัตรโดยธรรม สม่่าเสมอ โดยเว้นมิจฉาอาชีวะ ต่างโดยโกหก (หลอกลวง) เป็นต้น บทว่า อนตมโส ปตต ปริยาปนนตตมปี ความว่า โดยที่สุดแม้เพียงภิกษา ๒-๓ ทัพพีที่เนื่องแล้วในบาตร คืออยู่ติดกันบาตร

ในบทว่า อปปฏิวิทตโกคิ นี้ การแบ่งปันมี ๒ อย่าง คือการแบ่งปันอามิส ๑ การแบ่งปันบุคคล ๑

ในสองอย่างนั้น การแบ่งปันโดยคิดอย่างนี้ว่า เราจักให้เท่านี้ ไม่ให้เท่านี้ดังนี้ ชื่อว่าแบ่งปันอามิส. การแบ่งปันโดยคิดอย่างนี้ว่า เราจักให้แก่ภิกษุรูปโน้น ไม่ให้รูปโน้นดังนี้ ชื่อว่าแบ่งปันบุคคล ภิกษุผู้ไม่หวังลาภบริโภค โดยไม่กระทำทั้งสองอย่างนั้น ชื่อว่า อปปฏิวิทตโกคิ

ลักษณะของผู้บริโภคร่วมกัน ในบทว่า สีลวนเตหิ สพรหมจารีหิ สาธารณโกคิ นี้ มีดังนี้ ภิกษุได้อาหารใดๆ ที่ประณีต ไม่ยอมให้แก่คฤหัสถ์ทั้งหลายโดยมุ่งเอาลาภต่อลาภ (ทั้ง) ไม่บริโภคร่วมด้วยตนเอง และเมื่อจะรับก็รับด้วยคิดว่าจะเป็นของสาธารณะกับหมู่สงฆ์ ย่อมเห็นเหมือนเป็นของสงฆ์ที่จะต้องตีระฆังให้มาบริโภคร่วมกัน

ถามว่า ก็ใครบำเพ็ญสาธารณธรรมนี้ให้บริบูรณ์ได้ ใครไม่บำเพ็ญให้บริบูรณ์

ตอบว่า ผู้ที่ศีลยอมบำเพ็ญให้บริบูรณ์ไม่ได้ ก่อน เพราะภิกษุผู้มีศีลทั้งหลายจะไม่ยอมรับสิ่งของของผู้ที่ศีลนั้น ส่วนภิกษุผู้มีศีลบริสุทธิ์ไม่ยอมให้วัตรต่างพร้อย ย่อมบำเพ็ญให้บริบูรณ์ได้ ในการบำเพ็ญสาธารณธรรมให้บริบูรณ์ได้นั้น มีธรรมเนียม ดังนี้

ก็ภิกษุใดตั้งใจให้ของแก่มารดาที่ดี แก่บิดาก็ดี แก่อาจารย์และอุปัชฌาย์เป็นต้นก็ดี ภิกษุนั้น (ชื่อว่า) ย่อมให้สิ่งที่ควรให้ (แก่คนที่ควรให้) แต่ไม่เชื่อว่ามีสาราณียธรรม มีแต่เพียงการปฏิบัติผู้ที่ควรหวังไย เพราะว่า สาราณียธรรมย่อมเหมาะแก่ผู้ที่พ้นจากปถิโพธิ์ (ความหวังไย)

ก็ผู้ที่บำเพ็ญสาราณียธรรมนั้น เมื่อจะให้โดยเจาะจง ควรให้แก่ภิกษุใช้ ผู้พยาบาลภิกษุใช้ ภิกษุอาคันตุกะและภิกษุผู้เตรียมตัวจะเดินทาง และภิกษุผู้บวชใหม่ยังไม่รู้การรับสังฆาฏิและการรับบาตร ครั้นให้แก่ภิกษุเหล่านี้แล้ว ยังมีของเหลือ นับจำเดิมแต่อาสนะแห่งพระเถระไป ภิกษุใดจะรับเท่าใด ควรให้ภิกษุนั้นเท่านั้น โดยไม่ให้ของคละเล็กคละน้อย เมื่อไม่มีของเหลือ ออกไปบิณฑบาตอีก ควรให้ส่วนที่ประณีตนั้นๆ จำเดิมแต่อาสนะแห่งพระเถระไป (ตัวเอง) บริโภคส่วนที่เหลือ เพราะมีพระบาลีว่า สีลวันเตหิ ดังนี้ ถึงจะไม่ให้แก่ภิกษุผู้ทุศีลก็ควร

ก็สาราณียธรรมนี้บำเพ็ญได้ง่ายในบริษัทที่ศึกษาดีแล้ว เพราะในหมู่บริษัทที่ศึกษาดีแล้ว ภิกษุใดได้ (อาหาร) มาจากที่อื่น ภิกษุนั้นจะไม่ยอมรับ ถึงแม้จะไม่ได้มาจากที่อื่น ก็จะไม่รับแต่พอประมาณเท่านั้น ไม่รับจนเหลือเพื่อ

ก็สาราณียธรรมนี้ เมื่อภิกษุจะให้ของที่ตนไปบิณฑบาตได้มาบ่อยๆ อย่างนี้ จะบำเพ็ญให้บริบูรณ์ได้ ต้องใช้เวลา ๑๒ ปี ต่ำกว่านั้นบริบูรณ์ไม่ได้ เพราะถ้าเธอบำเพ็ญสาราณียธรรมในปีที่ ๑๒ วางบาตรที่เต็มด้วยอาหารไว้บนอาสนศาลา แล้วไปอาบน้ำ และพระสังฆเถระ มาถามว่า นี้บาตรของใคร เมื่อเขาตอบว่า บาตรของผู้บำเพ็ญสาราณียธรรม ก็กล่าวว่า จงนำเอาบาตรนั้นมา แล้วเลือกฉันบิณฑบาตนั้นจนหมดทุกอย่าง ตั้งบาตรเปล่าไว้ ครั้นภิกษุนั้นมาเห็นบาตรเปล่า ก็เกิดโทมนัสว่า ภิกษุทั้งหลายฉันเสียหมด ไม่เหลือไว้ให้เราเลย. สาราณียธรรมจะแตก ต้องบำเพ็ญใหม่อีก ๑๒ ปี คล้ายกับตติยปริวาส ภิกษุนั้น เมื่อสาราณียธรรมต่างพร้อยคราวเดียว ต้องบำเพ็ญใหม่อีก

ส่วนภิกษุใดเกิดโสมนัสว่า เป็นลาภของเราหนอ เราได้ดีแล้วหนอที่เพื่อนสู่พรหมจารีไม่สอบถามถึงอาหารที่อยู่ในบาตรของเราแล้วฉัน ดังนี้ สาราณียธรรมของภิกษุนั้น ชื่อว่าสมบูรณ์แล้ว

ก็ภิกษุผู้มีสาราณียธรรมบริบูรณ์อย่างนี้ ย่อมไม่มีความริษยา ไม่มีความตระหนี่ ย่อมเป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย หาปัจจัยได้ง่าย แม้ของที่เขากวายแก่เธอผู้มีสาราณียธรรมบริบูรณ์ ย่อมไม่สิ้นไป เธอย่อมได้สิ่งของมีค่า ในฐานะที่จำแนกแจกสิ่งของเมื่อประสบภัยหรือความหิวโหย เทวดาทั้งหลายย่อมช่วยเหลือ

สาราณียธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้ ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลมเกลียวในหมู่คณะไว้ได้^{๕๙}

๑) การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยชวนชวยதாகิจธุระของกันและกันด้วยกาย ไม่ว่าจะ เป็นกิจธุระอะไรก็ตามก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จ ไม่นิ่งดูตายเพราะถือว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรงลาบากกาย

๒) การเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำสั่งสอนบอกกันในทางที่ดีถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

^{๕๙} คณาจารย์ สำนักพิมพ์เสียงเชียง, หนังสือบูรณาการแผนใหม่ นักธรรมชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : เสียงเชียง, ๒๕๔๖), หน้า ๑๐๘-๑๐๙.

๓) การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งจิตเป็นเมตตาปรารถนาแต่ความไม่มีเวรมีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญและประโยชน์ต่อกันและกัน

๔) การแบ่งปันลาภที่หามาได้ไม่หวงไว้บริโภคผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ตนหาได้โดยชอบธรรมแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้มา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อย ไม่หวงไว้บริโภคผู้เดียว

๕) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกับผู้อื่น คือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ ปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติรักษาศีลตามภาวะของตนไม่ให้ขาดหรือต่างพร้อยเสมอกันกับผู้อื่น

๖) การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกันตามพระธรรมวินัยเป็นเหตุให้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มีความเห็นผิดแผกแปลกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้างบาดหมาง ยอมรับมติของส่วนมาก
ธรรม ๖ อย่างนี้ ทำให้ผู้ประพฤติให้เป็นที่รักที่เคารพของผู้อื่น เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กันและกัน เป็นไปเพื่อความไม่วิวาทกันและกัน เป็นไปเพื่อความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ปัญญา ใช้บางยาง ได้กล่าวว่า สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกัน ๖ ประการ คือ

๑. เมตตาทายกรรม ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ช่วยแจ้งสิ่งที่ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาโมกกรรม ตั้งมโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มต่อกัน

๔. สาธารณโภคี ได้ของที่ชอบธรรมมาก็แบ่งปัน ไม่หวงไว้ผู้เดียว

๕. สีลสามัญญตา มีศีลบริสุทธิ์เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ ความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐิสามัญญตา มีทิฐิดีงามเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้นสิ้นทุกข์หรือขจัดปัญหา^{๖๐}

พระไตรปิฎก ปฐมสาราณียธรรม ว่าด้วยสาราณียธรรม สูตรที่ ๑ ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการนี้ สาราณียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็นสาราณียธรรม

๒. ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็นสาราณียธรรม

^{๖๐} ปัญญา ใช้บางยาง, ธรรมาธิบาย เล่ม ๑, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๖), หน้า ๑๒๒-๑๒๓.

๓. ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรม

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุดแม้ เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรม

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหาและทักขิ ครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรม

๖. มีอริยทักขิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออก เพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตามเสมอกัน กับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมทุกขุทั้งหลาย สาราณีย ธรรม ๖ ประการนี้แล ปฐมสาราณียสูตรที่ ๑ จบ

ทุตติยสาราณียสูตร ว่าด้วยสาราณียธรรม สูตรที่ ๒

ภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้ ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไป เพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สาราณียธรรม ๖ ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้

๑. ตั้งมั่นเมตตาทกกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๒. ตั้งมั่นเมตตาวจกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๓. ตั้งมั่นเมตตามโนกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๔. บริโภคโดยไม่แบ่งแยกลาภทั้งหลายที่ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรมโดยที่สุดแม้ เพียงบิณฑบาต บริโภคร่วมกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้มีศีล แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่ รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๕. มีศีลไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไท ท่านผู้สรรเสริญไม่ถูกค้นหาและทักขิ ครอบงำ เป็นไปเพื่อสมาธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกัน

๖. มีอริยทักขิ อันเป็นธรรมเครื่องนำออกเพื่อความสิ้นทุกข์โดยชอบแก่ผู้ทำตาม เสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลัง แม้นี้ก็ป็น สาราณียธรรมที่ทำให้เป็นที่รัก ทำให้ เป็นที่เคารพ เป็นไป

เพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันเดียวกันภิกษุทั้งหลาย สาราณียธรรม ๖ ประการนี้แล ทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อความสงเคราะห์กัน เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน ทุติยสาราณียธรรมที่ ๒ จบ^{๖๑}

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม ๖ ประการ เป็นหลักการอยู่ร่วมกันอย่างมีความเมตตาจิตต่อกัน ปราบปรามความสุขความเจริญแก่กันและกัน เมื่ออยู่ร่วมกันได้เช่นนี้แล้ว ก็จะก่อให้เกิดเป็นความรัก ความเคารพ การสงเคราะห์กัน การไม่ทะเลาะวิวาทกัน เป็นไปเพื่อความสามัคคีเอกภาพในสถาบันสังคม การดำเนินงานประการใดก็ตามสามารถดำเนินงานไปอย่างมีส่วนร่วมได้โดยง่ายและยั่งยืน

หลักธรรมสาราณียธรรม ๖ ไว้ว่า สาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่างรัก ทำความเคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้มี ๖ อย่าง ได้แก่

๑. เมตตาทายกรรม : ตั้งเมตตาทายกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. เมตตาวจีกรรม : ตั้งเมตตาวจีกรรมในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๓. เมตตาตามโนกรรม : ตั้งเมตตาตามโนกรรม ในเพื่อนพรหมจรรย์ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง คือตั้งจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

๔. สาธารณโภคี : ได้ของสิ่งใดมาก็แบ่งปันกัน คือเมื่อได้สิ่งใดมาโดยชอบธรรมแม้เป็นของเล็กน้อยก็ไม่หวงไว้ผู้เดียว นำมาแบ่งปันเฉลี่ยแจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกันข้อนี้ใช้อุปปฏิวัตต์โภคีก็ได้

๕. สีลสามัญญตา : มีศีลบริสุทธิเสมอกันกับเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบวินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ

๖. ทิฐีสามัญญตา : มีทิฐิตีงามเสมอกันเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายทั้งต่อหน้าและลับหลังคือ มีความเห็นชอบร่วมกัน ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญที่จะนำไปสู่ความหลุดพ้น สิ้นทุกข์ หรือขจัดปัญหา

หลักสาราณียธรรม ๖ เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา ที่มีกรกล่าวถึง การช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมคณะด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการสุภาพ เคารพนับถือกัน ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพุทธวิธีการบริหาร ซึ่งเป็นแนวทางที่ดีที่ควรนำมาปฏิบัติเพื่อทำให้เกิดผลที่ดีแก่ชุมชนและเพื่อนร่วมงาน^{๖๒}

การนำหลักสาราณียธรรมไปใช้กับการพัฒนาชุมชน

^{๖๑} อัง.ฉก.ก. (ไทย) ๒๒/๑๑/๔๒๖-๔๒๗.

^{๖๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐๐.

พระพุทธศาสนามีบทบาทในการพัฒนาและจัดระเบียบทางสังคมไทยด้านต่างๆ ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวันในปัจจุบันสังคมไทยการพัฒนาชุมชนและการแก้ปัญหาที่ถูกต้องที่สุด คือ การทำให้คนในชุมชนมีศีลธรรมประจำใจ ก็จะสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาไปสู่การพัฒนาชุมชนและพัฒนาสังคมได้ การพัฒนาให้เป็นระบบที่ดีนี้ต้องบูรณาการกระบวนการต่างๆเข้าด้วยกันกับแนวทางการพัฒนาชุมชน โดยที่กระบวนการนั้นประกอบไปด้วยการทำสิ่งที่บกพร่องให้สมบูรณ์โดยการเพิ่มเติมหลักสาราณียธรรมเข้ามาเพื่อให้เป็นแนวทางในการพัฒนาจากการคิดพิจารณาหาเหตุผลด้วยตนเอง ด้วยการพัฒนาชุมชนด้วยความเต็มใจ การแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน

๒.๔ ข้อมูลพื้นฐานตำบลบางกะจะ จังหวัดจันทบุรี

๑. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน

ตำบลบางกะจะ ที่ตั้งของหมู่บ้าน/ชุมชนลักษณะที่ตั้งอาณาเขต ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของอำเภอเมืองจันทบุรี ห่างจากตัวอำเภอเมือง ประมาณ ๗ กิโลเมตร และมีลักษณะภูมิประเทศที่มีเนื้อที่อาณาเขตทั้งสิ้น ๙ ตารางกิโลเมตร จำนวนพื้นที่ทั้งหมด ๕,๖๒๕ ไร่ มีอาณาเขต คือ ทิศเหนือ จดทางหลวงจังหวัด หมายเลข ๓๑๔๗ สายหัวหิน - อำเภอท่าใหม่ หมู่ที่ ๘, ๗ และ หมู่ที่ ๕ ตำบลบางกะจะ ทิศใต้ จดลำคลองบางกะจะ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลบางกะจะ ทิศตะวันออก จดหมู่ที่ ๓ หมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะจะ ทิศตะวันตก จดหมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะจะและเขตตำบลสีพยา อำเภอท่าใหม่

สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลาดเนินเขาถึงพื้นที่ราบลุ่มปากแม่น้ำ ซึ่งเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมเป็นอย่างดี มีพื้นที่ซึ่งแวดล้อมไปด้วยลำคลอง เหมาะสำหรับใช้พื้นที่ทำการเพาะเลี้ยง สัตว์น้ำ การประมง ภูมิประเทศของเทศบาลตำบลบางกะจะ ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ติดกับทะเล บริเวณท่าแฉลบ จึงเอื้ออำนวยต่อการทำการประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อย

ลักษณะภูมิอากาศนั้น จะเห็นได้ว่า ตำบลบางกะจะ อยู่ในเขตร้อนชื้น มีลมมรสุม มีฝนตกชุก ภูมิอากาศโดยทั่วไปของจังหวัดจันทบุรี มีอุณหภูมิต่ำสุด วัดได้ ๑๘.๒ องศาเซลเซียส และอุณหภูมิสูงสุดวัดได้ ๓๖.๐ องศาเซลเซียส อุณหภูมิโดยเฉลี่ย ๒๘.๒๙ องศาเซลเซียส ความชื้นสัมพัทธ์เพราะอยู่ใกล้ทะเล ๗๗.๖๘ % ประกอบด้วย ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว

ลักษณะของดินนั้น ทรัพยากรดิน เป็นตะกอนดินปากแม่น้ำ เพาะปลูกดี ทรัพยากรน้ำมีลำคลองและตดแม่น้ำบางส่วน อ่างเก็บน้ำ ทรัพยากรป่าชายเลน ทรัพยากรสัตว์น้ำ แหล่งอัญมณี แหล่งน้ำ มีแม่น้ำลำคลองสำคัญ ดังนี้

๑. ลำคลองลำแพนและคลองสีพยา ไหลขนานติดเขตเทศบาลทางทิศตะวันตกของเขตเทศบาล

๒. ลำคลองชายเคื่อง ตัวลำคลองส่วนใหญ่อยู่ในเขตเทศบาลและไหลเชื่อมลำคลองลำแพนและแม่น้ำจันทบุรี

๓. ลำคลองเขาน้อย เป็นคลองผ่านเข้ามาจากคลองบางกะจะทางบ้านท่าแฉลบ

๔. ลำคลองบางกะจะ ติดเขตเทศบาลทางทิศใต้ เป็นลำคลองขนาดใหญ่

๕. ลำคลองตาเนียมเป็นลำคลองสายไม่ยาวนานกอยู่ในเขตบ้านท่าแฉลบ

๒. ด้านการเมือง/การปกครอง เขตการปกครอง เทศบาลตำบลบางกะจะ ประกอบด้วยชุมชนย่อย จำนวน ๖ แห่ง ดังนี้

๑. ชุมชนย่อยที่ ๑ ชุมชนตลาดบางกะจะประกอบไปด้วยพื้นที่ในเขต หมู่ที่ ๑ ตำบลบางกะจะ เต็มทั้งพื้นที่

๒. ชุมชนย่อยที่ ๒ ชุมชนบ้านสวน ประกอบไปด้วยพื้นที่ในเขตหมู่ที่ ๖ ตำบลบางกะจะ เต็มทั้งพื้นที่

๓. ชุมชนย่อยที่ ๓ ชุมชนศาลาแดง - บ้านเก่า ประกอบไปด้วยพื้นที่ในเขตหมู่ที่ ๔ ตำบลบางกะจะเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ในเขตเทศบาล

๔. ชุมชนย่อยที่ ๔ ชุมชนศรีสุข - ท่าแฉลบ ประกอบไปด้วยพื้นที่หมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะจะบริเวณคลองชายเคื่องจนถึงบริเวณซ้ายมือของถนนจุลบรรพต ซอย ๑ และขวามือของถนนจุลบรรพต ซอย ๖

๕. ชุมชนย่อยที่ ๕ ชุมชนวัดเขาน้อย ประกอบไปด้วยพื้นที่ในหมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะจะบริเวณขวามือของถนนจุลบรรพต ซอย ๑ และซ้ายมือของถนนจุลบรรพต ซอย ๖ ถึงเขต หมู่ที่ ๙ ในส่วนของเทศบาลตำบลค่ายเนินวง

๖. ชุมชนย่อยที่ ๖ ชุมชนบ้านท่าแฉลบ ประกอบไปด้วยพื้นที่ในหมู่ที่ ๑๐ เต็มทั้งพื้นที่

๓. สาธารณสุข ศูนย์บริการสาธารณสุข จำนวน ๒ แห่ง ดังนี้

๑. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางกะจะ ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลบางกะจะ

๒. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเขาน้อย ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะจะ

๔. อาชญากรรม เทศบาลไม่มีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นแต่มีเหตุการณ์ลักขโมยทรัพย์สินประชาชนแต่ไม่มาก เทศบาลตำบลบางกะจะ ได้ดำเนินการติดตั้งกล้องวงจรปิดในจุดที่เป็นที่สาธารณะติดตั้งสัญญาณไฟกระพริบทางร่วมทางแยกรวมทั้งได้ตั้งจุดตรวจ จุดสกัด จุดบริการในช่วงเทศกาลที่มีวันหยุดหลายวันเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชน

๕. ยาเสพติด ปัญหายาเสพติดในชุมชนของเทศบาล เมื่อเทียบกับพื้นที่อื่นถือว่าน้อย และยังไม่พบผู้ค้า เหตุผลก็เนื่องมาจากว่าได้รับความร่วมมือกับทางผู้นำประชาชน หน่วยงานของเทศบาลที่ช่วยสอดส่องดูแลอยู่เป็นประจำ การแก้ไขปัญหายาของเทศบาลสามารถทำได้เฉพาะตามอำนาจหน้าที่ เท่านั้นเช่นการณรงค์ การประชาสัมพันธ์ การแจ้งเบาะแส การฝึกอบรมให้ความรู้ ถ้านอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ ก็เป็นเรื่องของอำเภอหรือตำรวจแล้วแต่กรณี ทั้งนี้ เทศบาลก็ได้ให้ความร่วมมือมาโดยตลอด

๖. การสังคมสงเคราะห์ เทศบาลได้ดำเนินการด้านสังคมสงเคราะห์ ดังนี้

๑. ดำเนินการจ่ายเบี้ยยังชีพให้กับผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ป่วยเอดส์

๒. รับลงทะเบียนและประสานโครงการเงินอุดหนุนเพื่อการเลี้ยงดูเด็กแรกเกิด

๓. ประสานการทำบัตรผู้พิการ

๗. ระบบบริการพื้นฐาน คมนาคมขนส่ง การคมนาคมในเขตเทศบาลตำบลบางกะจะ ใช้เส้นทางหลวงจังหวัด หมายเลข ๓๑๔๗ สายหัวหิน - อำเภอท่าใหม่ และทางหลวงจังหวัด หมายเลข ๓๑๔๖ สายจันทบุรี - ท่าแฉลบเป็นหลัก การคมนาคมระหว่างเทศบาลกับตัวอำเภอเมือง

มีความสะดวก รวดเร็ว โดยถนนเป็นถนนลาดยางตลอดสาย มีระยะทางประมาณ ๗ กิโลเมตร ส่วนการไฟฟ้า การไฟฟ้ามีใช้ทุกหลังคาเรือน ไฟฟ้าสาธารณะ ซึ่งครอบคลุมถนนภายในเขตเทศบาล

๘. ระบบเศรษฐกิจ

๘.๑ การเกษตร พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่จำพวก พืชสวนผลไม้ ดังนี้

๑) สละ ๒) ทูเรียน ๓) เงาะ ๔) ลองกอง ๕) ลำไย ๖) มังคุด ๗) แก้วมังกร

๘.๒ การประมง ๑) เลี้ยงปลากะพง ๒) หอยนางรม ๓) หอยแมลงภู่ ๔) กุ้ง ๕) ปู

๘.๓ การท่องเที่ยว ประกอบด้วย

๑) ค่ายเนินวง

๒) พิพิธภัณฑ์โบราณคดีใต้น้ำ

๓) วัดพลับบางกะจะ

๙. ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภาษาถิ่น

๙.๑ ภาษาถิ่น ชาวจันทบุรีใช้ภาษาไทยแบบภาคกลางเป็นภาษาทางการและใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตามภาษาไทยที่ชาวจันทบุรีใช้พูดนั้นจะมีสำเนียงและหางเสียงที่แตกต่างจากภาษาไทยภาคกลาง มีคำบางคำที่เป็นภาษาถิ่นเฉพาะ เช่น การใช้คำว่า ฮี เป็นคำสร้อย การเรียกกายว่า แมะ เป็นต้น

๙.๒ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่บ้านเขาน้อย ตำบลบางกะจะ เป็นแหล่งปลูกกักพันธุ์ดี มีลักษณะ ต้นกลม เส้นกนกนิ่มเหนียวและทนทาน คนท้องถิ่นที่มีความชำนาญจากการถ่ายทอดฝีมือมาจากบรรพบุรุษต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน เป็นการพัฒนาทางภูมิปัญญาที่ตกทอดทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่ายิ่ง นอกจากจะทอเป็นเสื้อของใช้พื้นบ้านแล้วยังได้มีการพัฒนาออกแบบสนองการใช้สอยอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น บุฝ้ายนมเข้าไปเป็นที่นอนหนานุ่ม ทำชุดรองจาน แก้ว กระจ่าง ก่องใส่ของ หลาก หลายรูปแบบโดยตำบลบางกะจะได้จัดตั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเสื้อบ้านท่าแลบ หมู่ ๙ เพื่อเป็นศูนย์ผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์เสื้อกอกของหมู่บ้านบางกะจะโดยเฉพาะ

ปัจจุบันบ้านบางกะจะ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ของจังหวัดจันทบุรี ตามที่กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ภายใต้การดำเนินงานของ นายวีระศักดิ์ กระจ่างวัณน์เวช ผอ.สำนักส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน กับนายพิสันต์ ประธานชวโน รองอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน กับโครงการหมู่บ้าน OTOP เพื่อการท่องเที่ยวนั่นเอง

๑๐. สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก

บ้านบางกะจะมีสินค้าที่ขึ้นชื่ออยู่ ๒ ชนิด คือ

๑๐.๑ พลอยแท้บางกะจะ เป็นอัญมณีที่มีชื่อเสียงโด่งดังไปทั่วโลก ทั้งบุษราคัมและเขียวส่อง ซึ่งเป็นพลอยในตระกูลแซฟไฟร์ บุษราคัมมีสีเหลือง สวยงามเป็นมันวาวและแข็งแกร่งกว่ากันว่าบุษราคัมที่สวยที่สุดในโลก ส่วนเขียวส่อง หรือมรกตนั้น ด้วยก้อนดิบมีสีค่อนข้างคล้ำออกดำ นำมาส่องกับแสงจึงจะเห็นสีของพลอย มีความแข็งแกร่งและสวยงามไม่แพ้บุษราคัม ทั้งยังมีสีไล่จากอ่อนไปกระทั่งเขียวเข้ม

๑๐.๒. เสื้อ ที่บ้านเขาน้อย ตำบลบางกะจะเป็นแหล่งปลูกกักพันธุ์ดี มีลักษณะต้นกลม เส้นกนกนิ่มเหนียวและทนทาน คนท้องถิ่นที่มีความชำนาญจากการถ่ายทอดฝีมือมาจากบรรพ

บุรุษต่อเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคนเป็นการพัฒนาทางภูมิปัญญาที่ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ล้ำค่ายิ่ง นอกจากนี้จะทอเป็นเสื่อของใช้พื้นบ้านแล้ว ยังได้มีการพัฒนาออกแบบสนองการใช้สอยอื่นๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น บุผ้าคลุมเข้าไปเป็นที่นอนหนานุ่ม ทำชุดรองจาน แก้ว กระจ่าง ก่องใส่ของ

๒.๕ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๕.๑ งานวิจัยเกี่ยวกับชุมชน

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ ศึกษากระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งโดยศึกษาความเป็นมากระบวนการจัดการรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย และนำเสนอแนวทางและองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกระบวนการเสริมสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืนอาศัยแนวทางผสมผสานทั้งการศึกษาในเชิงเอกสาร (documentary study) การศึกษาวิจัยในภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ผลการศึกษาระบบการจัดการชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทยพบว่ามีการจัดการที่สำคัญ ๗ ประการ^{๖๓} ที่ก่อให้เกิดศักยภาพของการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือ

๑) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๒) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๓) กระบวนการฟื้นฟูผลิตซ้ำและสร้างใหม่ ๔) กระบวนการใช้สิทธิชุมชน ข้อบัญญัติของชุมชน ๕) กระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ๖) กระบวนการของเครือข่ายการพัฒนา และ๗) กระบวนการด้านการจัดการตนเอง นอกจากนี้ประเด็นผลการศึกษาเพื่อสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแบ่งเป็น ๔ องค์ประกอบ คือ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคมและองค์กรชุมชน มิติทางด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีรายละเอียด ดังนี้ ๑) ด้านเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดย่อย ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่ การผลิตและการบริโภคในชุมชนกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชนการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน ๒) ด้านสังคมและองค์กรชุมชนมีตัวชี้วัดย่อย ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชนความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ๓) ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้มีตัวชี้วัดร่วม ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่ การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการตนเองทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีตัวชี้วัด ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลจากการศึกษาทำให้เห็นกระบวนการในการจัดการชุมชนเข้มแข็งและองค์ประกอบชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนตัวชี้วัดในแต่ละองค์ประกอบ เป็นประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

พัชรชาติ ตรีชัย ศึกษาการวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาปัจจัยที่

^{๖๓} วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๙.

นำไปสู่การพลิกความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหนองกลางดง และ ๒) ศึกษาการวิเคราะห์ทฤษฎีต่างๆ หรือเทคนิควิธีของผู้นำชุมชนที่สามารถพลิกสังคมอ่อนแอไปสู่สังคมแห่งความเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญของการพลิกจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่างๆ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง และพึ่งตนเองได้เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ คือ ๑) ผู้นำมีภาวะ ผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่นศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด วิธีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่นและมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่าง ชัดเจน ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนการสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชนประสานผนึกกำลังร่วมคิดร่วมทำ ๓) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบ อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิด เก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ ๔) ทุนทางเศรษฐกิจสามารถ พึ่งตนเองได้มีการรวมกลุ่มทางอาชีพนำภูมิปัญญามาเพิ่มมูลค่าผลผลิต ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดภัย สังคมมีความสุข ทฤษฎีที่ผู้นำสามารถพลิกฟื้นชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือการจัดตั้งสภา ๕๙ เป็นพื้นฐานที่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตยและการจัดทำแผนชุมชน^{๖๔}

สุรียา รักการศิลป์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับพลวัตเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน สามารถแยกออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือ ๑) บทบาททางด้านการศึกษาเผยแผ่ธรรมะ กับกึ่งเผยแผ่ธรรมะ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนพุทธเกษตร บทบาทสองส่วนนี้มีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนทางอ้อม ในส่วนที่โรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ได้ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน ส่วนโรงเรียนพุทธเกษตรนั้นการใช้จ่ายของเด็กนักเรียนประจำมีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน บทบาทในส่วนของการเผยแผ่ธรรมะนั้นแม้ว่าจะไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง แต่กลับมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัวของปัจเจกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด บางรายนั้นได้ช่วยให้กลับมามีรายได้ปีละนับแสนบาท ๒) บทบาทที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงและส่วนที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจ

บทบาทในส่วนแรกที่มีผลกระทบต่อกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงนั้น ส่วนที่ส่งผลกระทบได้มากที่สุดคือการผลิตน้ำหมักชีวภาพ มีมูลค่าประเมินเฉพาะวัดหนองหัวแรด วัดเดียวสูงถึง ๓.๑๕ ล้านบาทต่อปี ส่วนที่มีผลกระทบในระดับรองลงมากคือการจัดทำและซ่อมบำรุงระบบน้ำประปาในส่วนของกลุ่มธุรกิจชุมชนนั้นมีผลกระทบต่อเนื่องทุกปีแต่ปริมาณเงินนั้นไม่มาก เพราะประเมินจากดอกเบี้ยจ่ายและกำไรจากกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกไม่มาก และแม้ว่าราษฎรในพื้นที่จะได้รับการศึกษาในระบบของภาครัฐน้อยมาก แต่พระพุทธศาสนาสามารถขัดเกลายกระดับศักยภาพของทั้งพระสงฆ์และราษฎรให้สูงขึ้นได้ สะท้อนผ่านการดำเนินกิจกรรม กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ที่มีประสิทธิภาพของหมู่บ้านทุ่งสว่างและบ้านข้างเคียง ๑๒ หมู่บ้าน พระสงฆ์และราษฎรในพื้นที่ไม่มีความต่างด้านชนชั้น

^{๖๔} พัทธราตรี ตรีชัย, “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา**, (รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต) สาขาศิลปศาสตร, มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ความรู้สึกเป็นชนชั้นจะมีอยู่บ้างระหว่างราษฎรกับพ่อค้าในตลาดและราษฎรกับผู้ที่มีตำแหน่งราชการ แต่ชนชั้นไม่ได้ก่อให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งและการนำไปสู่เงื่อนไขทางการเมือง ตำแหน่งราชการที่มีอำนาจยังเป็นเป้าหมายของคนบางกลุ่มและเป็นสิ่งสร้างความขัดแย้งในระดับชุมชนได้และพระสงฆ์ยังมีบทบาทมีส่วนเข้ามาช่วยในเรื่องลดการทำลายสภาพแวดล้อม ลดต้นทุนการผลิตของชาวบ้าน ส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนมีความมั่นคงและยั่งยืน^{๖๕}

วิทยา คามุณี ได้วิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษารองครออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก” ผลการวิจัย พบว่า รองครออมทรัพย์เกิดจากการรวมตัวเป็นทุนทางสังคมของสองกลุ่มในระยะแรกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยจัดกิจกรรมเงินออมและการกั๊ยเงินเพื่อสนับสนุนการผลิตในหมู่สมาชิกโดยอาศัยผู้นำและคณะกรรมการบริหารกองทุนซึ่งได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก การทำกิจกรรมกลุ่มของทั้งสองกลุ่มไม่ประสบปัญหาหนี้เสียเนื่องจากมีกระบวนการควบคุมทางสังคมหรือ “กฎเกณฑ์ของชาวบ้าน” ที่ค่อนข้างเข้มแข็ง ทุนทางสังคมและกิจกรรมของกลุ่มมีวิวัฒนาการและการปรับตัวก่อให้เกิดการขยายเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้พบว่ามีข้อแตกต่างกันในระหว่างสองกลุ่มที่ศึกษา กล่าวคือ รองครออมทรัพย์ฯ มีการระดมเงินออม ๒ ประเภท คือ กองทุนหมุนเวียนหนึ่งร้อยบาท และกองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาท ซึ่งเน้นเรื่อง “การออมเพื่อให้” กิจกรรมด้านสวัสดิการซึ่งอาจจะเป็นเพราะความต้องการของสมาชิกโดยจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการร้อยละ ๕๐ ของกองทุนสวัสดิการชุมชนและผลกำไรจากดอกเบี้ยของกองทุนหมุนเวียนโดยมีเงินหมุนเวียนจากสมาชิกในกลุ่มประมาณ ๑.๑ ล้านบาท สำหรับกลุ่มออมทรัพย์ฯ เน้นกิจกรรมการออมเงินสินเชื่อ โดยมีกิจกรรมออมทรัพย์ ๒ ประเภท คือ สัจจะสะสมสามัญและสัจจะสะสมพิเศษโดยนำเงินผลกำไรมาจัดกิจกรรมสวัสดิการเพียงร้อยละ ๕ มีเงินหมุนเวียนจากสมาชิกภายในกลุ่มประมาณ ๘.๔ ล้านบาท

การสร้างเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในและนอกกลุ่ม พบว่ารองครออมทรัพย์ได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกค่อนข้างมาก เนื่องจากมีผู้นำที่ทำงานประสานกับหน่วยงานภายนอกสามารถระดมทรัพยากรเงินทุนและเงินสนับสนุนโครงการพัฒนาได้เป็นจำนวนเงินประมาณ ๘.๔ ล้านบาท ในทางตรงกันข้ามเครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในมีน้อยมีผลให้ความเป็นปึกแผ่นและการพึ่งตนเองน้อยลง ในขณะที่เครือข่ายปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีสูงทำให้ชุมชนมีความเป็นปึกแผ่นและพึ่งตนเองแม้ว่าจะระดมทรัพยากรเงินทุนจากภายนอกมาสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มประมาณ ๑ ล้านบาทก็ตาม นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายภายนอกให้เข้มแข็งสามารถสร้างนวัตกรรมของรองครออมทรัพย์ฯ คือการขยายผลสู่กิจกรรมสาธารณะด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการขยะโดยการรับซื้อขยะไปขายต่อรวมทั้งรับซื้อขยะแทนการชำระเงินกู้ซึ่งช่วยส่งเสริมกิจกรรมของคนจนให้มีงานทำ และทำน้ำดื่มของชุมชน ในขณะที่กลุ่มออมทรัพย์ฯ ขยายผลสู่กิจกรรมสาธารณะ

^{๖๕} สุริยา รักการศิลป์, บทบาทพระสงฆ์กับพลวัตเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา, **วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต**, สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน), (คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๓).

ด้านการพัฒนาชุมชนโดยการจัดสรรงบประมาณสร้างหอระฆัง และร่วมกิจกรรมด้านเกี่ยวข้าวของโรงเรียนรวมทั้งการซ่อมแซมถนน^{๖๖}

ชาติชาย โทสินธิติ^{๖๗} ได้วิจัยเรื่อง “ผลกระทบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน/ชุมชนต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการต่อต้านยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าการดำเนินงานของรัฐที่ต่างหน่วยงานต่างทำในการแก้ไขปัญหา ยังไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ส่วนกลุ่มผู้นำและกลุ่มเจ้าหน้าที่ เห็นว่าการดำเนินการในหมู่บ้าน/ชุมชน มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่น่าพอใจ นอกจากนี้ ยังพบว่า มี ๓ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ที่ทำให้หมู่บ้าน/ชุมชนประสบความสำเร็จในการต่อต้านยาเสพติดในพื้นที่ชายแดน ได้แก่ ความเข้มแข็งของหมู่บ้าน/ชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่หมู่บ้าน/ชุมชนชายแดน และทัศนคติของคนในหมู่บ้าน/ชุมชนในพื้นที่ชายแดนต่อปัญหาเสพติด ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ การที่ยังมีการผลิตยาเสพติดในประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชายแดน สำหรับปัญหาอื่นๆ ได้แก่ ปัญหาสาธารณสุขพื้นฐาน ปัญหาความยากจน งบประมาณที่ขาดความต่อเนื่อง ผู้นำหมู่บ้าน/ชุมชน ที่ขาดความรู้ความสามารถยังมีค่านิยมทัศนคติที่ผิดเกี่ยวกับการใช้ยาเสพติด ปัญหาสวัสดิการของผู้ปฏิบัติ ปัญหาการปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ

อรัญญา พงศ์สะอาด ได้วิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนทั้งสามแห่งที่ศึกษามีระบบเศรษฐกิจชุมชนชาวนาเป็นแกนครอบครัวยังคงเป็นหน่วยผลิต มีเป้าหมายการผลิตคือการประกันการบริโภคของครอบครัวและใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักนับจากอดีตถึงปัจจุบันจากการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนชาวนานี้มีศักยภาพในด้านความเหนียวแน่น ความผูกพัน และความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมความเชื่อที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพที่เอื้อต่อการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมอันประกอบด้วยศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ในด้านการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นเจ้าของทรัพยากรรอบๆ ชุมชนร่วมกัน เป็นพื้นฐานของการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมฐานเศรษฐกิจ อันได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเพื่อการผลิต กลุ่มเครือข่ายอาชีพเสริม เช่น กลุ่มปลูกผัก กลุ่มทอผ้า นอกจากนี้ ยังพบว่าชุมชนชาวนา มีศักยภาพส่วนบุคคลในด้านความอดทน ความมีมานะ รวมถึงลักษณะนิสัยชอบช่วยเหลือและเผื่อแผ่ อันจะสามารถพัฒนาศักยภาพไปสู่การรวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายด้านการผลิตในแนวราบ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรประเภทเดียวกัน และจัดตั้งสหกรณ์หรือสมาพันธ์ตามแนวคิดสำนักสหกรณ์ ข้อเสนอในเรื่องการเป็นชุมชนสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ค้นพบคือ ชุมชนมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นในเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ ที่ปรากฏในประเพณีพิธีกรรมต่างๆ เช่น โจลมะมีวดของชาวเขมร แกลมอของชาวกูย ซึ่งเป็นพิธีกรรมการทำนายดวงชะตาและการรักษา

^{๖๖} วิทยา คามณี, ทูทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษาองค์กรออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาพัฒนาสังคม)**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนครสวรรค์), ๒๕๕๑.

^{๖๗} ชาติชาย โทสินธิติ, ผลกระทบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน/ชุมชนต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการต่อต้านยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือ, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา)**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๙).

โรคด้วยการใช้ดนตรีบำบัด (Music Therapy) และเป็นวิธีประชาชนบ่งบอกถึงระบบความช่วยเหลือ
 เกื้อกูลและเป็นสวัสดิการที่แฝงอยู่ในวัฒนธรรมมาช้านาน

ด้านการปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐ โดยเฉพาะรัฐท้องถิ่น พบว่า ปัจจุบันรัฐจัดสวัสดิการให้แก่
 ชุมชนภายใต้แนวคิดเรื่องการจัดการปัญหาความยากไร้ มุ่งตอบสนองความจำเป็นพื้นฐาน ดังปรากฏ
 ในรูปแบบการจ่ายเงินเบี้ยยังชีพผู้ด้อยโอกาส แต่มิได้เกิดความร่วมมือในการจัดสวัสดิการจาก
 กระบวนการถักทออุดมการณ์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงยังมีปรากฏรูปธรรมของความร่วมมือ
 หรือนำศักยภาพของชุมชนในด้านวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้กับระบบสวัสดิการให้มีประสิทธิภาพอย่าง
 สมบูรณ์ แต่อย่างไรได้^{๖๘}

วิทยา จันท์แดง ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชน
 เข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัย พบว่า

๑) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการ
 ดำเนินการในด้านการศึกษาขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้และ
 การเรียนรู้ของคนในชุมชน

๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารจัดการชุมชนการ
 ประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

๓) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบคือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนว
 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยในครั้งนี้นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ ๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็ง
 แบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ๒) ระบบสนับสนุนชุมชน
 เข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ
 เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้านการศึกษา
 แนวทางด้านการศึกษา การปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการศึกษาของชุมชน^{๖๙}

พลตรี สุพจน์ เจริญรัตนกุล^{๗๐} ดำเนินการศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการ
 ปฏิบัติงานหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิต ของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา
 สถานภาพการดำเนินงานของหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวพระราชดำริ เพื่อแสวงหาโอกาสในการ
 ดำเนินงานต่อไป โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

^{๖๘} อัญญา พงศ์สะอาด, ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้,
วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค (เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน),
 มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๓).

^{๖๙} วิทยา จันท์แดง, การพัฒนาแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ
 พอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน, **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย :
 มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕).

^{๗๐} พลตรี สุพจน์ เจริญรัตนกุล, “แนวทางการพัฒนาส่งเสริมการปฏิบัติงานหน่วยพัฒนาคุณภาพ
 ชีวิตของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”, **เอกสารวิจัยส่วนบุคคล**, (ลักษณะวิชาการทหาร วิทยาลัยป้องกัน
 ราชอาณาจักร, ๒๕๕๒).

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษามีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาและความต้องการของประชาชนนั้น คือ ต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยต้องการที่จะประกอบอาชีพเสริมมากกว่า การเกษตร และต้องการความรู้และการฝึกปฏิบัติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในชนบทปัจจุบันประชาชนมีรายได้น้อยกว่ารายจ่าย ถ้าพิจารณาจากสิ่งแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ จะเห็นว่า ทรัพยากรในชนบทมีมากพอต่อการดำรงชีวิต มีแหล่งน้ำ ป่าไม้ เป็นต้น ดังนั้นถ้าจะวิเคราะห์ถึงปัญหาและความต้องการมีรายได้เพิ่ม อาจจะมาจกหนี้สินของภาคประชาชน ที่มีสาเหตุมาจากความอ่อนแอทางความคิด การขาดองค์ความรู้ การมีค่านิยมทางด้านวัตถุ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การประสพภัยทางธรรมชาติ ทำให้เกษตรกรไม่ได้ผลผลิตตามเป้าหมาย แทนที่จะมีรายได้กลับสร้างหนี้สินให้กับประชาชน เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลได้เสนอแนะแนวทางการดำเนินงานดังนี้หน่วยบัญชาการทหารพัฒนาสมควรจะต้องปรับปรุง และพัฒนางานส่งเสริมคุณภาพชีวิตตามแนวพระราชดำริ โดยกำหนดแบบแผนการทำงานให้เป็นระบบ มีกิจกรรมสนับสนุนทั้งทางด้านวิชาการและปฏิบัติงานตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้มีการทำประชาพิจารณ์ เพื่อที่จะให้ชุมชนค้นพบ “ทุน” อันเป็นศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง จะช่วยให้ประชาชนหลุดพ้นจากวิถีคิดแบบพึ่งพา หรือรอความช่วยเหลือจากผู้อื่น

ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ^{๗๑} ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” พบว่า ภาครัฐและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความจริงจังและจริงจังต่อการกระจายอำนาจให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังมีความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาลไม่ชัดเจน หรือมีการอาศัยช่องว่างของระเบียบกฎหมายในการยืดเวลาการถ่ายโอนภารกิจออกไป ผลของการกระจายอำนาจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังไม่เห็นผลมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีงานทำตามต้องการ การลดรายจ่าย การลดการกู้หนี้ยืมสิน การชำระคืนหนี้สิน และการมีเงินออม สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนมากยังไม่มียุทธศาสตร์ในการเข้าร่วมเสนอปัญหาหรือความคิดเห็น การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหาชุมชน การประเมินผลการพัฒนา และการปรับปรุงการตั้งกระทรวงท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนงานในความรับผิดชอบของเทศบาลต่าง ๆ เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทของเทศบาลให้มีการบริหารงานแบบเปิดและมีการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นสาธารณะมากขึ้น

จารีรัตน์ ประกแก้ว และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบุรีรัมย์ ในเขตการเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน” ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของหลักการบริหารนิยธรรม หรือการใช้หลักการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นประจำ และต่อเนื่องนั้น เป็นการคาดหวังให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ของการประชุมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ที่ปรับจากเดิม จากที่เคยเป็นวัฒนธรรมแห่งความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมแบบแนวดิ่งและมักเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว โดยแต่

^{๗๑} ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙).

เดิมชุมชนมักเข้าร่วมประชุมเพื่อมารับแจ้งข่าวสาร หรือมารับนโยบายการบริจาคสนับสนุน ปรับมาเป็นวัฒนธรรมแห่งความสัมพันธ์แบบแนวราบ ที่ทั้งฝ่ายโรงเรียนและชุมชน ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกันอย่างเสมอภาค เคียงบ่าเคียงไหล่^{๗๒}

สมบูรณ์ ธรรมลังกา ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย เป็นสังคมแบบเครือข่าย มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมือง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และทางด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงราย มีอาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญคือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด^{๗๓}

ณัฐศรัณย์ ชุมวรฐายี ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดตราด” ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดตราด มีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน ด้านการมีวิสัยทัศน์ของชุมชน ด้านความรักและห่วงหาพันชุมชนและด้านความสามารถในการพึ่งตนเอง ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ปัจจัยพื้นฐานทางสังคมและปัจจัยพื้นฐานทางการเมือง มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของชุมชนในระดับมาก ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สามารถร่วมกันทำนายความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดตราดเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจสามารถทำนายความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัด ปัจจัยพื้นฐานทางสังคม สามารถทำนายความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดตราดและปัจจัยพื้นฐานทางการเมือง สามารถทำนายความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดตราด และพิจารณาตัว

^{๗๒} จาริรัตน์ ปรกแก้ว และคณะ, “โครงการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบุรีรัมย์ ในเขตการเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน”, รายงานวิจัยฉบับย่อ, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๕๖)

^{๗๓} สมบูรณ์ ธรรมลังกา, รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๕).

แปรย่อยพบว่า ตัวแปรด้านการจัดระเบียบสังคมของชุมชนในปัจจุบันทางสังคม มีค่าสามประสิทธิการ ทำนายความเข้มแข็งของชุมชนในภาพรวม มากที่สุด รองลงมา คือ ตัวแปรด้านการบูรณาการความรู้ ในการผลิต และความเข้มแข็งของกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ในปัจจุบันทางเศรษฐกิจตามลำดับ^{๗๔}

เปรมชญา ชนระวงศ์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพัฒนาตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสัก สภาพพื้นที่เป็นที่ดอนสลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่าดิน น้ำ แร่ทะเลมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษามีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗ โรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือญาติ มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัย อาชีพของชุมชนทำประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรมปัจจุบันยึดผลประโยชน์ ทุนทางสังคมมีรูปแบบเชิงสาระและโครงสร้างองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ทุนคน ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรม และทุนองค์ความรู้ ทุนคน คนมีคุณภาพในด้านสุขภาพปานกลาง มีจิตใจดีโอบอ้อมอารี สติปัญญาเฉลียวฉลาด ทุนวัฒนธรรมมีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นบ่อเกิดความเชื่อและประเพณีเฉพาะถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์ของตนที่เติมเต็มทุนชีวิตให้สมบูรณ์ สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็งอ่อนแอลง สถาบันศาสนาที่เป็นแกนของชุมชนปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน สถาบันการเมืองการปกครองเดิมปกครองด้วยธรรมและมีธรรมาภิบาลปัจจุบันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมดอนสักเดิมมีรูปแบบเชิงสาระที่เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การต่างตอบแทน การเอื้ออาทร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในรูปแบบเชิงโครงสร้างมีกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการฟื้นฟู^{๗๕}

เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชนบนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้มีวิสัยมีเป้าหมายของการวิจัย โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อสร้างรายได้เสริมให้แก่สมาชิกกลุ่มตัดเย็บในหมู่บ้านให้เป็นธุรกิจชุมชนที่ยั่งยืน อันจะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง สรุปได้ดังนี้ ๑) ด้านองค์ความรู้

๑. การวิจัยมีการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลและสำรวจบริบท รวมทั้งศักยภาพชุมชนในการดำเนินธุรกิจชุมชน ของกลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานของชุมชนในการดำเนินการธุรกิจชุมชน เป็นไปตามเป้าหมายในระดับ P (preliminary results) สามารถนำมาสรุป

^{๗๔} ณัฐศรีณีย์ ชุมวรรธยา, ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดตราด, *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชาสังคมศาสตร์), (มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๓).

^{๗๕} เปรมชญา ชนระวงศ์ และคณะ, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพัฒนาตนเองบนฐานทุนทางสังคม”, *รายงานการวิจัย*, (สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓).

ปัญหาในด้านต่างๆ ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการผลิต ด้านการเงิน ด้านการตลาด และด้านการสื่อสารการตลาด ทำให้เห็นถึงเป้าหมายในการพัฒนาได้อย่างชัดเจน เป็นไปตามเป้าหมายในระดับ P (preliminary results) จากการจัดการความรู้ของทีมวิจัย ทำให้กลุ่มตัดเย็บมีแผนการตลาดที่ตรงกลุ่มเป้าหมายและเป็นแบบอย่างได้ จากการที่ทีมวิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้บริโภคและการทดสอบตลาด ทีมวิจัยได้นำข้อมูลความต้องการของผู้บริโภคที่ได้มาประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการโดยให้กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงร่วมกำหนดโครงการในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ให้ตรงกับความต้องการของตลาดทั้งในช่องทางเดิมและช่องทางใหม่ รวมทั้งอบรมด้านการวางแผนการตลาด ซึ่งสามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ของกลุ่มให้เป็นเอกลักษณ์และสามารถขยายตลาดได้เพิ่มมากขึ้น ผลที่ได้รับเป็นไปตามเป้าหมาย คือ อยู่ในระดับผลสำเร็จกึ่งกลาง (intermediate results) จากผลการดำเนินการวิจัย กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ได้มีพัฒนาการในการรวมกลุ่มกันที่เหนียวแน่นมากขึ้น จนสามารถพัฒนากลุ่มให้สามารถจัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้ กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงได้ ทำให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ผลที่ได้รับเกินกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ อยู่ในระดับผลสำเร็จกึ่งกลาง (intermediate results)

๒) ด้านการพัฒนา ๑. มีการพัฒนา มีโครงสร้างการบริหารงานที่ชัดเจน ทำให้ทราบความสัมพันธ์ของกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินงาน และสายการบังคับบัญชา ตลอดจนมีการจัดทำคำบรรยายลักษณะงานที่เหมาะสมกับกลุ่ม เกิดการการบริหารจัดการกลุ่มที่ดี เป็นไปตามเป้าหมายในระดับ P (preliminary results) ๒. กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงสามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงและยังสามารถพัฒนาความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐานที่เหมาะสมกับตลาดในแต่ละระดับ และสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้

๓. กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงได้รับการพัฒนาวิธีการในการจัดทำบัญชีครัวเรือนและการจัดทำบัญชีของกลุ่มที่ถูกต้อง มีระบบบัญชีและการบริหารการเงินของกลุ่ม ซึ่งเป็นระบบที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ และสมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ผลที่ได้รับเกินกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ อยู่ในระดับผลสำเร็จกึ่งกลาง (intermediate results)

๔. กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดงมีการพัฒนาสื่อการประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัยและทั่วถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ผลิตสื่อที่เหมาะสมต่อศักยภาพของกลุ่มและสภาพของตลาดเป้าหมาย ทั้งสื่อที่เป็นสิ่งพิมพ์ (ได้แก่ โบชัวร์ นามบัตร แคตตาล็อก ป้ายไวเนล) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (ได้แก่ VCD Presentation) และสื่อที่เป็นบุคคล (ได้แก่ พนักงานขายซึ่งเป็นสมาชิกในกลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง) ผลที่ได้รับเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ อยู่ในระดับผลสำเร็จกึ่งกลาง (Intermediate results)

๕. จากการวิจัยและการให้ความรู้แก่กลุ่มสมาชิกกลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความเข้าใจในการดำเนินธุรกิจในรูปแบบของธุรกิจชุมชน จนเกิดการรวมกลุ่มเพื่อเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งและมีความยั่งยืนในการประกอบอาชีพ ซึ่งกลุ่มสามารถระดมทุนจากผลกำไรที่ได้รับจากการดำเนินงานของกลุ่ม จนกลุ่มสามารถจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง เพื่อเป็นศูนย์รวมในการดำเนินการตัดเย็บและศูนย์แสดงสินค้ารวมถึงเป็นสถานที่ดูงาน สำหรับชุมชนใกล้เคียงและกลุ่ม

วิสาหกิจที่สนใจ เพื่อศึกษาระบบการดำเนินธุรกิจชุมชนของกลุ่มต่อไป ผลที่ได้รับเกินกว่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ ผลที่ได้อยู่ในระดับ G (goal results)^{๗๖}

เสาวลักษณ์ สีสุข ศึกษาการฟื้นฟูชุมชนโดยศึกษายุทธศาสตร์การสร้างทุนในสังคมกรณี ศึกษาตำบลต้นแบบ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบ (types) ของการฟื้นฟูชุมชนของตำบลต้นแบบ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี ๒) เพื่อศึกษากระบวนการ (process) การฟื้นฟูชุมชนที่นำไปสู่การสร้างทุนสังคมของตำบลต้นแบบ และ ๓) เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องทำให้การฟื้นฟูชุมชน นำไปสู่การสร้างทุนทางสังคมของตำบลต้นแบบ โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (key-informant) จำนวน ๒๑ รายจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นประกอบด้วย ผู้อาวุโสที่คนในชุมชนเคารพนับถือ ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการ และสมาชิกเครือข่ายองค์กรชุมชนรวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๗๗}

ผลการศึกษา พบว่า รูปแบบ (types) ของการพัฒนาขบวนการชุมชนที่มาจาก การฟื้นฟูชุมชน สามารถพิจารณาจากมิติการกำหนดรูปแบบใน ๓ มิติ คือ ๑) มิติด้านการนำทุนทรัพยากรของชุมชนขึ้นมาใช้ ได้แก่ ทุนมนุษย์ต้นทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ๒) มิติด้านวิธีการและเทคนิค คือการเรียนรู้ และ ๓) มิติด้านเป้าหมาย ได้แก่ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ เป้าหมายทางสังคม และวัฒนธรรม และเป้าหมายด้านความมั่นคง ซึ่งจำแนกได้เป็น ๓ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบที่ ๑ รูปแบบการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองได้หรือรูปแบบที่ดีที่สุด ที่เป็นรูปแบบที่สังคมคาดหวังในการพัฒนาขบวนการชุมชนให้ยั่งยืน ๒) รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาที่ยังสามารถยกระดับไปสู่รูปแบบการพัฒนาที่พึ่งพาตนเองได้ หรือรูปแบบที่พึ่งประสงค์ และ ๓) รูปแบบการพัฒนาที่ต้องเสี่ยงภัยหรือรูปแบบที่ต้องปรับปรุง ที่ถือว่าเป็นรูปแบบการพัฒนาที่สังคมไม่พึงปรารถนา ถอยหลัง และประชาชนไม่สามารถลุกขึ้นมาแก้ปัญหาในการจัดการตนเองได้ กระบวนการ (process) ในการฟื้นฟูชุมชนเริ่มจาก ขั้นที่ ๑ ขั้นสร้างความตระหนัก เพื่อทำให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ และตระหนักในการแก้ไขปัญหา ขั้นที่ ๒ ขั้นจัดทำแผนการฟื้นฟูชุมชนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ขั้นที่ ๓ ปฏิบัติการเรียนรู้จากการลงมือทำ ที่คนทำงานได้รับการเรียนรู้ไปด้วย ขั้นที่ ๔ การสรุปบทเรียนเพื่อพัฒนาความรู้ให้แก่คนในชุมชน และขั้นที่ ๕ การขยายผลเพื่อยกระดับความรู้ที่เกิดจากการทำงานขยายไปสู่พื้นที่ใกล้เคียง

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวกับสร้างสรรค์

ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC ออนไลน์) ศึกษาความเป็นเมืองสร้างสรรค์ของกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเห็นว่าเป็นเมืองที่ดึงดูดทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เข้ามาท่องเที่ยวและทำงานหรือเพียงแค่พักอาศัยมาเป็นเวลานาน โดยมอบหมายให้กลุ่มวิจัยเมือง สร้างสรรค์หน่วยวิจัยเมืองคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์ สำรวจพื้นที่หลักที่

^{๗๖} เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ, “การจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัย, (คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓)

^{๗๗} เสาวลักษณ์ สีสุข, “การฟื้นฟูชุมชน : ยุทธศาสตร์การสร้างทุนในชุมชนกรณีศึกษาตำบลต้นแบบ อำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี”, (วารสารพัฒนาสังคม, ๑๐, ๑ : ๑-๒๖, ๒๕๕๑), หน้า ๑-๒๖.

เห็นว่าสามารถขับเคลื่อนเศรษฐกิจแบบเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย จตุจักร ทองหล่อ สยามสแควร์ ทาวน์อินทาวน์ อาร์ซีเอและสุขุมวิท โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบบันทึก สังเกตแบบสอบถามและสัมภาษณ์เป็นระยะเวลา ๔ เดือน ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน พ.ศ.๒๕๕๒ ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่ดังกล่าวมีศักยภาพในการกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศ พื้นที่จตุจักรเป็นตลาดนัดวันหยุดที่มีชื่อเสียงในระดับสากล และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีผู้ประกอบการ ขนาดกลางและขนาดเล็กจำนวนมากผลิตและสร้างผลงานสร้างสรรค์ ทั้งออกแบบ ผลิต และจำหน่ายภายในร้านและเป็นตัวแทนจำหน่ายให้กับผู้ผลิตงานสร้างสรรค์จากทั่วประเทศ ย่านทาวน์อินทาวน์ซึ่งได้แก่พื้นที่ย่านลาดพร้าว เชื่อมต่อรามคำแหงเป็นแหล่งรวมของบริษัทที่ทำงานทางด้านวงการบันเทิงตัดต่อภาพยนตร์ และเพลง ย่านทองหล่อเป็นแหล่งรวมบริษัท รับออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นพื้นที่ขายอุปกรณ์ตกแต่งบ้านจำนวนมากและยังเป็นพื้นที่พบปะแลกเปลี่ยนทางความคิดมีคอมมูนิตีมอลล์เกิดขึ้นจำนวนมาก และเชื่อมต่อบริเวณถนนเพชรบุรีและถนนสุขุมวิทที่มีลักษณะเด่นคือเป็นแหล่งชุมนุมของชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานและใช้ชีวิตในกรุงเทพมหานคร อันเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นเมืองสร้างสรรค์อย่างหนึ่งในการศึกษามีข้อเสนอให้นำผลการสำรวจไปใช้อย่างจริงจังเป็นรูปธรรม รัฐบาลควรให้การสนับสนุนในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เช่น อำนวยความสะดวกหรือให้การสนับสนุนด้านเงินทุนแก่ผู้ประกอบการหรือสนับสนุนให้เข้ามาอยู่ในพื้นที่ ดังกล่าวเพื่อสร้างรายได้ให้มากขึ้นจัดให้มีแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สร้างชีวิตชีวาให้กับเมืองรวมถึงการปรับปรุงกฎระเบียบที่เสียให้คนทำงานสร้างสรรค์ทั้งชาวไทยและต่างชาติและควรมีการศึกษาพื้นที่บริเวณอื่นที่อาจจะสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ เช่น ต่างจังหวัดที่อาจหยิบยกความสำคัญในพื้นที่ออกมาเป็นจุดขายเพื่อสร้างรายได้จากแนวคิดเมืองสร้างสรรค์^{๗๘}

ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ^{๗๙} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้” ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาและมีกระบวนการเรียนรู้เป็นกลไกหลักในการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์องค์ประกอบและรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากชุมชนต้นแบบ ๓๙ ชุมชน และนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ของชุมชนเมืองและชุมชนชนบท จากการศึกษาภาคสนามในพื้นที่ ที่เป็นตัวแทนชุมชนเมือง ได้แก่ ชุมชนบ้านสันมะฮอกฟ้า จังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนไต้งตาบาง จังหวัดเพชรบุรี ส่วนพื้นที่ที่เป็นตัวแทนชุมชนชนบท ได้แก่ ชุมชนบ้านคำปลาหลาย จังหวัดขอนแก่น และชุมชนบ้านน้ำทรัพย์ จังหวัดเพชรบุรี โดยตรวจสอบรูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ และทำการวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไข ปัญหาของการใช้รูปแบบ

^{๗๘} ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับงานวิจัยที่ไม่ควรอยู่แค่บนหิ้ง, Accessed 1 January 2010, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tcdconnect.com/article๒๑๓๖๐๒๒๗.html>, [๕ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๗๙} ดร.มิ่งขวัญ คงเจริญ, “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้”, **ดุสิตนิพนธ์, คณะครุศาสตร์** : (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

การเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อสร้างความยั่งยืนชุมชนแห่งการเรียนรู้ จากการนำไปประยุกต์ใช้กับชุมชนเมืองและชุมชนชนบทของประเทศไทยจากการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์เจาะลึก แบบสอบถาม การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา การวัดความถี่ของคำหรือข้อความ และการใช้สถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ จำนวน และร้อยละ การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่นำเสนอได้รับการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่ ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทั้งในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมายและวางแผน การวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน การทำประชาคมเพื่อหาสาเหตุของปัญหาการจัดเวทีชาวบ้านให้มีความรู้ความเข้าใจ การบันทึกการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของชุมชนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ คณะกรรมการ คณะบุคคลหรือแกนนำในการสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การติดตามผลการดำเนินงาน และการสร้างความสัมพันธ์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาชิก หรือกลุ่มชุมชนอื่นๆ

โยธิน มานะบุญ^{๕๐} ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ : การศึกษาแบบพหุกรณี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. รูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการจากพหุกรณีศึกษา เป็นรูปแบบที่มีลักษณะความเป็นระบบ ประกอบด้วย ปัจจัยนำสาระสำคัญได้แก่ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ ความอยู่รอดขององค์กร คำสอนทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม ความเชื่อ ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาองค์กรจากรัฐบาล หนี้สินจำนวนมหาศาล รูปแบบการบริหารอันเป็นลักษณะเฉพาะ อิทธิพลจากผู้ที่เคารพและศรัทธา ภูมิหลัง ความทุกข์ยากของชีวิต ประสบการณ์ชีวิต คำสอนตามปรัชญาจีน อุดมการณ์ทางสังคมและการเมือง และประสบการณ์การศึกษาในต่างประเทศ กระบวนการ สาระสำคัญได้แก่ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงาน การพัฒนาความรู้ของพนักงาน และการแก้ไขปัญหาสังคม และผลลัพธ์ สาระสำคัญได้แก่ พฤติกรรมการมีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม พนักงานเป็นคนดี ผลผลิตที่ดี ความสามารถในการปลดหนี้ สังคมที่ดี ๒. รูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการจากการสังเคราะห์ ประกอบด้วย ปัจจัยนำ สาระสำคัญได้แก่ หลักธรรม คำสอนทางพุทธศาสนา อิทธิพลจากผู้ที่เคารพและศรัทธา ความเชื่อ และ ความอยู่รอดขององค์กร กระบวนการ สาระสำคัญได้แก่ การศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาและการปฏิบัติธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพนักงาน และผลลัพธ์ สาระสำคัญได้แก่ พฤติกรรมซึ่งแสดงออกถึงความมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ผลผลิตที่ดี พนักงานเป็นคนดี และสังคมที่ดี ๓. ยุทธศาสตร์การส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการประกอบด้วย วิสัยทัศน์ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ และกลยุทธ์ สำหรับภาคส่วนต่างๆ ได้นำไปปรับใช้ดำเนินการ เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ

วัลยาภรณ์ ทังสุฤติ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตามแนวทางการจัดการความรู้” ผลการวิจัย พบว่า ด้านการสร้างและแสวงหาความรู้ปัจจัย ด้านการ

^{๕๐} โยธิน มานะบุญ, การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ: การศึกษาแบบพหุกรณี, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

จัดระบบความรู้ ปัจจัยด้านการแบ่งปันความรู้ ปัจจัยด้านการใช้ความรู้ มีการดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการปฏิบัติราชการของสำนักงานสาธารณสุข จังหวัดก็เช่นเดียวกันมีความคิดเห็นต่อผลการดำเนินการอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทุนมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในอนาคตตามแนวทางการจัดการความรู้ พบว่า มีทั้งหมด ๗ ปัจจัย ดังนี้ (๑) ปัจจัยด้านการจัดหมวดหมู่ความรู้ให้เป็นระบบ (๒) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ระดับบุคคล (๓) ปัจจัยด้านการสนับสนุนการเรียนรู้ (๔) ปัจจัยด้านการเรียนรู้ระดับทีม (๕) ปัจจัยด้านการวิเคราะห์และตรวจสอบความรู้แบบมีส่วนร่วม (๖) ปัจจัยด้านการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน และ (๗) ปัจจัยด้านกฎหมาย/ระเบียบที่มีผลต่อการปฏิบัติราชการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ความสัมพันธ์ของปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในอนาคตตามแนวทางการจัดการความรู้ พบว่า ปัจจัยการพัฒนาทุนมนุษย์ทั้ง ๗ ปัจจัย มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติราชการของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยเรียงตามลำดับค่าความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติราชการ

การวิจัยในครั้งนี้สามารถนำไปขยายผลต่อไปยังหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ควรมีการดำเนินการดังนี้ (๑) มีการถ่ายทอดนโยบายต่างๆ ตั้งแต่ระดับองค์กรสู่ระดับบุคคล (๒) มีการวิเคราะห์ความรู้เชิงระบบอย่างมีส่วนร่วมทั้งในระดับบุคคล งาน และองค์กร (๓) จัดระบบสิ่งจูงใจให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาทุนมนุษย์ (๔) การพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดหมวดหมู่ความรู้อย่างเป็นระบบ และการเรียนรู้ระดับบุคคล เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ และ (๕) การพัฒนาทุนมนุษย์จะต้องให้มีการดำเนินครอบคลุมทุกปัจจัย^{๘๑}

สุตาภรณ์ อรุณดี ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลก ในศตวรรษที่ ๒๑” กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ตามหลักพุทธญาณวิทยา และรูปแบบการจัดการทักษะความรู้ (รูปแบบ KSM Model) ผลการวิจัยพบว่า การสร้างทุนสมองมนุษย์หรือสมรรถนะสู่ระดับโลก ตามหลักพุทธญาณวิทยา (หลักไตรสิกขา) นั้นสามารถพัฒนาสู่ระดับโลกได้ เพราะการพัฒนาทุนมนุษย์นั้นต้องเริ่มด้วยการพัฒนาจิตใจเพราะจิตใจเป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างพฤติกรรมเมื่อมนุษย์มีพื้นฐานจิตใจที่แล้วดีจะเก่งได้เองเกิดเป็นทุนสมองหรือทุนทางปัญญาของมนุษย์อริยะ-อัจฉริยะ (ดี-เก่ง) เรียกว่า เป็นสมรรถนะมนุษย์ที่มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ทุกคนแต่ต้องอาศัยการฝึกฝนตนเองเรียนรู้พัฒนาอย่างต่อเนื่องจะทำให้เป็นผู้ที่มีสมรรถนะระดับสูงสุดได้ส่วนรูปแบบ KSM Model เป็นสมรรถนะด้านต่าง ๆ ของมนุษย์การเกิดสมรรถนะต่าง ๆ เหล่านี้ได้บุคคลผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติ เพราะหากฝึกตนให้เป็นผู้ที่มี ศีล สมาธิ ปัญญา สมรรถนะที่อยู่ในรูปแบบ KSM Model จะเกิดขึ้นได้เองเป็นผลเกิดขึ้นตามมาที่แม้กระทั่งปัญญาสูงสุดในตัวมนุษย์ที่เราเรียกว่า ภาวนามยะปัญญาการพัฒนาทุนมนุษย์ต้องพัฒนาจากจิตใจเพื่อส่งผลให้เกิดทุนทางปัญญาในการสร้างความเก่งหรือความดีหรืออริยะภาวะและอัจฉริยะภาวะขึ้น ประสิทธิผลสูงสุดของความเป็นมนุษย์และปัญญาสูงสุด หมายถึงในเชิงรูปธรรมคือ กระบวนการคิดหรือการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพสมองเป็นเพียงแค่เครื่องมือที่ฝึกความเก่งแต่ปัญญาเกิดจากความรู้ที่เกิดจากจิตใจเกิดจากการหยั่งรู้ด้วยตนเองจากจิตใจแล้วส่งการไปที่สมองให้แสดงออกมาเป็นพฤติกรรมหรือสมรรถนะ ดังนั้นทุนทางสมองคือ ทุนทางปัญญาของมนุษย์ที่

^{๘๑} วลัยภรณ์ ทังสุภุตติ, “การพัฒนาทุนมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตามแนวทางการจัดการความรู้, **ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาคุษภักดิ์บัณฑิต**, สาขารัฐศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓).

เกิดจากการหยั่งรู้ด้วยการศึกษาตนเอง รู้จักศักยภาพของตัวเองด้วยความรักความเมตตาที่มีออกมาจากภายใน ปัญญาสูงสุดจะเกิดขึ้นจากภายในตนเองไม่ได้เกิดขึ้นจากภายนอก หรือการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมภายนอกใดๆ มนุษย์จะสามารถที่จะรู้อะไรต่ออะไรที่คนอื่นไม่รู้ถ้าหากมนุษย์รู้จักหันเข้ามาศึกษาตัวเองด้วยการฝึกสมาธิซึ่งจะช่วยให้มนุษย์หันกลับเข้าไปข้างในตัวตนของตนเองฝึกการอบรมจิตใจตนเองเป็นวิธีการที่จะช่วยให้มนุษย์ได้ปัญญาได้ความรู้สูงสุด ผ่านสมองซึ่งเป็นเครื่องมือมนุษย์ที่เป็นนามธรรม ดังนั้นปัจจัยหลักในการสร้างและพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์ในระดับโลก คือ ศิล สมาธิ ปัญญา ไม่มีทางอื่นในขณะที่คนดีจะไม่ทำลายผู้อื่นและจะกลายเป็นคนเก่งเพราะบริหารจัดการจิตใจตัวเองและบังคับพฤติกรรมตัวเองเรียนรู้ให้เกิดได้จากปัญญาที่มีพื้นฐานมาจากศีล ก่อให้เกิดเป็นสมาธิ เพราะฉะนั้นหลักของไตรสิกขาจึงเป็นวิธีการที่จะช่วยให้มีความเจริญก้าวหน้าทุกด้านทุกอย่างในทางที่ดีทุกด้านเพราะการรักษาศีลและยกระดับของจิตใจด้วยสมาธิ มีสติกำกับทุกเวลาสามารถทำได้ทุกอิริยาบถก็จะก่อให้เกิดปัญญาได้ตลอดเวลาในทางสร้างสรรค์ความสงบสุขที่เป็นเครื่องหมายของคนเก่ง และคนดีก็จะเกิดขึ้น^{๘๒}

दन्य तेयनपुठ^{๘๓} ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคนไว้ว่า การพัฒนาคนแบบบูรณาการจะเป็นก้าวสำคัญของธุรกิจ โดยในระดับของการพัฒนาคนจะแบ่งออกเป็น ๓ ระดับ คือ ระดับบุคคล ระดับทีม/กลุ่มงาน/ฝ่ายงาน และระดับองค์กร และมีมิติในการพัฒนาคนมี ๓ มิติ ในเนื้อหาของการพัฒนาคน คือการพัฒนารายบุคคล การพัฒนาอาชีพ/การวางแผนและพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กร ซึ่งผู้ที่จะทำการพัฒนาในรูปแบบนี้ได้จะต้อง

๑. เข้าใจเรื่องราวของธุรกิจในด้านวิสัยทัศน์ กลยุทธ์ โครงสร้างองค์การรูปแบบใหม่และการวัดผลสำเร็จเชิงกลยุทธ์

๒. เข้าใจมิติการบริหารและพัฒนาคนที่ครอบคลุมทั้งเรื่องการพัฒนาบุคคล การพัฒนาอาชีพ และการพัฒนาองค์กร

๓. เข้าใจถึงระดับการพัฒนาในองค์การรูปแบบใหม่ทั้ง ๓ ระดับ คือ ระดับบุคคล/ระดับทีมงาน/ฝ่ายงาน และระดับองค์กร

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักพุทธธรรม

รศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ^{๘๔} ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จจำนวนมากไม่น้อย โดยแนวคิดหรือหลักธรรมที่สามารถไปใช้เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมากมาย เช่น พรหมวิหารสี่ สังคหวัตถุ ๔ แม่แต่คำ สอ

^{๘๒} สุตาภรณ์ อรุณดี, “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์”, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๑).

^{๘๓} ดนัย เทียนพุด, *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ในทศวรรษหน้า* (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓), หน้า ๑๗๘-๑๘๕

^{๘๔} รศ.ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ, *แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา, รายงานการวิจัย*, (ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒).

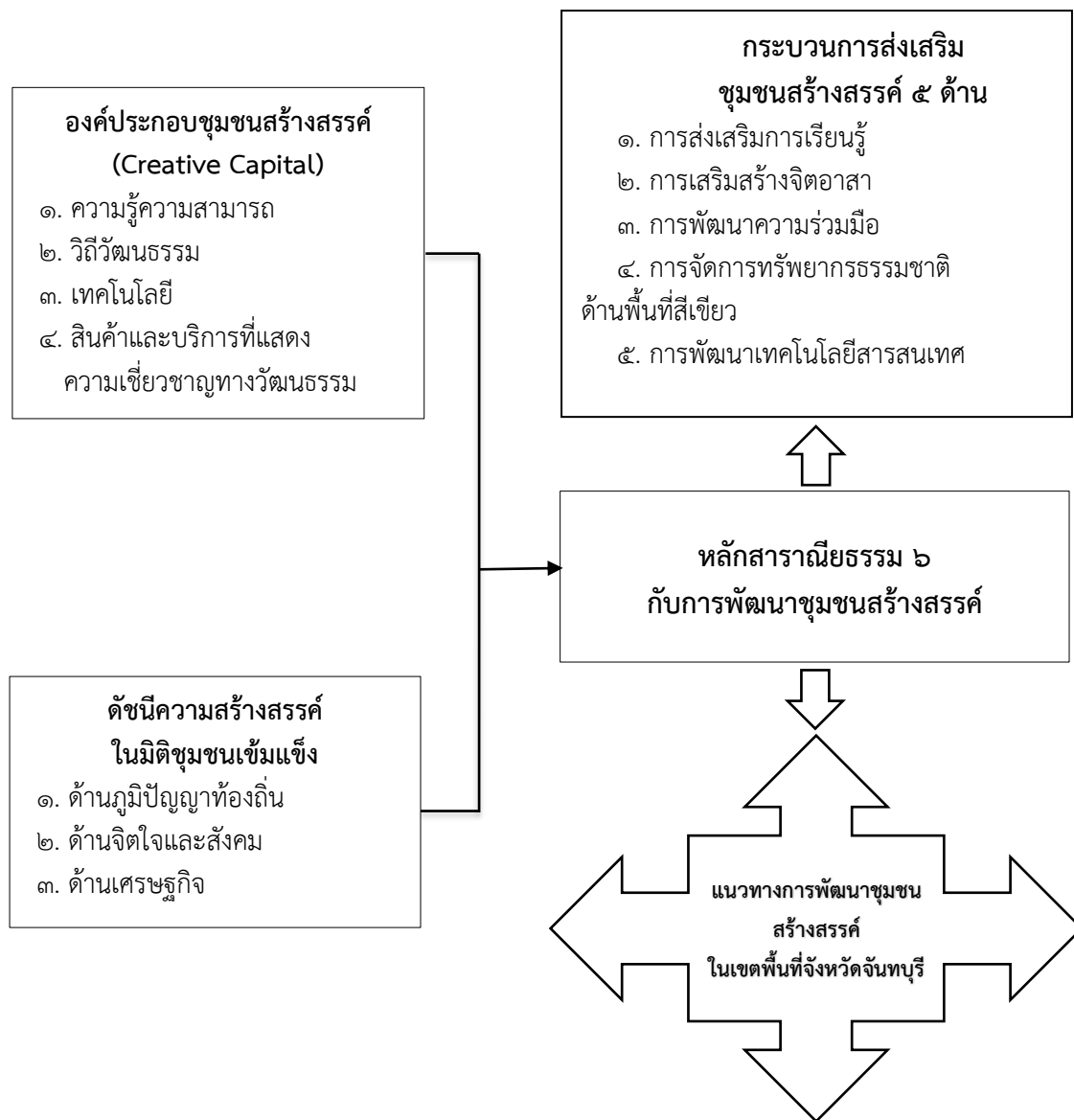
นอนัตตตา ส่วนการเปรียบเทียบพุทธธรรมกับหลักการและวิธีการของทุนนิยม ปรากฏว่า แม้พุทธธรรมจะมีความต่างหรือความขัดแย้งกับทุนนิยมอยู่ไม่น้อย แต่ก็ได้ขัดแย้งถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้เลย เพราะยังสามารถปรับให้ไปด้วยกันได้ เช่น ปรับแนวคิดปัจเจกนิยมที่ปฏิบัติอยู่ในทุนนิยมให้อ่อนลงแล้วเพิ่มแนวคิดองค์รวมนิยมของ พุทธธรรมเข้าไป ทำให้มีการคำนึงถึงส่วนรวมและการคิดในระยะยาว หรือสามารถนำพุทธธรรมมาเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องของทุนนิยมได้โดยเฉพาะมิติด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณ เช่น การเพิ่มเป้าหมายด้วยคุณภาพชีวิตให้แก่ทุนนิยม อันจะทำให้ทุนนิยมกลายเป็นเศรษฐกิจแบบยั่งยืนและเศรษฐกิจ การุณยธรรม หรือ “เศรษฐกิจพอเพียง” อีกทั้งพุทธธรรมก็มีแนวคิดบางอย่างที่คล้ายหรือเข้ากันได้กับแนวคิดของทุนนิยม เช่น แนวคิดเรื่องการประหยัดและการออมมีความคล้ายคลึงกัน และแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพก็เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรม นอกจากนี้ ความคิดในเรื่องศาสนาและศีลธรรมของทุนนิยมแม้จะมีความต่างกัน แต่อย่างน้อยก็พูดได้ว่า ทุนนิยมยังยอมรับความสำคัญของศาสนาและศีลธรรมอยู่ไม่มากนักน้อย เพราะศาสนาและศีลธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ทำให้สังคมมีความสงบสุขซึ่งส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปได้ด้วยดีและคุณธรรมอย่างความซื่อสัตย์ทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจดำเนินการทางเศรษฐกิจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าพุทธธรรมไม่ได้ขัดกับทุนนิยมถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้ แม้จะมีความแตกต่างหรือความขัดแย้งมากกว่าความเหมือนหรือความสอดคล้องก็ตาม

สุปรียา ธีรสิรานนท์^{๕๕} ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า พระพุทธศาสนามีแนวคิดว่าการเรียนรู้เกิดจากองค์ประกอบ คือ อายตนะภายใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะภายนอก ได้แก่ รูป เสียง กลิ่น รส สิ่งที่ถูกต้องกาย (โณภูฏัพพะ) อารมณ์ที่เกิดกับใจ (ธรรมารมณ์) และวิญญาณ คือ ความรู้ที่เกิดขึ้น เมื่ออายตนะภายในและอายตนะภายนอกกระทบกัน เมื่อองค์ประกอบทั้ง ๓ ประจวบพร้อมกันจึงเกิดผัสสะ ผัสสะจึงเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้ของมนุษย์ ข้อมูลต่างๆ ที่ผ่านเข้ามาทางอายตนะจะเป็นข้อมูลหรือความรู้ได้ต้องผ่านการแปลความหมายด้วยจิต โดยประมวลผลจนเกิดเป็นความรู้และสื่อสารกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัว พระพุทธศาสนาจึงให้ความสำคัญกับจิตและการรับรู้ทางอารมณ์ต่างๆ อันเป็นสภาวะเฉพาะของจิตที่ไม่สามารถทดลองได้ด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ เช่น ความดีใจ พอใจ เสียใจ เป็นต้น พฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาเถรวาท มีขั้นตอนเบื้องต้น โดยเริ่มจากศรัทธาหรือความเชื่อมั่นที่มีปัญญาประกอบ เช่น ได้ฟังบุคคลใดแสดงสาระที่น่าเชื่อถือจนเห็นหรือมั่นใจว่านำไปสู่ความจริงได้ ก็เริ่มศึกษาเรียนรู้จากแหล่งนั้น ศรัทธากับปัญญาจึงต้องประกอบด้วยกันจนกลายเป็นสัมมาทิฐิที่มีคุณภาพ ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิ คือ กัลยาณมิตร ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอก โดยการแสวงหามิตรที่ดีเพื่อขอความรู้ คำแนะนำ เพื่อให้ได้ความรู้ จากนั้นจึงนำข้อมูลต่างๆ ที่ได้ยินได้ฟังมาถนอมกรอง วิเคราะห์ พิจารณาด้วยโยนิโสมนสิการ อันเป็นปัจจัยภายในของตัวผู้ปฏิบัติ

^{๕๕} สุปรียา ธีรสิรานนท์, “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖).

๒.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ ๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบมีโครงสร้างและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการดำเนินการวิจัยมีกระบวนการวิจัยดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล
- ๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพภาคสนามตามกรอบคำถามในแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ จำนวน ๑๗ คน บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ซึ่งแบบสัมภาษณ์นั้น แบ่งออกเป็น ๖ ตอน ได้แก่ ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ตอนที่ ๔ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ และ ตอนที่ ๖ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี โดยนำหลักสราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้แก่ ๑) เมตตาทายกรรม การแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เมตตาวจีกรรม การกล่าว

วาจาสุภาพ ช่วยเหลือบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๓) เมตตามโนกรรม การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่กัน ๔) สาธารณโภคี การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม ๕) สีสสามัญญูตา การมีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ ๖) ทิฏฐิสามัญญูตา การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเอกสาร ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในต่างประเทศและในประเทศไทย การจัดทำแบบวิเคราะห์เอกสารโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้องนำมากำหนดโครงสร้างแบบวิเคราะห์และสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อปรับปรุงแก้ไข โดยอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้

การรวบรวมและตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมและตรวจสอบข้อมูลด้วยตนเอง โดยเฉพาะการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเอกสาร โดยให้สอดคล้องกับเครื่องมือและกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งจะให้ความสำคัญกับผู้เขียน แหล่งผลิต หน่วยงานรับผิดชอบ วิธีการได้มาซึ่งเอกสาร และข้อมูล รวมทั้งเลือกสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตจากแหล่งข้อมูลหรือหน่วยงานที่น่าเชื่อถือ เช่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบซึ่งข้อมูลได้ผ่านการสังเคราะห์และตรวจสอบมาแล้ว

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสืบค้น และอ่านเอกสารต่างๆ แล้วบันทึกเนื้อหาสาระที่เทียบลงในแบบวิเคราะห์เอกสารที่สร้างขึ้นแล้วทำการจำแนก จัดหมวดหมู่เนื้อหาสาระและสรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ลงในตารางเนื้อหาและรายการอ้างอิงแล้วสังเคราะห์องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์นำเสนอเป็นความเรียงเชิงพรรณนา (Descriptive)

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญการสัมภาษณ์เชิงลึก

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) มุ่งเน้นการสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์ ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิต ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗ คน บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

ตารางที่ ๓.๑ แสดงรายชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้านการสัมภาษณ์เชิงลึก

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัด	วันที่สัมภาษณ์
๑.	พระครูพิณิจธรรมประภาส	เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๙ มกราคม ๒๕๖๒
๒.	นายบุญส่ง ศรีวิสัย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑ ตำบลบาง กะจะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๑๑ มกราคม ๒๕๖๒
๓.	นายนิรันดร์ ศรีจันทร์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔ ตำบลบาง กะจะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๑๙ มกราคม ๒๕๖๒
๔.	นายอนุชิต ทรามาศ	กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๕.	นายนพดล นาคเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙ ตำบลบาง กะจะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๖.	นางสาววิษุตา ทองอ่อน	นักวิชาการส่งเสริม การเกษตรชำนาญการ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๗.	นายณัฐพล เรืองโรจน์	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๕ มกราคม ๒๕๖๒
๘.	นางสาวสุชาดา สุขโพธิ์เงิน	พัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๗ มกราคม ๒๕๖๒
๙.	นายยงยุทธ จิตต์ธรรม	นักวิชาการพัฒนาชุมชน ชำนาญการ ที่ว่าการอำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๑๐.	นางฉนิชชากัญญา วงษ์จินเพ็ชร	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๗ มกราคม ๒๕๖๒

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัด	วันที่สัมภาษณ์
๑๑.	นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์	รองประธานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน หมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะ จะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๒๘ มกราคม ๒๕๖๒
๑๒.	นายทรงพล พุทธเจริญทอง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐ ตำบล บางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๘ มกราคม ๒๕๖๒
๑๓.	นายมานพ เลือดศรี	รองนายกเทศมนตรีตำบล แสลง อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๗ มกราคม ๒๕๖๒
๑๔.	ดร.ทศพล วงษ์กำป็น	นายกเทศมนตรี ตำบลแสลง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๕.	นายวิสูตร ธีญะชาติ	ปราชญ์ชุมชน ตำบลบางกะ จะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๖.	นายโกเมท ธีญะชาติ	สมาชิกสภาเทศบาลค่าย เนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๗.	นายหย่น ธีญะชาติ	รองประธานป่าชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์และการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ทั้งการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย รายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง ส่วนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลนั้น เน้นวิธีการแสวงหาความรู้จากการตั้งประเด็นหลักในการศึกษาความสัมพันธ์ และแนวคิดชุมชนสร้างสรรค์ ผู้วิจัยจะใช้เครื่องมือสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth interview) การสังเกต และเครื่องมือการบันทึกดังนี้

๑) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชน ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ จำนวนทั้งสิ้น ๑๗ คน ของหมู่บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๒) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ในการสร้างแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี

๓) การสังเกต ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน เช่น พระสงฆ์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำกลุ่มผู้นำทางศาสนา หรือผู้นำองค์กรทางอาชีพในชุมชน ประชาชนชุมชน หรือผู้อาวุโสที่คนในชุมชนเคารพนับถือ สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน สมาชิกในชุมชน เช่น หัวหน้าครอบครัว เด็กในชุมชน

๔. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

๑) ขั้นตอนการสร้างแบบสัมภาษณ์ (Interview Form)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีโดยมีขั้นตอนดังนี้

(๑) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๒) กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย

(๓) สร้างแบบสัมภาษณ์จากรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยประกอบ

(๔) นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ๕ ท่าน ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ดังมีรายชื่อดังต่อไปนี้

๑) รศ.ดร.สิริกิร กาญจนสุนทร	รองหัวหน้าภาควิชา ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๒) รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓) ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔) ดร. วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕) ดร.ศิริวัฒน์ ครอบบุญ	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิต หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ พุทธมณฑลจันทบุรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

(๕) เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจและแก้ไข “ผ่าน” ทุกท่านเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงคุณภาพ มีขั้นตอน ดังนี้

๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การรวบรวมหลักพุทธิธรรมเกี่ยวกับสาราณียธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ซึ่งมีปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น

๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสารบทความงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ เช่น หนังสือที่เกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ รายงานการวิจัยและคุณิพนธ์ เป็นต้น

๓) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

(๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยให้มีความสัมพันธ์ครอบคลุมกับหัวข้อวิจัย

(๒) ร่างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษา จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(๓) นำแบบสัมภาษณ์กลุ่มอย่างี่สร้างขึ้นปรึกษาต่ออาจารย์ที่ปรึกษาคุณิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขความเหมาะสมและความชัดเจนของถ้อยคำเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข

(๔) นำแบบสัมภาษณ์กลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาได้ให้คำแนะนำ

(๕) จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วทำการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๔) ข้อมูลเชิงคุณภาพการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม สัมภาษณ์เชิงลึกแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face) ตามกำหนดในปฏิทินการสัมภาษณ์ โดยติดต่อประสานงาน เพื่อยืนยันกำหนดการสัมภาษณ์ทุกครั้ง และทำการบันทึกในเอกสารด้วยผู้ทำการศึกษาวิจัยเองทุกองค์กร หากผู้ทำการสัมภาษณ์ประสงค์จะบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนทุกครั้ง

๓.๔.๒ ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวัน เวลา ที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างพร้อมทั้งขอเอกสารต่างๆ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

๒) ติดต่อขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรคุณิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี จำนวน ๑๗ คน

๓) เก็บข้อมูลด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observations) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์

๔) ขั้นตอนการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาร่วมกันก่อนกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่า ข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ แล้วทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้นำชุมชน ข้าราชการส่วนท้องถิ่น ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษานี้ใช้เชิงเอกสาร (Documentary Study) และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย คุชฎินิพนธ์ รายงานการประชุม ภาพถ่าย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมา รูปแบบ ความสัมพันธ์ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และข้อมูลเชิงประจักษ์จากการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

๑) วิเคราะห์แนวคิด ความหมายของชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสารานุกรมธรรม ๒ ตามหลักคำสอนในพระไตรปิฎกประกอบ และแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ตามแนวความคิดของนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา

๒) ทำการศึกษาวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๓) ศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๔) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพมาทำการวิเคราะห์ปัจจัยข้อมูลพื้นฐานกับระดับการปฏิบัติที่มีต่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

๕) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลโดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีที่ได้กล่าวแล้ว เพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เพื่อนำไปประยุกต์ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน ปัจเจกบุคคล แล้วทำการสรุปผลการศึกษาวินิจฉัย และข้อเสนอแนะ

๖) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการมาสร้างเป็นบทสรุปพร้อมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยงเพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริง

๗) จัดทำคุชฎินิพนธ์ฉบับสมบูรณ์ โดยการปรับปรุงส่วนประกอบที่เป็นฉบับร่างทั้งหมดให้ถูกต้อง เช่น สารบัญ เชิงอรรถ และบรรณานุกรม เป็นต้น ตลอดจนจัดทำเอกสารประกอบที่สำคัญให้ครบถ้วนและถูกต้อง เช่น บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ กิตติกรรมประกาศ สารบัญภาพ สารบัญตาราง ภาคผนวก และประวัติผู้ทำการวิจัย

๓.๖ สรุปภาพรวมการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูลในลักษณะของการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ และนำเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อนำไปประยุกต์ในระดับนโยบาย องค์กร ชุมชน ปัจเจกบุคคล ซึ่งผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยการประยุกต์หลักสารานุกรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตาทายกรรม การแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เมตตาวจีกรรม การกล่าววาจาสุภาพ ช่วยเหลือบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๓) เมตตาโมกกรรม การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่กัน ๔) สาธารณโภคี การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม ๕) สีลสามัญญตา การมีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ ๖) ทิฏฐิสามัญญตา การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่เป็นต้นแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ประกอบด้วย ด้านความรู้ ความสามารถ ด้านวิถีวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านสินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม ดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านจิตใจและสังคม และ ๓) ด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังต้องมีกระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ใน ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา ๓) การพัฒนาความร่วมมือ ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สีเขียว และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ แล้วทำการสรุปผลการวิจัย โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ประมวลผลการวิจัย ซึ่งได้องค์ความรู้ของการวิจัยในที่สุด

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ๒) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และ ๓) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ (Qualitative Analysis ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

๔.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

๔.๒ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๔.๓ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ ผลการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เริ่มด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสร้างแบบสัมภาษณ์โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทำการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพภาคสนามตามกรอบคำถามในแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้ากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาชุมชนผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาตลอดชีวิตผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจสร้างสรรค์ จำนวน ๑๗ คน บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูล ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญนำมาสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ลักษณะเครื่องมือเป็นแนวคำถามให้แก่ผู้วิจัยในการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ ผลการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ประกอบด้วย ๑) องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ได้แก่ (๑) ความรู้ความสามารถ (๒) วิถีวัฒนธรรม (๓) เทคโนโลยี (๔) สินค้าและบริการ ๒) ดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านจิตใจและสังคม และ ๓) ด้านเศรษฐกิจ ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ ได้แก่ ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา ๓) การพัฒนาความร่วมมือ ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่สีเขียว และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่วนแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัด

จันทบุรีนั้น ได้ประยุกต์หลักสารานุกรม ๖ ประกอบด้วย ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งข้อมูลจากการให้สัมภาษณ์เชิงลึกในด้านองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังต่อไปนี้

๔.๑.๑ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) ประกอบด้วย ๑) ความรู้ ความสามารถ ๒) วิถีวัฒนธรรม ๓) เทคโนโลยี ๔) สินค้าและบริการที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญทาง วัฒนธรรม สามารถสรุปผลประเด็นการวิจัย ได้ดังนี้

๑) ด้านความรู้ความสามารถ พบว่า

การเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน จะต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคน กลุ่มคนและองค์กรในชุมชนให้มีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะพึ่งตนเองได้ และจะต้องมีการ แรงจูงใจให้เป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้คนต้องการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งมีทั้งแรงจูงใจภายในและแรง กระตุ้นจากภายนอก แรงจูงใจกระตุ้นจากภายใน ที่มีประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์ ตัวอย่างที่เห็น ได้ชัด เช่น ความต้องการประสบความสำเร็จ ความต้องการสิ่งใหม่ๆ การตอบสนองความอยากรู้อยาก เห็น เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่มีแรงกระตุ้นจากภายใน มักจะบอกว่า เขาทำงานนี้ เพราะรู้สึกสนุก หรือไม่ก็ค้นพบว่า มันเป็นเรื่องที่น่าสนใจและจะพึงพอใจ เมื่องานที่ทำนั้นประสบความสำเร็จ ส่วนแรงกระตุ้นจากภายนอก จะมีลักษณะตรงกันข้าม คือ การที่สิ่งแวดล้อมภายนอก เป็นผู้ยั่วยุเสนอ รางวัล ตัวอย่างเช่น การได้รับเงินเดือนสูงๆ ความก้าวหน้าในการทำงาน การได้รับการยกย่องจาก หัวหน้างาน การมีชื่อเสียง การได้รับรางวัล ดังนั้น การมีสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพในการแสดงออกของคนในชุมชน ที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มี แบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนที่ให้รางวัลและสนับสนุนคนที่คิดแตกต่าง ชุมชนที่ส่งเสริม การแข่งขันทางธุรกิจอย่างเสรี ลักษณะสภาพแวดล้อมเช่นว่ามานี้ ย่อมส่งเสริมให้คนในชุมชนมี ความคิดสร้างสรรค์ได้ไม่ยาก^๑ การจะเป็นชุมชนสร้างสรรค์ได้นั้น จะต้องมีการประชุมสัมมนา เพื่อวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑. สร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน ซึ่งเป็นการผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์

๒. ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพรวม และนำวิสัยทัศน์ที่ได้มากำหนดเป็น เป้าหมาย เป็นทิศทางของการดำเนินกิจกรรมของชุมชน

๓. ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่ๆ เพราะถ้าการ แก้ไขปัญหาสำเร็จมากขึ้น ก็จะนำไปสู่การสังเคราะห์ สร้างสรรค์ นำไปสู่ “ปัญญา” ในระดับ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ต่อไป^๒

ในการพัฒนาชุมชนจะมีการเชื่อมต่อของบุคคล คือ เครือข่ายหน่วยงานราชการกับเครือข่าย ชุมชน ทั้งนี้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายหน่วยงานราชการท้องถิ่นกับเครือข่ายชุมชนจะทำให้ การขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นไปตามหลักการวางแผน โดยตระหนัก

^๑ สัมภาษณ์ นางสาวสุชาดา สุขโพธิ์เงิน, พัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลบางกะจะ, อำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^๒ สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำปัน, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ในความจำเป็น คุณค่า และเปิดโอกาสให้ทุกคนในชุมชนให้เข้ามารับรู้ปัญหา การทำตามแผนงานและโครงการ มุ่งมั่น เพียรพยายามที่จะกระทำให้สำเร็จ ลงมือปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ตั้งใจ เอาใจใส่ ตรวจสอบให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด และไม่ทิ้งงานกลางคัน ตรวจสอบให้ได้ว่ามีคุณภาพตามแผนงานหรือไม่ การปรับปรุง พิจารณาหาเหตุผล ใคร่ครวญในการตรวจสอบ หาข้อบกพร่อง เพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น การปรับปรุงคุณภาพของงานให้เป็นไปตามแผนหรือให้ดีกว่าในแผนงานในขณะเดียวกันระบบการทำงาน จะต้องมีการปรับรูปแบบให้มีความยืดหยุ่น ลดลำดับขั้นการบังคับบัญชาให้มากที่สุด เป็นองค์การแบบแนวราบ ซึ่งจะช่วยให้เครือข่ายของหน่วยงานราชการในท้องถิ่น และชุมชนมีความคล่องตัว เหมาะสมกับสภาวะทางการทำงานในแต่ละพื้นที่ชุมชน^๓

คนภายในชุมชนจะต้องมีบทบาทสำคัญในการพัฒนา ซึ่งต้องได้รับการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ เพื่อให้แข็งแรงดูแลตนเองได้ ด้านจิตใจเพื่อให้มีจิตใจดี มีน้ำใจ เอื้ออาทร เคารพ กฎเกณฑ์ของสังคม มีวินัย ซื่อสัตย์ เสียสละ มีจิตสำนึกสาธารณะ และรักชาติ และด้านสติปัญญา เพื่อให้มีศักยภาพและมีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนมีนิสัยใฝ่รู้ไปตลอดชีวิต และพร้อมปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก รวมทั้งมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพที่สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ^๔

การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงานกันทำตามความรู้ ความสามารถ การจัดสายงานการจัดตัวบุคคล การบริหารงานด้านบุคลากร การจัดอัตรากำลัง การสรรหา การรักษาสภาพการทำงาน การควบคุมการปฏิบัติงาน มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน มีการเชื่อมโยงปัญหาและผลกระทบถึงกันโดยอาศัยกลไกเครือข่ายที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่ทำงานให้มากขึ้น เกิดการประสานประโยชน์ร่วมกัน การจัดรูปโครงสร้างหรือเค้าโครงของการบริหาร โดยกำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานย่อยหรือตำแหน่งต่างๆ ของหน่วยงานให้ชัดเจน พร้อมด้วยกำหนดลักษณะ และวิธีการติดต่อสัมพันธ์ตามลำดับชั้นแห่งอำนาจหน้าที่สูงต่ำลดหลั่นลงไป และการแบ่งงาน การกำหนดส่วนงาน โครงสร้างขององค์การ การกำหนดตำแหน่งงานต่างๆ พร้อมกับอำนาจหน้าที่ เพราะหน่วยงานราชการท้องถิ่นและผู้นำในชุมชนจะต้องมีความเสียสละ เอาใจใส่ ทุมเท และร่วมมือแบบภาคีทุกภาคส่วน โดยมุ่งเน้นถึงประโยชน์มากกว่านโยบายที่คิดขึ้น แต่ไม่สามารถกระทำให้เกิดผลได้ชัดเจน มุ่งเน้นประโยชน์อย่างที่ประชาชนพึงคาดหวังจากส่วนราชการ^๕

ความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดใหม่ต่อเนื่องกันไป และความคิดสร้างสรรค์นี้ ประกอบด้วยความคล่องในการคิด ความยืดหยุ่นและความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะหรือความคิดริเริ่ม ความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ซึ่งมีผลมาจากการเรียนรู้ การริเริ่มและประสบการณ์ที่สะสมมา อีกทั้งประสบการณ์ใหม่ที่ได้รับการส่งเสริม โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงออก ดังนั้น

^๓ สัมภาษณ์ นายโกเมท ธีญญะชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^๔ สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จิตต์ธรรม, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^๕ สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ความคิดสร้างสรรค์จึงเป็นคุณสมบัติที่ทุกหน่วยงานและสังคมต้องการ เพราะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ จะพยายามหาโอกาสปรับปรุงและแก้ไขสภาพการทำงานในรูปแบบเดิม ด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม นอกจากนี้ ยังสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขอีกด้วย^๖

สรุปได้ว่า ด้านความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของชุมชนสร้างสรรค์นั้น จะต้อง ดำเนินการตามหลักการ ดังนี้

๑. มีการกำหนดวิสัยทัศน์เกี่ยวกับแผนงาน โครงการ และกิจกรรมภายในชุมชน
๒. ผนึกกำลังความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นเพื่อเสริมพลังในการพัฒนาชุมชน
๓. ส่งเสริมการสร้างขวัญและกำลังใจเพื่อสร้างสรรค์ความสำเร็จใหม่ๆ
๔. การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชน
๕. ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มีแบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์

๒) ด้านวิถีวัฒนธรรม พบว่า

หน่วยงานราชการในท้องถิ่นและชุมชน จะต้องร่วมกันสร้างภาพพจน์ที่ดี ให้เป็นที่ยอมรับแก่สังคมทั่วไป เป็นการสร้างประโยชน์หรือคุณค่าให้แก่ชุมชนสร้างสรรค์ เช่น วัฒนธรรมในการมุ่งสร้างสรรค์คุณภาพ วัฒนธรรมในการสร้างนวัตกรรม วัฒนธรรมองค์กรจะสะท้อนถึงค่านิยม ความเชื่อ ทศนคติและบรรทัดฐานขององค์กร และภารกิจขององค์กร ที่กำหนดขึ้นมาเป็นแนวทางปฏิบัติที่มีอิทธิพลโดยรวมต่อพฤติกรรมบุคคลและกลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ทั้งในระดับบุคคล ระดับองค์กร และในระดับประเทศ ซึ่งวัฒนธรรมนั้น มีความสำคัญดังต่อไปนี้

๑. วัฒนธรรม เป็นประเพณีแบบอย่างที่ดีปฏิบัติของคนภายในชุมชน หรือกลุ่มคนกลุ่มหนึ่ง เช่น ในชุมชน องค์กร ธุรกิจ ถึงในระดับประเทศ สมาชิกในองค์กรสามารถรับรู้ได้จากเรื่องราวในอดีต เพื่อนำมาเป็นบรรทัดฐานและแนวทางในการปฏิบัติงาน

๒. วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือทางการบริหารและการพัฒนาชุมชน ที่เรียกว่า เป็นระดับสุดยอดในการพัฒนาชุมชนที่ไม่มีรูปแบบอย่างแท้จริง

๓. วัฒนธรรม จะมีความสัมพันธ์ต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการปฏิบัติงานและการผลิตสินค้าและบริการโดยตรง

๔. วัฒนธรรม จะช่วยส่งเสริมความผูกพันของสมาชิกในชุมชนให้มีความรู้สึกร่วมภายใต้ปรัชญาและค่านิยมที่ทุกคนยอมรับ และพยายามปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมายในที่สุด

๕. วัฒนธรรม เป็นกรอบวิธีการปฏิบัติของคนที่อยู่ในชุมชนนั้น เช่น กฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ แต่เป็นที่ยึดและยอมรับและมีอิทธิพลต่อการประพฤติปฏิบัติของคนในชุมชน

๖. วัฒนธรรม มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงชุมชน บางชุมชนมีวัฒนธรรมที่แข็งไม่ยืดหยุ่นจะเป็นอุปสรรคต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนั้น ดังนั้น ชุมชนที่ต้องการปรับตัวอย่างรวดเร็วจึงต้องใช้วัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดทิศทางของชุมชนมากกว่าที่จะใช้กฎระเบียบ เมื่อชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้นจำนวนบุคลากรมากขึ้น ปัญหาทางด้านวิธีปฏิบัติก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ วัฒนธรรมเป็นปัจจัยสำคัญ

^๖ สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

อย่างหนึ่งต่อการดำเนินงานของชุมชน ถือเป็นจุดแข็งสำคัญ หากชุมชนมีวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับระบบการดำเนินงาน และแผนกลยุทธ์ของชุมชน แต่ทั้งนี้จะต้องสามารถยืดหยุ่นและปรับเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งจะต้องมีความเข้าใจและตระหนักใน ความแตกต่างทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะปัจจัยเหล่านี้สะท้อนให้เห็นขบวนการคิด การตัดสินใจ และวิธีการทำงานของผู้บริหารที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งหากมีขบวนการจัดการบริการที่ดี และมี ประสิทธิภาพจะเกิดประโยชน์สูงสุด^๗

กระบวนการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) คือ การที่ สมาชิกในเครือข่ายของชุมชนต่างก็เสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของ ฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานผลประโยชน์ส่วนรวมร่วมกัน การเสริมสร้างต่อกันเกิดขึ้นจากการรวมตัวเป็นเครือข่ายของชุมชนและการพึ่งพิงร่วมกัน (Interdependence) คือ การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เนื่องจากทุกฝ่ายต่างก็มีข้อจำกัดใน กระบวนการทำงานมีความรู้ประสบการณ์ที่แตกต่าง ดังนั้น จึงมีการพึ่งพาอาศัยระหว่างสมาชิกใน เครือข่ายของชุมชน โดยมีการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) ให้สมาชิกในเครือข่ายชุมชน มีการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และผลการปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน ระหว่างกันนั้นก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายของชุมชน^๘

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital Index) เป็นองค์ประกอบที่มีกิจกรรมอัน หลากหลาย ที่จัดขึ้นอย่างพิถีพิถัน เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ศิลปะ ความสร้างสรรค์ และวิถีชีวิต โดยเชื่อว่าสถานะแวดล้อมของสังคมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม จะก่อให้เกิดความคิดและ การแสดงออกใหม่ๆ อันเป็นการส่งเสริมความสร้างสรรค์ โดยมีตัวชี้วัด ๓ ตัว ได้แก่

๑. การระดมทรัพยากรทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาศิลปะและวัฒนธรรม
๒. ทักษะและค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีต่อความสร้างสรรค์ ศิลปะ และการปกป้อง ทรัพย์สินทางปัญญา โดยดูจากทัศนคติและค่านิยมต่อศิลปะ วัฒนธรรม และกิจกรรมสร้างสรรค์ การเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมในโรงเรียนหรือชุมชน
๓. ขอบเขตและระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งดูจากการเข้าร่วม กิจกรรม โครงการ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรม รวมถึงการ ส่งเสริมบริโภควัฒนธรรม และค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ^๙

ควรมีการแบ่งเครือข่ายกลุ่มย่อยๆ เพื่อทำหน้าที่ในการสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงาน ภาครัฐกับประชาชน ในแต่ละพื้นที่โดยอาศัยการกำกับดูแลจากภาคีเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความ คล่องตัวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยกลุ่มเหล่านี้ก็มีการลงศึกษากลุ่มเป้าหมายอย่าง

^๗ สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^๘ สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

^๙ สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอมือง จังหวัด จันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

จริงจัง ซึ่งการสร้างองค์กรโดยใช้โครงสร้างแบบเครือข่ายจะยิ่งส่งผลให้การดำเนินงานตามแผนมีความสะดวกรวดเร็ว แต่ทั้งนี้ การบริหารและแบ่งหน้าที่รวมถึงทำความเข้าใจกับแต่ละกลุ่มเครือข่ายจะต้องให้มีความชัดเจน เพื่อป้องกันการสื่อสารที่อาจจะเกิดจากการประสานคนที่ไม่ดีได้ ซึ่งจะกลายเป็นปัญหาที่ใหญ่ตามมาได้ ในระยะแรกเริ่มควรมีการฝึกอบรม เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีร่วมกัน และยังเป็นการบ่งบอกถึงทิศทางอนาคตของเครือข่ายชุมชนอีกด้วย^{๑๑}

วัฒนธรรมจัดเป็นกระบวนการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรม โดยการให้ความสำคัญกับระบบ ความหมาย และคุณค่าของวิถีชีวิตมากกว่ามูลค่าทางเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรม กับภูมิประเทศ หรือทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน รวมทั้งคุณความดีของชุมชน อย่างไรก็ตาม บริบทโลกาภิวัตน์ และอำนาจทุนทางเศรษฐกิจอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หลายชุมชนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่บรรพบุรุษได้ สัมผัสภายใต้เงื่อนไขภูมิเนเวศของชุมชน ดังนั้น ชุมชนที่ไม่ต้องการสูญเสียอัตลักษณ์หรือทุนทางวัฒนธรรมดังกล่าว จึงควรรหาแนวทางในการธำรงรักษาเอาไว้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน โดยชุมชนมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรในการท่องเที่ยวและทรัพยากรในการผลิตของชุมชนเป็นทรัพยากรเดียวกัน โดยมีวัฒนธรรมและสังคมเป็นตัวขับเคลื่อน ที่มีการส่งเสริมหลักการให้ชุมชน ดังนี้

๑. ชุมชนเป็นเจ้าของ
๒. ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและตัดสินใจ
๓. ชุมชนมีความภาคภูมิใจในตนเอง และมีการยกระดับคุณภาพชีวิตชุมชนให้ดีขึ้น
๔. มีความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม
๕. คงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมท้องถิ่น
๖. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างคนต่างวัฒนธรรม
๗. เคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่างและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
๘. เกิดผลตอบแทนที่เป็นธรรมแก่คนในท้องถิ่น
๙. มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชน

การที่จะให้ชุมชนดำเนินการตามหลักการดังกล่าวข้างต้น จำเป็นต้องเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวตามวิถีชุมชน ในขณะที่เดียวกันต้องรณรงค์ให้คนในสังคมเห็นความแตกต่างของการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการท่องเที่ยวทั่วไป กระตุ้นให้คนในสังคมเห็นความสำคัญและเป็นนักท่องเที่ยวที่สนใจการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างเจ้าของบ้านกับผู้มาเยือน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้คนในชุมชนเพิ่มการรับรู้และความเข้าใจในบทบาทของชุมชนท้องถิ่นต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นกำลังใจหรือสนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่องในการอนุรักษ์ด้านธรรมชาติและวัฒนธรรม^{๑๒}

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายหยัน ชาญชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

การรู้วัฒนธรรมของชุมชน สะท้อนให้เห็นรากฐานของชุมชน ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และมีวิถีการผลิตที่พึ่งพาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีวัฒนธรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น มีระบบสังคมที่เข้าใจกัน มีปราชญ์ หรือผู้มีความรู้และทักษะในเรื่องต่างๆ หลากหลาย ชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา เคารพในกติกาการจัดการสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว มีกลไกในการทำงานเพื่อจัดการวิถีชีวิตชุมชน สามารถเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนโดยรวมได้ มีการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม มีกองทุนที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในตัวคนทุกคน สามารถส่งเสริมคุณลักษณะนี้ให้พัฒนาได้โดยการสอน การฝึกฝน และการฝึกปฏิบัติที่ถูกต้อง ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการ ทางสมองที่คิดในลักษณะแปลกใหม่ ด้วยการคิดดัดแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งรวมทั้งการประดิษฐ์คิดค้นสิ่งแปลกใหม่ ด้วยการดัดแปลงสิ่งเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมถึงการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นั้นไม่ใช่การคิดสิ่งที่เป็นไปได้ หรือสิ่งที่เป็เหตุเป็นผลอย่างเดี๋ยวนั้น หากแต่ความคิดจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่กันไปกับความพยายามที่จะสร้างจินตนาการให้เป็นไปได้^{๑๔}

ชุมชนสร้างสรรค์นั้น เป็นการรวมกลุ่มบุคคลหลายๆ กลุ่มเข้าด้วยกัน ภายในอาณาเขตและภายใต้กฎหมายหรือข้อบังคับอันเดียวกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้ายๆ กัน มีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษาพูด ขนบธรรมเนียม ประเพณี หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ มีวัฒนธรรมร่วมกันนั่นเอง และมีความสัมพันธ์และโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องและพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์และโครงสร้างดังกล่าว มีวิวัฒนาการขึ้นมาจากกระบวนการกลุ่มที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน^{๑๕}

แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ จนถึงฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ ๑๒) มีการผลักดันเรื่องการเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการ บนฐานความรู้และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นการขับเคลื่อนการสร้างมูลค่าเชิงเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับจุดแข็งและข้อได้เปรียบทางวัฒนธรรมของประเทศ แล้วนำมาใช้ประโยชน์โดยหาแนวทางเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ โดยมุ่งปรับโครงสร้างการผลิตสู่การเพิ่มคุณค่าของสินค้าและบริการ และสนับสนุนความเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตเพื่อทำให้มูลค่าการผลิตสูงขึ้น^{๑๖}

วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ความคาดหวังของสังคม ความเชื่อ ทศนคติของผู้บริโภค ประเพณี ค่านิยมในการทำงาน และค่านิยมส่วนบุคคล มีความสอดคล้องกัน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน บุคลากรมีความร่วมมือร่วมใจ มีค่านิยมในการค้นหา

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ความรู้และโอกาสในการพัฒนาปรับปรุง มีค่านิยมบนพื้นฐานของของแตกต่างกันของบุคลากร การยอมรับผลการปฏิบัติงาน เชื่อในความก้าวหน้าจากผลการปฏิบัติงานมีการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกอบรม วัฒนธรรมนั้น นอกจากจะมีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงานของชุมชนแล้ว ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนและจูงใจให้บุคคลมีการเรียนรู้ร่วมกัน โดยการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมของชุมชนมีความสัมพันธ์อย่างสูงต่อการเกิดผลประโยชน์ของชุมชน แต่ไม่พบความสัมพันธ์ของรูปแบบวัฒนธรรม ที่มีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการความรู้กับผลประโยชน์ของชุมชน และการเพิ่มคุณค่าในทุนมนุษย์ การบริหารจัดการด้านวัฒนธรรม มีสมรรถนะที่สำคัญในการบริหารงาน^{๑๗}

การพัฒนาความสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรมนั้น จะเห็นได้ว่า ในการพัฒนาประเทศในศตวรรษที่ ๒๑ ได้หันมาให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุล ระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ส่งสมมาแบบหยั่งรากลึก ปัจจุบันหลายประเทศใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นแนวทางหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจของท้องถิ่นหรือเมืองและประสบความสำเร็จ^{๑๘}

สรุปได้ว่า ด้านวิถีวัฒนธรรม เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนาน และเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ ทั้งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา จารีต ประเพณีที่ดั่งงาม ค่านิยม ความเป็นไทย และที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหนภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ดังนั้น จึงมีการเสริมสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรม (Cultural Space) ให้ชุมชนสามารถพัฒนาพื้นที่ทางวัฒนธรรมของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นภูมิปัญญา ความรู้ อุดมการณ์ ศีลธรรม และคุณค่าทางทรัพยากรอื่นๆ โดยการสร้างจิตสำนึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของ และพร้อมที่จะเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ชุมชนของตนเอง ในด้านวิถีวัฒนธรรมนี้ สามารถสรุปแยกเป็นประเด็นสำคัญได้ดังนี้

๑. มีการกระตุ้นให้คนในชุมชนมีความคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ส่งเสริมสิทธิเสรีภาพในการแสดงออกของคนในชุมชน

๒. ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชุมชนที่มีแบบอย่างคนที่มีความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนที่ให้รางวัล และสนับสนุนคนที่คิดแตกต่าง

๓. การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายของชุมชน มีความรู้สึกร่วมกันและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาพร้อมกัน

^{๑๗} สัมภาษณ์ นายโกเมท วัฒนชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๘} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

๔. ภาวะบูรณาการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) คือ การที่สมาชิกในเครือข่ายของชุมชนต่างก็เสริมสร้างกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยที่ใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเหลืออีกฝ่ายหนึ่งที่มีจุดอ่อน

๕. การประสานผลประโยชน์ร่วมกันในด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เป็นพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน โดยเน้นกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชนช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเอง โดยการใช้อนุมัติปัญหาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต และการตลาด

๓) ด้านเทคโนโลยี พบว่า

คนในชุมชนควรมุ่งมั่นทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย เข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในอันที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทย^{๑๙} ชุมชนควรให้ความสำคัญกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาของชุมชนที่สั่งสมและสืบสานมา ภายใต้เงื่อนไขของพื้นที่ และบริบทของสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์และพัฒนาการของชุมชน ที่จะเป็นกลไกที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และสร้างความ ภาคภูมิใจ ตลอดถึงสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาจากการเรียนรู้ศักยภาพของตนเอง^{๒๐}

ชุมชนที่พัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยี ที่มีผลทำให้ชุมชนมีความรู้ ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่า ชุมชนจะต้องพัฒนาความรู้ ความสามารถจากความรู้เดิมที่เรียกว่า ภูมิปัญญาชาวบ้านหรือปรีชาญาณท้องถิ่นผสมเข้ากับกลวิธีที่สำคัญในการพัฒนาอย่างสมดุล และมีประสิทธิภาพ และมีการแลกเปลี่ยนกันในเรื่องความรู้ ความดี และการนำความรู้และความดีนั้นมาทำให้สังคมและชุมชนมีสันติภาพ ไม่แสวงหาประโยชน์และอำนาจ เชื่อมโยงกันอย่างไม่มึลักษณะบังคับบัญชา แต่เป็นความเชื่อมสัมพันธ์เชิงกัลยาณมิตร การไม่แสวงหาอำนาจและผลประโยชน์จะทำให้ขบวนการนี้ยั่งยืน การเสนอให้ประชาชนรวมตัวกันเป็นกลุ่มและองค์กรย่อยๆ เพื่อช่วยเหลือและสร้างความเข้มแข็งให้สมาชิกแต่ละคน กลุ่มและองค์กรเหล่านี้อาจปรากฏในรูปชุมชนหมู่บ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน หรือกลุ่มทางปัญญา ความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม และระหว่างกลุ่มเป็นแบบเท่าเทียมกัน^{๒๑}

การพัฒนาปรับปรุงสิ่งที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น เป็นการเร่งหรือเพิ่มประสิทธิภาพให้ได้ผลผลิตที่ดี การพัฒนาทรัพยากร จะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน ทั้งยังรวมถึงการพัฒนาเทคนิควิธีที่ทำให้ใช้ทรัพยากรในปริมาณน้อย แต่ได้ผลผลิตที่เพิ่มมาก

^{๑๙} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๐} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายโกเมท ธัญญาชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ขึ้น และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นด้วย ดังนั้น การใช้ทรัพยากรต่างๆ ในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่เหมาะสมไม่มากเกินไป โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และมีของเสียที่เกิดจากการใช้งานน้อยที่สุดหรือไม่มีของเสียเกิดขึ้นเลย การใช้อย่างยั่งยืนนี้จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด ทำให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมสามารถฟื้นตัวหรือเกิดขึ้นมาใหม่ได้ทันกับความต้องการใช้งานมนุษย์^{๒๒}

กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นสิ่งที่ลดทอนพลังของชุมชน ก่อให้เกิดการพึ่งพาในหลายๆ ทางโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ซึ่งไม่สอดคล้ององค์ประกอบสำคัญในกระบวนการพัฒนา คือ วัฒนธรรม จึงให้ถือเอาวัฒนธรรมเป็นแกนกลางของการพัฒนายึดถือคุณค่าของมนุษย์และวัฒนธรรมเป็นหัวข้อสำคัญ ของการพัฒนาารวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม^{๒๓} ดังนั้น ชุมชนสร้างสรรค์จึงเป็นพื้นที่ที่มีการเคลื่อนไหว มีการเสริมสร้างความ เป็นมนุษย์ เสริมสร้างความเจริญงอกงามของบุคคล สร้างงานและรายได้ เชื่อมโยงวัฒนธรรมและเทคโนโลยี เข้าด้วยกัน ตลอดจนยอมรับความหลากหลายของรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรม และหาวิธีการปลดปล่อยความสร้างสรรค์ที่มีอยู่ในตัวคนทุกคนและในทุกสถานที่^{๒๔} โดยชุมชนสร้างสรรค์จะเป็นชุมชนที่เชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม ธุรกิจ และเทคโนโลยี ผสานเข้าด้วยกันเพื่อเป็นการเสริมพลังและความสามารถของปัจเจกชน พร้อมสำหรับการ เปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น คนในชุมชนมีการเรียนรู้และคิดสิ่งใหม่ๆ สามารถหาวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาหรือดำเนินชีวิต สมาชิกอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข แม้จะมีรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรมหลากหลาย แต่ก็มี การเชื่อมโยงศิลปะ วัฒนธรรม เทคโนโลยี และอาชีพ ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชน และรู้จักนำสิ่งที่มีในชุมชนมาสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาชุมชน^{๒๕} ด้วยการนำเอาเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ เป็นอีกแนวทางหนึ่ง ที่อาจไม่ต้องลงทุนมาก แต่สร้างประสบการณ์และความแตกต่างของสินค้าได้เป็นอย่างดี เช่น ระบบสื่อดิจิทัลในพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น การจำหน่ายสินค้าและบริการผ่านทางระบบออนไลน์ เป็นต้น^{๒๖}

สรุปได้ว่า ชุมชนสร้างสรรค์นั้น จะต้องพัฒนาทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในอันที่จะสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนคนไทยอาศัยกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๓} สัมภาษณ์ นางณิชาภัฏญ์ วงษ์จินพีเชอร์, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์, รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายทรงพล พุทธเจริญทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระครูพินิจธรรมประภาส, เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒.

การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรจะต้องมีการนำเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ควบคู่กับกระบวนการพัฒนาในปริมาณที่เหมาะสม และใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ตลอดจนยอมรับความหลากหลายของรูปแบบชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

๔) สินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม พบว่า

การสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจชุมชน ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพ และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ กลุ่มอาชีพสนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ และสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมการร่วมลงทุนระหว่างเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสร้างระบบบ่มเพาะวิสาหกิจชุมชนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ การตลาดและทักษะในการประกอบอาชีพ^{๔๒}

การเสริมสร้างชุมชนให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ หรือสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุขนั้น จะต้องมุ่งเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคมบนฐานของควมมีเหตุผล ดำรงชีวิตอย่างมั่นคงทั้งในระดับครอบครัวและชุมชน พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึงสร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการดำรงชีวิตที่มีความปลอดภัย น่ายู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม เสริมสร้างกระบวนการยุติธรรมแบบบูรณาการและการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ควบคู่กับการเสริมสร้างจิตสำนึกด้านสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง และความตระหนักถึงคุณค่าและเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อลดความขัดแย้ง^{๔๓}

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่ควรได้รับการส่งเสริมและปลูกฝัง เพื่อช่วยผ่อนคลายอารมณ์และสร้างนิสัยที่ดีให้กับเยาวชน สามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตได้ ดังนั้นความคิดสร้างสรรค์ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้คนสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาชีวิตของตนเองได้ อีกทั้งยังสามารถใช้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและชุมชนได้อีกด้วย จึงควรจัดให้มีการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชนเกิดความคิดสร้างสรรค์ อันจะช่วยให้สังคมเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต^{๔๔}

การที่คนเราจะมีความคิดสร้างสรรค์ได้นั้น จำเป็นต้องทำการพัฒนาศักยภาพในการทำงานและการพัฒนาของสมองเราก่อน โดยสมองเรามีด้วยกัน ๒ ซีก คือ สมองซีกซ้าย ทำหน้าที่ในส่วนของการตัดสินใจ การใช้เหตุผล และสมองซีกขวา ทำหน้าที่ในส่วนของการสร้างสรรค์ แม้สมองจะทำงานต่างกัน แต่ในความเป็นจริงแล้ว สมองทั้งสองซีก จะทำงานเชื่อมโยงไปพร้อมกัน ในแทบทุกกิจกรรมทางการคิด โดยการคิดสลับกันไปมา เช่น การอ่านหนังสือ เราจะพบว่า สมองซีกซ้ายจะทำความเข้าใจ โครงสร้างประโยค และไวยากรณ์ ในขณะที่สมองซีกขวา ก็จะทำทำความเข้าใจ เกี่ยวกับ

^{๔๒} สัมภาษณ์ นายหย่น ธีญญะชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๓} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ตองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายวิสูตร ธีญญะชาติ, ปราชญ์ชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ท่วงทำนองของการดำเนินเรื่อง อารมณ์ที่ผูกไว้ในงานเขียนนั้นๆ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงควรต้องมี ๓ ส่วน คือ

๑) การเป็นสิ่งใหม่ กล่าวคือ ต้องเป็นการคิดที่แหวกวงล้อมความคิดที่มีอยู่เดิม ที่ไม่เคยมีใครคิดได้มาก่อน ไม่ได้ลอกเลียนแบบใคร แม้กระทั่งความคิดเดิมๆ ของตนเอง

๒) ต้องเป็นความคิดที่สามารถใช้งานได้ ซึ่งก็คือต้องเป็นความคิดที่เกิดจากการสร้างสรรค์ที่ลึกซึ้ง สูงเกินกว่าการใช้เพียงจินตนาการที่เพ้อฝัน นั้นหมายความว่า ต้องสามารถนำมาพัฒนาให้เป็นจริง ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม และสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ของการคิดได้เป็นอย่างดี และ

๓) ต้องมีความเหมาะสม หมายความว่า ต้องเป็นความคิดที่สะท้อนความมีเหตุมีผลที่เหมาะสมและมีคุณค่า ภายใต้มาตรฐานที่ยอมรับได้โดยทั่วไป^{๔๕}

ความรู้ที่สะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีความสำคัญต่อการทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์พูดอย่างง่ายก็คือ คนที่มีความรู้มักจะคิดสร้างสรรค์ได้ดีกว่าคนที่ไม่มีความรู้ เพราะทำให้เข้าใจธรรมชาติของปัญหาได้กว้างและลึกซึ้งกว่าคนที่ขาดฐานข้อมูล ความรู้ช่วยทำให้เราสามารถคิดงานที่มีคุณภาพ เพราะมีรากฐานของความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นรองรับและช่วยกระตุ้นให้มีการคิดต่อยอดความรู้ต่อไป อันเกิดจากการได้รับความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับหรือมีอยู่มาคิดต่อเป็นจุดกำเนิดของความคิดอื่นๆ ได้ และในทางตรงกันข้าม ความรู้ก็อาจเป็นตัวขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ได้ด้วย หากยึดติดในความรู้ที่มีอยู่มากเกินไป จนเป็นอุปสรรคทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการคิดออกนอกกรอบหรือคิดจากมุมมองใหม่ๆ ที่กว้างขวางขึ้น หรือที่คนไทยมีสำนวนว่า “ความรู้เป็นเหมือนดาบสองคม” ซึ่งความจริงก็คือการมีความรู้นั้น สามารถส่งผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์ได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบ หากนำไปใช้ในฝ่ายดีก็ก่อประโยชน์ได้มาก หากใช้ไปในทางไม่ดีกล่าวคือนำไปเพื่อก่อทุกข์แก่ตัวเอง^{๔๖}

วิธีการคิดแบบน็อกเอาท์ เพื่อสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเองด้วยกระบวนการต่างๆ ให้กลายเป็น “พื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์” โดยมุ่งเน้นที่พลังเยาวชนเพื่อสามารถนำไปต่อยอดในการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหา พัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดถึงการสร้างสรรค์แรงบันดาลใจในการอนุรักษ์วิถีชีวิตของชุมชน^{๔๗}

ชุมชนสร้างสรรค์ จะต้องมีผู้นำที่กล้าเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่ายให้เป็นพลังสังคมที่จะร่วมมือร่วมใจกัน ในการพัฒนาประเทศให้เป็นแนวร่วมที่หลากหลาย และมีจำนวนมาก อีกประการหนึ่ง คือ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทำให้เกือบทุกแห่งในโลกสามารถผลิตสินค้าและบริการได้ทัดเทียมกัน ความแตกต่างของสินค้าและบริการ จึงต้องมาจากการใช้ความรู้และ

^{๔๕} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายหยัน ชาญชะชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ความคิดสร้างสรรค์ ในการผสมผสานกระบวนการผลิต และเรื่องราวให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะเฉพาะและหลากหลาย เพื่อตอบสนองผู้บริโภคตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับโลก ผู้ประกอบการในยุคปัจจุบันจึงต้องเป็นเจ้าของ “ความคิดสร้างสรรค์” ที่สามารถเปลี่ยนปัจจัยการผลิตไปสู่สินค้าและบริการที่สามารถเอาชนะคู่แข่งได้ ไม่ใช่เจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานราคาถูก หรือแหล่งเงินทุนอีกต่อไป อาจกล่าวได้ว่า ความมั่งคั่งในอนาคตอยู่บนพื้นฐานของการสั่งสม “คนที่มีความคิดสร้างสรรค์” หรืออาจจะเรียกว่า เป็นการสั่งสมทุนมนุษย์นั่นเอง

สรุปได้ว่า การให้บริการที่มีมูลค่าเพิ่มและสร้างรายได้ภายในพื้นที่ชุมชน มีการนำเอาภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเชื่อมโยงเป็นเรื่องราวกับสินค้าและบริการ ของชุมชนสร้างสรรค์ เกิดเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีการสร้างงาน สร้างรายได้แก่คนในท้องถิ่น รวมทั้งสร้างความตื่นตัว และกระตุ้นให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการนำเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สร้างรายได้ให้ชุมชนมากขึ้น และสร้างโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจให้แก่ชุมชน และได้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการ เพื่อเป็นเมืองเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม สนับสนุนให้ชุมชนมีการรวมกลุ่มในรูปสหกรณ์ กลุ่มอาชีพ สนับสนุนการนำภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ พัฒนาระบบการคุ้มครองทางเศรษฐกิจและสังคมที่หลากหลายและครอบคลุมทั่วถึง สร้างโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน ส่งเสริมการค้าวิถีที่มีความปลอดภัย นำอยู่ บนพื้นฐานของความยุติธรรมในสังคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital) สามารถนำมาสังเคราะห์สรุปได้ ดังแผนภาพที่ ๔.๑ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๑ องค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ (Creative Capital)

๔.๑.๒ ดัชนีความสร้างสรรค์ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) ด้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๒) ด้านจิตใจและสังคม และ ๓) ด้านเศรษฐกิจ

๑) ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น พบว่า

การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการกระทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะการรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อยๆ ขึ้นเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวตั้งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งขึ้น การศึกษาเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในการจัดการกับปัญหาและการพัฒนาภายใต้กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง มีองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการพัฒนาโดยเน้นชุมชนเป็นตัวตั้งดังนี้

๑. ภูมิปัญญาและความรู้ที่สืบสานและประยุกต์ให้สอดคล้องต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

๒. องค์กรชุมชนและกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรมและภูมิปัญญา รวมถึงการจัดตั้งกลุ่มและจัดระเบียบในชุมชน

นอกจากนี้ องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งนั้น จะต้องมีการนำมิติด้านวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีรากฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนที่มีคุณภาพ ตอบสนองต่อปัญหา มีการจัดกลุ่มและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน กระจายผลประโยชน์แก่สมาชิกอย่างยุติธรรมและมีการขยายผล ขยายกิจกรรม และขยายเครือข่ายสมาชิก รวมถึงความร่วมมือองค์กรชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๕๐}

การพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน โดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนในสังคม เริ่มตั้งแต่วัยเด็กให้มีความรู้พื้นฐานที่เข้มแข็ง มีทักษะชีวิต พัฒนาสมรรถนะ ทักษะของกำลังแรงงานให้สอดคล้องกับความต้องการ พร้อมก้าวสู่โลกของการทำงานและการแข่งขันอย่างมีคุณภาพ สร้างและพัฒนากำลังคนที่เป็นเลิศโดยเฉพาะในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและองค์ความรู้ ส่งเสริมให้คนไทยเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จัดการองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่ระดับชุมชนถึงประเทศ สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม^{๕๑}

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกำลังสำคัญในการสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชน และขับเคลื่อนงานวัฒนธรรมของชาติ โดยการเชื่อมโยงงานวัฒนธรรมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการส่งเสริมและประสานการดำเนินงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วน

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๑} สัมภาษณ์ นายโกเมธ ธัญญาชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ท้องถิ่น ตลอดจนกระตุ้นให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น รวมทั้งพัฒนาและสร้างสรรค์งาน ด้านวัฒนธรรมของท้องถิ่น สร้างกระแสการรับรู้ไปสู่ชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ที่เรียกว่า วิถีพุทธ ที่เป็นแหล่งรวมความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาของคนไทย การประพฤติปฏิบัติ การศึกษาอบรม และการสืบทอดวัฒนธรรมจากอดีตจนถึงปัจจุบัน^{๕๒}

ชุมชนที่สามารถกำหนดอนาคตของตนเองทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น การศึกษา การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งสุขภาพ และมีอำนาจการตัดสินใจของชุมชนถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ดังนั้น จำเป็นที่ชุมชนต้องรู้ถึงสิทธิของตนเองที่มีอยู่ตามกฎหมายและการนำมาใช้เพื่อพิทักษ์สิทธิของตนเอง ในการอนุรักษ์ พื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น^{๕๓} นอกจากนี้ ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนที่สมาชิก มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึก ที่ต้องการจะมีส่วนร่วม ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ด้วยความสามัคคี สามารถที่จะ วิเคราะห์ปัญหา ทางเลือก และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นได้ ความเข้มแข็งของชุมชนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถของแต่ละชุมชนที่รวมตัวกันของคนในชุมชน สามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหา วิเคราะห์ทางเลือก และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ พัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้ อย่างมี ศักดิ์ศรี มีความภูมิใจ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงอาจกล่าวโดยภาพรวมได้ว่า เป็นชุมชนสร้างสรรค์อย่างแท้จริง^{๕๔}

ทุนความรู้ภูมิปัญญา (Knowledge Wisdom Capital) เช่น ความรู้ด้านอาชีพ ความรู้เฉพาะด้าน รวมถึงสิ่งที่เกิดจากกระบวนการคิดของชาวบ้านในการแก้ปัญหาชุมชน สิ่งหนึ่งที่สำคัญในทุนมนุษย์ คือ ทุนความรู้ หรือทุนทางปัญญา หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่ในชุมชน ทั้งที่ฝังอยู่ในตัวสมาชิกของชุมชน และที่ปรากฏออกมาเป็นองค์ความรู้ที่เปิดเผย ทุนทางปัญญาดังกล่าว เป็นสิ่งที่มีคุณค่าก่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ หรือนวัตกรรมต่างๆ สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจขึ้นมาได้ ชุมชนที่มีสมาชิกที่มีความชาญฉลาด แม้จะมีเพียงจำนวนหนึ่ง ก็สามารถสร้างประโยชน์มหาศาลให้แก่ชุมชนได้มากมาย^{๕๕} ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เป็นกระบวนการค้นหรือองค์ความรู้ของกลุ่มคน ในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ จากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สั่งสม คิดวิเคราะห์

^{๕๒} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ตองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๔} สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๕} สัมภาษณ์ นางณิชชากัญญา วงษ์จินพีช, ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๒.

และนำมาใช้จนเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้าน ถือเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่มีลักษณะเชื่อมโยงกัน^{๕๖}

ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ความรู้เฉพาะด้านในแบบสมัยใหม่ มีความสำคัญขึ้น และอาจทำให้คนในชุมชน อ่อนแอลงเพราะปรับตัวไม่ทัน ไม่สามารถปรับความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง เมื่อเกิดปัญหาในชุมชน จึงต้องพึ่งพิงคนอื่น แก้ปัญหาเองไม่ได้ ในทางกลับกัน หากมีความรู้หรือภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดของชาวบ้าน ผ่านประสบการณ์ทดลองแนวคิดของตนเอง ด้วยการปรับใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาในอนาคตได้^{๕๗}

ภูมิปัญญาอาจสะท้อนออกมาใน ๓ ลักษณะ คือ

๑. ความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช ธรรมชาติ
๒. ความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ที่ร่วมกันในสังคมหรือในชุมชน
๓. ความสัมพันธ์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ซึ่งสะท้อนถึง ภูมิปัญญาอันเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน^{๕๘}

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่ต้องได้รับการส่งเสริม เพื่อให้คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจในภูมิปัญญาของตน ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีลักษณะของการผสมผสานและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา คนในชุมชนจึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้รู้จัก เข้าใจ และปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ให้สามารถดึงความรู้จากที่อื่นมาผสมผสานกับความรู้ในท้องถิ่น กลายเป็นความรู้ใหม่ที่สร้างประโยชน์แก่ชุมชน อีกทั้งต้องมีการสืบค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ค้นหาผู้รู้ ปราชญ์ เพื่อประมวลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และเนื่องจากสังคมโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัต จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต^{๕๙}

องค์ความรู้ ประกอบด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่โดยภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ เป็นฐานคิดและหลักเกณฑ์การกำหนดคุณค่า และจริยธรรมที่มีการสั่งสมสืบทอดกันมายาวนานจากรุ่นสู่รุ่น ทำให้เกิดความหลากหลายของความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้ และสร้างสมดุลในการอยู่ร่วมกันของคน และธรรมชาติอย่างเกื้อกูลกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ สามารถนำมาใช้ในทางปฏิบัติได้มีความหลากหลายปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองเป้าหมายหรือความ

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์, รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๗} สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๘} สัมภาษณ์ นายทรงพล พุทธเจริญทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูพิณิจธรรมประภาส, เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ต้องการของชุมชนได้ เช่น ความต้องการของตลาด การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้อย่างเหมาะสม^{๖๐}

ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีลักษณะของการผสมผสานและปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา คนในชุมชนจึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะทำให้รู้จัก เข้าใจ และปรับปรุงภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง ให้สามารถดึงความรู้จากที่อื่นมาผสมผสานกับความรู้ในท้องถิ่น กลายเป็นความรู้ใหม่ที่สร้างประโยชน์แก่ชุมชน อีกทั้งต้องมีการสืบค้นหาภูมิปัญญาชาวบ้าน ค้นหาผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อประมวลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นเครื่องมือสร้างความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน และเนื่องจากสังคมโลกในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัต จึงต้องมีกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต^{๖๑}

องค์กรประกอบชุมชนสร้างสรรค์ด้านทุนมนุษย์ ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความสร้างสรรค์นวัตกรรม ผู้นำชุมชน และการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นที่จะส่งเสริมการสืบค้น สืบทอด และต่อยอดภูมิปัญญาให้ชาวบ้านมีความคิดสร้างสรรค์ และสร้างนวัตกรรมจากภูมิปัญญา ค้นหาและบ่มเพาะผู้นำชุมชน ให้ชาวบ้านเรียนรู้จากการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะเหตุนี้ รัฐบาลไทยภายใต้แนวคิดการท่องเที่ยววิถีชุมชน มาใช้ในการพัฒนาชุมชน โดยดำเนินการตามโครงการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป (OTOP Village Champion : OVC) ซึ่งเป็นโครงการที่คณะกรรมการบริหารงานส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนและท้องถิ่น มอบหมายให้กรมการพัฒนาชุมชนดูแล ภายหลังจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ประสบความสำเร็จ มีผู้ประกอบการในจำนวนนี้สามารถผลิตสินค้าจนเป็นที่ยอมรับของตลาด ทั้งในและต่างประเทศ โครงการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป มุ่งให้คนในชุมชนใช้วัฒนธรรมและทรัพยากรในชุมชน ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการนำสิ่งที่มีอยู่ในชุมชน อาทิ ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม ของดีในชุมชน มาผสมผสานและพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ^{๖๒}

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เป็นกระบวนการทัศน์หรือองค์ความรู้ของกลุ่มคนในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการ กลั่นกรอง สั่งสม คิดวิเคราะห์ และนำมาใช้จนเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้าน ถือเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่มีลักษณะเชื่อมโยงกัน ไม่แยกส่วน และอาจเกิดขึ้นจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นความรู้ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ จากสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงทำให้ความรู้เฉพาะด้านในแบบสมัยใหม่มีความสำคัญขึ้น และอาจทำให้คนในชุมชน อ่อนแอลงเพราะปรับตัวไม่ทัน ไม่สามารถปรับความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง เมื่อเกิดปัญหาในชุมชนจึงต้องพึ่งพิงคนอื่น แก้ปัญหาเองไม่ได้ ในทางกลับกัน หากมีความรู้หรือภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดของ

^{๖๐} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๑} สัมภาษณ์ นายหยัน ธีญะชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๒} สัมภาษณ์ นายหยัน ธีญะชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ชาวบ้านผ่านประสบการณ์ทดลองแนวคิดของตนเอง ด้วยการปรับใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น ในชุมชนก็จะทำให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาในอนาคต ภูมิปัญญาท้องถิ่นถือเป็นสิ่งที่มีคุณค่า ที่ต้องได้รับการส่งเสริม เพื่อให้คนในชุมชนรู้สึกภูมิใจในภูมิปัญญาของตน

๒) ด้านจิตใจและสังคม พบว่า

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณและพอใจในสิ่งที่มี ยินดี ในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเอง โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง เริ่มจากใจ ที่รู้จักพอเป็นการปฏิบัติตามทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา ส่วนในมิติด้านสังคมนั้น เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการ เบียดเบียนกัน การเอาเปรียบกัน อาจกล่าวได้ว่า เป็นชุมชนสร้างสรรค์ทางด้านวัฒนธรรมหรือ วิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและ บริโภคนิยมซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสิน เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่สุด ปัญหาหนึ่งที่บ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ^{๖๓}

หน่วยงานราชการและชุมชน จะต้องมีความพอดีด้านจิตใจ เข้มแข็ง เชื่อมั่นว่าการพึ่งพา ความสามารถของตน โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่นก็เพียงพอที่จะสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันและ อยู่รอดได้มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอมไม่สร้างเงื่อนไขความไม่เป็นธรรม ปฏิเสธที่จะ เกี่ยวข้องกับความไม่เป็นธรรม และไม่ถึงแต่ประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง ความพอดีด้านการบริหาร ความรู้ ด้วยการถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในการทำงาน มีการอบรมแนวทางที่เหมาะสมที่ควร ในการปฏิบัติต่อลูกค้า คู่แข่งและผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ แก่ชุมชน ส่วนความพอดีด้านสังคม จะต้อง ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้เกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่า เรียนรู้แนวปฏิบัติที่ตีร่วมกัน ซึ่งจะเป็กรากฐานสำคัญของการประกอบกิจการที่เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย^{๖๔}

ชุมชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ย่อมจะเกิดความสมดุล เพราะความสมดุล ก็คือความ เป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งเราอาจเรียกเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจ สมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม หรือกล่าวได้ว่าเป็นเศรษฐกิจทางสายกลาง หรือ เศรษฐกิจแบบมัชฌิมาปฏิปทา เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้าด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านจิตวิสัย หรือด้านจิตใจภายใน คือ คนจะมีความรู้สึกเพียงพอไม่ เท่ากัน บางคนมีเป็นล้านก็ไม่พอ บางคนมีนิดเดียวก็พอ เป็นการเพียงพอทางจิตใจ ดังนั้น คำว่า เศรษฐกิจพอเพียง โดยนัยคือ วิถีชีวิตที่พอเพียง และสมดุลระหว่างคนกับคน และคนกับสิ่งแวดล้อม ทั้งทางกายภาพและจิตภาพ โดยมีผู้ผูกพันในส่วนของบุคคล พอเพียงทางเศรษฐกิจ คือ พอใจพอใจ อย่างมั่นคง และพอเพียงทางจิตพิสัยทั้งอุตสาหกรรม โลภทัศน์ ค่านิยม และต่อสังคมมิติ ในส่วนของ

^{๖๓} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๔} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

สังคม คือ พื้นฐานทางสังคมที่พอเพียงสมดุลเข้มแข็ง ของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม การบูรณาการและวัฒนธรรม^{๖๕}

ระบบการอยู่ร่วมสัมพันธ์กัน เช่น ครอบครัว เครือญาติ และชุมชนรวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน แนวคิดดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงความเกี่ยวพันและเชื่อมโยงระหว่างระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระบบคุณค่าและโลกทัศน์กับความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ ว่าการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบทุนนิยมการค้า ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจพร้อมๆ กับการจัดระเบียบสังคมใหม่ เพื่อให้เอื้อต่อความทันสมัยนั้น แม้ว่าผลที่เกิดขึ้น คือ ความทันสมัยทำให้คุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของคนดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน ก็พบว่า การพัฒนาด้านวัตถุและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบนี้ ได้ทำลายสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคง และความเข้มแข็งของชุมชนลง ผลกระทบสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ศักยภาพในการรักษาอำนาจเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง รวมทั้งการรักษาสมดุลภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับมนุษย์ และกายกับจิตของมนุษย์ อันเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ที่จะทำให้เกิดความพอเพียงต้องถูกกระทบกระเทือน จึงมีผลทำให้แต่ละชุมชนต้องพยายามหาหนทางเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้^{๖๖}

ด้านจิตพิสัยให้เกิดความเหมาะสม เพื่อให้บุคคลและสังคมดำรงอยู่อย่างสันติสุขตามอัตลักษณ์และสังคมอย่างมั่นคง รวมขึ้นเป็นวัฒนธรรมพอเพียง เป็นชีวิตที่พอเพียง โดยมีแนวคิด ดังนี้

๑. ชีวิตที่พอเพียง คือ ชีวิตที่เพียงพอแล้ว โดยสามารถใช้พลังแห่งความทะเยอทะยานนำพา โดยไม่เกินขีดความสามารถที่จะสนองต่อความต้องการ

๒. ชีวิตที่พอเพียง ไม่ใช่ชีวิตที่สันโดษ ไร้ความฝัน แต่คือใฝ่ฝันตามศักยภาพ ไม่ใช่เพื่อฝันโดยการก้าวไปอย่างมีสติ

๓. ชีวิตที่พอเพียง จะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตและวิถีสังคม ให้อยู่อย่างสง่างาม

๔. ชีวิตที่พอเพียง คือ ชีวิตที่พอประมาณ มีเหตุมีผล ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง การใช้ความรู้รอบคอบ และมีคุณธรรมในการดำเนินงานทุกชั้นตอน

๕. ชีวิตที่พอเพียง คือ ชีวิตที่สำนึกในคุณธรรม จริยธรรม มีความเพียรพยายามมีสติปัญญา ความรอบรู้และรอบคอบให้ พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งทางวัตถุและจิตใจ^{๖๗}

สรุปได้ว่า ชุมชนสร้างสรรค์ มีการพัฒนาทั้งระดับจิตและสังคม ซึ่งสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. ด้านจิตใจ

๑) มีจิตใจเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้

๒) มีจิตสำนึกที่ดี

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๖} สัมภาษณ์ นายวิสูตร วัฒนชาติ, ประชาชนชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๗} สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

๓) มีความคิดเชิงสร้างสรรค์แก่ตนเองและสังคม

๔) มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม

๕) เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

๒. ด้านสังคม

๑) มีความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๒) มีความสามัคคี

๓) มีความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

๔) ความเป็นอิสระในการคิดการดำเนินการ

๓) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า

คำว่า “เศรษฐกิจ” เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การบริโภค และการกระจายผลผลิต โดยผ่านกระบวนการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตซึ่งกันและกัน และมีการใช้สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ดังนั้น คำว่า “เศรษฐกิจชุมชน” จึงหมายถึง ระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่น หรือชุมชนที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภคเท่านั้น แต่จะเป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน^{๖๘}

เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นระบบเศรษฐกิจที่สะท้อนถึงกระบวนการซึ่งรวมเอาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีเข้าไว้ด้วยกัน ไม่ต้องพึ่งพิงเงินทุน เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการจ้างงานมากกว่าการลงทุนในโรงงานหรือสินค้า อันเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประเทศไทยรับเอาแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์มาใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งบางประเทศใช้วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์ บางประเทศใช้ศิลปะ บางประเทศใช้ประเด็นด้านสิทธิ แต่ยังคงมีพื้นฐานแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน โดยเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่ใช้องค์ความรู้ การศึกษา การสร้างสรรค์งาน และการใช้ทรัพย์สินทางปัญญา เน้นการเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม จะเห็นได้ว่า การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนตระหนักถึงคุณค่า มีจิตสำนึกที่ดี เกิดความซาบซึ้งและมีสุนทรียะต่อศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ สามารถนำไปใช้เป็นเครื่องจรรโลงความดีงาม ในการดำรงชีวิตและประกอบสัมมาอาชีพ มีวิถีชีวิตที่ปรารถนา และเรียนรู้วิธีการจัดการวัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ไม่พึงปรารถนาได้^{๖๙}

ชุมชนสร้างสรรค์ จำเป็นจะต้องมีการจัดการกิจกรรมพัฒนาจิตสำนึก และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างปัญหาต่างๆ และแนวทางการแก้ไขปัญหา ทำให้ชุมชนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ คือ สมาชิกของชุมชนเรียนรู้ มีการตื่นตัวอยู่ตลอดเวลาต่อความเป็นไปของโลก รู้ข่าวสารข้อมูลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศ รวมทั้งการเพิ่มความรู้อันจำเป็นให้แก่ชุมชน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ จากการลงมือทำ ทำร่วมกัน ซึ่งจะสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้เรียกว่า ชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) แสดงออกโดยการที่สมาชิกมี

^{๖๘} สัมภาษณ์ นายวิสูตร วัฒนชาติ, ประธานชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๖๙} สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ความผูกพัน รักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งที่มีสมาชิกจะยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น มีวัด มีพระ หรือมีผลประโยชน์ปัจจุบัน และอนาคตร่วมกัน ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง สี่เป็นชุมชนที่มีสันติภาพ เพราะสันติภาพเป็นศูนย์รวมการเรียนรู้ ความสามารถในการจัดการและการมีชีวิตจิตใจ หรือจิตวิญญาณ^{๗๑}

ระบบเศรษฐกิจของไทยได้เน้นการเจริญเติบโต และการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ต้องพึ่งพาการส่งออก นำเข้า และการเงินระหว่างประเทศ เพื่อเร่งการลงทุนและการผลิตในประเทศ และใช้ปัจจัยการผลิตและทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ประสิทธิภาพ โดยไม่มีการผลิตทดแทนทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนตามมา ดังนั้น รัฐบาลจึงต้องเข้ามาหาแนวทางแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบสมดุลและยั่งยืนในระยะยาว นอกจากนี้ จะต้องให้ความสำคัญกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต โดยรัฐบาลต้องกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย และมาตรการเพื่อการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ก่อนที่จะเป็นปัญหาเรื้อรังจนแก้ไขไม่ได้ แนวทางแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ ประชาชนจะต้องร่วมมือกันหาทางเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่มีลักษณะผูกขาด เอื้อผลประโยชน์นายทุนส่วนน้อย ไปเป็นระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมประชาธิปไตยแนวระบบนิเวศ (Eco Socialism) ที่ผู้ผลิตเป็นเจ้าของผู้ควบคุมและผู้บริหารปัจจัยการผลิตร่วมกัน (Associative Producers) และฟื้นฟูระบบที่ทรัพยากรสำคัญเป็นของส่วนรวม (The commons) ขึ้นมาใหม่ เน้นการผลิตและการกระจายผลผลิตที่เป็นประโยชน์เพื่อการสนองความต้องการใช้สอยที่จำเป็นของสมาชิกในสังคม อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่วนรวม กระจายอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ เพื่อการพัฒนาต่อได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวม^{๗๒}

สิ่งที่รัฐควรทำ คือการสร้างระบบจูงใจเพื่อให้ภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ที่จะกระจายสู่ภูมิภาคมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจชุมชน โดยเสริมความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนให้เจริญควบคู่กันไปมีมาตรการจูงใจที่เกื้อหนุน ให้ภาคธุรกิจเอกชนเขามามีส่วนรวมมากขึ้น ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้จะต้องอาศัยเศรษฐกิจของชุมชนเป็นตัวนำ และจะนำไปสู่การพัฒนาในเรื่อง อื่นๆ ต่อไปได้ เศรษฐกิจของชุมชนที่จะสร้างการเรียนรู้และการพัฒนาคนได้ จะต้องริเริ่มโดยชุมชนบริหารจัดการโดยชุมชนเป็นเจ้าของ และแบ่งปันกำไรส่วนหนึ่งเพื่อพัฒนาชุมชน โดยภาคธุรกิจเอกชนเน้นการร่วมค้าร่วมทุน (Partnership) ในสวนประกอบของการดำเนินธุรกิจที่จำเป็นอันได้แก่ การหาตลาด การเสริมทักษะ การบริหารจัดการ หรือการสนับสนุนด้านเงินทุน โดยภายนอกซึ่งอาจจะเป็นภาครัฐหรือธุรกิจ หรือองค์กรพัฒนาเอกชน จะเป็นเพียงผู้ให้การสนับสนุนด้านปัจจัย

^{๗๑} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ตองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๗๒} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำปັນ, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

และองค์ประกอบ ตลอดจนการเสริมสร้างโอกาสให้การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเกิดขึ้น และเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง เช่น มาตรการด้านภาษี^{๗๓}

ปัจจุบันมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น และสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยส่วนใหญ่หน่วยงานพัฒนาชุมชนและอุตสาหกรรมจังหวัดเป็นผู้ที่ประสานความร่วมมือให้ ซึ่งจำเป็นจะต้องมีหน่วยงานหรือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในการจัดการท่องเที่ยว รวมถึงการประชาสัมพันธ์เข้ามาจัดการด้วย เพราะชุมชนอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีภาษาพูดเป็นภาษาถิ่น มีความผูกพันกันเหมือนพี่น้อง พี่พาทอาศัยกันเหมือนเครือญาติ มีขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพคล้ายคลึงกัน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมวิถีชีวิตชุมชนภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความรู้ที่สร้างขึ้นด้วยกัน เรียนรู้จากกันและกันและร่วมใช้ในหมู่พวกของตน ดังนั้น จึงควรส่งเสริมพัฒนาด้านความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เน้นการแบ่งปัน การช่วยเหลือกันมากกว่าการแข่งขัน การพัฒนาความสามารถในการจัดการ เพื่อให้ชุมชนมีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง มีการดำเนินงานของกลุ่มที่เกิดจากสมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน หรืออาจจะกล่าวได้ว่า ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ไขปัญหา ในการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เป็นการประกอบกิจการบนพื้นฐานของการใช้ความรู้ ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า เพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัวชุมชนและระหว่างชุมชน โดยมุ่งประโยชน์ทางสังคม แก่ชุมชนมากกว่าการแสวงหากำไรสูงสุด^{๗๔}

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่สุดโต่ง ซึ่งขาดการถ่วงดุลด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ส่งผลให้วิถีคิดของคนในสังคมเปลี่ยนไป เน้นการให้ความสำคัญกับการสร้างความเจริญเติบโตในเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ตัดสินใจต่อเรื่องต่างๆ โดยมองผลในระยะสั้นมากกว่าจะมองผลในระยะยาว ตลอดจนคิดถึงประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และขาดการบูรณาการ ส่งผลให้โลกของเราเริ่มเกิดความไม่ยั่งยืน บริษัทแห่งการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ที่รวดเร็วและสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องกำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศที่เหมาะสมโดยเสริมสร้างความแข็งแกร่งของโครงสร้างของระบบต่างๆ ภายในประเทศให้มีศักยภาพ สามารถแข่งขันได้ในกระแสโลกาภิวัตน์ และสร้างฐานความรู้ให้เป็นภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทันควบคู่ไปกับการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม และเสริมสร้างความเท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคม และความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น^{๗๕}

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดก็ตาม จะต้องมีการสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นสามารถจัดการตนเองได้ โดยการใช้กระบวนการประชาคม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ต้องประสานความร่วมมือกับกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

^{๗๓} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป่น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๗๔} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๗๕} สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการปรับระบบการบริหารจัดการให้มีการกระจายการจัดการให้ทุกหน่วยงานและทุกพื้นที่อย่างเป็นระบบ ปรับระบบการทำงานให้สอดคล้องกับยุคสมัย เพื่อการสร้างประสิทธิภาพในการทำงานเสริมประสิทธิภาพในการพัฒนาชุมชน^{๗๖} เพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และส่งเสริมการผลิตการเกษตรที่ปลอดภัย ต้องการให้คนในชุมชนทุกเพศ ทุกวัย ได้รับการบริการทางสังคมอย่างทั่วถึง และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข พัฒนาระบบสาธารณูปโภคให้เพียงพอต่อความต้องการของชุมชน เพื่อให้ชุมชนจะมีความพึงพอใจ ต่อการบริการของภาครัฐที่ส่งเสริมการศึกษาควบคู่ไปกับการมีส่วนร่วมในการสืบสานประเพณี วัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น^{๗๗}

สรุปได้ว่า ระบบเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นหรือชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภคเท่านั้น แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ดังนั้น จึงมีการรณรงค์ และส่งเสริมและฟื้นฟูระบบที่ทรัพยากรสำคัญเป็นของส่วนรวม (The commons) ขึ้นมาใหม่ เน้นการผลิตและการกระจายผลผลิตที่เป็นประโยชน์ เพื่อตอบสนองความต้องการใช้สอยที่จำเป็นของสมาชิกในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่วนรวม กระจายอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ เพื่อการพัฒนาต่อได้อย่างยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความสุขของประชาชนในชุมชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณท์มวลรวม การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์นั้น ควรทำให้ควบคู่กัน เพื่อนำสู่ไปการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ บนพื้นฐานขององค์ความรู้และนวัตกรรม อันจะเป็นการเพิ่มคุณค่าให้กับทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีอยู่ และให้มีการสร้างสรรค์เกิดขึ้นในภาคการผลิตจริง ดังนั้น ควรพัฒนาชุมชนให้เกิดการรวมกลุ่ม เพื่อดึงเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับความคิดสร้างสรรค์และทรัพยากรที่มีอยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผนวกเข้ากับการใช้องค์ความรู้และนวัตกรรม อำนาจทุนทางเศรษฐกิจอาจเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้หลายชุมชนต้องสูญเสียอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งหมายถึงการสูญเสียองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และภูมิธรรมที่บรรพบุรุษได้ สัมผัสภายใต้เงื่อนไขภูมิเนเวศของชุมชน ชุมชนต้องรู้ถึงสิทธิของตนเองที่มีอยู่ตามกฎหมายและการนำมาใช้เพื่อพิทักษ์สิทธิของตนเอง ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น

จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ซึ่งผลการคัดเลือกชุมชนสร้างสรรค์หรือเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย จำนวน ๑๐ แห่ง มีทั้งท้องถิ่นในระดับตำบล

^{๗๖} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๗๗} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

ระดับอำเภอ และจังหวัด แต่ละแห่งมีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตนที่เห็นได้ชัดเจน ดังรายชื่อต่อไปนี้^{๗๘}

๑. เชียงใหม่ เมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ได้แก่ เครื่องเงินไม้แกะ สลัก ผ้าจก ผ้าไหม เครื่องปั้นเซรามิค ศิลาดล กระจาดสา ซึ่งสามารถยกระดับสู่ตลาดโลกได้ นอกจากนี้ ยังมีชุมชนออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติอย่างหลากหลาย เช่น ดอยม่อนจิ่ง ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ฟูจิออนใต้” แถมยังเป็นจุดชมวิวอำเภอแม่ออน

๒. น่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหว ทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น มีตราสัญลักษณ์ของเมือง (Brand Logo) คือ ภาพเขียนวัดภูมินทร์

๓. เชียงราย โครงการพัฒนาต่อยอดที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรม ล้านนาและสอ ดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ

๔. ลำปาง เมืองเซรามิค มีวัดฤดูบ คือ ดินขาวในพื้นที่ ใช้ภูมิปัญญาที่ได้รับมาจากชาวจีนโพ้นทะเลและพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น ผลิตภัณฑ์ได้รับการพัฒนาสู่สากลมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ได้แก่ สมาคมเครื่องปั้นดินเผาลำปาง และศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเซรามิค

๕. อ่างทอง ชุมชนเอกราช หมู่บ้านทำกลอง แหล่งเรียนรู้วิธีการทำกลองอันเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น ใช้ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และเป็นแหล่งผลิตกลองที่ดีที่สุดในประเทศไทยและส่งไปขายต่างประเทศ

๖. เพชรบุรี เมืองตาลโตนด มีต้นตาลกว่า ๔,๐๐๐ สายพันธุ์อยู่คู่จังหวัดเพชรบุรีมานาน ผลิตผลจากต้นตาลที่ขึ้นชื่อ ได้แก่ น้ำตาลโตนด และขนมหวานเมืองเพชร

๗. ชัยนาท แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ขึ้นชื่อของประเทศ ที่ตำบลนางสี และตำบลท่าชัย มีกลุ่มผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีโรงงานปรับปรุงสภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวแห่งเดียวในประเทศไทย

๘. มหาสารคาม เมืองแห่งการเรียนรู้ สู่การพัฒนาชุมชน มุ่งสู่การเป็นดักคิลานคร มีท่าเลที่ตั้งอยู่กึ่งกลางพื้นที่ภาคอีสานของไทย เป็นเมืองที่มีความสงบ มีสถาบันการศึกษาระดับสูงหลายแห่ง

๙. ลพบุรี เมืองนวัตกรรมแห่งพลังงานทดแทน มุ่งสู่ความสำเร็จจากโครงการลพบุรีโซลาร์ โรงไฟฟ้าพลังแสงอาทิตย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก กำลังผลิต ๗๓ เมกะวัตต์และโครงการ สร้างศูนย์นวัตกรรมพลังงานทดแทนให้เป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้นจากการท่องเที่ยว

๑๐. ยะลา เมืองนก เป็นเมืองศูนย์กลางเศรษฐกิจด้านนกเขาชวา เป็นเจ้าภาพจัดมหกรรมแข่งขันนกเขาชวาแห่งอาเซียน และมุ่งสู่การพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ครบวงจร ได้แก่ การเพาะเลี้ยงนก การผลิตวัสดุเพาะเลี้ยง การผลิตอาหารนก กรงนก สินค้าพื้นเมืองเกี่ยวกับ นก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการแข่งขันนกเขาชวา อันเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่สำคัญ

^{๗๘} เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์, (๒๕๕๔), ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Accessed 16 January 2012, Available from <http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project>. [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

จากหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ซึ่งผลการคัดเลือกชุมชนสร้างสรรค์ หรือเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย ทั้ง ๑๐ แห่งนั้น ชุมชนสร้างสรรค์ที่เป็นต้นแบบ มีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชนเชิงพื้นที่ หรือที่จะเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาบ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ที่แท้จริง ผู้วิจัยได้คัดเลือกชุมชนสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพและเอกลักษณ์เฉพาะตัว จำนวน ๕ แห่ง ดังนี้

๑. จังหวัดบุรีรัมย์

จังหวัดบุรีรัมย์^{๗๙} เดิมเป็นชุมชนนครโบราณที่มีความรุ่งเรืองมาแต่สมัยทวารวดี ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ เชื่อมต่อสมัยลพบุรี มีปราสาทขอมโบราณจำนวนมากจนได้รับขนานนามว่า “นครร้อยปราสาท” ใน พ.ศ.๒๓๑๙ รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้โปรดให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าพระยาจักรีเรียกทัพไปจัดระเบียบการปกครองเมืองนางรอง และได้รวบรวมชุมชนที่กระจัดกระจายมาก่อตั้งเมืองขึ้น เรียกว่า “เมืองแปะ” ครั้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เปลี่ยนชื่อเมืองแปะเป็น “บุรีรัมย์” หมายถึง เมืองแห่งความรื่นรมย์

จังหวัดบุรีรัมย์ มีเศรษฐกิจท้องถิ่นที่เกิดจากความภูมิใจ จะเห็นได้ว่า เดิมจังหวัดบุรีรัมย์ขึ้นชื่อว่ายากจนมากอันดับต้นๆ ของประเทศ รองจากศรีสะเกษ จนมีคำกล่าวที่ว่า “บุรีรัมย์ดำน้ำกิน” แต่ภายหลังมีการทำเรื่องของการกีฬา สร้างสนามฟุตบอล I-mobile และเปลี่ยนชื่อเป็น สนามช้างอารีนา ยังมีสนามแข่งรถ ช้าง อินเตอร์เนชั่นแนล เซอร์กิต เรื่องนี้ต้องยกความดีให้กับนายเนวิน ชิดชอบ เพราะทำให้เศรษฐกิจของบุรีรัมย์ดีขึ้นมาก เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอด ทุกคนอยากจะทำ ลงทุน อยากใช้จ่าย เกิด Sense of Belonging ทุกคนช่วยกันเพราะอยากให้บ้านตัวเองดีขึ้น ถ้าพูดถึงในภาวะปัจจุบันที่คนรู้สึก เศรษฐกิจไม่กระเตื้อง แต่สำหรับคนบุรีรัมย์จะรู้สึก เศรษฐกิจของตนดีขึ้นกว่าเดิม

จังหวัดบุรีรัมย์ มีแหล่งท่องเที่ยวประเภทหัตถกรรม ดังนี้

หมู่บ้านทอผ้าไหม อำเภอนาโพธิ์ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๗ ตำบลดอนกอก อำเภอโนนโพธิ์ หมู่บ้านแห่งนี้ มีการทอผ้าไหมพื้นเมืองอีสานที่สวยงามที่สุด อยู่ห่างจากตัวอำเภอเมืองได้รับความสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการพัฒนาฝีมือจากศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ ให้ได้มาตรฐานทั้งรูปแบบ วิธีการผลิต ลดลายการให้สี

เทศกาลงานประเพณีประจำปี

- **งานเทศกาลวันออกพรรษา** พิธีตักบาตรเทโวโรหณะ และงานกวนข้าวทิพย์ จัดขึ้นในช่วงวันออกพรรษาของทุกปี ณ วัดพระพุทธบาทเขากระโดง

- **งานประเพณีแข่งเรือยาว** ถ้ำน้ำมูล บริเวณหน้าที่ว่าการอำเภอสตึก จัดขึ้นในวันเสาร์อาทิตย์แรกของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี เป็นการแข่งขันเรือหลายประเภทซึ่งถ้วยพระราชทานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีการแข่งขันช้างว่ายนํ้า แข่งช้างแพนซี ช้างพาเหรด ซึ่งหาดูได้ยาก

^{๗๙} คุณจตุพร รังษิณภรณ์, เมืองบุรีรัมย์: Sport City Destination, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.mgonline.com/travel/detail/9590000018224>. [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

- **งานมหกรรมว่าวอีสาน** จัดขึ้นในเดือนธันวาคมของทุกปี ที่บริเวณสาธารณณถนนบุรีรัมย์ – ห้วยราช ไกล้มหาวิทยาลัยรามคำแหง สาขาวิทยบริการจังหวัดบุรีรัมย์ ในงานมีการแข่งว่าวประเภทต่างๆ เช่น ว่าวแอกโบราณ ว่าวแอกพัฒนา ว่าวสวยงาม ว่าวนานาชาติ งานแสดงหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์และมหรสพ

- **งานเครื่องเคลือบพันปี** ประเพณีบ้านกรวด จัดขึ้นในต้นเดือนเมษายนของทุกปีที่สนามหน้าอำเภอบ้านกรวดในงานมีนิทรรศการเครื่องเคลือบโบราณ การประกวดเครื่องเคลือบจำลอง การแสดงวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย-กัมพูชา การแข่งขันตำข้าวแบบโบราณ และการแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน

- **งานประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง** ตำบลตาเป็ก อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จัดขึ้นในตอนต้นเดือนเมษายน มีกิจกรรมขบวนแห่ตามพระราชประเพณีขอมโบราณตลอดจนการแสดงแสง สี เสียง ย้อนรอย และโฮปบายดินเนอร์ และชมปรากฏการณ์มหัศจรรย์ดวงตะวันส่องแสงตรง ๑๕ ช่องประตูปราสาทพนมรุ้ง และนมัสการปิดทองไหว้พระพุทธรูปพนมรุ้งเพื่อความเป็นสิริมงคล

จังหวัดบุรีรัมย์ได้ชื่อว่า เป็นชุมชนเมืองสร้างสรรค์ เพราะมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นศูนย์กลางอารยธรรมขอม แหล่งโบราณสถาน โบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และมีวัฒนธรรมประเพณีที่มีความหลากหลาย เช่น ปราสาทเขาพนมรุ้ง มีปรากฏการณ์มหัศจรรย์ทางสถาปัตยกรรม ดวงอาทิตย์ขึ้น-ตกตรง ๑๕ ช่องประตู ปราสาทเมืองต่ำ ภูเขาไฟที่ดับแล้วหลายลูก อุทยานแห่งชาติตาพระยาประเพณีขึ้นเขาพนมรุ้ง ทั้งนี้เพราะหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมให้การส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ที่ได้ทำร่วมกัน มีการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ และมีการต่อยอดเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าและบริการที่จะทำให้ชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง และเป็นการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจของประเทศ สร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ชุมชน โดยใช้ทุนชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ เสน่ห์ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความคิดสร้างสรรค์ ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาเยี่ยมเยือนและเกิดการใช้จ่ายเงินในชุมชนและเป็นการกระจายรายได้ให้กับคนในชุมชน เปลี่ยนจากเดิมที่เป็นการนำสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนไปจำหน่ายนอกชุมชนและทำให้เกิดรายได้เฉพาะรายเฉพาะกลุ่มเท่านั้น

๒. จังหวัดเชียงใหม่^{๕๐}

เชียงใหม่ คือ สถานที่ติดอันดับท่องเที่ยวที่น่าเที่ยวที่สุดแห่งหนึ่งของโลกมาตลอด และก็ไม่น่าแปลกใจเท่าไร เพราะเชียงใหม่ไม่เคยเหมือนเดิม ไม่ว่าใครผ่านไป ผ่านมาสักกี่ครั้งเชียงใหม่ก็มีอะไรที่แปลกใหม่อยู่เสมอ ทั้งสถานที่ ผู้คน และวิถีชีวิต เชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดของภาคเหนือและเป็นอันดับ ๒ ของประเทศ รองจากนครราชสีมา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา ทำให้มีแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ และครอบคลุมอำเภอถึง ๒๕ อำเภอ แม้ว่าอำเภอจะมีมากขึ้นแต่อาณาเขตของเชียงใหม่ยังคงเท่าเดิม ในแต่ละอำเภอมียุคเด่นที่เกี่ยวที่สำคัญของตัวเอง เชียงใหม่หรือชื่อเดิม “นพบุรีศรีนครพิงค์” ก่อตั้งเป็นราชธานีแห่งอาณาจักรล้านนา เมื่อกว่า ๗๐๐ ปีก่อน โดยพญาเม็งรายมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์เม็งราย ต่อมาในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก

^{๕๐} เชียงใหม่ สร้างสรรค์, ส่งเสริมนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเชียงใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:<https://www.http://creativechiangmai.com/th/content>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

เชียงใหม่มีฐานะเป็นเมืองประเทศราช และเมื่อมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาค ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเชียงใหม่จึงเปลี่ยนฐานะเป็นมณฑลพายัพ และกลายเป็นจังหวัดในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในการสร้างเมืองเชียงใหม่ขึ้น พญามังรายได้ทรงให้เหล่าโหราจารย์ราชบัณฑิตคิดหาฤกษ์ยามในการสถาปนาเมือง ตามแนวคิดและความเชื่อของคนโบราณที่ว่า เมืองนั้นก็มีชีวิตเช่นเดียวกับคน เมื่อมีการสร้างเมืองขึ้นมาก็เหมือนกับการให้ชีวิตเมืองด้วย เมืองนั้นมีส่วนต่างๆ เหมือนคนมีหัว มีสะดือ มีส่วนต่างๆ อยู่ตามทิศต่างๆ และมีดวงเหมือนคน เมืองแต่ละเมืองก็จะมีทิศของดวงต่างๆ ไม่เหมือนกัน ทุกๆ ปี จะมีงานประเพณีใส่ขันดอกอินทิล ไหว้เสาหลักเมืองเชียงใหม่ ที่วัดเจดีย์หลวง เพราะเป็นประเพณีที่เชื่อว่าจะทำให้บ้านเมืองจะพ้นภัยพิบัติ เกิดความร่มเย็นเป็นสุข และมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น จึงเป็นประเพณีสักการบูชามาตราប់กระทั่งทุกวันนี้ เป็นการส่งเสริมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ให้คงอยู่สืบไป ภายในวัดก็จะมีจุดสำหรับใส่ขันดอก บริเวณรอบวิหารเสาอินทิล และบริเวณรอบ พระธาตุเจดีย์หลวงทางวัดจะจัดไว้จำนวน ๓๒ โตก ควรใส่ให้ครบ ๓๒ โตก เพราะหมายถึง ขวัญมงคล ๓๒ ประการในร่างกายเรา เวลาใส่ขันดอกให้เวียนขวาดอกไม้บูชาหมักนิยมนดอกบัว ดอกกุหลาบ ข้าวตอกดอกไม้ ในดอกไม้ ๑ ชุด ก็จะประกอบไปด้วยดอกไม้รูปเทียน น้ำอบ น้ำหอม พร้อมรูป ๓ดอก เทียน ๑ เล่ม งานประเพณีใส่ขันดอกอินทิล มักจะกำหนดขึ้นเป็นเวลาหลายวัน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสร่วมงานกันอย่างทั่วถึง ในงานนอกจากจะเปิดโอกาสให้สาธุชนใส่ขันดอกแล้วยังมี การสงฆ์พระพุทธรูปผืนแสนห้า ใส่บาตร ๑๐๘ ปิตทองพระประจำวันเกิด ไหว้พระพุทธรูปอัฐารส และบูชาพระธาตุเจดีย์หลวง ช่วงเย็นจะมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ล้านนา สมโภชเสาอินทิลตลอดทั้ง ๗ วัน ในวันสุดท้ายของงานประเพณีใส่ขันดอกอินทิล จะเป็นพิธีทำบุญออกอินทิล โดยช่วงเช้าเป็นพิธีจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย จากนั้นพระสงฆ์ ๑๐๘ รูปเจริญพระพุทธมนต์ ต่อด้วยพิธีถวายไทยทาน ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์ เสาอินทิล ประดิษฐานอยู่ ณ วัดสะดือเมือง หรือวัดอินทิล ซึ่งตั้งอยู่ ณ กลางเวียงเชียงใหม่ ปัจจุบันก็คือ บริเวณหอประชุมติโลกราช ข้างศาลากลางจังหวัดเก่า ในตำนานกล่าวว่า เสาอินทิลเดิมนั้นหล่อด้วยโลหะ จนกระทั่งสมัยพระเจ้ากาวิละ ราวปี พ.ศ. ๒๓๔๓ ได้ย้ายเสาอินทิลไปไว้ที่วัดเจดีย์หลวง โดยบูรณปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่เป็นเสาปูน และทำพิธีบวงสรวงเป็นประเพณีสืบกันมา ปัจจุบันนี้เสาอินทิลที่อยู่ในวิหาร เป็นเสาปูนปั้นติดกระຈกสี บนเสาเป็นบุษบกประดิษฐานพระพุทธรูปปางรำพึง เสาอินทิลนี้สูง ๑.๓๐ เมตร วัดรอบได้ ๖๗ เมตร แทนพระสูง ๐.๙๗ เมตร วัดโดยรอบได้ ๓.๔๐ เมตร ประเพณีอินทิล ในอดีตเจ้าผู้ครองนครจะเริ่มพิธีด้วยการเช่นสังเวทพยาตอารักษ์ ผีบ้าน ผีเมือง และบูชาภูมิภัณฑ์ พร้อมกับเชิญผีเจ้านายลงทรง เพื่อถามความเป็นไปของบ้านเมืองว่าจะดีจะร้ายอย่างไร ผนจะอุดมสมบูรณ์หรือไม่ หากคนทรงทำนายว่าบ้านเมืองชะตาไม่ดี ก็จะทำพิธีสืบชะตาเมือง เพื่อแก้ไขปัดเป่าให้เบาบางลง นอกจากนี้ ยังมีการขอและการพ้อนดาบ เป็นเครื่องสักการะถวายแด่วิญญาณบรรพบุรุษอีกด้วย พิธีกรรมนี้ทำสืบต่อมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงหยุดไป ปัจจุบันเทศบาลนครเชียงใหม่ได้ดำเนินการสืบทอดประเพณีอินทิล โดยมีพิธีทางพุทธศาสนาเข้ามาผสมผสาน ในวันแรกของการเข้าอินทิล มีการแห่พระเจ้าผนแสนห้า หรือพระพุทธรูปคันธารราชกูร์รอบตัวเมือง เพื่อให้ประชาชนสงฆ์และใส่ขันดอกก่อนอัญเชิญประดิษฐานด้านหน้าพระวิหารหลวง เพื่อให้ประชาชนได้สงฆ์และใส่ขันดอกตลอด ๗ วัน เป็นสิริมงคลกับชีวิต ส่วนภายในวิหารอินทิล พระสงฆ์ ๙ รูป จะ

ทำพิธีเจริญพระพุทธมนต์บูชาเสาอินทขิล ซึ่งฝังอยู่ใต้ดินภายใต้บุษบกที่ประดิษฐานองค์พระพุทธรูป เมื่อเสร็จพิธีจะมีมหรสพสมโภชตลอดงาน

สำหรับพิธีบูชาเสาอินทขิลหรือเสาหลักเมือง ซึ่งชาวเชียงใหม่เชื่อว่าเป็นเสาหลักที่สร้างความมั่นคง การอยู่ดีมีสุขให้คนเชียงใหม่ อินทขิล หรือเรียกว่า เสาหลักเมืองเชียงใหม่ ชาวเชียงใหม่ทราบดีว่า ทุกๆ ปี จะต้องทำพิธีสักการะบูชาเสาอินทขิล เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตให้แก่ชาวบ้านชาวเมืองรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรโดยการเพาะปลูก โดยงานดังกล่าวได้อัญเชิญพระเจ้าฝนนแสนห้าอันเป็นพระพุทธรูปที่บันดาลให้ฝนตกมาเป็นประธานในขบวนแห่ และมีการสวดคาถาอินทขิลของหม่องสงฆ์ด้วย ชาวเชียงใหม่จะทำพิธีบูชาอินทขิลในตอนปลายเดือน ๘ ต่อเดือน ๙ หรือระหว่างเดือนพฤษภาคมต่อเดือนมิถุนายน โดยเริ่มในวันแรม ๓ ค่ำ เดือน ๘ เรียกว่า วันเข้าอินทขิล การเข้าอินทขิลจะมีไปจนถึงในวันขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ซึ่งเป็นวันออกอินทขิล จึงเรียกว่า เดือน ๘ เข้าเดือน ๙ ออกถือว่าเป็นประเพณีที่งดงามสืบทอดมาแต่โบราณกาล

ชุมชนสร้างสรรค์แห่งเมืองเชียงใหม่ นั้น จะเห็นได้ว่า เชียงใหม่ เป็นเมืองหัตถกรรมสร้างสรรค์ อันมีเอกลักษณ์ของชิ้นงาน ได้แก่ เครื่องเงิน ไม้แกะสลัก ผ้าจก ผ้าไหม เครื่องปั้นเซรามิค ศิลาดล กระจกสี กระจกใส ซึ่งสามารถยกระดับสู่ตลาดโลกได้ นอกจากนี้ ยังมีชุมชนออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และธรรมชาติอย่างหลากหลาย เช่น ดอยม่อนจิ่ง ที่ได้รับการขนานนามว่าเป็น “ฟูจิออนใต้” แถมยังเป็นจุดชมวิวอำเภอแม่ออน

คณะกรรมการพัฒนาเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์ ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ และประกอบด้วยสมาชิกจากภาคการศึกษา เอกชน และรัฐบาล โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ อธิการบดีมหาวิทยาลัยพายัพ อธิการบดีมหาวิทยาลัยนอร์ทเชียงใหม่ และกงสุลใหญ่สหรัฐอเมริกาเป็นที่ปรึกษา คณะกรรมการพัฒนาจัดกิจกรรมขึ้นมาหลายอย่าง เช่น การแข่งขันออกแบบโลโก้และเว็บไซต์ และการสัมมนาเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาไปสู่เมืองสร้างสรรค์ โดยมีนักพูดรับเชิญจากออสเตรเลีย รัฐเทกซัส หนึ่งในกิจกรรมในอนาคต ได้แก่ การเชิญนักพูดจากยูเนสโกมาอภิปรายเกี่ยวกับวิธีการที่เชียงใหม่จะได้รับการรับรองให้เป็นเมืองสร้างสรรค์โดยยูเนสโก วัตถุประสงค์ของคณะกรรมการพัฒนา คือ การพัฒนาแผนกลยุทธ์และยุทธศาสตร์สำหรับเชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์ ร่วมมือและแบ่งปันข้อมูลให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ร่วมมือและดูแลโครงการต่างๆ จัดและปฏิบัติกิจกรรมและโครงการต่าง ตลอดจนจัดตั้งคณะทำงานที่จำเป็น

เชียงใหม่สร้างสรรค์เปรียบเสมือนคลังความคิด การแบ่งปัน และเครือข่าย ตลอดจนเป็นแรงกระตุ้นสำหรับการสร้างการพัฒนา คณะกรรมการพัฒนาเชียงใหม่สร้างสรรค์ต่างให้คำแนะนำ การกำหนดนโยบาย โครงการ และกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่สมาชิกลำมาประยุกต์ใช้และรวบรวมแหล่งทรัพยากร เชียงใหม่สร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเอกลักษณ์ที่ชัดเจน แต่เป็นความริเริ่มที่ต้องการให้ทุกคนตระหนักและสนับสนุนแนวคิดและวิสัยทัศน์นี้ร่วมกัน นอกเหนือจากความสำคัญของศิลปะและวัฒนธรรมของเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่ถูกรยอมรับและกล่าวขานในนานาประเทศแล้ว นวัตกรรมยังเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่ทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ เพื่อที่จะพัฒนาและขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม

๓. จังหวัดน่าน^{๔๑}

จังหวัดน่านและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ในฐานะองค์การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวของประเทศที่จะร่วมรับผิดชอบ และพร้อมสนับสนุนให้ทุกฝ่ายร่วมกันสร้างอนาคตให้แก่การท่องเที่ยวแบบใหม่ที่ “เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม” เน้นให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวร่วมมือกันดูแลโลกใบนี้ร่วมกัน โดยการนำเอาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การบริการอย่างมีคุณภาพบนพื้นฐานความปลอดภัย และการประหยัดพลังงาน ซึ่งเป็นแนวคิดหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อช่วยลดภาวะโลกร้อน และส่งเสริมการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างแท้จริง โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยรถโดยสารสาธารณะท้องถิ่น จึงเกิดขึ้นภายใต้แนวคิด “ท่องเที่ยวทั่วไทยแสนสุขใจ ไปกับรถท้องถิ่น” ดังนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ร่วมมือกับจังหวัดน่าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน จัดโครงการ “นั่งสามล้อ ผอเมืองน่าน” (ผอ แปลว่า มอง ดู ชม) เพื่อนำเสนอเส้นทางท่องเที่ยวที่จะพาไปสัมผัสกับวิถีชีวิต และชุมชนชาวน่านได้อย่างใกล้ชิด และได้สัมผัสวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของเมืองน่าน ที่ใช้รถสามล้อ ซึ่งเป็นรถโดยสารสาธารณะท้องถิ่นที่คงอยู่คู่อเมืองน่านมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รถสามล้อเป็นพาหนะที่จะนักท่องเที่ยวได้ไปสัมผัสความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของเมืองน่าน ได้กราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่อเมืองน่าน เพื่อเป็นการเสริมความเป็นสิริมงคลให้กับชีวิต เมื่อได้เยือนเมืองน่าน พร้อมกับได้สัมผัสกับบรรยากาศของเวียงเก่าเมืองน่านที่คงมนต์เสน่ห์แห่งวิถีชุมชนที่แฝงไว้ด้วยความสงบเรียบง่าย แต่มากายด้วยรอยยิ้มที่เป็นมิตรของชาวเมืองน่าน ด้วยเสน่ห์ของเมืองน่านที่ทรงคุณค่าทั้งในแง่ด้านประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นอันงดงาม ที่ซ่อนเร้นและแฝงด้วยปรัชญาแห่งวิถีพุทธในเขตเมืองน่านนั้นมีมากมาย จนมีคำกล่าวขานถึงเมืองน่านว่าเป็นเมือง ๗ ประตุ ๑ หนอง ๑๒ วัด นั้น นักท่องเที่ยวสามารถเลือกรูปแบบการเดินทางเพื่อสัมผัสกลิ่นอายทางวัฒนธรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาเอกลักษณ์รถโดยสารสาธารณะท้องถิ่น “รถสามล้อ” ได้ ๔ เส้นทางที่หลากหลาย โดยมีสารถิรถสามล้อเป็นผู้นำทาง และมีคหุเทศก์ท้องถิ่น ที่คอยให้คำแนะนำสถานที่ต่างๆ ตลอดเส้นทางเที่ยวชมน่าน เมืองเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เป็นเมืองเก่าที่มีเอกลักษณ์การเคลื่อนไหว ทางสังคมในการดำเนินชีวิตของประชาชนอย่างเหนียวแน่น

ชุมชนสร้างสรรค์จังหวัดน่านนั้น จะเห็นได้ว่า จังหวัดน่านมีตราสัญลักษณ์ของเมือง (Brand Logo) คือ ภาพเขียนวัดภูมินทร์ ลักษณะเด่นของพื้นที่ทางธรรมชาติของอุทยานแห่งชาติแม่จริม มีทิวทัศน์ที่สวยงาม และลำน้ำว่าที่สามารถล่องแก่งได้อย่างสนุกสนาน อีกทั้งยังมีสถานที่ทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่น่าศึกษา และความงดงามทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวสามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลายอย่างด้วยกัน อาทิ ปิคนิค ขับรถชมทัศนียภาพเดินป่าศึกษาธรรมชาติทั่วไป ตั้งแคมป์พักผ่อน ซึ่งจักรยานตามเส้นทางธรรมชาติ ล่องเรือหรือแพพักผ่อนในบรรยากาศที่สงบ สามารถว่ายน้ำ อาบแดดและเที่ยวชมน้ำตกได้อีกด้วย สำหรับ

^{๔๑} อภิสิทธิ์ ลัมยศ, *เครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พลังสร้างสรรค์เมืองน่าน*, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.http://vijaitongtin.com> [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

นักท่องเที่ยวที่นิยมการดูนก อุทยานแห่งชาติแม่จริม มีนกนานานานาชนิดอาศัยอยู่มากมาย และที่นี่ยังสามารถศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานทางโบราณคดี รวมทั้งวัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ นอกจากนี้ประสบการณ์ต่างๆ จากการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ชื่นชอบแล้ว จุดเด่นของผู้คนชาวน่าน ที่มีลักษณะเป็นคนจริงใจ อบอุ่น และเอื้อเฟื้อ ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ที่มาเยือนน่าน มีความรู้สึกถึงความเป็นญาติพี่น้อง และเกิดความเป็นความผูกพัน และมีการนำมิติทางด้านวัฒนธรรมมาส่งเสริมเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ให้เกิดมูลค่าด้านเศรษฐกิจของจังหวัดน่าน อีกทั้งพัฒนาคนให้รู้เท่าทันโลก และป้องกันรักษาวัฒนธรรมในการพัฒนาคนเน้นที่กลุ่มเยาวชน ด้วยการให้ผู้อาวุโสถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชน และสืบทอดสิ่งที่ดีให้กับเยาวชน มีวิวัฒนาการทางศิลปวัฒนธรรม สืบทอดสานต่อทางวัฒนธรรมจนเกิดเป็นสินค้าทางวัฒนธรรมของจังหวัดน่าน

๔. จังหวัดสมุทรปราการ

ชุมชน “บางกะเจ้า”^{๕๒} คือ พื้นที่ส่วนหนึ่งที่เป็นบริเวณโค้งน้ำของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกระเพาะหมู ครอบคลุมพื้นที่กว้างถึง ๖ ตำบล ของอำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ตำบลบางกะเจ้า บางน้ำผึ้ง บางกอบัว บางกระสอบ บางยอ และทรงคะนอง คิดเป็นพื้นที่ประมาณ ๑๒,๐๐๐ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๔ ก.ย. ๒๕๒๐ ได้มีมติคณะรัฐมนตรี กำหนดให้ “บางกะเจ้า” เป็นพื้นที่สีเขียว เหมาะแก่การเพาะปลูก โดยไม่อนุญาตให้ทำการก่อสร้างตึกหรืออาคารที่มีความสูงเกินกว่าที่กำหนด และเมื่อปี ๒๕๔๙ นิตยสาร Time ได้ยกให้พื้นที่บางกะเจ้าเป็น The best Urban Oasis of Asia หรือที่เรียกว่า เป็นปอดกลางเมืองที่ดีที่สุดในเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ระยะเวลาจะผ่านมาหลายสิบปี สถานที่แห่งนี้ยังถือว่าเป็น “ปอด” พอกอากาศให้กรุงเทพมหานคร และจังหวัดสมุทรปราการได้อย่างดีเสมอมา หัวใจของบางกะเจ้า คือ การที่ชาวบ้านเข้มแข็งลุกขึ้นมาต่อสู้ ดูแลป่าชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองให้เข้าใจว่ามีทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ต้องการความช่วยเหลือจากทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อให้ชาวบ้าน สามารถดูแลตัวเองได้ และหวังว่ารูปแบบการจัดการพื้นที่สีเขียวร่วมกันของทุกฝ่ายดังเช่นที่สวนป่าเขตน้อมเกล้า ได้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมของบางกะเจ้าด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ สีเขียวของบางกะเจ้า คนข้างในควรต้องอึดด้วย จะได้มีอนาคตร่วมกับไปกับการอนุรักษ์ ปัจจุบันหน่วยงานรัฐ อาจจะยังไม่กล้าเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมช่วยดูแล แต่หากทุกฝ่ายยื่นมือเข้ามา เรื่องพื้นที่สวนและป่าก็จะสามารถจัดการและตกลงกันได้ พื้นที่สีเขียวของบางกะเจ้าก็จะเป็นพื้นที่ที่จับต้องได้และอยู่ได้จริง

“บางกะเจ้า”^{๕๓} เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “สวนกลางมหานคร” โดยความเป็นมาเริ่มเมื่อปี พ.ศ.๒๕๒๐ รัฐบาลมีมติให้อนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ฝั่งตรงข้ามเขตคลองเตย เขตยานนาวา ให้เป็นสวนสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้มาพักผ่อนสูดอากาศบริสุทธิ์ และในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ รัฐบาลอนุมัติให้เป็น “โครงการสวนกลางมหานคร” จึงมอบหมายให้สำนักงานนโยบายและ

^{๕๒} ชุมชนบางกะเจ้า, บางกะเจ้า เทียวเบาๆ หายใจเข้าได้เต็มปอด, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.pantip.com/topic/36495335>. [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

^{๕๓} นางสาวภัทรวดี จินดารักษ์, “การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พื้นที่สีเขียว ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, ๒๕๕๙), หน้า ๑-๒.

แผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ชื่อที่สวนกร้างจากประชาชนในพื้นที่กระเพาะหมูทั้ง ๖ ตำบล ซึ่งสามารถจัดซื้อได้ทั้งสิ้น ๕๖๔ แปลง คิดเป็นเนื้อที่ ๑,๒๗๖ ไร่ หรือประมาณร้อยละ ๑๐ ของพื้นที่กระเพาะหมูทั้งหมด เพื่อจัดสร้างเป็นสวนสาธารณะและใช้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ และรัฐบาลได้กำหนดให้พื้นที่กระเพาะหมูเป็นพื้นที่สีเขียว เพื่อการอนุรักษ์ในด้านการเกษตรกรรม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยให้คงสภาพสวนผลไม้ แบบดั้งเดิมเอาไว้ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ มีการโอนภารกิจของโครงการสวนกลางมหานครให้อยู่ภายใต้การดูแลของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช พร้อมทั้งได้จัดตั้ง “ศูนย์จัดการพื้นที่สีเขียวเชิงนิเวศนครเขื่อนขันธ์ชั้น” และในปี พ.ศ.๒๕๔๘ มีการโอนภารกิจในการดูแลพื้นที่ดังกล่าวให้กับกรมป่าไม้ โดยอยู่ภายใต้สังกัด สำนักโครงการพระราชดำริและกิจการพิเศษ กรมป่าไม้ พื้นที่สีเขียวบางกะเจ้านับว่าเป็นพื้นที่สีเขียวที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในแง่ของเป็นพื้นที่อนุรักษ์เกษตรกรรมดั้งเดิมของพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ ระบบนิเวศยังมีความหลากหลาย เนื่องจากได้รับอิทธิพลทั้งจากน้ำจืด (จากแม่น้ำเจ้าพระยา) และจากน้ำเค็มจากอ่าวไทย จนมีการกล่าวไว้ว่า ระบบนิเวศของพื้นที่สีเขียวที่บางกะเจ้าเป็นระบบนิเวศ “ป่าสามน้ำ” คือ ระบบนิเวศป่าน้ำจืด ระบบนิเวศป่าน้ำกร่อย และระบบนิเวศป่าน้ำเค็ม ซึ่งกรมป่าไม้ เคยรายงานไว้ว่ามีพืชพรรณที่สำรวจได้ในบางกะเจ้ากว่า ๑๑๐ ชนิด นอกจากนี้ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยังให้ความสนพระทัยและเสด็จพระราชดำเนินมายังโครงการสวนกลางมหานครหลายครั้ง พร้อมทั้งมีพระราชดำริให้กรมป่าไม้ได้ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ หรือการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวบริเวณบางกะเจ้า อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ ให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างยั่งยืนต่อไป

ชุมชนสร้างสรรค์บางกะเจ้านั้น จะเห็นได้ว่า เป็นการอนุรักษ์และรักษาไว้ซึ่งสภาวะแวดล้อมเดิมอันดีไว้อย่างดียิ่ง ยุทธศาสตร์สำคัญของพื้นที่ ความเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยที่กำลังสูญหาย การกระตุ้นส่งเสริมให้คนในพื้นที่สามารถประกอบกิจกรรมเลี้ยงชีพได้บนพื้นที่ของตนเอง โดยการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเดิม และส่งเสริมอาชีพเสริมรายได้จากการใช้ทุนในพื้นที่เดิมที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งเสริมการขยายตัวของเศรษฐกิจระดับหมู่บ้านอย่างสร้างสรรค์ และคำนึงถึงการอนุรักษ์พื้นที่ที่สำคัญให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง สามารถเลี้ยงดูตัวเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน

๕. จังหวัดเชียงราย^{๘๔}

เชียงราย จังหวัดเหนือสุดของประเทศไทยเคยเป็นจังหวัดที่มีปัญหาความยากจนติดอันดับชาติมาต่อเนื่องยาวนาน ด้วยภูมิประเทศที่เป็นเมืองในหุบเขา มีเทือกเขาสูงขวางกั้นการจราจรเดินทาง สภาพป่าเขาที่ทึบกันดาร มีชนเผ่าชาวเขาอยู่อาศัย ทั้งยังเป็นแหล่งกบดานของกลุ่มนักรบชายแดนของลาวและพม่า รวมถึงกลุ่มค้ายาเสพติดและปลุกฝิ่นมาโดยตลอด ด้วยสายพระเนตรอันยาวไกลของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้มุ่งเน้นให้พัฒนาการเกษตรเมืองหนาวแห่งเชียงราย ให้การศึกษาชาวเขาเพื่อปรับปรุงคุณภาพชีวิตและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ โดยมีจุดศูนย์กลางที่ศูนย์การพัฒนาตามโครงการจากพระราชดำริ มูลนิธิแม่ฟ้าหลวง พระตำหนักดอยตุง ได้เปลี่ยนแปลงเมืองเชียงรายในระยะทศวรรษที่ ๒๕๓๐ ให้เป็นเมืองของดอกไม้และไม้ผลเมืองหนาว

^{๘๔} ธีรภัทร เจริญสุข, เทียวเชียงรายสนุกได้ เพราะเศรษฐกิจดี คนจึงมีรสนิยมนิลปะ, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.voicetv.co.th/read/B1Z05MhDM>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

และเป็นเมืองท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจจากภูมิประเทศที่อกเขาและป่าไม้ที่งดงาม และภูมิอากาศเย็นสบายในฤดูหนาว

เชียงราย โครงการพัฒนาโดยตุงที่มีความโดดเด่นในเอกลักษณ์วัฒนธรรม ล้านนาและสอดคล้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ลำพังการค้าชายแดนและระบบเศรษฐกิจ ไม่ได้ทำให้เชียงรายเติบโตอย่างยั่งยืนและงดงาม หากแต่เมื่อระบบเศรษฐกิจของเมืองมีส่วนเกินเพียงพอที่จะหล่อเลี้ยง ก็ทำให้ศิลปินและศิลปะเฟื่องฟูและเกิดการสร้างสรรค์เมืองให้มีเอกลักษณ์ขึ้นได้ การสร้างสรรค์ที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์ทางศิลปะที่โดดเด่นที่สุดของเชียงรายในปัจจุบัน คือ วัดร่องขุน ผลงานของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ ซึ่งเริ่มก่อสร้างมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๓๙ และอาศัยรายได้จากการขายผลงานศิลปะของอาจารย์เฉลิมชัย โฆษิตพิพัฒน์ เพื่อก่อสร้างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน วัดร่องขุน เข้ามาอยู่ในแผนที่ของการท่องเที่ยวและเป็นจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวทุกคนที่มาเชียงรายต้องแวะชื่นชมผลงาน นักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาชมรู้จักกันในนาม White Temple หลังจากพระอุโบสถสีขาวที่จำลองไตรภูมิรกรสวรรค์และพุทธภูมิสร้างสำเร็จในราว พ.ศ. ๒๕๕๑ จะเห็นได้ว่า กระแสนักท่องเที่ยวและงานศิลปะเหล่านี้ เมื่อประกอบกับค่าครองชีพที่ยังไม่สูงนัก ส่งผลต่อเนื่องให้เกิดชุมชนศิลปิน งานศิลปะ ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ร้านหนังสือ ในตัวเมืองขึ้นตามไปด้วย เมืองเชียงรายเปลี่ยนจากเมืองการค้าชายแดนเดิมที่ทึบทึบกลายเป็นเมืองที่มีองค์ประกอบทางศิลปะเลี้ยงตัวเองได้ในระดับหนึ่ง เมืองเชียงราย มีการสร้างเมืองให้เป็นศิลปะหรือสร้างวิถีชีวิตศิลปิน ไม่ใช่แค่การจ้างงานศิลปินให้มาสร้างสรรค์ผลงานตามสถานที่ต่างๆ แล้วจัดงานเป็นครั้งคราวเท่านั้น แต่ต้องเกิดจากผลผลิตส่วนเกิน และวิถีชีวิตโดยรวมของชาวเมืองที่มีทุนเหลือมากพอจะสนับสนุนงานศิลปะ อีกทั้งวิสัยทัศน์ของหน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐร่วมกันทั้งหมดทุกฝ่าย

จากการสังเคราะห์ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย ซึ่งมีบริบทที่มีความแตกต่างกันทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชนนั้น ผู้วิจัยสามารถนำแนวคิด องค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์ที่จะเป็นปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ที่มีการสืบสานและอนุรักษ์ประวัติศาสตร์ ทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวและการค้าขายของชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน ชุมชนแห่งนี้ในอดีตเคยเป็นย่านการค้าที่สำคัญ และการค้าขายอัญมณี การจัดงานแบบย้อนอดีตกาลสานต่อปัจจุบันบ้านบางกะจะ จึงเป็นการส่งเสริมการนำภูมิปัญญาของคนในชุมชน มาต่อยอดสร้างนวัตกรรมให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เปิดประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้เยี่ยมชมแหล่งประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่สำคัญในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงรวบรวมไพร่พลที่เมืองจันทบูรณ์ และมีการทูลหม้อข้าว หม้อแกง ก่อนเข้าตีเมืองจันทบูรณ์ และรวบรวมไพร่พลไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยาได้เป็นผลสำเร็จ และได้ประมวลองค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ออกเป็น ๔ ด้าน ได้แก่

๑. ความรู้ความสามารถ
๒. วิถีวัฒนธรรม
๓. เทคโนโลยี
๔. สินค้าและบริการที่แสดงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม

องค์ประกอบของชุมชนสร้างสรรค์นั้น มีความเกี่ยวข้องสอดรับกับดัชนีความสร้างสรรค์ ในมิติชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญาท้องถิ่น จิตใจและสังคม และเศรษฐกิจ ที่จะเป็นพลวัตในการทำให้ชุมชนเป็นชุมชนสร้างสรรค์ที่มีการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

สรุปได้ว่า การดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงค่านึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไร จนเกินระดับความยั่งยืน ไม่เอาัดเอาเปรียบหรือใช้ผลประโยชน์ จากสังคมอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดี ที่อาจก่อให้เกิดวิกฤติ โดยมีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ ทำให้เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน ระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระบบคุณค่าและโลกทัศน์กับความสัมพันธ์ทางสังคมต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงประเทศไปสู่ความทันสมัยตามแบบทุนนิยมการค้า ที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมกับการจัดระเบียบสังคมใหม่ เพื่อให้เอื้อต่อความทันสมัย ผลที่เกิดขึ้นคือ ความทันสมัยทำให้คุณภาพชีวิตส่วนหนึ่งของคนดีขึ้น แต่ในขณะเดียวกันการพัฒนาด้านวัตถุและการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ ได้ทำลายสายสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิม ซึ่งเป็นรากฐานของความสุข ความมั่นคง และความเข้มแข็งของชุมชน จึงมีผลทำให้แต่ละชุมชนต้องพยายามหาหนทางเพื่อปรับตัวให้สามารถดำรงอยู่ได้ จากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปประเด็นด้านจิตใจและสังคมได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย สามารถนำมาสังเคราะห์สรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๒ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๒ ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

จากแผนภาพที่ ๔.๒ แสดงให้เห็นองค์ประกอบหลักของชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย มีรายละเอียด ดังนี้

๑. เทคโนโลยี มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒. วิถีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ทั้งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความเชื่อ ความศรัทธา จารีต ประเพณีที่ดีงาม ค่านิยม ความเป็นไทย และที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษา อนุรักษ์ พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศ

๓. ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการค้นหรือองค์ความรู้ของกลุ่มคนในท้องถิ่น อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ่านการกลั่นกรอง สังสม คติวิเคราะห์ และนำมาใช้จนเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้าน ถือเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่มีลักษณะเชื่อมโยงกัน

๔. เศรษฐกิจ เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภคเท่านั้น แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอีกด้วย

๕. การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน ไม่เอาर्डเอาเปรียบหรือใช้ผลประโยชน์จากสังคมอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดี ที่อาจก่อให้เกิดวิกฤติ โดยมีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ ทำให้เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

๔.๒ ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

จากการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จะเห็นได้ว่า แต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน ความเป็นอัตลักษณ์ เอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปตามบริบทของพื้นที่ ซึ่งปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ ได้แก่ กระบวนการและวิสัยทัศน์ในการมอง “ทุนจากภายใน” ของชุมชนและท้องถิ่นที่มีอยู่ เพื่อนำมาต่อยอดสร้างสรรค์และสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยทุนจากภายใน ครอบคลุมทั้งทุนทางกายภาพ ทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคม วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความชำนาญเฉพาะด้าน ถือเป็น “อัตลักษณ์” สำคัญในการสะท้อนความเป็นตัวตนของชุมชนและท้องถิ่น เป็นตัวเชื่อมโยงให้เกิดการมีส่วนร่วมและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาสังคมและชุมชนที่ยั่งยืน นอกจากนี้ แผนการขับเคลื่อนที่มุ่งตอบโจทย์และเหมาะสมตาม

“สภาพปัญหา” และ “ความต้องการ” ในชุมชน ผู้นำที่มีศักยภาพ การสร้างเครือข่ายชุมชน และพันธมิตรจากส่วนต่างๆ กระบวนการจัดการความรู้ ถ่ายทอดและต่อยอดองค์ความรู้ โดยการการพัฒนาให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์นั้นมีแนวทาง ดังนี้

๑. สร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้แก่ชุมชน
 ๒. ส่งเสริมความหลากหลาย และการเป็นสังคมที่เปิดกว้าง เป็นที่รวมของผู้ประกอบการ ings สร้างสรรค์และนักคิด
 ๓. สร้างสิ่งอำนวยความสะดวก และพื้นที่ที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ
 ๔. มีวิสัยทัศน์และพันธกิจร่วมกันในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ผ่านนโยบาย กลไกต่างๆ และธรรมาภิบาลที่เอื้อต่อความคิดสร้างสรรค์
- ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ออกเป็น ๕ ด้าน ประกอบด้วย ๑. การส่งเสริมการเรียนรู้ ๒. การเสริมสร้างจิตอาสา ๓. การพัฒนาความร่วมมือ ๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว ๕. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

๑. การส่งเสริมการเรียนรู้ พบว่า

การส่งเสริมการเรียนรู้ การฝึกอบรมทักษะ การพัฒนาทัศนคติมุมมอง การจรรโลงจิตใจ เหล่านี้ ล้วนเป็นปัจจัยที่จะนำมาซึ่งความสุข ความสงบของสังคม และในการพัฒนาสังคมนั้น จะต้องมีการบูรณาการซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม เพราะสิ่งเหล่านี้ มีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข กล่าวคือ นอกจากจะอยู่ดีกินดีแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องมีการพัฒนาด้านจิตใจ ซึ่งเป็นหน้าที่ขององค์กรภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมต้องร่วมมือกันพัฒนาจิตใจของคนในชาติ^{๘๗} การเรียนรู้เป็นลักษณะของกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง และมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน ตลอดจนสร้างจิตสำนึกเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมทั้งในส่วนของชาวบ้านและผู้มาเยือน^{๘๘}

การที่จะพัฒนาให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์นั้น จะต้องมีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบของคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรในชุมชน และศักยภาพของชุมชน เช่น เรื่องการศึกษา จัดอบรม สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกันในชุมชน เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้ และการแก้ปัญหาคือความเป็นอยู่ทั้งด้านการศึกษา ปัญหาสุขภาพ และสวัสดิการของชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นระบบอย่างบูรณาการ^{๘๙} คณะกรรมการจะต้องแนะนำให้ชาวชุมชนรู้จักการออมทรัพย์ ขยันหมั่นเพียรและชวนชววยในการประกอบสัมมาอาชีพ ให้การ

^{๘๗} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๘๘} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นายวิสูตร ธีญะชาติ, ปราชญ์ชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

สนับสนุนการเรียนรู้เกี่ยวกับโครงการและอาชีพแก่ชุมชน ตลอดถึงให้คำแนะนำส่งเสริมกลุ่มองค์กร เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจแบบพอเพียง เพื่อที่จะทำให้สังคมหรือชุมชนรอบข้างยอมรับ จึงจะทำให้การสร้างชุมชนนั้นมีการเรียนรู้ องค์ความรู้ ซึ่งเป็นบทบาทที่จะต้องชี้แนวทางในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นด้านแนวความคิด แนะนำ เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้นำ อันจะเป็นการชักนำแนวทางไปสู่การพัฒนาชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ ทางด้านเศรษฐกิจ^{๙๐}

การเรียนรู้ของชุมชน จำเป็นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกัน เช่น อะไรคือสิ่งที่มีคุณค่าต่อเราในฐานะที่เป็นชุมชน อะไรคือผลประโยชน์ร่วมของเราในฐานะที่เป็นชุมชน เรามีเป้าหมายตรงกันหรือไม่ อะไรคือสิ่งที่ชุมชนต้องการ เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น กระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนระหว่างคนในชุมชน และสาธารณะจะทำให้ชุมชนรู้ในสิ่งที่ต้องการ จะรู้ ซึ่งไม่สามารถรู้ได้โดยลำพังการเรียนรู้ของชุมชน แยกไม่ขาดจากการสร้างสำนักสาธารณะ การเรียนรู้ของชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาชุมชน ในวิถีทางที่ทำให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน การสร้างความเป็นชุมชน จึงเป็นหนึ่งเดียวกับการกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ชุมชนที่อุดมไปด้วยชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี หรือชุมชนที่มีประชาสังคมที่เข้มแข็ง ความเป็นชุมชนมิได้เริ่มต้นขึ้นด้วยธรรมเนียมแห่งความร่วมมือร่วมใจ ในทางตรงกันข้าม ธรรมเนียมแห่งความร่วมมือ เป็นสิ่งที่ก่อรูปขึ้นที่ละน้อยจากกระบวนการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน ธรรมเนียมของความร่วมมือนั้น เป็นสิ่งที่เกิดหรือพัฒนาขึ้นในระหว่าง หรือหลังจากที่คนได้มาทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาชุมชน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชน และยังเป็นตัวส่งเสริมให้ประชาชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต^{๙๑}

การสร้างคนให้มีความสามารถในการเรียนรู้ เพื่อจะได้มีความรู้ ความสามารถในการผลิต การแปรรูป การบริหารการจัดการในการประกอบอาชีพ และทำให้ชุมชนมีความสามารถ สร้างงานแลกเปลี่ยนผลผลิต มีรายได้มั่นคง มีการออม มีการนำรายได้และเงินออมไปลงทุนในกิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างรายได้และการออมเพิ่มขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้น ต้องหากิจกรรมหรือตัวนำที่เป็นการพัฒนาศักยภาพของคน และเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของเขาให้มากที่สุดซึ่ง “เศรษฐกิจชุมชน” จะเป็นคำตอบที่เหมาะสมที่สุด ชุมชนที่แท้จริงจะเป็นลักษณะของการที่ผู้คนหันหน้าเข้าหากัน เพื่อเผชิญกับปัญหา หรือแรงกดดันจากสังคมภายนอก หรือจากความตั้งใจในความปรารถนา ร่วมกันของคนในสังคม ว่าต้องการให้ชุมชนของตนเป็นเช่นไร โดยความเป็นชุมชนที่แท้จริงนั้น ย่อมดำเนินไปบนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง รู้จักใจ กว้างยอมรับความแตกต่างและความหลากหลาย ซึ่งเป็นคุณค่าหลักของระบอบประชาธิปไตยและความเป็นพลเมือง^{๙๒}

^{๙๐} สัมภาษณ์ นายโกเมธ ัญญาชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๑} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๙๒} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ นั้น สมาชิกทุกคนจะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน หรือเรียนรู้เป็นกลุ่มมีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวสารข้อมูลในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติ หรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน การเป็นชุมชนเรียนรู้ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนที่จะทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง กล่าวคือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชน และจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ จัดเวทีการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม^{๑๐๐}

กระบวนการเรียนรู้การทำงานกลุ่มแบบมีส่วนร่วม เรียกว่า เป็นการบริหารกลุ่มและเป็นการตรวจสอบกันเอง ด้วยความผูกพันความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันก็เกิดขึ้นกับชุมชน ซึ่งจะต้องมีการนำปัญหาไปแก้ไข โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้คำปรึกษา ที่จะต้องให้รับทราบในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ตลอดถึงการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม ซึ่งการให้คำปรึกษากลุ่ม จะเน้นในลักษณะของการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่ม^{๑๐๑}

การจัดการเรียนรู้ต้องผ่านกระบวนการการปฏิบัติ (action learning) โดยการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมจิตอาสาตามความเหมาะสมด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องจัดทำเป็นโครงการเฉพาะกิจขึ้น แต่ควรบูรณาการไปในทุกกิจกรรมการเรียนรู้ และที่สำคัญจะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลการปฏิบัติต่อเพื่อนและผู้สอน การสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้จิตอาสา โดยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกร่วม (Empathy) ความเห็นอกเห็นใจ เอาใจผู้อื่นมาใส่ใจตนเอง เพื่อรับรู้ความรู้สึก และตอบสนองโดยการแสดงพฤติกรรมจิตอาสาอย่างถูกต้องเหมาะสม ทั้งภาษาพูด และภาษากายที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เพื่อปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองของผู้เรียน ทำให้เห็นว่าผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพที่จะช่วยเหลือผู้อื่นและสังคมส่วนรวมได้ ไม่สำคัญว่าจะเรียนเก่งสอบได้คะแนนดีหรือไม่ การปรับเปลี่ยนความคิดและมุมมองดังกล่าว จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง เพราะมีการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเอง มุ่งให้เห็นความคิดและความรู้สึกของตนเอง เมื่อได้ช่วยเหลือผู้อื่น หรือทำประโยชน์ต่อส่วนรวม รวมทั้งการกำหนดแนวทางสำหรับพัฒนาตนเอง ให้เป็นคนที่มีจิตอาสาต่อไป^{๑๐๒}

ทุนมนุษย์ถือเป็นมิติใหม่ที่เข้ามาเปลี่ยนแนวคิดของการบริหารทรัพยากรบุคคลให้ดึงความสามารถของคน (Human Competence) ออกมาสร้างมูลค่าเพิ่มของทุนปัญญา (Intellectual

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายหยัน ธัญญาชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ นางสาววิชชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

Capital Value) ทั้งนี้ เพราะความสามารถ ตลอดจนทักษะหรือความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่สั่งสมอยู่ในตัวเอง และสามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มารวมด้วยกัน จนเกิดเป็นศักยภาพของชุมชนหรือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ซึ่งจะทำให้ชุมชนนั้นมีความสามารถสร้างความได้เปรียบเหนือคู่แข่ง ดังนั้น ทุมนมนุษย์เป็นสินทรัพย์ชนิดหนึ่ง ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสบการณ์ และค่านิยมที่คนในชุมชนมีและนำมาใช้ในการทำงานให้บรรลุผล และเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน (Intangible Asset) ซึ่งตามปกติแล้วไม่สามารถวัดเทียบเป็นมูลค่าทางธุรกิจได้ แต่ในที่สุดแล้ว สามารถที่จะแปลงสภาพให้กลายเป็นสินทรัพย์ที่วัดเทียบมูลค่าออกมาได้^{๑๐๔}

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเรียนรู้ นั้น มีการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง และมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน การที่จะพัฒนาให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์นั้น มีกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบของคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรในชุมชน และศักยภาพของชุมชน เช่น เรื่องการศึกษา จัดอบรม สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน

การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์สามารถบูรณาการการส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสารานุกรมธรรม ข้อที่ว่า เมตตาทายกรรม และเมตตาวจีกรรม ดังนี้

ด้านเมตตาทายกรรม หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรหมั่นลงพื้นที่ตรวจเยี่ยมคนในชุมชน หมู่บ้าน เพื่อทราบปัญหาและความต้องการอย่างสม่ำเสมอ ควรทำงานรับใช้ชุมชนอย่างเสมอต้นเสมอปลาย ร่วมสุขร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ คิดวิเคราะห์แก้ปัญหาอย่างแยบยล เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่เบียดเบียน ไม่กดขี่ประชาชน ไม่หลงระเหิงในอำนาจ บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน ห้ามปราบสกัดกั้นสิ่งผิดกฎหมายความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในชุมชนหรือพื้นที่ที่ดูแล ป้องกันมิให้เกิดเหตุร้าย หากเกิดเหตุก็แก้ไขเหตุความเดือดร้อนได้ทันที ควรวางแผนการทำงานให้เหมาะสม เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาที่จะต้องทำแต่ละเรื่องก่อนหลัง แผนที่วางไว้ปรับเปลี่ยนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และควรตั้งใจปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างดียิ่ง โดยมุ่งให้บริการแก่ประชาชน เพื่ออำนวยความสะดวกต่าง ๆ เมื่อเกิดความบกพร่องในหน้าที่การงาน ก็พร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันที^{๑๐๕}

ในด้านเมตตาวจีกรรม หน่วยงานราชการและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จะต้องปฏิบัติสัมพันธ์ที่ดีต่อกันมีการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทั้งในด้านข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ในการพัฒนา ให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ที่สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นต้นแบบในเรื่องของเศรษฐกิจชุมชน ประกอบด้วย ๑) แสดงออกต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ๒) แสดงความช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยความเต็มใจ ๓) แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔) มีความกระตือรือร้น ในการมาปฏิบัติหน้าที่ ตลอดเวลา ๕) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความทุ่มเท สม่ำเสมอ แม้ไม่มีใครบังคับ เป็นต้น

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ นายทรงพล พุทธิเจริญทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ด้านเมตตาวชิกรรม หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรรักษาคำพูด มีสัจจะ พูดจริง ทำจริง พูดเพื่อชักนำให้ประชาชนเกิดความสามัคคีปรองดอง และเกิดความรักความเห็นใจกันและกัน ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสาร กิจกรรมต่างๆ ให้ประชาชนทราบอย่างทั่วถึง กล่าววาจาสุภาพ อ่อนหวาน ให้คำแนะนำตักเตือนกันด้วยดี เป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนได้ ควรพูดดีต่อกัน ใช้สัมมาวาจา คือ วาจาที่เป็นจริงไพเราะ ถูกกาลเทศะ สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่ชุมชน เพราะเป็นปัจจัยในการ เชื่อมสัมพันธ์ภาพหรือมิตรภาพให้แก่เพื่อนร่วมงาน^{๑๐๖}

ในด้านเมตตาวชิกรรม หน่วยงานราชการและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จะต้องรักษาสัญญาที่ให้ไว้ว่าจะดำเนินโครงการ กิจกรรม และแผนงานกับชุมชน ที่สนองต่อความต้องการของชุมชน เกิดเป็นสาธารณประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ประกอบด้วย ๑) พูดต่อกันด้วยเมตตา คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๒) เสนอแนะหรือทักท้วงต่อกันอย่างสุภาพ ด้วยความหวังดี ๓) กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๔) มีการทักท้วง สอบถามด้วยวาจาที่ไพเราะอ่อนหวาน ชวนฟัง ๕) ไม่พูดในสิ่งที่ฟังแล้วรู้สึกสะเทือนใจ น้อยใจ หรือคับแค้นใจ เป็นต้น

๒) การเสริมสร้างจิตอาสา พบว่า

ผู้นำชุมชนควรเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ซึ่งมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และพัฒนา สังคมส่วนรวม ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถเป็นตัวแทนของการเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมโยงความคิดริเริ่ม ระดับสถาบันด้วยการลงมือทำงานในชุมชน สิ่งสำคัญคือการทำงานจิตอาสา นั้นจะสอดคล้องประสานเข้ากับ นโยบายและแผนงานต่างๆ ที่มาจากขั้นตอนการทำแผน นอกจากนี้ ผู้นำจะต้องมีจิตสาธารณะ เพื่อส่วนรวม โดยการกระทำตนเอง ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและเกิดความเสียหายต่อส่วนรวม มีบทบาทต่อสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม^{๑๐๗}

ผู้นำที่มีจิตอาสา คือ ผู้ที่มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกันรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดีงาม ละอายต่อสิ่งผิด เน้นความเรียบร้อย ประหยัดและมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และมีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทย โดยมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านต่างๆ ให้กับชุมชน รวมถึงการรู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ ดังนั้น จึงเป็นภาระของสมาชิกในชุมชน ที่จะต้องช่วยกันหาทางแก้ไข ที่สำคัญที่สุดก็คือจะต้องช่วยกันสร้างความมีจิตอาสาให้เกิดขึ้นในใจของทุกคน จึงจะทำให้มีผลต่อการหาหนทางแก้ไขปัญหาได้^{๑๐๘}

การสร้างจิตสาธารณะ หรือจิตอาสาเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะต้องสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม ต้องมีความรับผิดชอบต่อการรักษาสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้ถือว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และยึดหลักการในการดำเนินชีวิต เพราะหลักการหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาที่ตนนับถือ สอนให้คนทำความดีทั้งสิ้น ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้ตนเองมีความสุข^{๑๐๙} ควรมีการปลูกฝังจิตอาสาให้แก่เยาวชนที่จะต้องมีการระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อมาตรฐานชาติอันเกิดขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยคำสั่งสอน ผูกพัน จากบุคคล สิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีกิจกรรม และใช้สิ่งของร่วมกันในชุมชน การพัฒนาจิตอาสาให้แก่เยาวชนในการใช้สิ่งของร่วมกัน ดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวมและน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน^{๑๑๐} บุคคลที่จะมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสา นั้น จะต้องสามารถพัฒนาตนเอง เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ และแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและก้าวทันโลก มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย ตรงต่อเวลา ตระหนักและปฏิบัติได้ตามระเบียบและจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความอดทน และเสียสละเพื่อส่วนรวม ดังนั้น สังคมจะอยู่เย็นเป็นสุข ชุมชนจะต้องมีคุณธรรมนำความรู้ รู้เท่าทันโลก ครอบครัวยุบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สันติสุข เศรษฐกิจเสถียรภาพและเป็นธรรม เพราะจิตอาสาเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้เห็นคุณค่าของความดี^{๑๑๑}

จิตอาสาทำให้ทุกคนในสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้ เป็นสังคมที่มีการให้และแบ่งปันซึ่งกันและกัน คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งต้องขับเคลื่อนทั้งระบบ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กวัยเรียน เพราะจิตอาสาและจิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างหนึ่ง ที่จะต้องปลูกฝังอย่างต่อเนื่อง ดังสุภาษิตที่ว่า “ไม้อ่อนดัดง่ายไม้แก่ดัดยาก” กระบวนการในการสร้างเสริมจิตอาสาให้กับคนในชุมชน มีแนวทางที่หลากหลายเพื่อให้คนในชุมชนเกิดความรู้และความเข้าใจที่สามารถนำออกมาใช้ได้ ในลักษณะการมีจิตอาสาต่อตนเอง และต่อผู้อื่นในชุมชน ซึ่งในการเสริมสร้างให้กับผู้เรียนก็มีหลากหลายวิธีการที่จะช่วยให้คนในชุมชนได้รับรู้และเรียนรู้ได้อย่างถูกธรรมเนียมคลองธรรมเพื่อไปสู่การมีพฤติกรรมในการช่วยเหลือและเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชน^{๑๑๒}

สถานศึกษาและชุมชนควรส่งเสริมเรื่องจิตอาสา หรือควรมีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาจิตอาสา ซึ่งสามารถทำได้ทุกช่วงวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัยเด็กที่เป็นวัยแห่งการเรียนรู้ ผู้สอนเป็นหัวใจสำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะจิตอาสาที่สามารถพัฒนาพร้อมกัน สำหรับแนวทางการจัดการเรียนรู้ จำเป็นต้องนำองค์ความรู้เชิงทฤษฎีมาปรับประยุกต์ให้มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในปัจจุบัน เริ่มจากตัวผู้สอนเองที่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและค่อยๆ ขยายไปสู่การพัฒนาผู้เรียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิสัย, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๑ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ นายวิสูตร ธีญะชาติ, ประชาชนชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ นายโกเมท ธีญะชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ต้องพัฒนาไปให้ถึงระบบความคิดของผู้เรียน มากกว่าการให้ทำกิจกรรมโดยปราศจากความคิด
อย่างไรก็ตาม ต้องถือเป็นหลักการว่า การพัฒนาจิตอาสาสามารถสอดแทรกได้ในทุกกิจกรรมการ
เรียนรู้^{๑๑๓}

การสร้างจิตอาสา เป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้ว่าจะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าใจ
ตนเองไม่ยอมรับ จิตอาสาก็ไม่เกิด ฉะนั้น คำว่า “ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน” จึงมีความสำคัญส่วนหนึ่งใน
การสร้างจิตอาสา ถ้าตนเองไม่เห็นความสำคัญแล้วคงไม่มีใครบังคับได้ ดังนั้น การสร้างจิตอาสาให้กับ
คนในชุมชน จะต้องมีการปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา รวมไปถึง
สร้างความสัมพันธ์ด้านครอบครัวและสังคม ซึ่งเป็นการขัดเกลาทางจิตใจให้กับคนในชุมชนและ
ผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้รู้คุณค่าของการแบ่งปันและการช่วยเหลือผู้อื่น และเกิดประโยชน์ต่อสังคมมาก
ที่สุด^{๑๑๔}

การพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จ จะต้องเกิดจากความร่วมมือและความรับผิดชอบ
ร่วมกันของภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน ในการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกัน
วางแผน และการร่วมกันดำเนินการ เพื่อแก้ปัญหาและสนองความต้องการของประชาชนทั้งชุมชน
โดยชุมชนมีวิถีคิดในการจัดการกับปัญหาการอยู่ร่วมกัน ให้เกิดความรู้รักสามัคคีกัน การเลือกจัด
กิจกรรมหรือบริการสังคม เพื่อสร้างสวัสดิการชุมชน กิจกรรมหรือบริการสังคมที่ชุมชนจัดขึ้น
เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน หรือมีความแปลกใหม่ทางสังคมได้มากน้อยเพียงใด อะไรเป็น
ตัวชี้วัดความสำเร็จของผู้นำชุมชนในกิจกรรมหรือบริการสังคมนั้น เพื่อความเข้มแข็งของชุมชนจะมี
ความยั่งยืน เป็นสิ่งที่แสดงศักยภาพของผู้นำชุมชนอีกด้วย^{๑๑๕}

สรุปได้ว่า ผู้นำที่มีจิตอาสา คือ ผู้ที่มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวม หรือการคำนึงถึง
ผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็น
ประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดี มีจิตอาสา
ซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะต้องสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วม
ในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ต่อตนเองและสังคม มีการปลูกฝังจิต
อาสาให้แก่เยาวชน ที่จะต้องมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบตามธรรมชาติอันเกิดขึ้น รวมทั้งการ
เรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอน ฝึกฝน จากบุคคล สิ่งแวดล้อม จะเห็นได้ว่า
การพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยความร่วมมือและความรับผิดชอบร่วมกัน
ของภาครัฐ องค์กรเอกชน และภาคประชาชน ในการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันวางแผน
และการร่วมกันดำเนินการ

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายหยัน ธิญญาชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัด
จันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี,
๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์สามารถบูรณาการการเสริมสร้างจิตอาสาตามหลัก สราณียธรรม ข้อที่ว่า ทิฏฐิสามัญญตา ดังนี้

ด้านทิฏฐิสามัญญตา หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรเคารพความคิดเห็นของกันและกัน
รับฟังปัญหา คำแนะนำต่างๆ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเอง และองค์กรอยู่เสมอ จัดถ່อง
หรือรับรู้ความคิดเห็นให้ประชาชนได้แจ้งข้อคิดเห็นในที่สาธารณะและสะดวกต่อการใช้บริการ
เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมประชุมเพื่อเสนอปัญหา ความต้องการในท้องถิ่น แสดงความคิดเห็น
วิจารณ์การทำงาน การร้องทุกข์เรื่องราวต่างๆ ได้ และยึดหลักประชาธิปไตยเป็นหลักโดยการใช้เสียง
ส่วนมากในการตัดสินใจ มีความสามัคคีปรองดองกัน หากมีความคิดเห็นขัดแย้งกัน ก็ควรใช้เหตุผล ไม่ใช่
อารมณ์และยึดมั่นในความคิดของตนเองมากเกินไป ควรหมั่นประชุมกันปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ไข
ปัญหา ปรับปรุงงาน หรือเพื่อประสานประโยชน์ เพราะการประชุมจะทำให้รู้คน รู้งาน รู้ปัญหา หรือ
ผลที่เกิดจากการทำงาน และให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอความเห็นในการตัดสินใจเรื่อง
สำคัญๆ ของชุมชน ให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามีส่วนร่วม มีการประชาคม มีการแสดงความ
ความคิดเห็นต่อสาธารณะ^{๑๑๖}

ในด้านทิฏฐิสามัญญตา หน่วยงานราชการและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จะต้องมิจิตสาธารณะ
หรือจิตอาสา เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการ และระบบสุขภาพ
หรือสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์อันเกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งจิตอาสา
กับการที่มีความเห็นหรือทัศนคติตรงกัน จึงเป็นการทำงานที่จะทำให้โครงการ นโยบายที่หน่วยงาน
ภาครัฐจะทำเพื่อคนในชุมชนให้บรรลุผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมได้ ซึ่งประกอบด้วย ๑) ปรับ
ความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน ๒) มีความเห็นชอบร่วมกันตกลงกันได้
หลักการสำคัญ ๓) ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน ๔) ก่อน
ปฏิบัติงาน จะมีการประชุม และวางแผนการทำงานอยู่เสมอ ๕) เมื่อการปฏิบัติงานมีปัญหา ก็จะมีการ
ประชุมแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี^{๑๑๗}

๓) การพัฒนาความร่วมมือ พบว่า

การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นความร่วมมือของคนในชุมชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่
สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม
ร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูล
ข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ
และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น นอกจากนี้ จะต้องมีการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นกระบวนการ
ที่เปิดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของ
หน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวที

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ นายโกเมท ธัญญาชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง
จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ นายหยัน ธัญญาชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัด
จันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

สาธารณะ^{๑๑๘} เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย^{๑๑๙}

การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญ ของความสำเร็จที่สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และเอื้อต่อประโยชน์สุขของชุมชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งยังเป็น การสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ชุมชน ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น^{๑๒๐}

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น จะต้องตัดสินใจในการดำเนินการ การมีอิทธิพลในการตัดสินใจดำเนินงานหรือออกเสียงคัดค้าน และตัดสินใจปฏิบัติการในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดระบบการทำงาน วิธีการทำงาน ใครเป็นผู้กระทำและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ การทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในทุกๆ ด้าน^{๑๒๑}

การมีส่วนร่วมของชุมชน ได้สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ กล่าวคือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ซึ่งเป็นการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม เป็นการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหาร และการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยอาจจะเป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ ทางสังคม หรือโดยส่วนตัว และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป^{๑๒๒}

การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ รวมทั้งการสร้างกลไกใน

^{๑๑๘} สัมภาษณ์ นายวิสูตร วัฒนชาติ, ประชาชนชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สัมภาษณ์ นายโกเมธ วัฒนชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๐} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๑} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๒} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

การปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การรักษารัฐธรรมนูญและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ โดยพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมสิทธิชุมชนและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร ตลอดจนพัฒนาระบบการจัดการร่วมเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยให้ความสำคัญกับการกำหนดเขตและการจัดการเชิงพื้นที่ ภายใต้การจัดทำข้อตกลงกับชุมชนท้องถิ่นในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติหลัก ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรทะเล รวมถึงการมีมาตรการหยุดใช้ทรัพยากรที่สำคัญที่ถูกทำลายสูงเป็นการชั่วคราว และการสร้างกลไกแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี^{๑๒๔}

การมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนเป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม จะต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลก เพื่อให้เป็นสังคมที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง และบริหารจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถเข้าถึงบริการทางสังคมที่มีคุณภาพ ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่ครอบคลุมทั่วถึงและมีคุณภาพเท่าเทียมกัน มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วนในกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์^{๑๒๕}

ผู้นำชุมชนได้รับผลประโยชน์ ในการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมที่ชุมชนได้รับผลกระทบ และหาสาเหตุแนวทางแก้ไข หางบประมาณในการแก้ปัญหาตัวเอง ในส่วนของผลประโยชน์ที่เป็นการนำนโยบายมาปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐจะต้องทำความเข้าใจให้ชุมชน ได้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมว่า ชุมชนจะได้รับอะไร ถ้าหากทุกคนได้ร่วมกันสำรวจหาสาเหตุของปัญหา เรียนรู้แนวทางป้องกัน และหาทางแก้ไขจากการที่ชุมชนเป็นเจ้าของปัญหาและเรียนรู้ ป้องกัน แก้ไขเอง ผลที่ได้จะเป็นการแก้ปัญหาระยะยาวต่อชุมชนร่วมกัน ซึ่งตอบเจตน์ของความต้องการของชุมชน เพื่อให้มีความเข้าใจในวิธีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล และเกิดความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาในการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน จะเห็นได้ว่า ผู้นำชุมชนเป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติมากกว่าการได้ร่วมนำเสนอปัญหา หาสาเหตุ และร่วมกำหนดนโยบาย ไม่มีโอกาสในการตัดสินใจ หรือนำเสนอความเห็น เป็นการมีส่วนร่วมแบบบางส่วน ยกเว้นโครงการที่ผู้นำชุมชนได้รับผลกระทบ จึงตัดสินใจจัดหางบประมาณ ในการดำเนินการในการแก้ปัญหาเอง ผู้นำชุมชนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน และไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการให้ความรู้แก่ชุมชน ทำให้การแก้ปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือหรือไม่ต่อเนื่อง ไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น การไม่ได้รับการยอมรับในศักยภาพของผู้นำ ทำให้ชุมชนไม่สามารถพึ่งตนเองได้^{๑๒๖}

^{๑๒๔} สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จิตต์ธรรม, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ที่ว่าการอำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๕} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี, ๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๒๖} สัมภาษณ์ นางสาววิชชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอมะนัง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารภายในชุมชน ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนากิจกรรมภายในชุมชน และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานของชุมชนให้มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การตัดสินใจที่เกิดจากการมีส่วนร่วม มีความสมเหตุสมผล และชอบธรรม ก็ต้องนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าผู้มีอำนาจเห็นว่าการตัดสินใจนั้นไม่เหมาะสม ขัดกับการตัดสินใจของชุมชน ก็จะต้องอธิบายได้โดยมีมาตรฐานแห่งความชอบธรรมที่จะเลือกตัดสินใจเช่นนั้น โดยที่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยอมรับได้^{๑๒๗}

สรุปได้ว่า หน่วยราชการมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ ร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาครัฐจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

จากการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี สามารถนำมาสังเคราะห์สรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๓ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๓ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

^{๑๒๗} สัมภาษณ์ นายหยัน ธัญญาชาติ, รองประธานป่าชุมชน, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

**การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์สามารถบูรณาการการพัฒนาความร่วมมือตามหลัก
สราณียธรรม ข้อที่ว่า เมตตามโนกรรม ดังนี้**

ด้านเมตตามโนกรรม หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรระลึกอยู่เสมอว่าตนเองมีหน้าที่
อะไร มีความรับผิดชอบต่อประชาชนอย่างไร และมุ่งมั่นต่อหน้าที่การงานนั้นๆ ควรเสียสละสุขส่วนตน
เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม และความสงบเรียบร้อยของหมู่บ้าน โดยการเข้าไปปฏิบัติหน้าที่รับใช้
ประชาชน ดูแลทุกข์สุขของคนในชุมชน ประสานประโยชน์ให้เกิดขึ้นในหมู่คณะในชุมชน ควรทำงาน
เพื่อส่วนรวม ซื่อตรงต่อตนเอง ต่องาน และบุคคลอื่น เว้นจากการแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและ
พรรคพวกไม่รับสินบน ไม่ทุจริต ไม่เบียดเบียนเอาผลประโยชน์ของประชาชนมาเป็นของตนเอง
คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ควรมีความสุข มีเมตตาปรารถนาดีต่อผู้ร่วมงานและประชาชนในชุมชน
อย่างสม่ำเสมอด้วยใจบริสุทธิ์ มีความอดทน อดกลั้น ช่มใจ ห้ามใจตนเองต่อสิ่งยั่วถึงแม้จะถูกยั่วด้วย
คำเสียดสี ถากถางอย่างไร ก็ไม่หมัดกำลังใจ ไม่ทิ้งการงานที่เป็นภารกิจของตน และมีการไตร่ตรอง
หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อผิดพลาดในการทำงาน วางแผนประเมินผล
คิดค้นแก้ไขปรับปรุงให้งานนั้นๆ บรรลุเป้าหมาย^{๑๒๘}

ในด้านเมตตามโนกรรม หน่วยงานราชการและผู้นำท้องถิ่น จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วม
ของชุมชน เพื่อสร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ซึ่งประกอบด้วยประเด็นต่างๆ กล่าวคือ การมี
ส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม สนับสนุนทางด้านทรัพยากรที่มีอยู่
ประกอบด้วย ๑) มีความพอใจในการที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ๒) คิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่ง
ขององค์กร ๓) คิดต่อกันด้วยเมตตา คือมีจิตใจปรารถนาดี ๔) คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองใน
แง่ดี ๕) มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน เป็นต้น

๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว พบว่า

ป่าชายเลนเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ ที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารและแหล่งหลบภัยของสัตว์น้ำ
นานาชนิดที่มีค่าทางเศรษฐกิจทำรายได้ให้แก่ชุมชนมูลค่ามหาศาล นอกจากการจับสัตว์ทะเลใน
บริเวณป่าชายเลนโดยตรงแล้ว บางชุมชนอาศัยคลอง ร่องน้ำระหว่างป่าชายเลนเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำใน
กระชัง การเลี้ยงสัตว์น้ำดังกล่าวผสมผสานกับการปลูกป่าชายเลน ช่วยอนุรักษ์ป่าชายเลน เป็นการนำ
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ชุมชนสามารถจับสัตว์น้ำมารับประทานและขายได้ตลอดปี แม้ว่า
รายได้ไม่มากนัก แต่ก็พออยู่พอกิน ป่าชายเลนให้อากาศที่บริสุทธิ์ พื้นที่หนึ่งไร่ สามารถผลิตออกซิเจน
สร้างอากาศที่บริสุทธิ์ สดชื่นและดูดคาร์บอนไดออกไซด์ เพื่อลดอากาศเสียในบรรยากาศ เกิดแหล่ง
ท่องเที่ยวตามชายฝั่งทะเล สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนเพิ่มขึ้น ป่าชายเลนจึงเป็นชุมชนทรัพยากร
พอเพียงที่ทุกคนต้องช่วยกันอนุรักษ์ ป่าโกงกางและทะเล คือแหล่งชีวิต เป็นอู่ข้าวอู่น้ำ ปัจจุบันป่าชาย
เลนถูกบุกรุกทำลายจำนวนมาก^{๑๓๑}

สังคมและชุมชนจึงต้องรณรงค์ดูแล ปกป้องอนุรักษ์ป่าชายเลน จัดตั้งเครือข่ายในการฟื้นฟู
ปลูกป่าชายเลนให้มากขึ้น ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงาน

^{๑๒๘} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี,
๗ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๑} สัมภาษณ์ พระครูพิณิจธรรมประภาส, เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต, ตำบลบางกะจะ อำเภอมือง
จังหวัดจันทบุรี, ๒๙ มกราคม ๒๕๖๒.

ภาครัฐที่รับผิดชอบ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เครือข่ายด้านสื่อสารประชาสัมพันธ์ และทุกภาคส่วนจัดกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวป่าชายเลน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนสังคมประเทศโดยรวมอย่างยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ และชุมชน จึงมีมติร่วมกันในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย ซึ่งกันและกัน โดยการให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมชุมชน ด้วยการจัดโครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภายในชุมชน ซึ่งอยู่ติดคลองแม่น้ำ การปลูกป่าเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้พื้นที่สาธารณะ^{๑๓๒}

การกำหนดกลยุทธ์ในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ชุมชน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวทางบกในพื้นที่สาธารณประโยชน์ เช่น สวนสาธารณะ พื้นที่ว่างในชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวสำคัญๆ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวป่าทางบกรอบชายทะเล ซึ่งเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกต้นไม้ เพื่อให้ร่มเงา ส่วนในพื้นที่ป่าโกงกางและป่าชายเลน พื้นที่ที่ยังไม่มีความชัดเจน และพื้นที่บางแห่งก็มีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้ว การอนุรักษ์ป่าชายเลนเริ่มต้นมาจากชุมชนก่อน เพราะก่อนหน้านี้มีเศษขยะมูลฝอยเป็นจำนวนมากจากผู้ประกอบการและชุมชน จึงมีการรวมกลุ่มกันของชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำ โดยจัดทำโครงการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อศึกษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โครงการปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชายเลน และโครงการพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ช่วยสร้างสมดุลให้แก่ธรรมชาติ ลดปัญหาโลกร้อน และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างภาครัฐ ผู้ประกอบการ และชุมชน ด้วยการกำหนดกลยุทธ์หรือแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว พื้นที่ทางบกป่าชายเลน ด้วยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของหน่วยงานภาครัฐ มีการดำเนินโครงการรักษ้ำน้ำ โดยมีการรณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ยืนต้น ปลูกต้นไม้บริเวณเกาะกลางถนน ปลูกป่าชายเลน ซึ่งหน่วยงานภาครัฐได้ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปลูกป่า โดยมีวัตถุประสงค์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศป่าชายเลน เพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาการไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และมีการปรับปรุงทัศนียภาพ ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม^{๑๓๓}

ประเทศไทยมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และต่อการขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ป่าไม้ แหล่งต้นน้ำสภาพแวดล้อมทางทะเล เป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมการผลิต การส่งออกและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว จะเห็นได้ว่า ในอดีตมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา จึงทำให้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติไม่เกิดความสมดุลและยั่งยืน ลำดับความสำคัญทางเศรษฐกิจจึงมีความสำคัญมากกว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้บรรลุผลการพัฒนาที่ยั่งยืน สิ่งสำคัญ คือ ต้องทำความเข้าใจกับความสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจและคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อม มีเครื่องมือมากมายที่ใช้ในประเทศไทยเพื่อประเมินค่าการให้บริการระบบนิเวศและการตัดสินใจอย่างรอบคอบเกี่ยวกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเครื่องมือประเมินมูลค่าระบบนิเวศ

^{๑๓๒} สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จิตต์ธรรม, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๓} สัมภาษณ์ นายทรงพล พุทธิเจริญทอง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

ได้รับการใช้เพื่อประโยชน์ในการออกแบบ การชำระเงินสำหรับแผนการให้บริการระบบนิเวศ ที่สร้างแรงจูงใจให้กับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และการป้องกันคุ้มครองทรัพยากรที่สามารถเกิดขึ้นใหม่ได้เอง เพื่อให้มีอัตราในการนำทรัพยากรมาใช้อยู่ในระดับที่สามารถเกิดขึ้นมาทดแทนได้ทัน ซึ่งจะช่วยให้มีทรัพยากรนั้นไว้ใช้อย่างยั่งยืน ทั้งยังรวมถึงการป้องกันทรัพยากรที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่เกิดการลุกลามจนทำให้สถานะสิ่งแวดล้อมเสียสมดุล^{๑๓๔}

การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ในการอยู่ร่วมกันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสันติและเกื้อกูล ด้วยการส่งเสริมสิทธิชุมชน และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสงวนอนุรักษ์ ป่าไม้ พัฒนา ใช้ประโยชน์และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนเป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม จะต้องสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้นำชุมชนได้รับผลประโยชน์ ในการมีส่วนร่วมจากกิจกรรมที่ชุมชนได้รับผลกระทบ และหาสาเหตุแนวทางแก้ไข ทางงบประมาณในการแก้ปัญหาตัวเอง ในส่วนของผลประโยชน์ที่เป็นการนำนโยบายมาปฏิบัติ การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารภายในชุมชน ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนากิจกรรมภายในชุมชน และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี

สรุปได้ว่า การพัฒนาสังคมมีการบูรณาการซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม การสร้างจิตสาธารณะ หรือจิตอาสาเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะต้องสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเอง คือ ส่วนหนึ่งของชุมชน สังคม มีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีผลในทางจิตวิทยาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจ ที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารภายในชุมชน ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติ เพื่อการพัฒนากิจกรรมภายในชุมชน และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ชุมชนสร้างสรรค์นั้น มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความเหมาะสม มาใช้การบริหารงาน เพื่อลดต้นทุนในการบำรุงดูแลรักษา มีการวางแผนกำหนดเป้าหมาย และมาตรฐานการทำงานที่ดี เพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน และชุมชนมีการรณรงค์ดูแล ป้องกัน อนุรักษ์ป่าชายเลน จัดตั้งเครือข่ายในการฟื้นฟูปลูกป่าชายเลนให้มากขึ้น ดำเนินการอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา เครือข่ายด้านสื่อสารประชาสัมพันธ์ และทุกภาคส่วนจัดกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวป่าชายเลน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนสังคมอย่างยั่งยืน

^{๑๓๔} สัมภาษณ์ นางสาววิชชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์สามารถบูรณาการการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านพื้นที่สีเขียวตามหลักสารานิยมธรรม ข้อที่ว่า สาธารณโภคี ดังนี้

ด้านสาธารณโภคี หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรจัดสรรแบ่งปันประโยชน์ต่างๆ ที่ชุมชนสมควรได้ให้เสมอภาคเท่าเทียมกัน คำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก ให้การช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ชุมชนที่ได้รับภัยพิบัติหรือที่ได้รับความเดือดร้อนได้อย่างทั่วถึง ใช้จ่ายงบประมาณอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สำหรับการพัฒนาท้องถิ่นให้มากที่สุด จัดสรรงบประมาณไปพัฒนาในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง เอาใจใส่ช่วยเหลือแก้ปัญหาของประชาชน จัดบริการสาธารณะอย่างเป็นธรรมทั่วถึงอย่างจริงจัง ส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ จัดอบรมประชาชนให้เรียนรู้ระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น และพัฒนาปรับปรุงการคมนาคมและน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างทั่วถึงทุกหมู่บ้าน^{๑๓๕}

ในด้านสาธารณโภคี หน่วยงานราชการและผู้นำท้องถิ่น จะต้องมีการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ รู้จักแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งตรงกับหลักสาธารณโภคี คือ การบริโภคที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณชนทั่วไปนั่นเอง ประกอบด้วย ๑) ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม ๒) ไม่ช่วงชิงของส่วนรวมมาเป็นของตน ๓) เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ สงเคราะห์แก่กัน ในหมู่ผู้ร่วมงานด้วยกัน ๔) มีการใช้เครื่องใช้และอุปกรณ์ต่างๆ ของหน่วยงานอย่างประหยัด และเหมาะสม ๕) มีการจัดสรรสวัสดิการ หรือการทำงานล่วงเวลาตามความเหมาะสม และเป็นธรรมแก่ทุกคน เป็นต้น

๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ พบว่า

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศนั้น จะต้องพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เป็นพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรต่างๆ เพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน โดยเน้นกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเอง โดยประสานการทำงานกับพหุภาคี และผู้คนในท้องถิ่น มีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดรายได้ ส่งผลต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชน^{๑๓๖}

หลักสารานิยมธรรม ๖ คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน ๖ อย่าง เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อไม่วิวาทกัน เพื่อความพร้อมเพรียงกันเพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ประกอบด้วย ๑) เมตตาทายกรรม การแสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ๒) เมตตาวัจจกรรม การกล่าววาจาสุภาพ ช่วยเหลือบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ ๓) เมตตาเมโนกรรม การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งดีที่เป็นประโยชน์แก่กัน ๔) สาธารณโภคี การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบ

^{๑๓๕} สัมภาษณ์ นางสาวสุชาดา สุโขทัยเงิน, พัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลบางกะจะ, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๓๖} สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์, รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

ธรรม ๕) สีสสามัญญตา การมีความประพฤติสุจริต ดึงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม และ
๖) ทิฏฐิสามัญญตา การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน

สาราณียธรรม^{๑๓๘} เป็นธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน คือ ผู้ประพฤติธรรมเหล่านี้
ย่อมเป็นเหตุให้ระลึกถึงความดีที่ทำต่อกัน เป็นที่เคารพนับถือของผู้อื่น และสมานความสามัคคีกลม
เกลียวในหมู่คณะไว้ได้

๑. การเข้าไปตั้งกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การช่วยชวนช่วยทำกิจธุระของกันและ
กันด้วยกาย ไม่ว่าจะเป็ กิจธุระอะไรก็ตาม ก็เต็มใจช่วยทำกิจธุระนั้นจนสำเร็จ ไม่นิ่งดูตายเพราะถือ
ว่าไม่ใช่หน้าที่ เรื่องอะไรจะทำให้เหนื่อยแรงลำบากกาย

๒. การเข้าไปตั้งวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแนะนำสั่งสอนบอกกันในทางที่ดี
ถูกต้อง เมื่อทำตามแล้วเกิดความดีงาม ไม่มีผลทำให้ผู้ทำตามต้องได้รับความเดือดร้อนภายหลัง

๓. การเข้าไปตั้งมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การตั้งใจเป็นเมตตาปรารถนาแต่ความ
ไม่มีเวรมีภัยต่อกัน มุ่งหวังแต่ความสุขความเจริญและประโยชน์ต่อกันและกัน

๔. การแบ่งปันลาภที่หามาได้ไม่หวงไว้บริโภคนผู้เดียว คือ การแบ่งปันสิ่งของที่ได้โดย
ชอบธรรมแก่ผู้อื่นตามสมควรแก่ของที่ได้มา เพื่อเป็นการเกื้อกูลต่อผู้ที่มีลาภน้อย ไม่หวงไว้บริโภค
ผู้เดียว

๕. การรักษาศีลให้บริสุทธิ์เสมอกับผู้อื่น คือ การประพฤติกายวาจาให้เรียบร้อยดีไม่มีโทษ
ปฏิบัติตนตามพระวินัยบัญญัติรักษาศีลตามภาวะของตน ไม่ให้ขาดหรือต่างพร้อยเสมอกันกับผู้อื่น

๖. การมีความเห็นร่วมกันกับผู้อื่น คือ การมีความเห็นพ้องต้องกัน เป็นเหตุให้เกิดความ
สามัคคีกลมเกลียวกันในการปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง ไม่มีความเห็นผิดแผก
แปลกไปจากผู้อื่น จนเป็นเหตุแห่งความแตกร้างบาดหมาง ยอมรับมติของส่วนมาก

หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน หลักการอยู่ร่วมกันอย่าง
สงบสุข ซึ่งประกอบด้วยเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีสสามัญญา
ทิฏฐิสามัญญตา มีรายละเอียด ดังนี้

สรุปได้ว่า หลักสาราณียธรรม คือ ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน หลักการอยู่
ร่วมกันอย่างสงบสุข ซึ่งประกอบด้วยเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี
สีสสามัญญา ทิฏฐิสามัญญา ผลแห่งการปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดการระลึกถึงกัน เกิดความรักใคร่
ปรองดองกัน เกิดความเคารพมีสัมมาคารวะต่อกัน เกิดการสงเคราะห์ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เกิดความ
ไม่วิวาทบาดหมางกัน เกิดความพร้อมเพรียงสมัคสมานสามัคคีกัน และทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอัน
เดียวกัน ดังนั้น หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรสร้างจิตสำนึกโดยให้เห็นถึงการอยู่ร่วมกันในสังคม
ที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ส่งเสริมการเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง อบรมวินัยแก่
ผู้ปฏิบัติงานอยู่เสมอ สร้างความร่วมมือในการช่วยเหลือผู้ที่มีความเดือดร้อน ควรแนะนำผู้กระทำความ
ผิดให้มีการปรับปรุงในสิ่งที่ถูกต้องมากกว่าการว่ากล่าวตักเตือน ควรใช้วาจาในการแนะนำที่
สุภาพ และเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติงาน ว่ากล่าวตักเตือนด้วยความเมตตา มีเหตุผล ส่งเสริมการมอง

^{๑๓๘} สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี, รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี,
๗ มกราคม ๒๕๖๒.

โลกในแง่บวกอยู่เสมอ สร้างจิตสำนึกในการทำงานร่วมกัน และถือว่าเป็นผลงานของทุกคน แบ่งปันสิ่งของที่ได้มาให้ครบทุกคน หรือพิจารณาความจำเป็นของแต่ละบุคคล สร้างจิตสำนึกในการแบ่งปัน และรู้จักการเสียสละให้แก่ผู้อื่น สนับสนุนในคุณค่าของคน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และควรมีการอบรมเพื่อสร้างศีลธรรมอันดีอยู่เสมอ ตลอดถึงมีการส่งเสริมการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบวินัยอยู่เสมอ

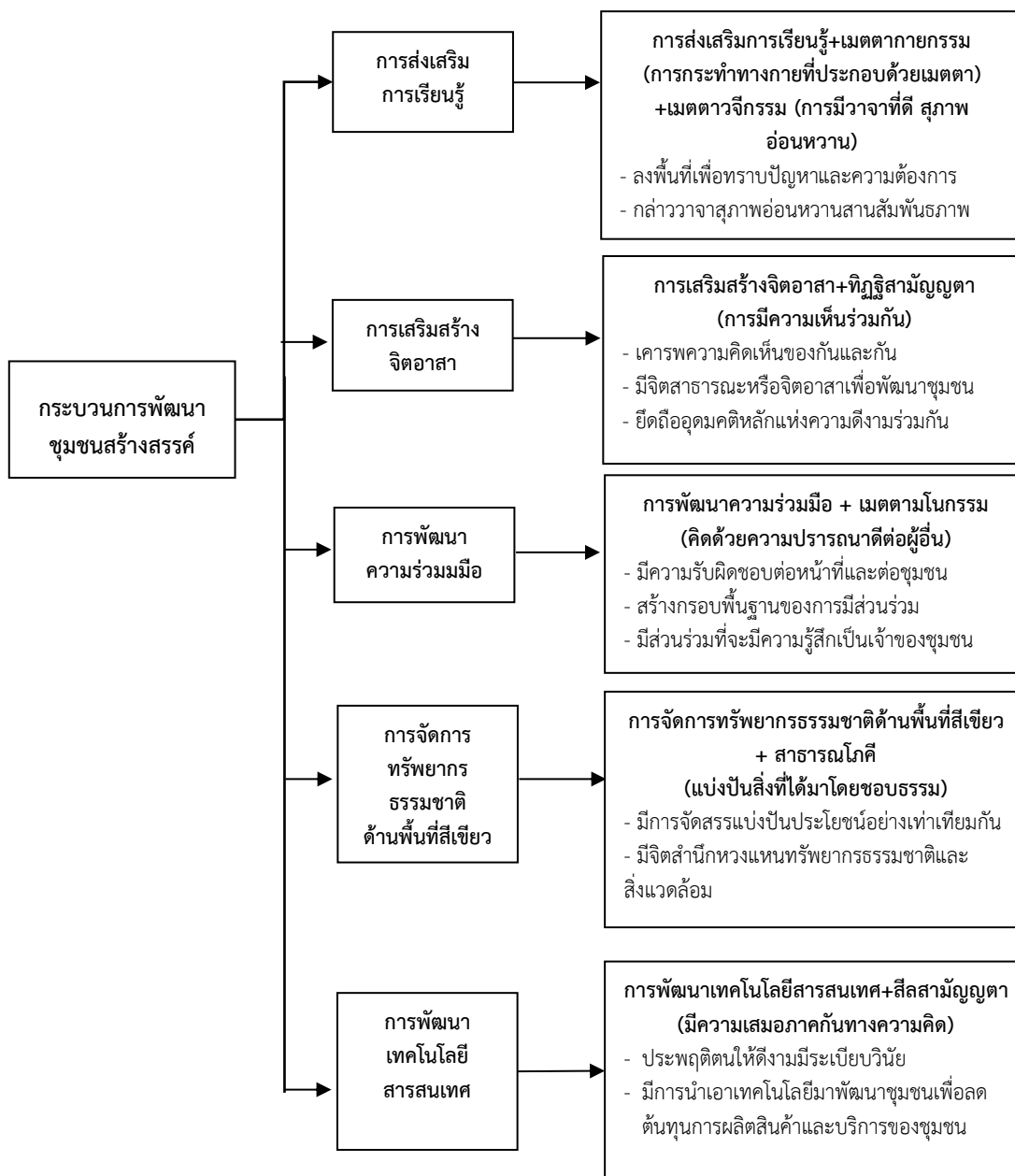
การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์สามารถการบูรณาการการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศตามหลักสธารณียธรรม ข้อที่ว่า สีสสามัญญตา ดังนี้

ด้านสีสามัญญตา หน่วยงานราชการ ผู้นำชุมชน ควรประพฤติตนให้ดีงาม มีระเบียบวินัยอยู่ในระเบียบของส่วนรวม กระทำตัวเป็นที่รักนับถือของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจหรือเสื่อมเสียต่อหมู่คณะ การที่จะให้องค์กรนั้นมีศีลธรรมหรือปฏิบัติให้อยู่ในกฎระเบียบ ข้อบังคับนั้น ผู้นำหรือผู้บริหารต้องทำให้เห็นเป็นตัวอย่างชัดเจน เป็นรูปธรรม ควรบริหารงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีวินัยในตนเอง รักษากฎระเบียบวินัยที่ตั้งไว้ ควรเปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้ ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก สร้างการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้การทำงานปลอดการทุจริตคอร์รัปชั่น หลีกเลียงระบบอุปถัมภ์เล่นพรรคเล่นพวกในองค์กร แต่ควรคำนึงถึงความรู้ความสามารถ และจะต้องประพฤติตนให้ห่างจากอบายมุข ไม่ดื่มสุราจนครองสติไม่ได้ จนเป็นเหตุให้กระทำการสิ่งที่ไม่ดีงาม^{๑๓๙}

ในด้านสีสามัญญตา หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนในท้องถิ่น จะต้องมีความคิดเห็นร่วมกันในการที่จะนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ เกิดความสะดวกและรวดเร็ว ลดต้นทุนในการดูแลรักษา ประกอบด้วย ๑) ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือมีความประพฤติสุจริตดีงาม ๒) รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ๓) ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ ๔) หากถูกตำหนิในการปฏิบัติหน้าที่ ก็ยินดีปรับปรุงตนเองและยังปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ ๕) เมื่อได้รับมอบหมายหน้าที่แล้วทำมุ่งมั่นทำงานจนสำเร็จด้วยดี เป็นต้น

จากการวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์ ๕ ด้าน ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้ การเสริมสร้างจิตอาสา การพัฒนาความร่วมมือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งได้มีการประยุกต์หลักพุทธธรรม กล่าวคือ หลักสธารณียธรรม ๖ ประการ เพื่อเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นที่ตั้งแห่งคุณงามความดีร่วมกัน สามารถนำมาสังเคราะห์สรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๔ ดังนี้

^{๑๓๙} สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จิตต์ธรรม, นักวิชาการพัฒนาชุมชนชำนาญการ, ที่ว่าการอำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

แผนภาพที่ ๔.๕ การบูรณาการหลักสราณียธรรม ๖ เพื่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์

ผลการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี เป็นการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดเด่น จุดด้อย หรือ สิ่งนี้อาจเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินงานสู่สภาพที่ต้องการในอนาคต ในการนี้สามารถแก้ไข กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ได้ด้วยวิธีการ SWOT (SWOT Analysis) จากข้อมูลที่ได้ จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำประเด็นสำคัญที่ได้มาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ เพื่อต้องการทราบสภาพปัญหาการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ และ นำมาสังเคราะห์ เพื่อกำหนดเป็นกลยุทธ์ที่เหมาะสมต่อการปรับปรุงและเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชน สร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี สภาพปัจจุบัน มีรายละเอียดดังตารางที่ ๔.๑ ดังนี้

ตารางที่ ๔.๑ การวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) สภาพปัจจุบัน

จุดแข็ง Strength (S)	โอกาส Opportunity (O)
๑. ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ - มีการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง - ระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน - มีการจัดอบรม สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๒. ด้านการเสริมสร้างจิตสำนึก - มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวม - มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรม - มีจิตอาสาซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน ๓. ด้านการพัฒนาความร่วมมือ - มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม - มีการเสริมสร้างให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่จะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ๔. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว - ชุมชนมีการรณรงค์ดูแล ปกป้องกัน อนุรักษ์ป่าชายเลน - มีการจัดตั้งเครือข่ายในการฟื้นฟูปลูกป่าชายเลน - มีการจัดกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียว ป่าชายเลน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนสังคมอย่างยั่งยืน	๑) ชุมชนสามารถบูรณาการหลักสาราณียธรรมกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ศาสนา และวัฒนธรรมได้มากขึ้น ๒) ชุมชนมีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) ชุมชนสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการ และระบบสุขภาพ หรือสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น ๔) ชุมชนมีจิตสาธารณะหรือมีจิตอาสาซึ่งมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และพัฒนาสังคมส่วนรวมมากขึ้น ๕) หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มากขึ้น ๖) ชุมชนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง ๗) ชุมชนได้โอกาสในการให้บริการที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรม และในการสร้างนวัตกรรม ๘. มีการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพัฒนาการไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการปรับปรุงทัศนียภาพ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

จุดแข็ง Strength (S)	โอกาส Opportunity (O)
๔. ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ - มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน - มีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพเกิดความสะดวกและรวดเร็ว	
จุดอ่อน Weakness (W)	อุปสรรค Threat (T)
- หน่วยงานราชการ ขาดการลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมคนในชุมชน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน - ขาดการส่งเสริมในเรื่องความสามารถที่จะแปลงสภาพให้กลายเป็นสินทรัพย์ที่วัดเทียบมูลค่าออกมาได้ - การปลูกฝังด้านจิตอาสาแก่เยาวชนที่จะต้องมีการเปรียบเทียบยังมีน้อยเกินไป - ขาดการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น - ไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการให้ความรู้แก่ชุมชน ทำให้การแก้ปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือหรือไม่ต่อเนื่อง - ขาดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	อุปสรรคของชุมชนสร้างสรรค์ ๑. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมมีน้อย ๒. งบประมาณที่ได้รับเพื่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในประเด็นต่างๆ จากรัฐบาลมีน้อย ๓. ผู้นำชุมชนเป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติมากกว่าการได้ร่วมนำเสนอปัญหา หาสาเหตุและร่วมกำหนดนโยบาย ไม่มีโอกาสในการตัดสินใจ ๔. หน่วยงานราชการขาดการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ๕. ชุมชนขาดการนำเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ และมีมาตรฐาน

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิเคราะห์ SWOT (SWOT Analysis) โดยกำหนดประเด็นไว้ ๕ ด้าน คือ การส่งเสริมการเรียนรู้ การเสริมสร้างจิตอาสา การพัฒนาความร่วมมือ การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ด้านพื้นที่สีเขียว และการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ

๑. จุดแข็ง ของการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่าง มีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน มีการจัดอบรม สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

การเสริมสร้างจิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสาซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน

การพัฒนาความร่วมมือ มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วม มีการเสริมสร้างให้ชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมที่จะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว ชุมชนมีการอนุรักษ์ดูแล ป้องกันอนุรักษ์ป่าชายเลน การจัดตั้งเครือข่ายในการฟื้นฟูปลูกป่าชายเลน มีการจัดกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวป่าชายเลน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์อันจะเอื้ออำนวยประโยชน์ให้แก่ชุมชนสังคมอย่างยั่งยืน

การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน และมีการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ให้มีประสิทธิภาพ เกิดความสะดวกและรวดเร็ว

๒. จุดอ่อน ของการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. หน่วยงานราชการ ขาดการลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมคนในชุมชน เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน

๒. ขาดการส่งเสริมในเรื่องความสามารถที่จะแปลงสภาพให้กลายเป็นสินทรัพย์ที่วัดเทียบมูลค่าออกมาได้

๓. การปลูกฝังด้านจิตอาสาแก่เยาวชนที่จะต้องมีการเปียบวินัยยังมีน้อยเกินไป

๔. ขาดการสร้างกลไกในการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

๕. ไม่มีกิจกรรมส่งเสริมการให้ความรู้แก่ชุมชน ทำให้การแก้ปัญหาไม่ได้รับความร่วมมือหรือไม่ต่อเนื่อง

๖. ขาดการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๓. อุปสรรค ของการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ซึ่งเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมมีน้อย

๒. งบประมาณที่ได้รับเพื่อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในประเด็นต่างๆ จากรัฐบาลมีน้อย

๓. ผู้นำชุมชนเป็นผู้รับนโยบายมาปฏิบัติมากกว่าการได้ร่วมนำเสนอปัญหา สาเหตุ และร่วมกำหนดนโยบาย ไม่มีโอกาสในการตัดสินใจ

๔. หน่วยงานราชการขาดการจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด

๕. ชุมชนขาดการนำเอาเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ และมีมาตรฐาน

๔. โอกาส ของการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. ชุมชนสามารถบูรณาการหลักสารานุกรมกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ศาสนา และวัฒนธรรมได้มากขึ้น

๒. ชุมชนมีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

๓. ชุมชนสามารถเข้าถึงระบบสวัสดิการ และระบบสุขภาพ หรือสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากขึ้น

๔. ชุมชนมีจิตสาธารณะหรือมีจิตอาสาซึ่งมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และพัฒนาสังคมส่วนรวมมากขึ้น

๕. หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน ภาคประชาสังคม ให้การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนได้มากขึ้น

๖. ชุมชนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติและโครงสร้างพื้นฐานในการสร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคง

๗. ชุมชนได้โอกาสในการให้บริการที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญทางวัฒนธรรมและในการสร้างนวัตกรรม

๘. มีการพัฒนาวิถีชีวิตชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และพัฒนาการไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ด้วยการปรับปรุงทัศนียภาพ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาชุมชนให้สะอาดและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๔.๓ ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

แนวความคิดการพัฒนาชุมชนที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางนั้น จะต้องมีการพัฒนาชุมชนที่เป็นของประชาชน เพื่อประชาชน และโดยประชาชน เพราะการพัฒนาของประชาชน เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชนในชุมชน โดยมีการเรียนรู้อย่างมีระบบ การพัฒนาเพื่อประชาชน จึงหมายถึง การพัฒนาของหน่วยงานภายนอกชุมชนที่ดำเนินการให้กับประชาชน โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในชุมชน และมีการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง ดำเนินการเก็บวิเคราะห์ข้อมูลค้นหาปัญหาของชุมชน กำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา ตัดสินใจ เลือกลงมือดำเนินการ และประเมินผลสรุปโดยประชาชนเอง ซึ่งควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

๑. ความร่วมมือกันอย่างพันธมิตรที่มีความเท่าเทียมกันในวิสัยทัศน์ร่วม นับถือ และยอมรับซึ่งกันและกัน

๒. กระตุ้นและดำเนินการในการเสริมพลังความพยายามในการพัฒนาของประชาชน

๓. มาตรการกำหนดมาจากเบื้องบนต้องเปลี่ยนแปลงกระบวนการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้ทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยการสร้างพื้นฐานความสามารถในหลายๆ ด้าน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

๔. รูปแบบเทคนิค วิธีการที่ถ่ายทอดลงมาให้ประชาชน ต้องเปลี่ยนแปลงเป็นการให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูล และแหล่งทรัพยากรตามสะดวก ผู้เชี่ยวชาญเป็นฝ่ายอำนวยความสะดวก เพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสประสบการณ์และความรู้

๕. การอำนวยความสะดวกให้ประชาชนในการพัฒนาการวางแผน โครงการพัฒนา ต้องการความอดทนและทักษะการปฏิบัติในการสนับสนุนการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

๖. การจัดการให้มีการปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ต้องเปลี่ยนจากการควบคุม สั่งการไปเป็นการมีส่วนร่วม และสร้างความสามารถในการพัฒนาให้กับประชาชน^{๑๔๐}

การที่สมาชิกที่เข้ามาอยู่ในเครือข่ายของชุมชน มีความรู้สึกร่วมกันคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายของชุมชน โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกัน และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายของชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่าง เพื่อแก้ปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) จึงเป็นการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคต ร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายของชุมชนมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายของชุมชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน^{๑๔๑}

ระบบการทำงาน จะเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากแต่ละชุมชนที่วางเครือข่ายเข้าไปพัฒนามีเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้นแตกต่างกันพอสมควร ดังนั้น ในเรื่องระบบการทำงาน อาศัยความยืดหยุ่น และมีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ รวมไปถึงสร้างความรู้ ความเข้าใจกับสาธารณะ เพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานของเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อให้การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน หรือองค์กรไม่แสวงหากำไร เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการทำงาน และระบบการทำงานไม่จะมีการบังคับบัญชามากเกินไป ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของเครือข่ายมีความล่าช้า แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ลืมในเรื่องของแผนงานที่ได้วางไว้ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ซึ่งคำนึงถึงหลักความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ของกลุ่มเครือข่ายของชุมชน เพราะการทำงานในลักษณะนี้เป็นแบบเครือข่าย ที่สามารถจะเชื่อมโยงการทำงานถึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะมีเครือข่ายที่มีความสามารถในการทำงานให้ทัดเทียมกัน ตลอดถึงความสามารถทดแทนกันได้^{๑๔๒}

การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ และการจัดขบวนการเพื่อหาอนาคตร่วมกันเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของกระบวนการทางสังคม มีใช้วิธีเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การกระตุ้นเตือน สนับสนุน ปลูกเร้าของกระบวนการ เริ่มต้นการสร้างวิสัยทัศน์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนเพื่อขับเคลื่อน

^{๑๔๐} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๑} สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป็น, นายกเทศมนตรีตำบลแสง, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๒} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

งานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีรูปแบบการประสานงาน คือ จัดตั้งคณะทำงานฝ่ายประสานงาน ฝ่ายติดตามงาน เพื่อช่วยประสานงานและติดตามผลในเรื่องที่เครือข่ายได้ลงมือทำไปแล้ว การประสานงาน คือ การให้ความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติงานให้เรียบร้อย และสอดคล้องกลมเกลียวกันในจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ รูปแบบการประสานงาน จะเป็นรูปแบบเครือข่ายที่ไม่สลับซับซ้อนมากเกินไป โดยอาจจะอาศัยการประสานงานในลักษณะชุมชนย่อยหลายๆ ชุมชน เพื่อลงพื้นที่เป้าหมายตามที่ได้วางแผนไว้ โดยภายในชุมชนย่อยนั้นๆ มีการวางแผนในการทำงานรวมถึงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วย เมื่อลงสู่พื้นที่เป้าหมายก็มีการสร้างเครือข่ายชุมชนย่อยนั้นอีก โดยผ่านกิจกรรมโครงการที่เน้นการสร้างประโยชน์กับชุมชน รวมไปถึงการเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ถึงบุคคลที่สนใจเข้ามาร่วมเป็นหนึ่งในเครือข่ายชุมชนต่อไป^{๑๔๓}

ชุมชนที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมือง และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืน ดังนั้น คนและวัฒนธรรม ทั้งถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคม ดังนั้น ความเป็นท้องถิ่นที่สื่อสารออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสร้างสรรค์ จึงเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ความเป็นชุมชนสร้างสรรค์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ซึ่งยูเนสโกกำหนดองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนิยามและแนวคิด ดังนี้

๑. ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ หรือนักคิดที่เปรียบเหมือนสินทรัพย์สำคัญของเมืองที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วโลก เพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๒. สถานที่สร้างสรรค์ คือ สถานที่ที่เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดกระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการประกอบธุรกิจ

๓. บรรยากาศสร้างสรรค์ คือ สภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการคิดและพัฒนาผลงาน รวมทั้งอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๔. วิสัยทัศน์ผู้นำของชุมชนที่เข้าใจกระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การประกอบธุรกิจ และการอยู่อาศัย

๕. การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์^{๑๔๔}

^{๑๔๓} สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์, นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๔} สัมภาษณ์ นางสาวสุชาดา สุขโพธิ์เงิน, พัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลบางกะจะ, อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

ความคิดสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม ช่วยให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และถูกต้อง หากคนรู้จักนำความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษยชาติ เพราะความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาเยาวชนได้ เยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ซึ่งจะต้องได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ได้ พัฒนาอย่างเต็มที่ตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยปลูกฝังให้ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข แสดงและเน้นให้เห็นว่า ความคิดของเขามีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะ การระดมพลังสมอง (Brainstorming) หลักสำคัญของการระดมพลังสมอง คือ การให้โอกาสคิดอย่างอิสระที่สุด โดยเลื่อนการประเมินความคิดออกไป ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างที่มีการคิด การวิจารณ์หรือการประเมินผลใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในระหว่างการคิด จะเป็นสิ่งขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ จุดประสงค์ของการระดมพลังสมองก็เพื่อจะนำไปสู่การที่สามารถแก้ปัญหาได้^{๑๔๕}

การผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นการนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณ และความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการได้ ตัวอย่างเช่น ตลาดน้ำ ๑๐๐ ปี มีนักท่องเที่ยวสนใจในเอกลักษณ์ ความเป็นมา และคุณค่าเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ต้องลงทุนมากเหมือนห้างสรรพสินค้า อย่างไรก็ตาม จำเป็นจะต้องนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่อาจไม่ต้องลงทุนมาก แต่สร้างประสบการณ์และความแตกต่างของสินค้าและบริการได้เป็นอย่างดี^{๑๔๖} ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืน เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพิ่มจำนวนและระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการ ให้ได้มาตรฐาน โดยวางแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง และมีเอกลักษณ์โดดเด่นในแต่ละชุมชน เน้นการพัฒนาสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงภายในชุมชนนั้นๆ พัฒนาให้เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมอันดี โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนา ดังนี้

๑. เพื่อให้หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เป็นทางเลือกในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

๒. เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว สร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจกระบวนการผลิตและคุณค่าของสินค้า OTOP ชาบซึ่งในฝีมือและทักษะของผู้ผลิตชาวบ้านไทย และส่งเสริมให้ผู้ซื้อสินค้า OTOP เข้าใจภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

^{๑๔๕} สัมภาษณ์ นายโกเมท ฉัญญะชาติ, สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๓๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๖} สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๒.

๔. เพื่อยกระดับการให้บริการนักท่องเที่ยว เพิ่มทักษะด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยว ชาวต่างประเทศ ความเป็นมืออาชีพในการให้บริการและการผลิตสินค้า ความสะอาดและมาตรฐาน บริการด้านอาหารและสาธารณสุข^{๑๔๗}

ความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ เข้ามาผนวกกัน ได้แก่ (๑) ธรรมชาติ (๒) การเรียนรู้ (๓) การบริหารจัดการ องค์ประกอบแต่ละ องค์ประกอบทั้ง ๓ นั้น มีพลังมาก กล่าวคือ ธรรมชาติ การเรียนรู้และการจัดการ แต่ละองค์ประกอบ อย่างใดอย่างหนึ่ง ยังไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความยากของปัญหา แต่เมื่อทั้ง ๓ เข้ามาผนวกกัน ศักยภาพอันสูงส่งจึงเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยง กับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ กล่าวคือ เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจ ชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคม ชุมชน จะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทาง และกระแสสังคมจะขับเคลื่อนนโยบาย และการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน ทรัพยากรทั้งของรัฐและเอกชนมีมาก เกินพอที่จะสนับสนุนให้ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แต่ทรัพยากรเหล่านี้ใช้ไปอย่างกระจัด กระจายไม่เป็นระบบ และไม่มีจุดรวมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างเป็น ระบบจะสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน^{๑๔๘}

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ประจำหมู่บ้านบ้านเก่า ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จันทบุรี จังหวัดจันทบุรี โดยมีนางสมถวิล น้อยละ อายุ ๖๒ ปี อาชีพค้าขาย ตำบลบางกะจะ อำเภอ เมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีความสามารถพิเศษ คือ การแปรรูปผลไม้ เช่น สลัดกวน สลัดลอยแก้ว เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำผลไม้ในท้องถิ่นของตนเองมาทำให้มีมูลค่าเพิ่ม และสามารถสร้าง รายได้เสริมให้กับครอบครัวชุมชนได้^{๑๔๙}

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การทอเสื่อกก โดยมีนางเพ็ญศรี ศรีเกษ อายุ ๕๐ ปี อาชีพ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพ็ญศรี หัตถกรรม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เสื่อกก บ้านเลขที่ ๑๐๕/๓ ถนน จุลบรรพต ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีความสามารถในการทอเสื่อกกและ การพัฒนารูปแบบและการย้อมสีของเสื่อกกให้เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือของใช้ตามสมัยนิยมได้ อย่างสวยงาม^{๑๕๐}

ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนที่ทำต่อเนื่อง คือ ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำ ดำหัวผู้สูงอายุ ตักบาตรเทโววันเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้าน ประจำหมู่บ้าน คือ การเจียรไนพลอย สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม

^{๑๔๗} สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์, รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๘} สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ทองอ่อน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๔๙} สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๙ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๐} สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๗ มกราคม ๒๕๖๒.

ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำสวนผลไม้) ประมง ค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพลับ ตลาดทุบหม้อ ศูนย์ซื้อขายอัญมณี เป็นต้น^{๑๕๑}

การศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ประชากรนับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธ ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนมากเป็นเครือญาติกัน ฐานะความเป็นอยู่อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีกลุ่มกองทุนหมู่บ้านทำแฉลบ (เงินล้าน) จัดตั้งเมื่อวันที่ ๒๐ เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๕ สมาชิก ๑๘๔ คน เงินกองทุน ๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท ประธานกองทุนฯ นายวิเชียร เงินโสม มีกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้านทำแฉลบ สมาชิก ๕๑ คน ประธานกลุ่ม นางอุไร พวงสุวรรณ ส่วนประเพณีวัฒนธรรม งานเพ่งอันประจำปีเจ้าแม่เขาน้อย ทำบุญส่งในวันสงกรานต์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการแปรรูปอาหารทะเล เช่น ปลาเค็ม กะปิ กุ้งแห้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม เช่น การทอเสื่อกก^{๑๕๒}

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ มีการพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อนำมาใช้ในชีวิตทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสามารถนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่โดดเด่นและแข่งขันในตลาดได้ (competitive product) และสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาเรียนรู้ร่วมกันในระดับชุมชน ซึ่งจะเป็นการดึงให้การศึกษาค้นคว้าเข้ามาสู่ชุมชนอย่างแท้จริง แทนที่จะเป็นการศึกษาเพื่อพรางคนออกจากชุมชนของตนเอง ซึ่งชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะนั้น สามารถสรุปได้เป็นประเด็นดังต่อไปนี้

๑. สละลอยแก้ว ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันนำเอาผลไม้ในท้องถิ่นของตนเองมาทำให้มีมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะสละลอยแก้วของบ้านบางกะจะ ใช้สละพันธุ์สุมาลี ๑๐๐% ไม่ผสมสารกันบูด การผลิตดีต่อสุขภาพ การผลิตแบบพาสเจอร์ไรซ์ ต้องใช้อุณหภูมิที่เย็นในการเก็บรักษา การผลิตสละลอยแก้วแบบพาสเจอร์ไรซ์นั้นเป็นการถนอมอาหารชั่วคราว โดยการใช้ความร้อนต่ำ แต่สารอาหารยังอยู่ครบถ้วน ข้อดีของการผลิตสละลอยแก้วแบบพาสเจอร์ไรซ์ คือทำให้ได้รสชาติและความสดของผลไม้ สละลอยแก้วได้ใกล้เคียงกับธรรมชาติมากที่สุด ผลจากระบวนการผลิตที่เริ่มต้นด้วยชุมชน กระทั่งปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้สละลอยแก้วของบ้านบางกะจะเป็นที่รู้จัก โดยมีการส่งขายทั่วประเทศ ร้านอาหาร โรงแรม มีการสั่งสละลอยแก้วอย่างต่อเนื่อง สละที่มีชื่อเสียงของบ้านบางกะจะ จันทบุรี คือ สละพันธุ์เนินวง “สละพันธุ์เนินวง” มีถิ่นกำเนิดที่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะ มีรสชาติที่หวานฉ่ำเข้มข้นเนื้อแน่นนุ่ม สีสวย ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก ปัจจุบันนิยมจำหน่ายขายผลสดและแปรรูปเป็น “สละลอยแก้ว” ที่ขึ้นชื่อว่า เป็น “ของฝาก ของดี เมืองจันทบุรี” เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน^{๑๕๓}

^{๑๕๑} สัมภาษณ์ นางทวิวรรณ วัฒนะ, ประธานชุมชน หมู่ ๑, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๑๐ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๒} สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ, กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘, ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี, ๒๕ มกราคม ๒๕๖๒.

^{๑๕๓} ตำนานสละลอยแก้ว, สละลอยแก้ว สูตรต้นตำหรับจากจันทบุรี, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.hwanyen.xyz/>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

จะเห็นได้ว่า สละลอยแก้วของบ้านบางกะจะนั้น เน้นผลิตผลไม้ลอยแก้วจากผลไม้ที่สดใหม่ทุกวัน ใส่ใจในคุณภาพ ความสะอาด และรสชาติต้นตำรับจากรุ่นสู่รุ่นมายาวนาน มีบริการจัดส่งถึงบ้านลูกค้าได้ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย เป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว ของจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีการเจริญเติบโตเต็มที่ เพราะมีการปรับปรุงคุณภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันในตลาด เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของลูกค้า และมีการวางแผนที่จะขยายฐานตลาดสละลอยแก้วให้กว้างขึ้น ทั่วทุกภาคของประเทศไทยและต่างประเทศ

๒. การทอเสื่อกก^{๑๔๔} เสื่อกกของจังหวัดจันทบุรี เป็นเสื่อที่ผลิตจากต้นกก ซึ่งเป็นพืชล้มลุกคล้ายหญ้า มีหัวคล้ายข่าแต่เล็กกว่า ปลายลำต้นมีดอก แพร่พันธุ์ด้วยหัว ด้วยการแตกแขนงเป็นหน่อตามประวัติเล่ากันว่า “กกจันทบูร” มีต้นกำเนิดแถบจังหวัดจันทบุรี เชื่อกันว่า มีกกประเภทนี้ขึ้นอยู่ตามคันทนาทั่วไปมานานแล้ว เดิมชาวบ้านนิยมตัดมาแล้วผ่าเป็นเส้น ใช้ทำเชือกมัดปู ต่อมาแม่ชีเชื้อสายญวน ผู้นำถือศาสนาคริสต์ที่อยู่ในบริเวณอารามฟาติมวัดคาทอลิก สะพานวัดจันท ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ริเริ่มการทอเสื่อกกจันทบูรเป็นกลุ่มแรก ชาวจันทบุรี เรียกกลุ่มนี้ว่า พวกญวน และเรียกเสื่อที่ทอได้ว่า “เสื่อชี” ซึ่งถือว่าเป็นชื่อเดิมของเสื่อกกจันทบูร ต่อมาชาวญวนได้แนะนำให้ชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรีปลูกกกไว้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับเสื่อทำให้ชาวบ้านนิยมปลูกกก ฝีกหัดทอเสื่อ และใช้เสื่อกกมากขึ้น จนกลายเป็นสินค้าพื้นเมือง

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับอยู่ ณ วังสวนบ้านแก้ว (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระองค์ได้ทรงพัฒนาการทอเสื่อจันทบูรให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร กิจกรรมการทอเสื่อของแม่ชีที่วัดญวน ทรงพบข้อบกพร่องบางประการ พระองค์ทรงเห็นว่า ควรจะได้พัฒนาในเรื่องการย้อมสี การฟอกให้เส้นกกขาว จึงมีพระราชดำริให้ปรับปรุงกรรมวิธีการผลิตใหม่ให้ทันสมัยและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า ทรงผลิตสีย้อมกกให้มีสีมากขึ้น ใช้กรรมวิธีฟอกกกก่อนย้อมจะได้สีที่สดใสขึ้น และมีคุณภาพคงทนถาวร เสื่อที่ผลิตได้ในขณะนั้นชาวบ้านขนานนามว่า “เสื่อจันทบูรสมเด็จพระเจ้า”

นอกจากนั้น ยังนำเสื่อที่ทอแล้วมาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อีก เช่น ผลิตเป็นกระเป๋าเอกสาร กระเป๋าถือสตรี ที่รองจาน ที่รองแก้ว กล่องใส่กระดาษเช็ดมือ และโปรดเกล้าฯ ให้ติดเครื่องหมายการค้าในผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเสื่อ เป็นรูปคนหาบกระจาด ใช้ชื่อว่า “อุตสาหกรรมชาวบ้าน” แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้ทรงริเริ่มให้เกิดอุตสาหกรรมประจำถิ่น จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ทรงคุณค่าแก่ชาวจันทบุรี จากพระราชดำริให้มีอุตสาหกรรมชาวบ้านดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดศูนย์ฝักฝืนศิลปาชีพ ให้ลูกจ้างจำนวนหนึ่ง หลังจากลาออกไปประกอบอาชีพ มีกิจการเป็นของตนเอง ได้นำประสบการณ์ที่ได้จากโรงงานไปดำเนินกิจการจนได้ผลอย่างดี จึงทำให้กิจการค้าด้านนี้แพร่หลายตามครัวเรือนราษฎรมากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันอาชีพการปลูกกก การทอเสื่อจันทบูรกลายเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของชาว จังหวัดจันทบุรีตราบนานนับวันนี้

^{๑๔๔} จังหวัดจันทบุรี, “ภูมิปัญญา เสื่อกกจันทบูร”, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.ldm.in.th/cases/5394>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

จะเห็นได้ว่า สื่อกกของจันทบุรี มีคุณค่าของภูมิปัญญา กล่าวคือ มีคุณค่าในภาพรวม สื่อกกนับว่าเป็นสินค้าสำคัญของจังหวัดจันทบุรี เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในนาม “เสื่อจันทบูร” ซึ่งนำรายได้เข้ามาภายในจังหวัด สินค้าเสื่อที่ออกจากจังหวัดจันทบุรีขยายไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ และคุณค่าในชุมชน เป็นแหล่งผลิตเสื่อจันทบูรที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด มีภูมิปัญญาในการทำเสื่อแบบครอบครัว เริ่มตั้งแต่ การปลูกกก ปลูกปอ เป็นวัตถุดิบในการทำเสื่อ การแปรรูป วัตถุดิบ การทอเสื่อเป็นผืน การแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อ เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาในครัวเรือนกว่า ๘๐ ปี เป็นเอกลักษณ์ของตำบลที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน

๓. อาชีพเกษตรกรรม^{๑๕๕} บ้านบางกะจะ มีการทำสวนผลไม้ ประมง ค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพลับ คือ ตลาดทุบหม้อ ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่สำคัญในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมไพร่พลที่เมืองจันทบูรน์ และมีการทุบหม้อข้าว หม้อแกง ก่อนเข้าตีเมืองจันทบูรน์ และรวบรวมไพร่พลไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยาได้เป็นผลสำเร็จ

ตลาดทุบหม้อ ตั้งอยู่ที่วัดพลับบางกะจะ บ้านบางกะจะ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะเป็นตลาดย้อนยุค ซึ่งตกแต่งสถานที่ให้มีบรรยากาศแบบตลาดสมัยโบราณในช่วงยุคปลายสมัยอยุธยาตอนต้นกรุงธนบุรี เพื่อให้อิงกับประวัติศาสตร์ที่ว่าที่นี่เคยเป็นสถานที่พักแรมของกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งที่จะยกทัพเข้าตีเมืองจันทบุรี การตั้งตลาดแห่งนี้ขึ้นก็มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และเป็นการจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านได้มีสถานที่ในการนำสินค้าคุณภาพดีในชุมชนมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรง สร้างอาชีพ และรายได้ที่ยั่งยืนคืนสู่ชุมชน

๔. ศูนย์ซื้อขายอัญมณี^{๑๕๖} บ้านบางกะจะมีตลาดการซื้อขายพลอยซึ่งเป็นรู้จักทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ โดยภาพรวมนั้น จังหวัดจันทบุรีโด่งดังและมีชื่อเสียงกว้างไกลในระดับโลก และเป็นตลาดการค้าพลอยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม บ้านบางกะจะเป็นศูนย์รวมการค้าพลอยแบบครอบครัว พลอยบางกะจะได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นพลอยน้ำดี มีการเจียรไนอย่างประณีตจากช่างฝีมือชั้นเลิศ แม้ว่าปัจจุบันพลอยบางกะจะ หรือที่เรียกว่า เขียวสองแฉ่ๆ จะหาได้ค่อนข้างยาก แต่จันทบุรีก็ยังคงเป็นแหล่งอัญมณีขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทย เส้นทางของพลอยในเมืองจันทน์นั้น มีตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ เพราะยังคงมีการขุดหาพลอย ทำเหมือง คัดพลอย ช่างฝีมือดีในการเจียรไน ไปจนถึงการทำเป็นเครื่องประดับ

บ้านบางกะจะเป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีศูนย์การค้าจำหน่ายอัญมณี และมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในศูนย์ส่งเสริม อัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรีที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและส่งเสริมธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย เป็นพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้า

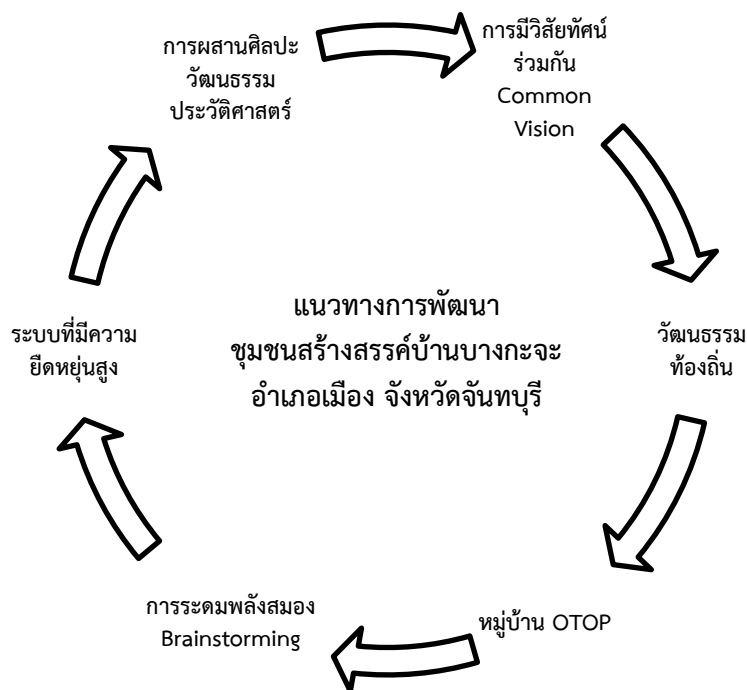
^{๑๕๕} ตลาดทุบหม้อ วัดพลับ, ตลาดทุบหม้อ จันทบุรี ใสชุดไทยไปช้อปปังของดีบางกะจะกับบรรยากาศย้อนยุค, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://travel.kapook.com/view190713.html>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

^{๑๕๖} ท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี, ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaimaptravel.com/articles-inner/location-tour/443.html>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

อัญมณี และเครื่องประดับต่างๆ อาทิ พลอยสำเร็จรูป แหวน สร้อย กำไลข้อมือ ซึ่งรังสรรค์อย่างประณีตเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในราคาที่ประทับใจ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอัญมณีและเครื่องประดับ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งกำเนิด ขั้นตอนการผลิตอัญมณี เช่น การเผา การเจียรระไน การนำพลอยมาแปรรูปออกแบบเป็นเครื่องประดับ ตลอดจนวิธีการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยเรามีห้องพิพิธภัณฑ์อัญมณีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย โดยนำเสนอแบบ Live Museum นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้ตื่นตาตื่นใจไปกับนิทรรศการที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของอัญมณีอันทรงคุณค่าเริ่มตั้งแต่การขุดหา อัญมณีจากแหล่งต่างๆ ขั้นตอนการผลิตและแปรรูป จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ล้ำค่าที่จัดแสดงไว้ให้ได้รับชมอยู่โดยรอบ รวมทั้งได้รับชมภาพยนตร์แบบ ๓ มิติ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวของอัญมณีและเครื่องประดับในรูปแบบที่สนุกสนานและเร้าใจยิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีการส่งเสริมภูมิปัญญาและมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจในระดับประเทศ

สรุปได้ว่า การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในชุมชน เป็นการพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน โดยมีการเรียนรู้อย่างมีระบบ คำนึงถึงความต้องการของประชาชน และมีการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ลงมือกระทำด้วยตนเอง และมีความรู้สึกรักหวงแหนและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์เข้าร่วมเป็นเครือข่ายของชุมชน โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหา ร่วมกันระบบที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากแต่ละชุมชนที่วางเครือข่ายเข้าไปพัฒนา การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ และการจัดขบวนการเพื่อหาอนาคตร่วมกัน เป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของกระบวนการทางสังคม ที่ใช้วิธีการเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การกระตุ้นเตือน สนับสนุน ปลุกเร้าของกระบวนการ เริ่มต้นการสร้างวิสัยทัศน์ การเสริมสร้างความเข้มแข็ง เครือข่ายชุมชน เพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีรูปแบบการประสานงาน คือ จัดตั้งคณะทำงานฝ่ายประสานงานฝ่ายติดตามงาน เพื่อช่วยประสานงานและติดตามผลในเรื่องที่เครือข่ายได้ลงมือทำ ชุมชนที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคม และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืน ดังนั้น การผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นการนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณและความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการได้ ผู้นำชุมชนควรกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืน เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจในชุมชนเพิ่มจำนวนและระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน โดยวางแผนทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง และมีเอกลักษณ์โดดเด่นในแต่ละชุมชน เน้นการพัฒนาสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงภายในชุมชนนั้นๆ พัฒนาการเสริมความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) ธรรมะ ๒) การเรียนรู้ ๓) การบริหารจัดการ

จากการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี สามารถนำมาสังเคราะห์สรุปได้ดังแผนภาพที่ ๔.๕ ดังนี้

แผนภาพที่ ๔.๕ แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

จากแผนภาพที่ ๔.๕ แสดงให้เห็นว่าแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ดังนี้

๑. **การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)** คือ การฉันทกกำลังความคิดสร้างสรรค์ประสานแนวคิดของทุกคนให้เห็นเป็นภาพรวม และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายของชุมชนเกิดความรู้สึกร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาความเดือนร้อนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) จึงเป็นการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายของชุมชนมีพลังเกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างกัน

๒. **วัฒนธรรมท้องถิ่น** คือ การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ด้วยวัฒนธรรมโดยการให้ความสำคัญกับการสร้างสังคมที่มีความสมดุลระหว่างอารยธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้วยการเพิ่มพลังทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะ “วัฒนธรรมท้องถิ่น” อันเป็นฐานรากสำคัญของแต่ละท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง เรียกว่า เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์

๓. **หมู่บ้าน OTOP** คือ ผู้นำชุมชนมีการกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน มีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืนเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน และยกระดับเศรษฐกิจในชุมชน และเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐาน

๔. การระดมพลังสมอง (Brainstorming) คือ การส่งเสริมคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ได้พัฒนาอย่างเต็มที่ โดยปลูกฝังให้ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข แสดงและเน้นให้เห็นว่า ความคิดของเขามีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะการระดมพลังสมอง (Brainstorming) หลักสำคัญของการระดมพลังสมอง คือ การให้โอกาสคิดอย่างอิสระที่สุด โดยเลื่อนการประเมินความคิดออกไป ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างที่มีการคิด การวิจารณ์หรือการประเมินผลใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในระหว่างการคิด จะเป็นสิ่งขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ จุดประสงค์ของการระดมพลังสมองก็เพื่อจะนำไปสู่การแก้ปัญหา

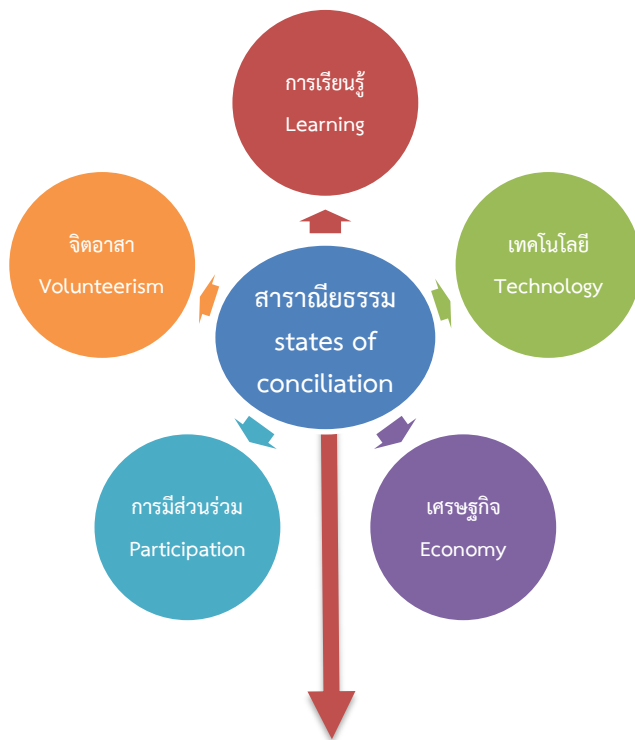
๕. ระบบที่มีความยืดหยุ่นสูง คือ ระบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่นสูง กล่าวคือ ชุมชนมีการวางแผนหรือเข้าไปได้พัฒนาให้มีเอกลักษณ์ของชุมชนที่เด่นชัด ในระบบการทำงานจึงอาศัยความยืดหยุ่น และมีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ รวมไปถึงสร้างความรู้ ความเข้าใจกับสาธารณะ เพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานของชุมชนสร้างสรรค์

๖. การผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ คือ การนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณและความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ เพื่อให้นักท่องเที่ยวสนใจในเอกลักษณ์ ความเป็นมา และคุณค่าเชิงวัฒนธรรม โดยนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดที่มีชุมชนมีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมและอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และเป็นที่มีคุณค่ามากมาย เช่นเป็นแหล่งชูดักนพบพลอยและแร่ต่างๆมากมาย ทั้งอาชีพชาวสวน การประมง และเป็นพื้นที่ติดกับทะเลอ่าวไทย ซึ่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาไม่ได้ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมในชุมชนและทำลายทรัพยากร ธรรมชาติชุมชนจำนวนมาก อีกทั้งยังไม่สามารถทำให้สังคมเกิดการพึ่งพาตนเองยังคงเกิดปัญหาต่างๆ ในชุมชน ทั้งปัญหาความยากจน ยาเสพติด อาชญากรรมและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นที่ชุมชนในประเทศไทยควรมีสักยภาพเพียงพอที่จะจัดการสังคมเล็กๆ ของตนให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างดีและมีความสุขท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงต่างๆ อีกทั้งสามารถพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศและสังคมโลก ซึ่งหากเป็นเช่นนี้ ประเทศไทยย่อมมีรากฐานที่แข็งแกร่งต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และแนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำกลุ่มผู้นำทางศาสนาหรือผู้นำองค์กรทางอาชีพในชุมชน ประชาชนชุมชนหรือผู้อาวุโสที่คนในชุมชนเคารพนับถือ สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน สมาชิกในชุมชน เช่น หัวหน้าครอบครัว เด็กในชุมชน จำนวน ๑๗ รูป/คน โดยสามารถนำมาสังเคราะห์แสดงเป็นองค์ความรู้ของการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ ๔.๖ ดังนี้

ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๑. **สลละลอยแก้ว** = ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำผลไม้ในท้องถิ่นของตนเองมาทำให้มีมูลค่าเพิ่ม

๒. **การทอเสื่อกก** = การพัฒนารูปแบบและการย้อมสีของเสื่อกกให้เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือของใช้ตามสมัยนิยม

๓. **อาชีพเกษตรกรรม** = ทำสวนผลไม้ ประมง ค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพลับ คือ ตลาดทุบหม้อในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

๔. **ศูนย์ซื้อขายอัญมณี** = ตลาดการซื้อขายพลอยในจันทบุรีโด่งดังและมีชื่อเสียงกว้างไกลในระดับโลก และเป็นตลาดการค้าพลอยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย

แผนภาพที่ ๔.๖ องค์ความรู้ของการวิจัย

จากแผนภาพที่ ๔.๖ แสดงให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี มีแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า

๑. **สารานียธรรม ๖** คือ ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์กัน เพื่อความพร้อมเพรียงกัน เพื่อเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยหน่วยงานราชการและผู้นำชุมชนมีการลงพื้นที่ เพื่อรับทราบปัญหาที่ต้องการพัฒนาของชุมชน ด้วยการช่วยชวนช่วยทำกิจธุระ ให้คำแนะนำ

เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ชุมชนสร้างสรรค์มีการเสริมสร้างในด้านความน่าอยู่ ซึ่งเป็นประจักษ์มีค้ำกันทางสังคมมีองค์ประกอบสำคัญ ๓ ประการ คือ ๑) ธรรมชาติ ๒) การเรียนรู้ ๓) การบริหารจัดการ

๒. การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่าง และมีระบบจัดการให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านกับผู้มาเยือน มุ่งมั่นพัฒนาให้เป็นชุมชนสร้างสรรค์ ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการจัดการความรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบของคนในชุมชน ด้วยทรัพยากรในชุมชน และศักยภาพของชุมชน เช่น เรื่องการทำสละลอยแก้ว การทอเสื่อกก อาชีพเกษตรกรรม และการค้าขายอัญมณี สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชน บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง

๓. เทคโนโลยี คือ การให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เป็นพฤติกรรมของชุมชนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยเน้นกิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรชุมชน หรือเอกชนร่วมกิจการช่วยกันดำเนินงานด้วยตนเอง โดยประสานการทำงานกับพหุภาคี และผู้คนในท้องถิ่น โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสม ช่วยเหลือในการผลิต การตลาดของการทำสละลอยแก้ว การทอเสื่อกก อาชีพเกษตรกรรม และการค้าขายอัญมณี โดยมีการบริหารจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว เพื่อทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์

๔. เศรษฐกิจ คือ ระบบเศรษฐกิจระดับชุมชนมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภคเท่านั้น แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน เน้นการผลิตและการกระจายผลผลิตที่เป็นประโยชน์ ทั้งการทำสละลอยแก้ว การทอเสื่อกก อาชีพเกษตรกรรม และการค้าขายอัญมณี เพื่อตอบสนองความต้องการใช้สอยที่จำเป็นของสมาชิกในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่วนรวม กระจายอย่างทั่วถึง เป็นธรรม และคำนึงถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิต และความสุขของประชาชนในชุมชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณท์มวลรวม ซึ่งความน่าอยู่ของชุมชนมีการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ และสามารถแก้ปัญหาได้ทั้งในด้านเศรษฐกิจ กาย จิตใจ สังคม ปัญญา วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการเมือง

๕. การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายของชุมชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแท้จริง ซึ่งระดับของการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ดูจากการเข้าร่วมกิจกรรม โครงการ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้า วัฒนธรรม เช่น การทำสละลอยแก้ว การทอเสื่อกก อาชีพเกษตรกรรม และการค้าขายอัญมณี รวมถึงการส่งเสริมบริโภควัฒนธรรม และค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ หน่วยราชการมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ ดังนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่

เสริมสร้างให้ชุมชน ได้ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาครัฐ จะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้น

๖. จิตอาสา ผู้นำที่มีจิตอาสา คือ ผู้ที่มีความตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวม หรือการคำนึงถึงผู้อื่นที่ร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน รู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดี มีจิตอาสา ซึ่งเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะต้องสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ต่อตนเองและสังคม มีการปลูกฝังจิตอาสาให้แก่เยาวชน ที่จะต้องมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบตามธรรมชาติอันเกิดขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้ด้านวินัยจากวัฒนธรรม โดยอาศัยการสั่งสอนเกี่ยวกับการทำสละลอยแก้ว การทอเสื่อกก อาชีพเกษตรกรรม และการค้าขายอัญมณี ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดี มีความเป็นอัตลักษณ์ของตัวเอง

๗. ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ประกอบด้วย

๑) สละลอยแก้ว มีการผลิตผลิตภัณฑ์สละลอยแก้วของบ้านบางกะจะ ที่เน้นผลิตผลไม้ที่ดีที่สุด ใสใจในคุณภาพ ความสะอาด และรสชาติต้นตำรับจากรุ่นสู่รุ่น มีการบริการจัดส่งถึงบ้านลูกค้าได้ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย เป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว ของจังหวัดจันทบุรี ที่มีการเจริญเติบโตเต็มที่ อันเป็นผลมาจากการปรับปรุงคุณภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น

๒) การทอเสื่อกก เป็นอุตสาหกรรมชาวบ้านทำให้เกิดศูนย์ฝึกฝนศิลปอาชีพ มีคุณค่าทางภูมิปัญญา กล่าวคือ มีคุณค่าในภาพรวม เสื่อกก นับว่าเป็นสินค้าสำคัญของจังหวัดจันทบุรี เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในนาม “เสื่อจันทบูร” และมีคุณค่าในชุมชน เป็นแหล่งผลิตเสื่อจันทบูรที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด มีภูมิปัญญาในการทำเสื่อกกแบบครบวงจร โดยมีกระบวนการ คือ การปลูกกก ปลูกปอ เป็นวัตถุดิบในการทำเสื่อกก การแปรรูปวัตถุดิบ การทอเสื่อเป็นผืน การแปรรูปผลิตภัณฑ์เสื่อกก เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาในครัวเรือนกว่า ๘๐ ปี เรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของตำบลที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน

๓) อาชีพเกษตรกรรม คือ ทำสวนผลไม้ ประมง มีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดพลับ ที่มีชื่อเรียกว่า ตลาดทุบหม้อซึ่งตั้งอยู่ที่วัดพลับ บ้านบางกะจะ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี มีลักษณะเป็นตลาดย้อนยุค ตกแต่งสถานที่ให้มีบรรยากาศแบบตลาดสมัยโบราณในช่วงยุคปลายสมัยอยุธยาตอนต้นกรุงธนบุรี เพื่อให้อิงกับประวัติศาสตร์ที่ว่าที่นี่เคยเป็นสถานที่พักแรมของกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งที่ยกทัพเข้าตีเมืองจันทบุรี การตั้งตลาดแห่งนี้ขึ้นก็มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และเป็นการจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านได้มีสถานที่ในการนำสินค้าคุณภาพดีในชุมชนมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรง สร้างอาชีพและรายได้ที่ยั่งยืนคืนสู่ชุมชน

๔) ศูนย์ซื้อขายอัญมณี บ้านบางกะจะมีตลาดการซื้อขายพลอย ซึ่งเป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ โดยภาพรวมนั้น จังหวัดจันทบุรีโด่งดังและมีชื่อเสียงกว้างไกลในระดับโลก และเป็นตลาดการค้าพลอยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม บ้านบางกะจะเป็นศูนย์รวมการค้าพลอยแบบครบวงจร พลอยบางกะจะได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นพลอยน้ำดี มีการเจียรไนอย่างประณีตจากช่างฝีมือชั้นเลิศ แม้ว่าปัจจุบันพลอยบางกะจะ หรือที่เรียกว่า เขียวส่องแท้ๆ จะหาได้ค่อนข้างยาก แต่จันทบุรีก็ยังคงเป็นแหล่งอัญมณีขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทย

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี และแนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในภาคสนาม มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำธรรมชาติ ผู้นำกลุ่มผู้นำทางศาสนาหรือผู้นำองค์กรทางอาชีพในชุมชน ประชาชนหรือผู้อาวุโสที่คนในชุมชนเคารพนับถือ สมาชิกเครือข่ายองค์กรในชุมชน สมาชิกในชุมชน เช่น หัวหน้าครอบครัว เด็กในชุมชน โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล มุ่งเน้นการวิเคราะห์ โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นหัวข้อการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ โดยผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง ๓ ข้อ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

๕.๑.๑ ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย พบว่า

๑) เทคโนโลยี มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัว ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒) วิถีวัฒนธรรม มีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับกันในสังคม มีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ทั้งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ความศรัทธา จารีต ประเพณีที่ดั่งาม ค่านิยม ความเป็นไทย และที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณสถาน เป็นต้น วัฒนธรรมเป็นสิ่งยึดโยงคนในสังคมให้ตระหนักถึงรากเหง้าของตนเอง เกิดความหวงแหน ภูมิใจที่จะรักษาอนุรักษ์ พื้นฟู พัฒนาและต่อยอดเพื่อประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ

๓) ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการทัศน์หรือองค์ความรู้ของกลุ่มคนในท้องถิ่น อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ่านการกลั่นกรอง สังสม คติวิเคราะห์ และนำมาใช้จนเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต เป็นรากฐานความรู้ของชาวบ้าน ถือเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้านที่มีลักษณะเชื่อมโยงกัน

๔) เศรษฐกิจ เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นมีลักษณะเป็นองค์รวม ซึ่งไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภคเท่านั้น แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนอีกด้วย

๕) การเรียนรู้ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการดำเนินกิจการอย่างมีความรับผิดชอบ ต่อสังคมที่ประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คำนึงถึงทางสายกลาง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียน ไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน ไม่เอาัดเอาเปรียบหรือใช้ผลประโยชน์จากสังคมอย่างไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมอันดี ที่อาจก่อให้เกิดวิกฤติ โดยมีการส่งเสริมให้ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและคุณภาพ ทำให้เป็นผลดีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของชาติให้มีความสมดุล มั่นคงและยั่งยืน

๕.๑.๒ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา มีการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน มีจิตอาสา ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามร่วมกัน ๓) การพัฒนาความร่วมมือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว มีการจัดสรรแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม และมีการปลูกจิตสำนึกให้หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชนเพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการของชุมชน มีการวางแผนกำหนดเป้าหมาย และมาตรฐานการทำงานที่ดี เพื่อลดความเสี่ยงในการปฏิบัติงาน

๕.๑.๓ แนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า ๑) สารานุกรม มีการบูรณาการหลักธรรมที่เป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์และความพร้อมเพรียงกัน ๒) การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัดกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) เทคโนโลยี มีการประสานการทำงานกับพหุภาคี โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยเหลือในการผลิตและการตลาด ๔) เศรษฐกิจ มีการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ๕) การมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และ ๖) จิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตอาสา

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุป “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” โดยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจและนำมาอภิปรายผล ดังนี้

๕.๒.๑ ชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย มีการพัฒนาที่เน้นระบบเศรษฐกิจที่ผสมผสานทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยเข้ากับองค์ความรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ มีวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับกันในสังคมมีความหลากหลายในแต่ละพื้นที่ทั้งที่เป็นนามธรรม มีภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นกระบวนการทัศน์หรือองค์ความรู้ของกลุ่มคนในท้องถิ่น ซึ่งเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ และมีเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นที่มีลักษณะเป็นองค์รวม ไม่ได้มีแต่เพียงมิติทางด้านเศรษฐกิจที่เป็นตัวเลขของรายได้ รายจ่าย การผลิต และการบริโภค แต่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนไม่แสวงหาผลกำไรจนเกินระดับความยั่งยืน เพราะเศรษฐกิจในระดับชุมชน มีลักษณะเป็นองค์รวมมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ**^๑ ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด” โดยศึกษาความเป็นมากระบวนการจัดการรูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย และนำเสนอแนวทางและองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับกระบวนการเสริมสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งของไทย อันนำไปสู่การพัฒนาชุมชนเข้มแข็งที่ยั่งยืน อาศัยแนวทางผสมผสานทั้งการศึกษาในเชิงเอกสาร (documentary study) การศึกษาวิจัยในภาคสนามโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research)

ผลการศึกษากระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็งในสังคมไทย พบว่า มีกระบวนการจัดการที่สำคัญ ๗ ประการ ที่ก่อให้เกิดศักยภาพของการพัฒนาชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือ

๑) กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ๒) กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ๓) กระบวนการฟื้นฟูผลิตซ้ำและสร้างใหม่ ๔) กระบวนการใช้สิทธิชุมชน ข้อบัญญัติของชุมชน ๕) กระบวนการตัดสินใจร่วมกันของชุมชน ๖) กระบวนการของเครือข่ายการพัฒนา และ ๗) กระบวนการด้านการจัดการตนเอง นอกจากนี้ ประเด็นผลการศึกษาเพื่อสร้างตัวชี้วัดชุมชนเข้มแข็งแบ่งเป็น ๔ องค์ประกอบ คือ มิติทางด้านเศรษฐกิจ มิติทางด้านสังคมและองค์กรชุมชนมิติทางด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ และมิติทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยมีรายละเอียดดังนี้ ๑) ด้านเศรษฐกิจ มีตัวชี้วัดย่อย ๔ ตัวชี้วัด ได้แก่การผลิตและการบริโภคในชุมชนกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจในชุมชน การจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ และความสามารถในการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน ๒) ด้านสังคมและองค์กรชุมชนมีตัวชี้วัดย่อย ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่การจัดการและการบริหารองค์กรชุมชน ความสัมพันธ์ภายในองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชน ๓) ด้านวัฒนธรรมและการเรียนรู้มีตัวชี้วัดร่วม ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่การอนุรักษ์และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชนการจัดการตนเองทางวัฒนธรรม ๔) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ

^๑ วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, “กระบวนการจัดการชุมชนเข้มแข็ง : รูปแบบปัจจัยและตัวชี้วัด”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*, (สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, ๒๕๕๓), หน้า ๑๑๙.

สิ่งแวดล้อม มี ตัวชี้วัด ๓ ตัวชี้วัด ได้แก่ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

วิทยา จันท์แดง^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน” ผลการวิจัย พบว่า

๑) นโยบายการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีการดำเนินการในด้าน การเพิ่มศักยภาพขององค์กรชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการความรู้และการเรียนรู้ของคนในชุมชน

๒) ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในการบริหารจัดการชุมชน การประกอบอาชีพ การจัดการทรัพยากรในชุมชน และการพัฒนาองค์กรในชุมชน

๓) รูปแบบใหม่ที่ค้นพบ คือ การบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งแบบบูรณาการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยในครั้งนี้ นำไปสู่ข้อค้นพบใหม่ คือ ๑) การมีส่วนร่วมที่สนับสนุนให้ชุมชนเข้มแข็งแบบไตรภาคี ได้แก่ องค์กรชุมชน องค์กรภาครัฐ องค์กรภาคีสนับสนุน ๒) ระบบสนับสนุนชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ ระบบความรู้ ระบบข้อมูล ระบบความสัมพันธ์ และมีแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง ๓) แนวทางในการสร้างชุมชนเข้มแข็ง คือ แนวทางด้าน การฟื้นฟูชุมชน แนวทางด้าน การปรับตัวของชุมชน และแนวทางด้านการดำรงอยู่ของชุมชน

พัชรชาติ ตรีชัย^๓ ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” มีวัตถุประสงค์ เพื่อ ๑) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การพลิกความเข้มแข็งของชุมชนบ้านหนองกลางดง และ ๒) ศึกษาการวิเคราะห์กลยุทธ์ต่างๆหรือเทคนิควิธีของผู้นำชุมชนที่สามารถพลิกสังคมอ่อนแอไปสู่สังคมแห่งความเข้มแข็ง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญของการพลิกจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่างๆ ทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญ คือ ๑) ผู้นำมีภาวะ ผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา มีจุดยืนทางความคิด วิธีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเองลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตัวเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่นและมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่าง ชัดเจน ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนการสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชน ประสานผนึกกำลังร่วมคิดร่วมทำ ๓) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชน ความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบ อาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิด เก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ ๔) ทุนทางเศรษฐกิจสามารถ พึ่งตนเองได้มีการรวมกลุ่มทางอาชีพนำ

^๒ วิทยา จันท์แดง, การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน, *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕).

^๓ พัชรชาติ ตรีชัย. “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.” *ดุษฎีนิพนธ์ปริญญา, รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปศาสตรมหาวิทาลัยเอกรีก*, ๒๕๕๒, บทคัดย่อ.

ภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลผลิต ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดภัย สักคมมีความสุข กลยุทธ์ที่ผู้นำสามารถพลิกฟื้นชุมชนไปสู่ความเข้มแข็ง คือการจัดตั้งสภา ๕๙ เป็นพื้นฐานที่มั่นคง ในระบอบประชาธิปไตยและการจัดทำแผนชุมชน

เปรมชญา ชนะวงค์ และคณะ^๔ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสัก สภาพพื้นที่เป็นที่ดอนสลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่าดิน น้ำ แร่ทะเลมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทำมาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษามีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๗ โรงเรียน ความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือญาติ มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัย อาชีพของชุมชนทำประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรมปัจจุบันยึดผลประโยชน์ ทุนทางสังคมมีรูปแบบเชิงสสารและโครงสร้าง มีองค์ประกอบ ๔ ด้าน คือ ทุนคน ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรม และทุนองค์ความรู้ ทุนคน คนมีคุณภาพในด้านสุขภาพปานกลาง มีจิตใจดีโอบอ้อมอารี สติปัญญาเฉลียวฉลาด ทุนวัฒนธรรมมีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นบ่อเกิดความเชื่อและประเพณีเฉพาะถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์ของตนที่เติมเต็มทุนชีวิตให้สมบูรณ์ สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็งอ่อนแอลง สถาบันศาสนาที่เป็นแกนของชุมชนปัจจุบันไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน สถาบันการเมืองการปกครองเดิมปกครองด้วยธรรมและมีธรรมาภิบาลปัจจุบันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมดอนสักเดิมมีรูปแบบเชิงสสารที่เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การต่างตอบแทน การเอื้ออาทร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในรูปแบบเชิงโครงสร้างมีกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและการฟื้นฟู

๕.๒.๒ กระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี พบว่า มีการบูรณาการซึ่งกันและกันไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา เศรษฐกิจ คุณภาพชีวิต ศาสนา วัฒนธรรม การสร้างจิตสาธารณะหรือจิตอาสาเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของคนในชุมชนที่จะต้องสร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและสังคม ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม และมีการส่งเสริมการเรียนรู้ มีการลงพื้นที่เพื่อรับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ๒) การเสริมสร้างจิตอาสา มีการเคารพความคิดเห็นของกันและกัน มีจิตอาสา ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงามร่วมกัน ๓) การพัฒนาความร่วมมือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างกรอบพื้นฐานของการมีส่วนร่วมและการสร้างจิตสำนึกให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชนร่วมกัน ๔) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว มีการจัดสรรแบ่งปันประโยชน์อย่างเท่าเทียม และมีการปลูกจิตสำนึกให้หวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ ๕) การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำเอาเทคโนโลยีมาพัฒนาชุมชน

^๔เปรมชญา ชนะวงค์ และคณะ, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม”, รายงานการวิจัย, (สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓).

เพื่อลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ**^๕ ได้วิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน” พบว่า ภาครัฐและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความจริงจังและจริงจังต่อการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่าที่ควร นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติยังมีความเข้าใจในนโยบายของรัฐบาลไม่ชัดเจน หรือมีการอาศัยช่องว่างของระเบียบกฎหมายในการยืดเวลาการถ่ายโอนภารกิจออกไป ผลของการกระจายอำนาจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนยังไม่เห็นผลมากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีงานทำตามต้องการ การลดรายจ่าย การลดการกู้หนี้ยืมสิน การชำระคืนหนี้สิน และการมีเงินออม สำหรับด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่วนมากยังไม่มีส่วนร่วมในการเข้าร่วมเสนอปัญหาหรือความคิดเห็น การเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนา การเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนา การแก้ไขปัญหาชุมชน การประเมินผลการพัฒนา และการปรับปรุงการตั้งกระทรวงท้องถิ่นขึ้นเพื่อเป็นหน่วยงานที่จะช่วยสนับสนุนงานในความรับผิดชอบของเทศบาลต่างๆ เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทของเทศบาลให้มีการบริหารงานแบบเปิดและมีการประชาสัมพันธ์ พร้อมทั้งรับฟังข้อคิดเห็นสาธารณะมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุรียา รักการศิลป์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับพลวัตเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัย พบว่า บทบาทพระสงฆ์ที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจชุมชน สามารถแยกออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ๆ คือ ๑) บทบาททางด้านการเผยแผ่ธรรมะ กับกึ่งเผยแผ่ธรรมะ เช่น การจัดตั้งโรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ และโรงเรียนพุทธเกษตร บทบาทสองส่วนนี้มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนทางอ้อม ในส่วนที่โรงเรียนเด็กก่อนเกณฑ์ ได้ช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของผู้ปกครองที่ส่งบุตรหลานมาเข้าเรียน ส่วนโรงเรียนพุทธเกษตรนั้นการใช้จ่ายของเด็กนักเรียนประจำมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน บทบาทในส่วนของการเผยแผ่ธรรมะนั้นแม้ว่าจะไม่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยตรง แต่กลับมีผลกระทบต่อชีวิตครอบครัวของปัจเจกชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในวัด บางรายนั้นได้ช่วยให้กลับมามีรายได้ปลีชนับแสนบาท ๒) บทบาทที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยตรงและส่วนที่มีผลกระทบต่อสังคมเศรษฐกิจ

วิทยา คามุณี ได้วิจัยเรื่อง “ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษาองค์กรออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก” ผลการวิจัย พบว่า องค์กรออมทรัพย์เกิดจากการรวมตัวเป็นทุนทางสังคมของสองกลุ่มในระยะแรกมีลักษณะคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจเนื่องจากไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยจัดกิจกรรมเงินออมและการกั๊ยืมเงินเพื่อสนับสนุนการผลิตในหมู่สมาชิกโดยอาศัยผู้นำและคณะกรรมการบริหารกองทุนซึ่งได้รับความไว้วางใจจากสมาชิก การทำกิจกรรมกลุ่มของทั้งสองกลุ่มไม่ประสบปัญหาหนี้เสียเนื่องจากมีกระบวนการควบคุมทางสังคม หรือ “กฎเกณฑ์ของชาวบ้าน” ที่ค่อนข้างเข้มแข็ง ทุนทางสังคมและกิจกรรมของกลุ่มมีวิวัฒนาการและการปรับตัวก่อให้เกิดการขยายเครือข่ายระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ทั้งนี้พบว่า มีข้อแตกต่างกันในระหว่างสองกลุ่มที่ศึกษากล่าวคือ องค์กรออมทรัพย์ฯ มีการระดมเงินออม ๒ ประเภท คือ กองทุนหมุนเวียนหนึ่งร้อยบาท และกองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาท

^๕ศักดาพินิจ ณรงค์ชาติโสภณ, “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”, **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙).

ซึ่งเน้นเรื่อง “การออมเพื่อให้” กิจกรรมด้านสวัสดิการซึ่งอาจจะเป็นเพราะความต้องการของสมาชิก โดยจัดกิจกรรมด้านสวัสดิการร้อยละ ๕๐ ของกองทุนสวัสดิการชุมชน

รศ.ดร.วัชร งามจิตรเจริญ ได้วิจัยเรื่อง “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา” ผลการวิจัย พบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จจำนวนมาก โดยแนวคิดหรือหลักการที่สามารถนำไปใช้เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมากมาย เช่น พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔ หรือแม้แต่คำสอนอนัตตตา ส่วนการเปรียบพุทธธรรมกับหลักการและวิธีการของทุนนิยม ปรากฏว่า แม้พุทธธรรมจะมีความต่างหรือความขัดแย้งกับทุนนิยมอยู่ไม่น้อย แต่ก็ไม่ได้ขัดแย้งถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้เลย เพราะยังสามารถปรับให้ไปด้วยกันได้ เช่น ปรับแนวคิดปัจเจกนิยมที่ปฏิบัติอยู่ในทุนนิยมให้อ่อนลงแล้วเพิ่มแนวคิดองค์รวมนิยมของ พุทธธรรมเข้าไป ทำให้มีการคำนึงถึงส่วนรวมและการคิดในระยะยาว หรือสามารถนำพุทธธรรมมาเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องของทุนนิยมได้ โดยเฉพาะมิติด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณ เช่น การเพิ่มเป้าหมายด้วยคุณภาพชีวิตให้แก่ทุนนิยม อันจะทำให้ทุนนิยมกลายเป็นเศรษฐศาสตร์แบบยั่งยืนและเศรษฐศาสตร์ การุณยธรรมหรือ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” อีกทั้งพุทธธรรมก็มีแนวคิดบางอย่างที่คล้ายหรือเข้ากันได้กับแนวคิดของทุนนิยม เช่น แนวคิดเรื่องการประหยัดและการออมมีความคล้ายคลึงกัน และแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพก็เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรม นอกจากนี้ ความคิดในเรื่องศาสนาและศีลธรรมของทุนนิยมแม้จะมีความต่างกัน แต่อย่างน้อยก็พูดได้ว่า ทุนนิยมยังยอมรับความสำคัญของศาสนาและศีลธรรมอยู่ไม่มากนักน้อย เพราะศาสนาและศีลธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ทำให้สังคมมีความสงบสุขซึ่งส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปได้ด้วยดีและคุณธรรมอย่างความซื่อสัตย์ทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจดำเนินการทางเศรษฐกิจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อริยญา พงศ์สะอาด ได้วิจัยเรื่อง “ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนทั้งสามแห่งที่ศึกษามีระบบเศรษฐกิจชุมชนชาวนาเป็นแกนครอบครัวยังคงเป็นหน่วยผลิต มีเป้าหมายการผลิตคือการประกันการบริโภคของครอบครัวและใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักนับจากอดีตถึงปัจจุบันจากการศึกษายังพบว่าชุมชนชาวนานี้มีศักยภาพในด้านความเหนียวแน่น ความผูกพัน และความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมความเชื่อที่สั่งสมและสืบทอดต่อกันมา ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพที่เอื้อต่อการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรม อันประกอบด้วยศักยภาพด้านเศรษฐกิจ ในด้านการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและเป็นเจ้าของทรัพยากรรอบๆ ชุมชนร่วมกัน เป็นพื้นฐานของการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมฐานเศรษฐกิจอันได้แก่ กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มกองทุนหมุนเวียนเพื่อการผลิต กลุ่มเครือข่ายอาชีพเสริม เช่น กลุ่มปลูกผัก กลุ่มทอผ้า นอกจากนี้ยัง พบว่า ชุมชนชาวนา มีศักยภาพส่วนบุคคลในด้านความอดทน ความมีมานะ รวมถึงลักษณะนิสัยชอบช่วยเหลือและเผื่อแผ่ อันจะสามารถพัฒนาศักยภาพไปสู่การรวมกลุ่มเป็นองค์กรเครือข่ายด้านการผลิตในแนวราบ เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรประเภทเดียวกัน และจัดตั้งสหกรณ์หรือสมาพันธ์ตามแนวคิดสำนักสหกรณ์ ข้อเสนอในเรื่องการเป็นชุมชนสวัสดิการเชิงวัฒนธรรม

ที่ค้นพบ คือ ชุมชนมีความเชื่ออย่างเหนียวแน่นในเรื่องผี พราหมณ์ พุทธ ที่ปรากฏในประเพณี พิธีกรรมต่างๆ

๕.๒.๓ แนวทางการพัฒนาของชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัด จันทบุรี พบว่า ๑) มีการบูรณาการหลักสาราณียธรรม ๒ คือ ธรรมที่เป็นที่พึ่งแห่งความระลึกถึงกัน เป็นไปเพื่อสงเคราะห์และความพร้อมเพรียงกัน ๒) การเรียนรู้ มีการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการจัด กิจกรรม ที่สร้างการรับรู้ และความเข้าใจวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน มีการสร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ๓) เทคโนโลยี มีการประสานการทำงานกับพหุภาคี โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาช่วยเหลือ ในการผลิต และการตลาด ๔) เศรษฐกิจ มีการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตและความสุขของประชาชน มากกว่าการเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ๕) การมีส่วนร่วม เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็นสาธารณะ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน และ ๖) จิตอาสา มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของ ส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีการตระหนักรู้และคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม ยึดมั่นในระบบคุณธรรม จริยธรรม และการมีส่วนร่วม ในระบอบประชาธิปไตย รู้ถึงขอบเขต สิทธิ เสรีภาพ และมีการปลูกฝังเยาวชนให้มีความพอเพียง มี ระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตอาสา

สมบูรณ์ ธรรมลังกา^๖ ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัย พบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่ เข้มแข็งในจังหวัดเชียงราย เป็นสังคมแบบเครือญาติ มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมือง มีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้าน วัฒนธรรมชุมชน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และ ทางด้านเศรษฐกิจ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิต มีการรวมกลุ่มเพื่อการ ผลิต การจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงราย มีอาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านผู้นำชุมชน การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลง ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชน มีปัจจัยสำคัญ คือ กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ระบบ เครือข่าย ระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มากำหนดรูปแบบ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ได้แก่ กลยุทธ์การบริหาร จัดการชุมชน กลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชน กลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้ กลยุทธ์การสร้าง เครือข่าย และกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด

^๖สมบูรณ์ ธรรมลังกา, รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ในจังหวัดเชียงราย, วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, (สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๕).

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ชุมชนควรส่งเสริมการเรียนรู้ และการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ เช่น เรื่อง การศึกษา จัดอบรม สร้างกลุ่มการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน ลดรายจ่าย สร้างรายได้

๒) ชุมชนควรมีการสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นการเรียนรู้จิตอาสา โดยทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกร่วม ความเห็นอกเห็นใจ จะทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาจิตอาสาอย่างยั่งยืน และควรมีการปลูกฝังจิตอาสาให้แก่เยาวชน ที่จะต้องมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบต่อชุมชน

๓) ชุมชนควรมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีที่เหมาะสมช่วยเหลือการผลิต การตลาด การจัดการร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การค้าขาย การบริการ การท่องเที่ยว และการพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรมในท้องถิ่น

๔) ชุมชนควรมีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรม ซึ่งจะก่อให้เกิดความคิดและการแสดงออกใหม่ๆ เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมและกิจกรรมสร้างสรรค์ การมีสินค้าวัฒนธรรม รวมถึงการส่งเสริมบริโภควัฒนธรรม และค่านิยมในการไม่ซื้อสินค้าลอกเลียนแบบ

๕) ชุมชนและผู้นำชุมชนควรรับนโยบายมาปฏิบัติ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลและการตัดสินใจมากกว่าการนำเสนอแต่เพียงปัญหาเท่านั้น และหน่วยงานราชการควรจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

๑) ชุมชนควรนำกระบวนการเรียนรู้สร้างภูมิปัญญาของตนเองในด้านต่างๆ ทั้งเศรษฐกิจ การบริหารจัดการ การครองวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมเทคโนโลยี ที่มีผลทำให้ชุมชนมีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองและถ่ายทอดความรู้นั้นได้อย่างต่อเนื่อง

๒) ชุมชนควรเป็นผู้ที่มีจิตอาสา ซึ่งมีความมุ่งมั่นในการช่วยเหลือผู้อื่น เสียสละ และพัฒนาสังคมส่วนรวม ซึ่งผู้นำชุมชนสามารถเป็นตัวแทนของการเข้าร่วมกิจกรรม เชื่อมโยงความ คิตรีเริ่ม

๓) ชุมชนควรมีการส่งเสริมอาชีพศิลปะและวัฒนธรรม ด้านคลังสมองภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านพิพิธภัณฑสถานบ้านและแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ด้านลานวัฒนธรรม ด้านสื่อสารสนเทศและห้องสมุดชุมชน

๔) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ปัญหาชุมชน เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดสำนึกความเป็นชุมชนและยังเป็นตัวส่งเสริมให้ประชาชนอยากทำงานร่วมกันในอนาคต

๕) หน่วยงานราชการควรมีการลงพื้นที่เพื่อตรวจเยี่ยมคนในชุมชน รับทราบปัญหาและความต้องการของชุมชน ตลอดถึงมีการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้วนำกลับมาใช้ใหม่ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรทำการศึกษาวิจัยการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในยุคการรวมกลุ่มเป็นชุมชน เครือข่ายเศรษฐกิจและสังคมอาเซียน

๒) ควรทำการศึกษาวิจัยเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่การศึกษาและพัฒนานวัตกรรม OTOP นวัตกรรม เพื่อก้าวสู่การเป็นชุมชนสร้างสรรค์ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐

๓) ควรทำการศึกษาวิจัยชุมชนสร้างสรรค์ที่นำไปสู่กระบวนการสร้างชุมชนแห่งนวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร

๔) ควรทำการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพชุมชนสร้างสรรค์และชุมชนวัฒนธรรม สร้างสรรค์ เพื่อสนับสนุนเงินทุนริเริ่มเมืองแห่งการสร้างสรรค์

๕) ควรทำการศึกษาวิจัยระบบเทคโนโลยีขับเคลื่อนชุมชนสร้างสรรค์นวัตกรรมตาม แนวทางพระพุทธศาสนาโดยนักพัฒนาชุมชนและผู้นำจิตอาสา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย:

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
_____. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

กมลกานต์ โกศลกาญจน์. หนังสือสรุปโครงการส่งเสริมพื้นที่ชุมชนสร้างสรรค์ด้วยพลังเยาวชน.
พิมพ์ครั้งที่ ๑. บริษัท ฟูลพอยท์ จำกัด, ศูนย์สร้างสร้งงานออกแบบ (TCDC), ๒๕๕๘.
กรมทรัพย์สินทางปัญญา. คู่มือประกอบโครงการเมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร:
กรมทรัพย์สินทางปัญญา, ๒๕๕๓.
กรมพัฒนาชุมชน. แนวทางการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทุนชุมชนสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน, ๒๕๕๕.
โกวิท พวงงาม. การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์, ๒๕๕๓.
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. การคิดสร้างสรรค์ Creative Thinking. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชัค
เซสมิเดีย จำกัด, ๒๕๔๕.
คณาจารย์ สำนักพิมพ์เลี้ยงเชียง. หนังสือบูรณาการแผนใหม่เน้นกรรมขั้นตรี. กรุงเทพมหานคร:
เลี้ยงเชียง, ๒๕๔๖.
ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. ทุนสังคมและทุนวัฒนธรรมในระบบเศรษฐกิจและการจัดการยุคใหม่.
มหาวิทยาลัยนเรศวร, รวมบทความจากการประชุมวิชาการประจำปี ๒๕๔๗.
เฉลียว บุรีภักดี และคณะ. ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. นนทบุรี: สำนักมาตรฐานการศึกษา สำนักสภา
สถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๔๕.
ชินนุทัย กาญจนะจิตรา และคณะ. สุขภาพคนไทย ๒๕๕๔ เอชไอเอ กลไกพัฒนานโยบาย สาธารณะ
เพื่อชีวิตและสุขภาพ. นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล,
๒๕๕๐.
ดวงจันทร์ อาภาวัชรุตน์ เจริญเมือง. เมืองยั่งยืนแนวคิดและประสบการณ์ของตะวันตก สถาบันวิจัย
สังคม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๕.
ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา. ปรัชญา ๒๐๑ พุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โอ เอส. พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๘.
นภาพร หะวานนท์ และพิสมัย รัตน์โรจน์สกุล. การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อชุมชนเข้มแข็ง.
กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๘.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. **แนวคิดแนวทางการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ลักษณ์. กรุงเทพมหานคร: กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๕๐.
- นฤตม์ เทอดสถีรศักดิ์. **Global Village มหัทศจรยแห่งหมู่บ้านหลังเขาพอเพียงและยั่งยืนท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพมหานคร: พิษณุเศพรินทร์ตั้งเซ็นเตอร์, ๒๕๕๐.
- ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๑.
- _____. **เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคม: แนวทางพลิกฟื้นเศรษฐกิจสังคม**. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๒.
- ปัญญา ใช้บางยาง. **ธรรมาธิบาย เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรม, ๒๕๔๖.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- _____. **Sustainable Development การพัฒนาที่ยั่งยืน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๔๙.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). **ธรรมนุญชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๓.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๕.
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. **ชุมชนเข้มแข็งทุนทางสังคมของไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมและธนาคารออมสิน, ๒๕๔๒.
- สนธยา คุณศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ – ไทย**. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พิมพ์ ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๒.
- วิจิต บันทสุวรรณ และจ่านง แรกพินิจ. **บทบาทของชุมชนกับการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๑.
- ศุภวุฒิ สายเชื้อ และคณะ. **ทำไมต้องเศรษฐกิจสร้างสรรค์รวมบทความกระตุ้นอะดรีนาลิน โดย ๖ นักคิด**, กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, ๒๕๕๒.
- ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนที่ ๓. **หลักและวิธีการพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการอบรมเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน**. อุบลราชธานี : ฝ่ายฝึกอบรม ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชนเขตที่ ๓, ๒๕๓๕.
- สุวิทย์ เมษินทรีย์. **โลกพลิกโฉมความมั่งคั่งในนิยามใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สยาม เค็ม แอนด์ พลัสซิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.
- สุพรรณิ ไชยอำพร และคมพล สุวรรณภู. **“กระบวนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายเพื่อการเฝ้าระวังทางสังคม”**. สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุวิทย์ เมษินทรีย์. **โลกพลิกโฉม ความมั่งคั่งในนิยามใหม่**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สยามเค็ม แอนด์ พลัสซิง จำกัด, ๒๕๕๐.

เสรี พงศ์พิศและวิจิต นันทสุวรรณ. **แผนแม่บทชุมชนประชาธิปไตยและพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๕.

อภิชัย พันธเสน. **แนวคิดทฤษฎีและภาพรวมของการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๓๙.

อานันท์ กาญจนพันธ์. **มิติชุมชน : วิธีคิดของท้องถิ่นว่าด้วยสิทธิอำนาจและการจัดการทรัพยากร**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย, ๒๕๔๔.

(๒) วิทยานิพนธ์:

ชาติชาย โทสินธิติ. ผลกระทบของการเสริมสร้างความเข้มแข็งหมู่บ้าน/ชุมชนต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการต่อต้านยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือ. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙.

ณัฐศรีณีย์ ชุมวรฐายี. “ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนจังหวัดตราด”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง, ๒๕๕๓.

พัชรชาติ ตรีชัย. “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชาศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยเกริก, ๒๕๕๒.

ภัทรวดี จินดารักษ์. “การท่องเที่ยวชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พื้นที่สีเขียว ตำบลบางกะเจ้า และตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ”. **บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: คณะวนศาสตร์, ๒๕๕๙.

มิ่งขวัญ คงเจริญ, “การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของชุมชนแห่งการเรียนรู้”. **ดุษฎีนิพนธ์**. คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

โยธิน มานะบุญ. “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมสำหรับผู้ประกอบการ: การศึกษาแบบพหุกรณี”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

วันลพ สุขผดุง. “วิกฤตของการพัฒนากระแสหลัก กับการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนเทศบาลตำบลปายจังหวัดแม่ฮ่องสอน”. รายงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง. **ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๐.

บรรณานุกรม (ต่อ)

วัลยาภรณ์ ทังสุภฤติ. “การพัฒนาทุนมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดตามแนวทางการจัดการความรู้”. **ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๓.

วิทยา จันทร์แดง. “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการชุมชนเข้มแข็งตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในเขตจังหวัดภาคกลางตอนบน”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๕.

วิทยา คามณี. “ทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาศักยภาพของชุมชน : กรณีศึกษาองค์กรออมทรัพย์ชุมชนในจังหวัดลำปางและตาก”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศักยภาพ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๑.

ศักดาพิณิจ ณรงค์ชาติโสภณ. “การวิเคราะห์นโยบายการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๙.

สมบูรณ์ ธรรมลังกา. “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม**. คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, ๒๕๕๕.

สุปรียา ธีรสิรินานท์. “การศึกษาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต พระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

สุดาภรณ์ อรุณดี. “ยุทธศาสตร์การพัฒนาทุนมนุษย์สู่ระดับโลกในศตวรรษที่ ๒๑ กรณีศึกษาการพัฒนาสมรรถนะทุนมนุษย์”. **วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์, ๒๕๕๑.

สุริยา รักการศิลป์. “บทบาทพระสงฆ์กับพลวัตเศรษฐกิจชุมชนจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน**. คณะกรรมการบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๓.

อรัญญา พงศ์สะอาด. ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน, มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, ๒๕๕๓.

(๓) รายงานการวิจัย:

จารีรัตน์ ประกแก้ว และคณะ. “โครงการศึกษาและพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในระบบกับชุมชนเพื่อสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาพื้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่นบุรีรัมย์ ในเขตการเคลื่อนไหวของโรงเรียนชุมชนอีสาน”. **รายงานวิจัยฉบับย่อ**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๖.

บรรณานุกรม (ต่อ)

เดชวิทย์ นิลวรรณ และคณะ. “การจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาธุรกิจชุมชน บนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มตัดเย็บบ้านดอกแดง ตำบลสง่าบ้าน อำเภอตอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่”. **รายงานการวิจัย. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, ๒๕๕๓.**

เปรมชญา ชนะวงศ์ และคณะ. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม”. **รายงานการวิจัย. สุราษฎร์ธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ๒๕๕๓.**

วัชระ งามจิตรเจริญ, รศ.ดร. แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา **รายงานการวิจัย. ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒.**

สุพจน์ เจริญรัตนกุล, พลตรี. “แนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการปฏิบัติงานหน่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของหน่วยบัญชาการทหารพัฒนา”. **เอกสารวิจัยส่วนบุคคล. ลักษณะวิชาการทหารวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, ๒๕๕๒.**

(๔) วารสาร:

ฐนิธ กิตติอำพน. “เมืองและชุมชนสร้างสรรค์”. เอกสารการสัมมนา Thailand International Creative Economy Forum (TICEF) โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์”. ระหว่างวันที่ ๒๙-๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓.

สนธยา พลศรี. “เครือข่ายพื้นฐานและความสำคัญต่องานพัฒนาชุมชน”. (ดวงแก้ว, ๑๒, ๑ มกราคม-มิถุนายน : ๒๕๕๐).

เสาวลักษณ์ สมสุข. “การฟื้นฟูชุมชน : ยุทธศาสตร์การสร้างทุนในชุมชนกรณีศึกษาตำบลต้นแบบอำเภอพนสนิมคม จังหวัดลพบุรี”. **วารสารพัฒนาสังคม. ๑๐, ๑ : ๑-๒๖, ๒๕๕๑). หน้า ๑๕.**

(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

คุณจตุพร รัชชนิภาภรณ์. เมืองบุรีรัมย์: Sport City Destination. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.mgsonline.com/travel/detail/9590000018224>. [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

จังหวัดจันทบุรี. “ภูมิปัญญา เลือกกจันทบูรณ์”. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.ldm.in.th/cases/5394>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

ชุมชนบางกะเจ้า. บางกะเจ้า เทียบเบาๆ หายใจเข้าได้เต็มปอด. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.pantip.com/topic/36495335>. [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

เชียงใหม่เมืองสร้างสรรค์. (๒๕๕๔), ผลการตัดสิน ๑๐ เมืองต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์, Accessed 16 January 2012, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://creativechiangmai.com/activities/dip-creative-city-project>. [๙ มกราคม ๒๕๖๒].

เชียงใหม่ สร้างสรรค์. ส่งเสริมนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาเชียงใหม่. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.http://creativechiangmai.com/th/content>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ตลาดทุบหม้อ วัดพลับ. ตลาดทุบหม้อ จันทบุรี ไล่ชุดไทยไปซื้อปิ้งของดีบางกะจะกับบรรยากาศ
ย้อนยุค. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://travel.kapook.com/view190713.html>,
ตำนานสละลอยแก้ว. สละลอยแก้ว สูตรต้นตำหรับจากจันทบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.hwanyen.xyz/>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].
- ท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี. ศูนย์ส่งเสริมอัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<http://www.thaimaptravel.com/articles-inner/location-tou>, [๙ กุมภาพันธ์
๒๕๖๒].
- ธีรภัทร เจริญสุข. **เที่ยวเชียงรายสนุกได้ เพราะเศรษฐกิจดี คนจึงมีรสนิยมศิลปะ**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา:<https://www.voicetv.co.th/read/B1Z05MhDM>, [๙ กุมภาพันธ์
๒๕๖๒].
- ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม. **“สรุปคำบรรยายในวันเริ่มต้นปีโรตารี ๒๕๕๙-๒๕๕๐”**. จัดโดยสโมสรโรตารี
บางรัก ณ โรงแรมตะวันนารามาตา สืบค้นวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๖๒, [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <http://www.moralcer.or.th>, [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. **เศรษฐกิจสร้างสรรค์กับงานวิจัยที่ไม่ควรอยู่แค่บนหิ้ง**. Accessed 1
January 2010. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <https://www.tcdconnect.com/article/๒๑๓๖๐๒๒๗.html>, [๕ มกราคม ๒๕๖๒].
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด (พ.ศ.๒๕๕๕-๒๕๕๙)**. [Online], Accessed 4 January 2013,
Available from <http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=๓๙๕,๒๕๕๔>.
- อภิสิทธิ์ ลัมยศ. **เครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น พลังสร้างสรรค์เมืองน่าน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.vijaitongtin.com> [๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].
- เฮอริเบิร์ต จิราเดต์. **ทำเมืองให้น่าอยู่ วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และความหวังสำหรับเมืองที่ยั่งยืน**.
แปลโดย พิภพ อุดมอิทธิพงศ์, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,
Creative Thailand, Creative City เมืองสร้างสรรค์, Accessed 11 January 2010,
2546.
[๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].
- A. Borchardt. **the Creative City: Place, Creativity & People, Glasgow and Portland**.
(Research Term), Glasgow of the Mackintosh School of Architecture, the
Glasgow School of Art. Retrieved January 18, 2017, [Online], Source:
www.issuu.com/thecreativecity, 2013, p.11. [๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒].

บรรณานุกรม (ต่อ)

๒. ภาษาอังกฤษ:

(I) Books.

- A. Borchardt. the Creative City: Place, Creativity & People, Glasgow and Portland. Research Term, Glasgow of the Mackintosh School of Architecture, the Glasgow School of Art. Retrieved January 18, 2017 from [www.https://issuu.com/thecreativecity/docs/creative-city](http://www.issuu.com/thecreativecity/docs/creative-city). 2013.
- Bill Bulick at al. Cultural Development in Creative Communities, “**Monograph**”. E-journal, November 2003. Americans for the Arts.www.bolzcenter.org/doc/creative_communities, 2003.
- Florida, Richard. “The Rise of the Creative Class: Why cities without gays and rock bands are losing the economic development race” May, 2002. Accessed 31 December 2009, Available from <http://www.washingtonmonthly.com/features/2001/0205.florida.html>.
- UNCTAD. **The Creative Economy Report 2021**. United Nations, [Online], Accessed 31 October. Available from <http://www.unctad.org/creative-economy>.
- Canadian Policy Research Networks: CPRN A legacy of Citizen Engagement the Society We Want Wraps up Research, The Society We Want Newsletter, No. 6 , February, 2001.
- Eger, M. John. The Creative Community Forging The Links between Art Culture Commerce & Community, The California Institute for Smart Communizes, San Diego State University, U.S.A. 2003, p 4.
- Florida, Richard. **The Rise of the Creative Class and how it transforming work. Leisure. Community, & everyday life**. New York: Basic Book. 2004.
- Harvey, LeRoy and John Victory. **The Creative Community Handbook: A Leap to Possibilities thinking**. A project of the Michigan State University Community and Economic Development Program (CEDP), 2004.
- Home Affairs Bureau. The Hong Kong Special Administrative Region Government. 2005. A Study on Creativity Index. 2005.
- Ohmae, Kenichi. “**Leading the World with Unique - New Kyoto Model Recognition of Creativity in Everyday Life**”. GLOCOM PLATFORM, March 29, 2004.
- Poplin, Dennis E. Communities a Survey of Theories and Methods of Research. New York: McMillan. 1972.
- Putnam, Robert D. **Making Democracy Work**. New Jersey: Princeton University Press. 1997.

บรรณานุกรม (ต่อ)

๓. รายชื่อผู้ให้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัด	วันที่สัมภาษณ์
๑.	พระครูพินิจธรรมประภาส	เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๙ มกราคม ๒๕๖๒
๒.	นายบุญส่ง ศรีวิสัย	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑ ตำบลบางกะ จะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๑ มกราคม ๒๕๖๒
๓.	นายนิรันดร์ ศรีจันทร์	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๙ มกราคม ๒๕๖๒
๔.	นายอนุชิต ทรามาศ	กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๕.	นายนพตล นาคเจริญ	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙ ตำบลบางกะ จะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๖.	นางสาววิชชุดา ทองอ่อน	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ชำนาญการ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๗.	นายณัฐพล เรืองโรจน์	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลเมืองจันทบุรี อำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๕ มกราคม ๒๕๖๒
๘.	นางสาวสุชาดา สุขโพธิ์เงิน	พัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๑๗ มกราคม ๒๕๖๒
๙.	นายยงยุทธ จิตต์ธรรม	นักวิชาการพัฒนาชุมชน ชำนาญการ ที่ว่าการอำเภอ เมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๕ มกราคม ๒๕๖๒
๑๐.	นางณิชชากัญญา วงษ์จีนเพชร	ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๗ มกราคม ๒๕๖๒

ลำดับ	ชื่อ - นามสกุล	วัด	วันที่สัมภาษณ์
๑๑.	นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์	รองประธานกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน หมู่ที่ ๙ ตำบลบางกะ จะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๘ มกราคม ๒๕๖๒
๑๒.	นายทรงพล พุทธเจริญทอง	ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๒๘ มกราคม ๒๕๖๒
๑๓.	นายมานพ เลือดศรี	รองนายกเทศมนตรี ตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๗ มกราคม ๒๕๖๒
๑๔.	ดร.ทศพล วงษ์กำป็น	นายกเทศมนตรี ตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๕.	นายวิสูตร ธีญะชาติ	ปราชญ์ชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๖.	นายโกเมท ธีญะชาติ	สมาชิกสภาเทศบาล ค่ายเนินวง ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒
๑๗.	นายหยัน ธีญะชาติ	รองประธานป่าชุมชน ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี	๓๐ มกราคม ๒๕๖๒

ภาคผนวก ก.

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง/หน้าที่
๑. รศ.ดร.สิริกร กาญจนสุนทร	รองหัวหน้าภาควิชา ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๒. รศ.ดร.วิวัฒน์ หามนตรี	อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสนาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓. ผศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น	หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ดร.วสันต์ ลิ้มรัตนภัทรกุล	อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ดร.ศิริวัฒน์ ครองบุญ	อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิต หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ พุทธมณฑลจันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข.

หนังสือขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือการวิจัย

ที่ ศธ. ๖๓๐๕.๔/๖๓

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๕ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๕๔๙๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สิริกร - กาญจนสุนทร

สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. ดุษฎีนิพนธ์ จำนวน ๑ ชุด
๒. แบบสอบถาม จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๕๔๙๔
E-mail : gommut@gmail.com, Fb : สาขาวิชาการพัฒนาสังคม มจร
ติดต่อ : นางสาวเบญญาภา อีจ่อฤกษ์ โทร ๐๘ ๙๙๕๕ ๓๕๒๙

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทรศัพท์ (มือถือ) ๐๙-๒๕๙๗-๓๔๓๔

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๔ / ๑๖๙

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.วิวัฒน์ หามนตรี

ด้วย นางบัณฑิต สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญที่พิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร
ที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

*เรียน ร.อ.วิวัฒน์ หามนตรี
ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
๒๗.๑๐.๖๓ (บัณฑิต สมคิด)*

ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง
(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางบัณฑิต สมคิด โทร ๐๙ ๒๕๙๖ ๓๔๓๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทรศัพท (มือถือ) ๐๙-๒๕๕๗-๑๕๑๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔ / ๖๖๘

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล ใจเย็น

ด้วย นางนันท์นิษฐ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒๖ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร
ที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางนันท์นิษฐ สมคิด โทร ๐๙-๒๕๕๗-๑๕๑๔

๒๕๖๓/๒๖

(รศ. ดร. ปิณฑิต ศรีทอง)

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทรศัพท์ (มือถือ) ๐๙-๒๕๖๗-๓๔๓๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔ / ๖๖๙

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำดัชนีพันธ

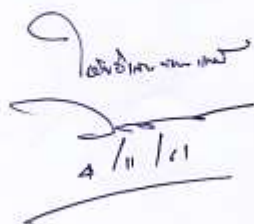
เรียน ดร.วสันต์ สัมรัตน์ภัทรกุล

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๕๒๒ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำดัชนีพันธ รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร
ที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

4/11/63

(รองศาสตราจารย์ ดร.กนิษฐ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นางนันทนิษฐ์ สมคิด โทร ๐๙ ๒๕๖๖ ๓๔๓๔

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา โทรศัทพ์ (มือถือ) ๐๙-๒๕๙๗-๑๕๑๔

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๔/๖๖๙

วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือในการทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงม

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒๖ นิสิตปริญญาเอกหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี" เพื่อ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จาก
ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบเครื่องมือเพื่อใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ รายละเอียดปรากฏตามเอกสาร
ที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความ
เอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

ตรวจแล้ว

ดร.ศิริวัฒน์ ครอบงม

๒๗ / ๑๐. / ๒๕๖๑

นางนันทนิษฐ์ สมคิด โทร ๐๙-๒๕๙๗-๑๕๑๔

ภาคผนวก ค.
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สาขาการพัฒนาศึกษา
เรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี”

คำชี้แจง

๑. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี”

๒. แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ซึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open-ended Questionnaire) ดังนี้

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

๓. โปรดตอบแบบสัมภาษณ์เชิงลึกตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อ เพื่องานวิจัยครั้งนี้ จะได้มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพสามารถนำผลมาใช้เป็นผลประโยชน์ ในการพัฒนาแนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรีต่อไป

๔. แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยเท่านั้น จะไม่มีการเปิดเผยข้อมูลเป็นรายบุคคลแต่อย่างใด ซึ่งจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ หรือหน่วยงานของท่านโดยประการใดทั้งสิ้น

ผู้วิจัยหวังว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์ด้วยดีและขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ

จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี”

ตอนที่ ๑ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....

อายุ.....ปี ตำแหน่ง.....

ที่อยู่ / สถานที่ทำงาน.....

.....

วิธีการสัมภาษณ์ (จดบันทึก/บันทึกเสียง)

สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ. เวลา.....น.

สถานที่.....

ตอนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับชุมชนสร้างสรรค์ของประเทศไทย

๑. ท่านคิดว่าภูมิปัญญาของคนในชุมชน มีส่วนทำให้การพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนพัฒนา
สร้างสรรค์หรือไม่อย่างไร?

.....

.....

.....

๒. ท่านคิดว่าการเรียนรู้ของคนในชุมชนมีส่วนทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์
หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๓. ท่านคิดว่าความคิดสร้างสรรค์ของคนในชุมชนมีส่วนทำให้ชุมชนเป็นชุมชนสร้างสรรค์
หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๔. ท่านคิดว่าผู้นำชุมชนมีส่วนทำให้คนในชุมชนเกิดจิตอาสาหรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๕. ท่านคิดว่าการมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญทำให้ชุมชนเป็นชุมชนสร้าง สรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๖. ท่านคิดว่าการสร้างและพัฒนาเครือข่ายจิตอาสามีส่วนทำให้ชุมชนเป็นชุมชนพัฒนา สรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๗. ท่านคิดว่ามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น วิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณี มีส่วนทำให้การ พัฒนาชุมชนเป็นชุมชนสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๘. ท่านคิดว่าการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมทางวัฒนธรรมเป็นองค์ ประ กอบของการพัฒนาชุมชนสร้าง สรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๙. ท่านคิดว่าการสร้างคุณค่าและมูลค่าทางวัฒนธรรมเป็นองค์ ประกอบของการพัฒนา ชุมชนสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๐. ท่านคิดว่าทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเป็นองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน สรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๑. ท่านคิดว่าการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นองค์ประกอบของการพัฒนาชุมชน สรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๒. ท่านคิดว่าชุมชนสร้างสรรค์มีกระบวนการและวิถีทางในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างไร?

.....

.....

.....

๑๓. ท่านคิดว่าเทคโนโลยีด้านสารสนเทศเป็นองค์ประกอบการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๔. ท่านคิดว่าการนำระบบเทคโนโลยีด้านสารสนเทศมาใช้ในชุมชนมีส่วนช่วยพัฒนาให้ชุมชนสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๕. ท่านคิดว่าการสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีด้านสารสนเทศในชุมชนมีส่วนช่วยพัฒนาให้ชุมชนสร้างสรรค์หรือไม่ อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๖. ชุมชนสร้างสรรค์มีกระบวนการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์อย่างไร?

.....

.....

.....

๑๗. ปัญหา อุปสรรค การพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์มีอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

๑๘. ข้อเสนอแนะ แนวทางในการพัฒนาควรเป็นอย่างไร?

.....

.....

.....

ตอนที่ ๓ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ๕ ด้าน ประกอบด้วย

๑. การส่งเสริมการเรียนรู้ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๒. การเสริมสร้างจิตอาสา ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๓. การพัฒนาความร่วมมือ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๔. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติด้านพื้นที่สีเขียว ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

๕. การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร?

.....

.....

.....

ขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ง.

หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ. ๖๑๐๕๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มีออดิโอ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๕๕๙ www.mcu.ac.th, E-mail : gomnyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตระงับในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน ผู้ใหญ่วินัย ห่อคำ นางนันทิณี ศรีจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทิณี ศรีจันทร์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๕๐๑๑๐๕๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาด้านหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฤต ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

อ.นันทิณี ศรีจันทร์

นาง นันทิณี ศรีจันทร์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทิณี ศรีจันทร์ ๐๙ ๒๕๖๖ ๑๕๕๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๘๖

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต. ทุ่ง ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๑๔๑๘
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสาววิชชุดา ทองอ่อน (ชกษิษการสงเสริมการเกษตรจันทบุรี)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทิษฎ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๓๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดูตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้จะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา

(นางสาววิชชุดา ทองอ่อน)

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทิษฎ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๙๖ ๑๔๑๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๐๗ ๑๔๑๙
www.mcu.ac.th, E-mail : gomnyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายณัฐพล เรืองโงจน์ นักพัฒนาลังคม ชานุมาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โบกิต ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๐๖ ๑๔๑๒

(นายณัฐพล เรืองโงจน์)
นักพัฒนาลังคมชำนาญการ

ที่ ศส.๒๑๐๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอรังษีเขษุม
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๒๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๔๗ ๕๔๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน *ผู้ศึกษานิพนธ์ที่ ๑ นายชญ์สง ปรวิสัย*

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **นางนันท์นิษฐ์ สมคิด** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้จะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันท์นิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๔๗ ๕๔๑๔

ผู้ให้สัมภาษณ์
นายชญ์สง ปรวิสัย
1

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๕๔๕๔ www.mcu.ac.th, E-mail : gomnyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตกระทำการเก็บข้อมูลเพื่อทำวิทยานิพนธ์

เรียน นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๙๖๖๘๐๖๒๐๖๖ สำนักส่งเสริมและพัฒนาระบบงาน

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๓๐๔๐๕๒๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฎ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๖๗ ๕๔๕๒

นันทนิษฐ์ สมคิด (๙๖๖๘๐๖๒๐๖๖๒)
นักพัฒนาระบบงาน

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ดบ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๑๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๕๑๔
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นายสมฤทธิ์ จิตต์ธรรม (นักวิชาการพัฒนาลังคมชำนาญการ)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันท์นิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจู ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

ยินดีให้สัมภาษณ์

(นายสมฤทธิ์ จิตต์ธรรม)
นักวิชาการพัฒนาลังคมชำนาญการ

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันท์นิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๕๑๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๗ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๓๗ ๑๔๑๑
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน ส.ป.ในทุ่งน้ําแดง หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองค้อ อำเภอวังน้อย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

นันทนิษฐ์ สมคิด
นางนันทนิษฐ์ สมคิด

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๓๖ ๑๔๑๑

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต. หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๐๗ ๕๔๕๘
www.mcu.ac.th, E-mail : gomysut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางนันทิษา ทราบกล กำนันตำบลบางกระจะ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทิษา สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนกรฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๕๓๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทิษา สมคิด ๐๙ ๒๕๐๖ ๕๔๕๘

(นางนันทิษา ทราบกล)

ที่ ศธ. ๖๓๐๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๗๙ หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๑๑๗๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๕๙๑๑ www.mcu.ac.th, E-mail : gommut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน คุณฉัตรภาณุณี วงษ์จิตรพันธ์ ประธานหลักสูตรนิเทศศาสตร์ ม.บางกอก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันท์นิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดมหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างตึ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้สิดจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการ ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โนนนิษฐ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สิ่งที่ให้ สัมภาษณ์ ๑๓ มีนาคม ๒๕๖๑

ฉัตรภาณุณี วงษ์จิตรพันธ์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๙ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th, นางนันท์นิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๙๖ ๕๙๑๑

ที่ ศธ. ๖๓๐๕.๔/ ๖ ๘๒๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๙๗ ๓๔๑๑
www.mcu.ac.th, E-mail : gomyyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๓

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เขียน ดุจดจันทร์พันธ์ เรขวงษ์ (รองประธานกลุ่มวิไลชนกิจชุมชน ๙)

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นางนันท์นิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๓๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้จะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนินธุ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันท์นิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๙๖ ๓๔๑๑

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๔๑๘ www.mcu.ac.th, E-mail : gomyt@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน นางสาวพนม อนุชานันท์ อยู่เลขที่ ๗๑ ต.บางดง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อ ประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้สิดจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อ ทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิจ์ ศรีทอง)

ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

นันทนิษฐ์ สมคิด

นางพนม อนุชานันท์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th, นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๖๖ ๑๔๑๖

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ ๔๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบัวน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๓๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๓๗ ๕๔๑๙
www.mcu.ac.th, E-mail : gomiyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตระงับการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน พระครูพิทักษ์ธรรมนันทะวาท์ เจ้าอาวาสวัดไชยสถานิมิต ค. ดงหนายุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตระงับการเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิให้ นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โบกฤษฎ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๓๖ ๕๔๑๖

ที่ ศธ. ๖๓๐๕๕.๔/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอบางน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๕๔๙
www.mcu.ac.th, E-mail : gomyyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำคุษฎีนิพนธ์

เรียน *นายโกศลเมธ วัฒนคุณ (ศาสตราจารย์พิเศษ)*
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย **นางนันทนิษฐ์ สมคิด** รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๑๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดตามหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นไว้ในสำเนา

ขอแสดงความนับถือ

[Signature]

[Signature]
(นายโกศลเมธ วัฒนคุณ)

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๖๖ ๙๖๒๒

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖ คบ

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๓ ตำบลลำไทร อำเภอรุ่งน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๔๑๘ www.mcu.ac.th, E-mail : gomyyut@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน อร.ทศพล มงคลปิ่น (นางกนกเทตมนตร์ ตำนนกลสง)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิกฤทธิ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

นิตินันท์ สัมภาษณ์

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๖๗ ๑๔๑๘

(นางกนกเทตมนตร์)

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๔/ ๖๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐ โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๐๗ ๑๔๑๙ www.mcu.ac.th, E-mail : gomyt@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตระงับในการเก็บข้อมูลเพื่อทำดุษฎีนิพนธ์
เรียน นายมานพ เลือ๑๓๓๓ (ธนากร ๗๐๒๖๗)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทิษฏ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โทนีกร ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๕ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทิษฏ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๐๗ ๑๔๑๙

ที่ ศธ. ๒๑๐๕.๕/ ๖ ๔๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๙๐ โทรศัพท์ ๐ ๒๕๒๙ ๘๐๐๐-๕ (มีมือถือ) ๐๙ ๒๕๓๖ ๑๕๕๘ www.mcu.ac.th, E-mail : gomyu@y@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตระงับในการเก็บข้อมูลเพื่อทำคุณภูมินิพนธ์

เรียน คุณพี่เขิน ลัญญะชาติ รองประธานฝ่ายชุมชน ของสภา อบจ.น่าน
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตระงับจากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าว นิสิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

คุณพี่เขิน ลัญญะชาติ
↓
คุณ นันทนิษฐ์

ขอแสดงความนับถือ
(นางนันทนิษฐ์ ลัญญะชาติ)

นางนันทนิษฐ์ สมคิด

(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาสังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๒๕๒๙ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๓๖ ๑๕๕๘

ที่ ศธ. ๖๑๐๕.๕/ ๖ ๘๒

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.พุ่ม ๑ ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕ (มือถือ) ๐๙ ๒๕๗๗ ๑๕๕๑
www.mcu.ac.th, E-mail : gomysu@gmail.com

๘ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลเพื่อทำคุษฎีนิพนธ์
เรียน นามกิสุงทร ธัญญชวลิต (ปราชญ์ชุมชนตำบลม่วงขาวจะ)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางนันทนิษฐ์ สมคิด รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๑๔๐๕๒ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี (DEVELOPMENT GUIDELINES OF CREATIVE COMMUNITIES IN CHANTHABURI PROVINCIAL AREAS)” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีควมจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่ออนุญาตให้นิสิตได้เก็บข้อมูลการวิจัยโดยการสัมภาษณ์ ซึ่งการติดต่อประสานงานในการสัมภาษณ์ดังกล่าวนี้ลิตจะเป็นผู้ประสานงานเองโดยตรง

หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี จึงขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

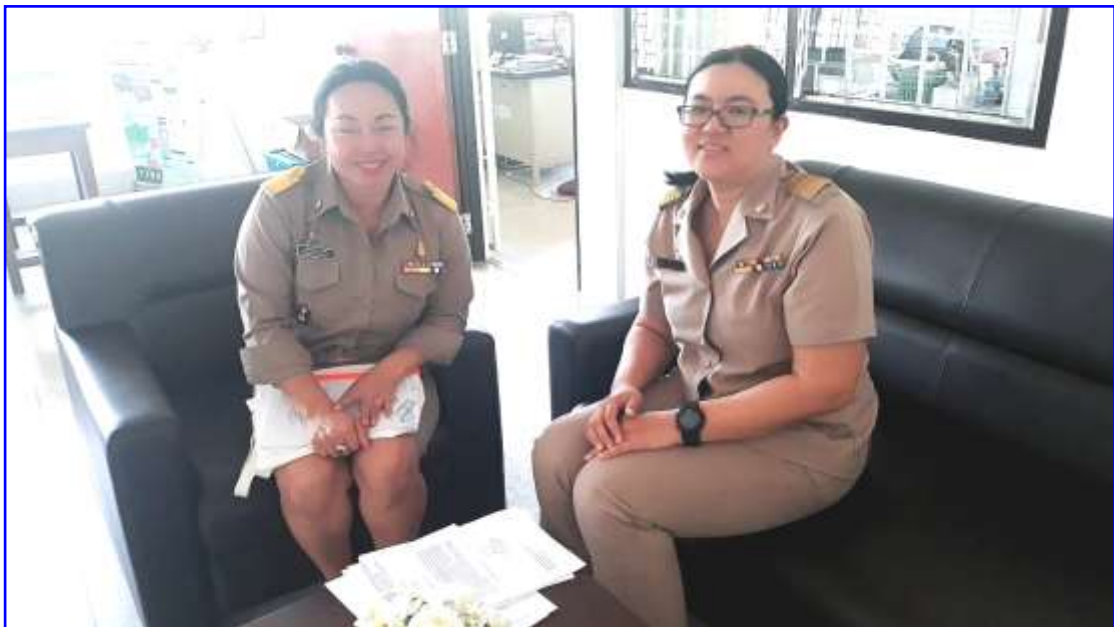
(Signature)
(รองศาสตราจารย์ ดร.โกนิษฐ์ ศรีทอง)
ผู้อำนวยการหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาลังคม

สำนักงานหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาลังคม
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
โทรศัพท์ ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๐๐-๕, www.mcu.ac.th,
นางนันทนิษฐ์ สมคิด ๐๙ ๒๕๗๖ ๑๕๕๑

ภาคผนวก จ.
รูปภาพประกอบการสัมภาษณ์

สัมภาษณ์ พระครูพินิจธรรมประภาส
เจ้าอาวาสวัดโยธานิมิต
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นางสาววิชุดา ตองอ่อน
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นางสาวสุชาดา สุขโพธิ์เงิน
นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
เทศบาลตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายบุญส่ง ศรีวิลัย
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายนพดล นาคเจริญ
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๙
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายนิรันดร์ ศรีจันทร์
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๔
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายอนุชิต ทรามาศ
กำนันตำบลบางกะจะ หมู่ ๘
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นางณิชชากัญญ์ วงษ์จิ้นเพชร
ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นางจันทร์เพ็ญ เขยวงษ์
รองประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หมู่ที่ ๙
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายณัฐพล เรืองโรจน์
นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
เทศบาลเมืองจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ ดร.ทศพล วงษ์กำป่น
นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลแสง
อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายมานพ เลือดศรี
รองนายกเทศมนตรีตำบลแสง
อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายวิสูตร ธีญะชาติ
ปราชญ์ชุมชนตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายโกเมธ ธีญะชาติ
สมาชิกสภาเทศบาลค่ายเนินวง
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายหยั่น รัญญาชาติ
รองประธานป่าชุมชน
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ ทรงพล พุทธเจริญทอง
ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๑๐
ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

สัมภาษณ์ นายยงยุทธ จิตต์ธรรม
นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
เทศบาลเมืองจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ภาคผนวก ฉ.
ชุมชนสร้างสรรค์ในเขตพื้นที่จังหวัดจันทบุรี
บ้านบางกะจะ หมู่ที่ ๑, ๘ และ ๙

ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ หมู่ที่ ๑

การจัดการให้มีการปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ต้องเปลี่ยนจากการควบคุม สั่งการไปเป็นการมีส่วนร่วม และสร้างความสามารถในการพัฒนาให้กับประชาชน

ชุมชนบ้านบางกะจะหมู่ที่ ๑ มีการบริหารจัดการโดยภูมิปัญญาท้องถิ่น ประชาชนชาวบ้านประจำหมู่บ้าน บ้านเก่า ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยมีนางสมถวิล น้อยละอายุ ๖๒ ปี อาชีพค้าขาย ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ใหญ่บ้านมีความสามารถพิเศษ คือ การแปรรูปผลไม้ เช่น สลัดหวาน สลัดลอยแก้ว เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำผลไม้ในท้องถิ่นของตนเองมาทำให้มีมูลค่าเพิ่ม และสามารถสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัวชุมชนได้

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก แสดงให้เห็นว่า คนในชุมชนหมู่ที่ ๑ มีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุการณ์ เข้าร่วมเป็นเครือข่ายของชุมชน โดยมีความเข้าใจในปัญหา มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายของชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาความเดือนร้อนที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common vision) จึงเป็นการมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การรับรู้เข้าใจถึงทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะดำเนินไปด้วยกัน จะช่วยทำให้ขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายของชุมชนมีพลัง เกิดเอกภาพ และช่วยบรรเทาความขัดแย้งอันเกิดจากมุมมองที่แตกต่างลงไป ดังนั้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายของชุมชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมความคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างแข็งขัน ระบบการทำงาน จะเป็นระบบที่มีความยืดหยุ่นสูง เนื่องจากชุมชนเข้าไปพัฒนาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น ในเรื่องระบบการทำงานอาศัยความยืดหยุ่น และมีการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายอื่นๆ รวมไปถึงสร้างความรู้ ความเข้าใจกับสาธารณะ เพื่อให้เข้าใจถึงการทำงานของเครือข่าย ทั้งนี้ เพื่อให้การประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน หรือองค์กรไม่แสวงหากำไร เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการทำงาน และระบบการทำงานไม่จะมีการบังคับบัญชามากเกินไป ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินงานของเครือข่ายมีความล่าช้า แต่ทั้งนี้จะต้องไม่ลืมในเรื่องของแผนงานที่ได้วางไว้ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย ซึ่งคำนึงถึงหลักความมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ของกลุ่มเครือข่ายของชุมชน เพราะการทำงานในลักษณะนี้เป็นแบบเครือข่าย ที่สามารถจะเชื่อมโยงการทำงานถึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะมีเครือข่ายที่มีความสามารถในการทำงานให้ทัดเทียมกัน ตลอดถึงความสามารถทดแทนกันได้

สลัดลอยแก้ว มีการผลิตผลิตภัณฑ์สลัดลอยแก้วของบ้านบางกะจะ ที่เน้นผลิตผลไม้ที่ดีที่สุด ใส่ใจในคุณภาพ ความสะอาด และรสชาติต้นตำรับจากรุ่นสู่รุ่น มีการบริการจัดส่งถึงบ้านลูกค้าได้ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย เป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว ของจังหวัดจันทบุรี ที่มีการเจริญเติบโตเต็มที่ อันเป็นผลมาจากการปรับปรุงคุณภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้านภายในหมู่บ้านได้ร่วมกันนำเอาผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองมาทำให้มีมูลค่าเพิ่ม โดยเฉพาะสลัดลอยแก้วของบ้านบางกะจะ ใช้สละพันธุ์สุมาลี ๑๐๐% ไม่ผสมสารกันบูด การผลิตดีต่อสุขภาพ การผลิตแบบพาสเจอร์ไรซ์ ต้องใช้อุณหภูมิที่เย็นในการเก็บรักษา การผลิตสลัดลอยแก้วแบบในพาส

เจอร์โรนั้นเป็นการถนอมอาหารชั่วคราว โดยการใช้ความร้อนต่ำ แต่สารอาหารยังอยู่ครบถ้วน ข้อดีของการผลิตสละลอยแก้วแบบพาสเจอร์ไรซ์ คือ ทำให้ได้รสชาติและความสดของผลไม้ สละลอยแก้วได้ใกล้เคียงกับธรรมชาติมากที่สุด ผลจากกระบวนการผลิตที่เริ่มต้นด้วยชุมชน กระทั่งปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ได้ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้สละลอยแก้วของบ้านบางกะจะเป็นที่รู้จัก โดยมีการส่งขายทั่วประเทศ ร้านอาหาร โรงแรม มีการสั่งสละลอยแก้วอย่างต่อเนื่อง สละที่มีชื่อเสียงของบ้านบางกะจะ จันทบุรี คือ สละพันธุ์เนินวง “สละพันธุ์เนินวง” มีถิ่นกำเนิดที่บ้านเนินวง ตำบลบางกะจะ มีรสชาติที่หวานฉ่ำเข้มข้นเนื้อแน่นนุ่ม สีสวย ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมาก ปัจจุบันนิยมจำหน่ายขายผลสดและแปรรูปเป็น “สละลอยแก้ว” ที่ขึ้นชื่อว่า เป็น “ของฝาก ของดีเมืองจันทบุรี” เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า สละลอยแก้วของบ้านบางกะจะนั้น เน้นผลิตผลไม้ลอยแก้วจากผลไม้ที่สดใหม่ทุกวัน ใส่ใจในคุณภาพ ความสะอาด และรสชาติต้นตำรับจากรุ่นสู่รุ่นมายาวนาน มีบริการจัดส่งถึงบ้านลูกค้าได้ทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย เป็นสินค้า OTOP ๕ ดาว ของจังหวัดจันทบุรี ปัจจุบันมีการเจริญเติบโตเต็มที่ เพราะมีการปรับปรุงคุณภาพและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันในตลาด เพื่อผลประโยชน์สูงสุดของลูกค้า และมีการวางแผนที่จะขยายฐานตลาดสละลอยแก้วให้กว้างขึ้น ทั่วทุกภาคของประเทศไทยและต่างประเทศ

ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ หมู่ที่ ๘

การจัดตั้งเครือข่ายชุมชนสร้างสรรค์ และการจัดขบวนการเพื่อหาอนาคตร่วมกันเป็นเทคนิคอย่างหนึ่งของกระบวนการทางสังคม มีชีวิตชีวาเรียนรู้ร่วมกัน ภายใต้การกระตุ้นเตือน สนับสนุน ปลูกเร้าของกระบวนการ เริ่มต้นการสร้างวิสัยทัศน์ การเสริมสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนเพื่อขับเคลื่อนงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน มีรูปแบบการประสานงาน คือ จัดตั้งคณะทำงานฝ่ายประสานงาน ฝ่ายติดตามงาน เพื่อช่วยประสานงานและติดตามผลในเรื่องที่เครือข่ายได้ลงมือทำไปแล้ว การประสานงาน คือ การให้ความร่วมมือ ร่วมใจในการปฏิบัติงานให้เรียบร้อย และสอดคล้องกลมเกลียวกันในจังหวัดเดียวกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ รูปแบบการประสานงาน จะเป็นรูปแบบเครือข่ายที่ไม่สลับซับซ้อนมากเกินไป โดยอาจจะอาศัยการประสานงานในลักษณะชุมชนย่อยหลายๆ ชุมชน เพื่อลงพื้นที่เป้าหมายตามที่ได้วางแผนไว้ โดยภายในชุมชนย่อยนั้นๆ มีการวางแผนในการทำงานรวมถึงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วย เมื่อลงสู่พื้นที่เป้าหมายก็มีการสร้างเครือข่ายชุมชนย่อยนั้นอีก โดยผ่านกิจกรรมโครงการที่เน้นการสร้างประโยชน์กับชุมชน รวมไปถึงการเผยแพร่กิจกรรมผ่านสื่อออนไลน์ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ถึงบุคคลที่สนใจเข้าร่วมเป็นหนึ่งในเครือข่ายชุมชนต่อไป

ชุมชนที่มีกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมของเมือง และประกอบด้วยรากฐานที่มั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการรวมกลุ่มกันอย่างหนาแน่นของคนทำงานสร้างสรรค์ และมีสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดการลงทุนเพราะความยั่งยืน ดังนั้น คนและวัฒนธรรม ท้องถิ่นมีส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนเป็นพื้นที่ของความคิดสร้างสรรค์ และทำให้เกิดพลวัตขึ้นในสังคม ดังนั้น ความเป็นท้องถิ่นที่สื่อสารออกมาทางศิลปะในรูปแบบต่างๆ และกิจกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นทรัพยากรสร้างสรรค์ จึงเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ทำให้ความเป็นชุมชน

สร้างสรรค์มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไป ซึ่งยูเนสโกกำหนดองค์ประกอบชุมชนสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับนิยามและแนวคิด ดังนี้

๑. ผู้ประกอบการสร้างสรรค์ หรือนักคิดที่เปรียบเหมือนสินทรัพย์สำคัญของเมืองที่สามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั่วโลก เพื่อแสวงหาสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๒. สถานที่สร้างสรรค์ คือ สถานที่ที่เปิดโอกาสให้มีการเรียนรู้ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อให้เกิดกระบวนการใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการประกอบธุรกิจ

๓. บรรยากาศสร้างสรรค์ คือ สภาพแวดล้อมที่ดึงดูดให้ผู้ประกอบการสร้างสรรค์และนักคิดจากแหล่งต่างๆ มาแสวงหาแรงบันดาลใจในการคิดและพัฒนาผลงาน รวมทั้งอยู่อาศัยและประกอบธุรกิจ

๔. วิสัยทัศน์ผู้นำของชุมชนที่เข้าใจกระบวนการสร้างชุมชนสร้างสรรค์ให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ การประกอบธุรกิจ และการอยู่อาศัย

๕. การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นฐานของการสร้างแรงบันดาลใจและความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์มีประโยชน์ต่อบุคคลและสังคม ช่วยให้เกิดการพัฒนาไปในทางที่ดี และถูกต้อง หากคนรู้จักนำความคิดสร้างสรรค์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อมนุษยชาติ เพราะความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาเยาวชนได้ เยาวชนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์สูง ซึ่งจะต้องได้รับการส่งเสริมคุณลักษณะด้านความคิดสร้างสรรค์ให้ได้พัฒนาอย่างเต็มที่ตั้งแต่ในวัยเด็ก โดยปลูกฝังให้ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข แสดงและเน้นให้เห็นว่า ความคิดของเขามีคุณค่าและสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะ การระดมพลังสมอง (Brainstorming) หลักสำคัญของการระดมพลังสมอง คือ การให้โอกาสคิดอย่างอิสระที่สุด โดยเลื่อนการประเมินความคิดออกไป ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ในระหว่างที่มีการคิด การวิจารณ์หรือการประเมินผลใดๆ ก็ตามที่เกิดขึ้นในระหว่างการคิด จะเป็นสิ่งขัดขวางความคิดสร้างสรรค์ จุดประสงค์ของการระดมพลังสมองก็เพื่อจะนำไปสู่การที่สามารถแก้ปัญหาได้

การผสมผสานศิลปะ วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ เป็นการนำคุณค่าด้านจิตวิญญาณ และความเชื่อมาสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการได้ ตัวอย่างเช่น ตลาดน้ำ ๑๐๐ ปี มีนักท่องเที่ยวสนใจในเอกลักษณ์ ความเป็นมา และคุณค่าเชิงวัฒนธรรมที่ไม่ต้องลงทุนมากเหมือนห้างสรรพสินค้า อย่างไรก็ตาม จำเป็นจะต้องนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนสินค้าและบริการอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่อาจไม่ต้องลงทุนมาก แต่สร้างประสบการณ์และความแตกต่างของสินค้าและบริการได้เป็นอย่างดี ดังนั้น ผู้นำชุมชนควรกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนมีใจรักบ้านเกิด อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพและยั่งยืน เพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและยกระดับเศรษฐกิจในท้องถิ่น เพิ่มจำนวนและระยะเวลาพำนักของนักท่องเที่ยวและเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาสินค้าและบริการ ให้ได้มาตรฐาน โดยวางแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาหมู่บ้านต่างๆ ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวสูง และมีเอกลักษณ์โดดเด่นในแต่ละชุมชน เน้นการ

พัฒนาสินค้า OTOP ที่มีชื่อเสียงภายในชุมชนนั้นๆ พัฒนาให้เป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมอันดี โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนา ดังนี้

๑. เพื่อให้หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP เป็นทางเลือกในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนที่ผลิตสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

๒. เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการท่องเที่ยว สร้างรายได้และมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน

๓. เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจกระบวนการผลิตและคุณค่าของสินค้า OTOP ชาบซึ่งในฝีมือและทักษะของผู้ผลิตชาวบ้านไทย และส่งเสริมให้ผู้ซื้อสินค้า OTOP เข้าใจภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น

๔. เพื่อยกระดับการให้บริการนักท่องเที่ยว เพิ่มทักษะด้านการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ความเป็นมืออาชีพในการให้บริการและการผลิตสินค้า ความสะอาดและมาตรฐานบริการด้านอาหารและสาธารณสุข

ความเข้มแข็งของชุมชนเปรียบประดุจภูมิคุ้มกันทางสังคม ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญ ๓ ประการ เข้ามาผนวกกัน ได้แก่ (๑) ธรรมะ (๒) การเรียนรู้ (๓) การบริหารจัดการ องค์ประกอบแต่ละองค์ประกอบทั้ง ๓ นั้น มีพลังมาก กล่าวคือ ธรรมะ การเรียนรู้และการจัดการ แต่ละองค์ประกอบอย่างใดอย่างหนึ่ง ยังไม่เพียงพอที่จะเผชิญกับความยากของปัญหา แต่เมื่อทั้ง ๓ เข้ามาผนวกกัน ศักยภาพอันสูงส่งจึงเกิดขึ้น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเครื่องมือพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมอย่างบูรณาการ กล่าวคือ เรื่องความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่ออนาคตของประเทศ ควรที่ทุกฝ่ายในสังคม ชุมชนจะศึกษาให้เข้าใจและรณรงค์เคลื่อนไหวให้เกิดเป็นทิศทาง และกระแสสังคมจะขับเคลื่อนนโยบายและการกระทำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนและเศรษฐกิจชุมชน ทรัพยากรทั้งของรัฐและเอกชนมีมากเกินไปที่จะสนับสนุนให้ชุมชนและเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง แต่ทรัพยากรเหล่านี้ใช้ไปอย่างกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ และไม่มีจุดรวมที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ การทอเสื่อกก โดยมีนางเพ็ญศรี ศรีเกษ อายุ ๕๐ ปี อาชีพประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพ็ญศรี หัตถกรรม กลุ่มอาชีพผลิตภัณฑ์เสื่อกก บ้านเลขที่ ๑๐๕/๓ ถนนจุลบรรพต ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีความสามารถในการทอเสื่อกกและการพัฒนารูปแบบและการย้อมสีของเสื่อกกให้เป็นเครื่องใช้ในครัวเรือน หรือของใช้ตามสมัยนิยมได้อย่างสวยงาม เสื่อกกของจังหวัดจันทบุรี เป็นเสื่อที่ผลิตจากต้นกก ซึ่งเป็นพืชล้มลุกคล้ายหญ้า มีหัวคล้ายข่าแต่เล็กกว่า ปลายลำต้นมีดอก แพร่พันธุ์ด้วยหัว ด้วยการแตกแขนงเป็นหน่อตามประวัติเล่ากันว่า “กกจันทบูร” มีต้นกำเนิดแถบจังหวัดจันทบุรี เชื่อกันว่า มีกกระเภทนี้ขึ้นอยู่ตามคันทนาทั่วไปมานานแล้ว เดิมชาวบ้านนิยมตัดมาแล้วผ่าเป็นเส้น ใช้ทำเชือกมัดปู ต่อมาแม่ชีเชื้อสายญวน ผู้นำถือศาสนาคริสต์ที่อยู่ในบริเวณอารามฟาติมวัดคากาตอลิก สะพานวัดจันทน์ ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นผู้ริเริ่มการทอเสื่อจากกกจันทบูรเป็นกลุ่มแรก ชาวจันทบุรีเรียกกลุ่มนี้ว่า พวกญวน และเรียกเสื่อที่ทอได้ว่า “เสื่อชี” ซึ่งถือว่าเป็นชื่อเดิมของเสื่อกกจันทบูร ต่อมาชาวญวนได้แนะนำให้ชาวบ้านในจังหวัดจันทบุรีปลูกกกไว้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับเสื่อทำให้ชาวบ้านนิยมปลูกกก ฝักหัดทอเสื่อ และใช้เสื่อกกกันมากขึ้น จนกลายเป็นสินค้าพื้นเมือง

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับอยู่ ณ วังสวนบ้านแก้ว (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี) เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๓ พระองค์ได้ทรงพัฒนาการทอเสื้อจันทบุรีให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น พระองค์ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร กิจการการทอเสื้อของแม่ชีที่วัดญวน ทรงพบข้อบกพร่องบางประการ พระองค์ทรงเห็นว่า ควรจะได้พัฒนาในเรื่องการย้อมสี การฟอกให้เส้นกกขาว จึงมีพระราชดำริให้ปรับปรุงกรรมวิธีการผลิตใหม่ให้ทันสมัยและมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เป็นต้นว่า ทรงผลิตสีย้อมกกให้มีสีมากขึ้น ใช้กรรมวิธีการฟอกกกก่อนย้อมจะได้สีที่สม่ำเสมอดีขึ้น และมีคุณภาพคงทนถาวร เสื้อที่ผลิตได้ในขณะนั้นชาวบ้านขนานนามว่า “เสื้อจันทบุรีสมเด็จพระเจ้า”

นอกจากนั้น ยังนำเสื้อที่ทอแล้วมาประดิษฐ์เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ได้อีก เช่น ผลิตเป็นกระเป่าเอกสาร กระเป๋าถือสตรี ที่รองจาน ที่รองแก้ว กล่องใส่กระดาษเช็ดมือ และโปรดเกล้าฯ ให้ติดเครื่องหมายการค้าในผลิตภัณฑ์ที่ทำจากเสื้อ เป็นรูปคนหาบกระจาด ใช้ชื่อว่า “อุตสาหกรรมชาวบ้าน” แสดงให้เห็นถึงพระปรีชาสามารถของพระองค์ที่ได้ชื่อว่า เป็นผู้ทรงริเริ่มให้เกิดอุตสาหกรรมประจำถิ่น จนกลายเป็นผลิตภัณฑ์ทรงคุณค่าแก่ชาวจันทบุรี จากพระราชดำริให้มีอุตสาหกรรมชาวบ้านดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดศูนย์ฝึกฝนศิลปอาชีพ ให้ลูกจ้างจำนวนหนึ่ง หลังจากลาออกไปประกอบอาชีพ มีกิจการเป็นของตนเอง ได้นำประสบการณ์ที่ได้จากโรงงานไปดำเนินกิจการจนได้ผลอย่างดี จึงทำให้กิจการค้าด้านนี้แพร่หลายตามครัวเรือนราษฎรมากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันอาชีพการปลูกกก การทอเสื้อจันทบุรีกลายเป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงของชาว จังหวัดจันทบุรีตราบนานนับพันปี สื่อกกของจันทบุรี มีคุณค่าของภูมิปัญญา กล่าวคือ มีคุณค่าในภาพรวม สื่อกก นับว่าเป็นสินค้าสำคัญของจังหวัดจันทบุรี เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปในนาม “เสื้อจันทบุรี” ซึ่งนำรายได้เข้ามาภายในจังหวัด สินค้าเสื้อที่ออกจากจังหวัดจันทบุรีขยายไปสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ และคุณค่าในชุมชน เป็นแหล่งผลิตเสื้อจันทบุรีที่ใหญ่ที่สุดของจังหวัด มีภูมิปัญญาในการทำสื่อกกแบบครบวงจร เริ่มตั้งแต่ การปลูกกก ปลูกปอ เป็นวัตถุดิบในการทำสื่อกก การแปรรูปวัตถุดิบ การทอเสื้อเป็นผืน การแปรรูปผลิตภัณฑ์สื่อกก เป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาในครัวเรือนกว่า ๘๐ ปี เป็นเอกลักษณ์ของตำบลที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน

ชุมชนสร้างสรรค์บ้านบางกะจะ หมู่ที่ ๙

ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนหมู่ที่ ๙ คือ ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำ ดำหัวผู้สูงอายุ ตักบาตรเทโววันเข้าพรรษา ประเพณีลอยกระทง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปรากฏชาวบ้าน ประจำหมู่บ้าน คือ การเจียรโนพลอย สภาพโดยทั่วไปของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม (ทำสวนผลไม้) ประมง ค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพลับ ตลาดหุบหม้อ ศูนย์ซื้อขายอัญมณี เป็นต้น การศึกษาของประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา ประชากรนับถือศาสนาคริสต์และศาสนาพุทธ ชาวบ้านในหมู่บ้านส่วนมากเป็นเครือญาติกัน ฐานะความเป็นอยู่อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับดี ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง มีกลุ่มกองทุนหมู่บ้านท่าแฉลบ (เงินล้าน) จัดตั้งเมื่อวันที่ ๒๐ เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๔๕ สมาชิก ๑๘๔ คน เงินกองทุน๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท ประธานกองทุนฯ นายวิเชียร เงินโสม มีกลุ่มสตรีอาสาพัฒนาบ้านท่าแฉลบ สมาชิก ๕๑ คน ประธานกลุ่ม นางอุไร พวงสุวรรณ ส่วนประเพณีวัฒนธรรม งานเพ่งอันประจำปีเจ้าแม่เขาน้อย ทำบุญส่งในวันสงกรานต์ และภูมิ

ปัญหาท้องถิ่นด้านการแปรรูปอาหารทะเล เช่น ปลาเค็ม กะปิ กุ้งแห้ง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม

อาชีพเกษตรกรรม บ้านบางกะจะ มีการทำสวนผลไม้ ประมง ค้าขาย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เช่น วัดพลับ คือ ตลาดทุบหม้อ ในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งเป็นแหล่งประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ที่สำคัญในสมัยที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงรวบรวมไพร่พลที่เมืองจันทบูรณ์ และมีการทุบหม้อข้าว หม้อแกง ก่อนเข้าตีเมืองจันทบูรณ์ และรวบรวมไพร่พลไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยาได้เป็นผลสำเร็จ

ตลาดทุบหม้อ ตั้งอยู่ที่วัดพลับบางกะจะ บ้านบางกะจะ ตำบลบางกะจะ อำเภอเมืองจังหวัดจันทบุรี มีลักษณะเป็นตลาดย้อนยุค ซึ่งตกแต่งสถานที่ให้มีบรรยากาศแบบตลาดสมัยโบราณ ในช่วงยุคปลายสมัยอยุธยาตอนต้นกรุงธนบุรี เพื่อให้อิงกับประวัติศาสตร์ที่ว่าที่นี่เคยเป็นสถานที่พักแรมของกองทัพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเมื่อครั้งที่จะยกทัพเข้าตีเมืองจันทบุรี การตั้งตลาดแห่งนี้ขึ้นก็มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน และเป็นการจัดสรรพื้นที่ให้ชาวบ้านได้มีสถานที่ในการนำสินค้าคุณภาพดีในชุมชนมาจำหน่ายให้กับผู้บริโภคโดยตรง สร้างอาชีพ และรายได้ที่ยั่งยืนสู่ชุมชน

ศูนย์ซื้อขายอัญมณี บ้านบางกะจะมีตลาดการซื้อขายพลอยซึ่งเป็นที่รู้จักทั้งในระดับประเทศและต่างประเทศ โดยภาพรวมนั้น จังหวัดจันทบุรีโด่งดังและมีชื่อเสียงกว่าไกลในระดับโลก และเป็นตลาดการค้าพลอยที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม บ้านบางกะจะเป็นศูนย์รวมการค้าพลอยแบบครบวงจร พลอยบางกะจะได้รับการกล่าวขานกันว่าเป็นพลอยน้ำดี มีการเจียรไนอย่างประณีตจากช่างฝีมือชั้นเลิศ แม้ว่าปัจจุบันพลอยบางกะจะ หรือที่เรียกว่า เขียวส่องแท้ๆ จะหาได้ค่อนข้างยาก แต่จันทบุรีก็ยังคงเป็นแหล่งอัญมณีขนาดใหญ่ และมีชื่อเสียงที่สุดในประเทศไทย เส้นทางของพลอยในเมืองจันทน์นั้น มีตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ จนถึงปลายน้ำ เพราะยังคงมีการขุดหาพลอย ทำเหมือง คัดพลอย ช่างฝีมือดีในการเจียรไน ไปจนถึงการทำเป็นเครื่องประดับ

บ้านบางกะจะเป็นชุมชนสร้างสรรค์ เพราะมีศูนย์การจำหน่ายอัญมณี และมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนในศูนย์ส่งเสริม อัญมณีและเครื่องประดับจันทบุรีที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าและส่งเสริมธุรกิจอัญมณีและเครื่องประดับของประเทศไทย เป็นพื้นที่จัดแสดงและจำหน่ายสินค้าอัญมณี และเครื่องประดับต่างๆ อาทิ พลอยสำเร็จรูป แหวน สร้อย กำไลข้อมือ ซึ่งรังสรรค์อย่างประณีตเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่มีคุณภาพในราคาที่ประทับใจ และยังเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านอัญมณีและเครื่องประดับ ไม่ว่าจะเป็นแหล่งกำเนิด ขั้นตอนการผลิตอัญมณี เช่น การเผา การเจียรไน การนำพลอยมาแปรรูปออกแบบเป็นเครื่องประดับ ตลอดจนวิธีการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน โดยเรามีห้องพิพิธภัณฑ์อัญมณีที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชีย โดยนำเสนอแบบ Live Museum นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมเรียนรู้ด้วยตนเอง และได้ตื่นตาตื่นใจไปกับนิทรรศการที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของอัญมณีอันทรงคุณค่าเริ่มตั้งแต่การขุดหา อัญมณีจากแหล่งต่างๆ ขั้นตอนการผลิตและแปรรูป จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ล้ำค่าที่จัดแสดงไว้ให้ได้รับชมอยู่โดยรอบ รวมทั้งได้รับชมภาพยนตร์แบบ ๓ มิติ เพื่อบอกกล่าวเรื่องราวของอัญมณีและเครื่องประดับในรูปแบบที่สนุกสนานและเร้าใจยิ่งขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่า บ้านบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีในระดับประเทศและเศรษฐกิจในระดับประเทศ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	: นางนันทนิษฐ์ สมคิด
วัน/เดือน/ปีเกิด	: วันที่ ๑๔ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕
สถานที่เกิด	: บ้านเลขที่ ๑๒/๓ หมู่ ๖ ตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี
การศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๔๖ ปริญญาตรี วทบ. วิชาเอกการส่งเสริมและสื่อสารการเกษตร สถาบันราชภัฏรำไพพรรณี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี : พ.ศ. ๒๕๕๖ ปริญญาโท ropic. มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประวัติการทำงาน	: พ.ศ. ๒๕๕๒ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการ ระดับ ๒ องค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองโสน อำเภอเมือง จังหวัดตราด : พ.ศ. ๒๕๕๕ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานธุรการ ระดับ ๔ เทศบาลเมือง จันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี : พ.ศ. ๒๕๕๖ ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชนปฏิบัติการ เทศบาลตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี : พ.ศ. ๒๕๖๑ ตำแหน่ง นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ เทศบาลตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี : พ.ศ. ๒๕๖๑ อาจารย์พิเศษ หน่วยวิทยบริการ คณะสังคมศาสตร์ พุทธมณฑลจันทบุรีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผลงานทางวิชาการ	: หลักธรรมที่ใช้บริหารในการปกครอง PRINCIPLES USED ADMINISTRATION IN POLITICS วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี วัดไร่ขิง พระอารามหลวง จังหวัดนครปฐม การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๑ (MCU Buddhabyanya Congress I)
ปีที่เข้าศึกษา	: พ.ศ. ๒๕๕๙ หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (สาขาวิชาการพัฒนาสังคม) Doctor of Philosophy (Social Development) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	: เลขที่ ๑๒/ ๓ หมู่ที่ ๖ ตำบลแสง อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี รหัสไปรษณีย์ ๒๒๐๐๐ : Email : mon11222@hotmail.com